T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

GÜMÜŞHANE İLİ TARİHİ KONAKLARI SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ ÜZERİNE BİR İNCELEME-BAĞLARBAŞI MAHALLESİ RESTORASYON ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sonay GÜZEL ÖZÇUBUKÇU

OCAK 2020
GÜMÜŞHANE

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ORMANCILIK VE ÇEVRE ANABİLİM DALI

GÜMÜŞHANE İLİ TARİHİ KONAKLARI SÜRDÜRELBİLİRLİĞİ ÜZERİNE BİR İNCELEME-BAĞLARBAŞI MAHALLESİ RESTORASYON ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sonay GÜZEL ÖZÇUBUKÇU

Gümüşhane Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
"Ormancılık ve Çevre Anabilim Dalı "
Yüksek Lisans Programında Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 21.01.2020

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 21.02.2020

OCAK 2020

KABUL ve ONAY

Doç. Dr. Şekip Şadiye YAŞAR danışmanlığında **Sonay GÜZEL ÖZÇUBUKÇU** tarafından hazırlanan **"GÜMÜŞHANE İLİ TARİHİ KONAKLARI SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ ÜZERİNE BİR İNCELEME-BAĞLARBAŞI MAHALLESİ RESTORASYON ÖRNEĞİ"** isimli bu çalışma jürimiz tarafından Gümüşhane Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ormancılık ve Çevre Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak Oy Birliği ile kabul edilmiştir.

Başkan : Doç.Dr. Orhan TAŞKESEN .....

Üye (Danışman) : Doç.Dr.Şekip Şadiye YAŞAR .....

Üye : Prof.Dr.Selim ŞEN .....

ONAY

Bu tez 18./03./2020 tarihinde Enstitü Yönetim Kurulunca kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Mehmet MERDAN

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEZ BEYANNAMESİ

Gümüşhane Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ormancılık ve Çevre Anabilim Dalı'nda, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlamış olduğum "Gümüşhane İli Tarihi Konakları Sürdürülebilirliği Üzerine Bir İnceleme- Bağlarbaşı Mahallesi Restorasyon Örneği" isimli tez çalışmasında; bütün bilgi ve belgeleri genel akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak hazırlayıp sunduğumu, başka kaynaklardan yararlandığım bilgileri metin ve kaynaklarda eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma süresince bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksi durumda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. 21./02/2020

İmza

Sonay GÜZEL ÖZÇUBUKÇU

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜMÜŞHANE İLİ TARİHİ KONAKLARI SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ ÜZERİNE BİR İNCELEME-BAĞLARBAŞI MAHALLESİ RESTORASYON ÖRNEĞİ

Sonay GÜZEL ÖZÇUBUKÇU

Gümüşhane Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Ormancılık ve Çevre Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Şekip Şadiye YAŞAR
2020, 185 sayfa

Asya'yı Avrupa'ya bağlayan tarihi İpek Yolu üzerinde bulunan Gümüşhane, birçok kültür ve medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bu çalışmada incelediğimiz Bağlarbaşı Mahallesi, Doğu Karadeniz'de bulunan Gümüşhane'nin Merkez İlçe'sine bağlı bir yerleşim alanıdır. Bağlarbaşı Mahallesi içerisinden belirlenen A, B ve C olmak üzere üç bölge, tescilli yapıları, yeşil alanları, patika sokakları ve Harşit Çayı'nın verdiği doğal güzellikleri açısından incelenerek, kültür turizmi açısından sürdürülebilirliği sorgulanmıştır. Çalışma alanı içerisinde yer alan 6 adet tescilli konak, İl genelinde yer alan tarihi Gümüşhane Konakları referans alınarak incelenmiştir.

Bağlarbaşı'nda yıllar içerisinde yapılacak kentsel dönüşüm aşikardır. Amacımız Türkiye'nin diğer bölgelerinde bulunan ve koruma altına alınan konaklar kadar kıymetli,

yapıların Gümüşhane'de de var olduğunu göstermektir. Yapıların koruma altına alınmadan imara açılarak betonlaştırılması ve doğal yaşamın kaybedilmesi tehlike arz etmektedir. Mimari yaklaşımın sokağa, caddeye ve bulunduğu her ortama sosyal ve kültürel etkileri ortadır. Elde edilen veriler ışığında çalışma alanının geleneksel mimariyle uyumlu olarak alternatif turizme açılabilmesi için sürdürülebilir tasarımlar yapılması amaçlanmıştır. Tasarım parsel ölçeğinde dönüşümden ziyade geleneksel dokuyu kaybetmeden yenilikçi biçimlemeler içermektedir. Bütüncül bir yaklaşımla ele alınan bölgede sıradan imar planlarından ziyade, koruma amaçlı imar düzenlemesi gerekli olduğu ön görülmüştür. Sürdürülebilirliği açısından bu yenilikçi yaklaşımın yerel halk ve turistik amaçlı gelen misafirleri kucaklaması hedeflenmiştir. Bölgenin gereksinimlerinin analiz edilmesi, eski doku içinde oluşmaya başlayan modern yapılaşma ve eski-yeni konut mimarisi arasındaki çatışmayı engellemek için sürdürülebilir bir yapılaşma oluşturulması önemlidir.

Çalışmada SWOT analizi ile geleneksel yapıların durumları, yenilenebilirliği ve yeşil alanlar kültür turizmi açısından sürdürülebilirliği incelenmiştir. Mevcut yeşil dokuyu koruyarak dönüşümden zarar görmemiş tarihi yapıları ve yeni kullanım alanlarının yaratılabileceğini ortaya konmuştur. Çalışma alanı her anlamda değerlidir. Müze, sosyal tesis, yürüyüş alanları, çocuk parkları, kafe ve restoran için çevrilmesi mümkündür. Doğaya saygılı bir duruş ile korumanın olabileceği ve sonraki nesillere bunun aktarılabileceğini göstermesi beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gümüşhane, Restorasyon, Sürdürülebilirlik, Tarihi Konaklar

ABSTRACT
MS THESİS

AN INVESTIGATION ON THE SUSTAINABILITY OF HISTORICAL MANSIONS IN GUMUSHANE PROVINCE-BAGLARBASI NEIGHBORHOOD RESTORATION CASE

Sonay GÜZEL ÖZÇUBUKÇU

Gumushane University
Graduate School of Natural and Applied Science
Department of Forestry and Environmental Sciences

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Şekip Şadiye YAŞAR
2020, 185 sayfa

Gümüşhane, on the historical Silk Road connecting Asia to Europe, has hosted many cultures and civilizations. In this study, Bağlarbaşı neighborhood, which we examined, is a residential area in the Central District of Gümüşhane, located in the Eastern Black Sea Region. The three region, A, B and C, determined within the Bağlarbaşı neighborhood, were examined in terms of their officially registered structures, green areas, pathways and the natural beauty of Harşit river, and their sustainability was questioned in terms of cultural tourism. The studing area within six officially registered mansions was examined concerning the historical Gümüşhane Mansions in the province.

The urban transformation to be made over the years in Bağlarbaşı is obvious. Our aim is valuable as mansions located and taken under protection in other parts of Turkey, it is to show that there are structures in Gümüşhane. It presents a danger to concrete the structures by opening them without protection and losing their natural life. The effect shows that the social and cultural impacts of the architectural approach to the avenue, street and any environment where it is located. In light of the data obtained, it is aimed to make sustainable designs to open the studing area to alternative tourism by traditional architecture. The design contains innovative formatting on the parcel scale without losing the traditional texture rather than transformation. It is foreseen that in the region, which is handled with a holistic approach, rather than ordinary zoning plans, a zoning arrangement for protection is required. In terms of sustainability, this innovative approach is aimed at embracing local and touristic guests. It is important to create a sustainable building to analyze the needs of the region, to avoid the conflict between the modern building that started to form in the old texture and the old-new housing architecture.

In the study, the status of traditional buildings, their renewability, and their sustainability in terms of green fields and cultural tourism were analyzed with SWOT analysis. By preserving the existing green texture, it has been revealed that historical structures and new fields of use that could not be damaged by the transformation. The field mission is valuable in every sense. It can be converted to museums, social facilities, walking areas, playgrounds, cafes, and restaurants. It is expected to show that it can be protected with a respectful stance to nature and that it can be passed on to the next generations.

Keywords: Gumushane, Restoration, Sustainability, Historic Mansions

TEŞEKKÜR

Gümüşhane İli Tarihi Konakları Sürdürülebilirliği Üzerine Bir İnceleme- Bağlarbaşı Mahallesi Restorasyon Örneğini konu alan bu çalışma, Gümüşhane Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ormancılık ve Çevre Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmıştır.

Tez çalışmam süresince bilgisini ve ilgisini benimle paylaşan, her zaman destekleyen danışmanım Doç. Dr. Şekip Şadiye YAŞAR'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca çalışmalarımın yürütülmesi sırasında değerli fikir, görüş ve desteklerini benden esirgemeyen Prof. Dr. Selim ŞEN'e ve Öğr. Gör. Mehmet YAŞAR'a, teşekkür ederim.

Araştırma sürecimde destekleyen Gümüşhane Vali Yardımcısı Ali ARIKAN'a, Gümüşhane İmar Şehircilik Müdürü Recep ÖZDENER'e değerli bilgilerini ve kütüphanesini benimle paylaştığı için teşekkür ederim. Ayrıca eğitim hayatım boyunca destek, yardımları ve katkıları için Erzincan Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölüm Başkanı Doç. Dr. Orhan TAŞKESEN ve kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Selma TAŞKESEN'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez çalışmam süresince fedakarca yardımını, bilgisini ve tecrübelerini esirgemeyen Trabzon Üniversitesi Öğr. Gör. Burak AYDIN'a teşekkür ederim. Harita bilgisi ile destek veren Amasya Belediyesi Harita Mühendisi Melih SUCU' ya ve hayatım boyunca maddi ve manevi destekleriyle her zaman yanımda hissettiğim annem Nezaket GÜZEL, babam Yılmaz GÜZEL, abim Oğuzhan GÜZEL ve ablam Nuray ŞAHİN' e, sabır ve anlayışı ile destek olan, eşim Dr. Fatih ÖZÇUBUKÇU' ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Sonay GÜZEL ÖZÇUBUKÇU

Gümüşhane, 2020

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET IV
ABSTRACT VI
TEŞEKKÜR VIII
İÇİNDEKİLER IX
ŞEKİLLER DİZİNİ XI
TABLOLAR DİZİNİ XX
SEMBOLLER ve KISALTMALAR DİZİNİ XXI
1. GENEL BİLGİLER 1
1.1. Giriş 1
1.2. Türk Ev Kavramı 2
1.3. Türkiye'den Tarihi Konakların Koruma ve İşlevselleştirilme Örnekleri 4
1.3.1. Safranbolu Evleri Örneği 7
1.3.2. Bursa Cumalıkızık Evleri Örneği 18
1.3.3. Beypazarı Evleri Örneği 28
2. YAPILAN ÇALIŞMALAR 36
2.1. Gümüşhane İli Tarihi ve Tarihi Konakları İnceleme 36
2.2. Gümüşhane Tarihi Konakları Genel Mimari Özellikleri 54
2.2.1. Adil Balyemez Konağı 54
2.2.2. Zeki Kadirbeyoğlu Konağı 60
2.2.3. Hasan Fehmi Ataç Konağı 67
2.2.4. Özdenoğlu Konağı 75
2.2.5. Ahmet Kaya Evi 82
2.2.6. Raif Tuna Evi 84
2.3. Metot 92
2.4. Sürdürülebilirlik Kavramı 92
2.4.1 Gümüşhane Bağlarbaşı Mahallesi Sürdürülebilir Mimari 93
3. BULGULAR VE TARTIŞMA 99
3.1. Bölgenin Değerlendirilmesi 99
3.2. Bağlarbaşı Mahallesi Tescilli Tarihi Konakları 107
3.2.1. Osman Aktürk Konağı 107

3.2.2. Şahbenderoğlu Konağı 115
3.2.3. Muammer Kutlutan Evi 123
3.2.4. Soysallar Evi 126
3.2.5. Ahmet Erkan Kocatürk Evi 127
3.2.6. Fevzipaşa İlkokulu 128
3.3. Gümüşhane Bağlarbaşı Mahallesi Tarihi Konaklarının Koruma Çalışması ile Sürdürülebilirliği ve Kültür Turizmi Açısından Sorgulanması 129
3.3.1 Kentin Kültür Turizmi Alanının Belirlenmesi 129
3.3.2. Korunabilir ve Yenilenebilir Yapılar 137
3.3.3. Dönüştürülebilir Konaklar 139
3.3.4. Konak Harici Yapılar 147
3.3.5. Korunmuş ve Yenilenmiş Yapılar Arasında Benzerlik Araştırması 153
3.3.6. Bölgenin Kent Kültür Turizmi Açısından Sosyal-Ekonomik Olarak Değerlendirilmesi 156
3.3.7. Çalışma Bölgesi Yeşil Alanlar 163
3.4. SWOT Analizi 166
3.4.1. Mekan Karakteristiği 167
3.4.2. Yeşil Alan Koruma 168
3.4.3. Mimari Yapıları 169
3.4.4. Kültür Turizmi 170
4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER 175
5. KAYNAKLAR 178
6. EKLER 186
ÖZGEÇMİŞ 187

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No

Şekil 1.1. Göçebe toplumda bir orta asya çadırı iç düzeni, yaşam ve çevresi 3
Şekil 1.2. Gümüşhane Özdenoğlu konağı ahşap konak örneği..... 6
Şekil 1.3. Bursa Cumalıkızık ahşap konak örneği. 6
Şekil 1.4. Safranbolu evleri ve oluşumu 9
Şekil 1.5. Türk evi'nin sofasız, dış sofalı, iç sofalı ve orta sofalı plan tipleri 10
Şekil 1.6. Kafesli pencere 10
Şekil 1.7. Kat seviyesini gösteren kesit krokisi 11
Şekil 1.8. Safranbolu mektepçiler şehir evi 12
Şekil 1.9. Safranbolu taştatarlar evi 12
Şekil 1.10. Safranbolu sokak görünümü 13
Şekil 1.11. Safranbolu evleri..... 13
Şekil 1.12. Evlerin dizilim örneği 14
Şekil 1.13. Ev sokak ilişkisi..... 14
Şekil 1.14. Safranbolu evleri oda girişleri, seki detayları 15
Şekil 1.15. Safranbolu evlerinde pencere tipi 15
Şekil 1.16. Safranbolu evlerinde kapı modelleri..... 16
Şekil 1.17. Safranbolu evlerinde ocak tipleri..... 16
Şekil 1.18. Safranbolu Yörük'te bir evin oymalı ocağı 17
Şekil 1.19. Safranbolu evlerinde dolap tipleri 17
Şekil 1.20. Safranbolu Asmazlar şehir evinin sedirlerle çevrili ve tavanı 18
Şekil 1.21. Cumalıkızık yerleşim planı..... 19
Şekil 1.22. Kayrak taşlarıyla döşeli sokak örneği..... 20
Şekil 1.23. Sıralı ev tipleri ve sokak dokusu..... 21
Şekil 1.24. Yapı ve malzeme ilişkisi örneği 22
Şekil 1.25. Cumalıkızık yapı malzemeli ev 23
Şekil 1.26. Sofada sekilik ve köşk plan örneği 1 23
Şekil 1.27. Sofada sekilik ve köşk plan örneği 2 24
Şekil 1.28. Sofada köşk plan örneği..... 24
Şekil 1.29. Avluya açılan kapı 25

Şekil 1.30. Sokağa açılan çıkma 25
Şekil 1.31. Sokaklar testere dişi tarzı işlenmiş cephe plan çizimi 26
Şekil 1.32. Cumalıkızık cephe örneği. 26
Şekil 1.33. Çıkma ve saçak örneği 27
Şekil 1.34. Pencere ve kafes örneği 27
Şekil 1.35. Ankara ili beypazarı ilçesi ve çevresi 28
Şekil 1.36. Beypazarı'ndan eski bir görüntü 29
Şekil 1.37. Beypazarı'ndan yeni bir görüntü 30
Şekil 1.38. Beypazarı mekânsal yerleşim görüntüsü 30
Şekil 1.39. Beypazarı kalkerli tepeler ve yerleşim 31
Şekil 1.40. Beypazarı yerleşim görüntüsü 31
Şekil 1.41. Beypazarı konut ve hiyerarşik kademelenme örneği 32
Şekil 1.42. Sofasız 32
Şekil 1.43. Dış sofa 32
Şekil 1.44. İç sofa 32
Şekil 1.45. Beypazarı cumbalı ve guşganalı ev örneği 33
Şekil 1.46. Tarihi Beypazarı ev örneği 33
Şekil 1.47. Sokaktan girişli konak 34
Şekil 1.48. Bahçeden girişli konak 34
Şekil 1.49. Beypazarı konut ve sokak ilişkisi 34
Şekil 1.50. Beypazarı konutları 35
Şekil 2.1. Bizans dönemi haritası, Gümüşhane ve çevresi 37
Şekil 2.2. Eski Gümüşhane (Süleymaniye mahallesi) 38
Şekil 2.3. Süleymaniye mahallesi hamam 1 kalıntısı 39
Şekil 2.4. Süleymaniye mahallesi hamam 2 kalıntısı 39
Şekil 2.5. Süleymaniye mahallesi çaput hamamı kalıntısı 40
Şekil 2.6. Süleymaniye mahallesi kavaklık hamamı kalıntısı 40
Şekil 2.7. Süleymaniye mahallesi Paşa hamamı plan 41
Şekil 2.8. Süleymaniye mahallesi Paşa hamamı 41
Şekil 2.9. Süleymaniye mahallesi Hıdır-İlyas çeşmesi 42
Şekil 2.10. Süleymaniye mahallesi Komiserin çeşmesi 42
Şekil 2.11. Süleymaniye mahallesi küçük Camii 43
Şekil 2.12. Süleymaniye mahallesi Sultan Süleyman Han Camii. 43

Şekil 2.13. Hagios Georgios kilisesi 44
Şekil 2.14. Süleymaniye mahallesi Hagios Ionıes manastır kilisesi 44
Şekil 2.15. Süleymaniye mahallesi Hagios Stephanos kilisesi 45
Şekil 2.16. Süleymaniye mahallesi Hagios Theodors kilisesi 45
Şekil 2.17. Hatura Hagios manastır kilisesi 46
Şekil 2.18. Hatura Hagios manastır kilisesi plan 46
Şekil 2.19. Hatura Hagios manastır kilisesi 47
Şekil 2.20. Canca kalesi 48
Şekil 2.21. Süleymaniye köprüsü 1 48
Şekil 2.22. Süleymaniye köprüsü 2 49
Şekil 2.23. Eski Gümüşhane Rum okulu 49
Şekil 2.24. Rum okulu yuvarlık kemerli taş söveli pencereleri 50
Şekil 2.25. Rum okulu plan ve görüntüsü 50
Şekil 2.26. Süleymaniye mahallesi Fahri Gümüşeli evi 51
Şekil 2.27. Süleymaniye mahallesi Rafet Çubukçu evi 51
Şekil 2.28. Süleymaniye mahallesi Ali Erkan evi 52
Şekil 2.29. Harşit nehri boyunca vadide yerleşim gösteren Gümüşhane 53
Şekil 2.30. Adil Balyemez Konağı restorasyon önce hali 55
Şekil 2.31. Adil Balyemez Konağı güney cephe görünüşü 55
Şekil 2.32. Adil Balyemez Konağı batı cephe görünüşü 56
Şekil 2.33. Adil Balyemez Konağı doğu cephe görünüşü 57
Şekil 2.34. Adil Balyemez Konağı kuzey cephe görünüşü 58
Şekil 2.35. Zemin kat planı 58
Şekil 2.36. Kat planı 59
Şekil 2.37. Çatı katı planı 59
Şekil 2.38. Zeki Kadirbeyoğlu Konağı restorasyon önceki hali 60
Şekil 2.39. Zeki Kadirbeyoğlu Konağı doğu cephesi 61
Şekil 2.40. Zeki Kadirbeyoğlu Konağı restorasyon öncesi hali 61
Şekil 2.41. Zeki Kadirbeyoğlu Konağı kuzey cephesi 62
Şekil 2.42. Zeki Kadirbeyoğlu Konağı doğu cephesi 62
Şekil 2.43. Zeki kadirbeyoğlu Konağı güney cephesi 63
Şekil 2.44. Zeki Kadirbeyoğlu Konağı konak hamamı 64
Şekil 2.45. Zeki Kadirbeyoğlu Konağı giriş kat planı 65

Şekil 2.46. Zeki Kadirbeyoğlu Konağı 1.kat planı 65
Şekil 2.47. Zeki Kadirbeyoğlu Konağı iç mekan süsleme detayları 66
Şekil 2.48. Zeki Kadirbeyoğlu Konağı süsleme detayları. 67
Şekil 2.49. Ataç Konağı 68
Şekil 2.50. Ataç Konağı giriş kapısını gösteren bir fotoğraf 69
Şekil 2.51. Ataç Konağı giriş kapısı ve bağlantılı 69
Şekil 2.52. Zemin kat döşeme ve ahşap tavan merdiven 70
Şekil 2.53. Ataç Konağı zemin kat plan çizimi 71
Şekil 2.54. Ataç Konağı zemin kat ve çatı görüntüsü 71
Şekil 2.55. Ataç Konağı 1. kat plan çizimi 72
Şekil 2.56. Ataç Konağı restorasyon öncesi çatı katına çıkan spiral 73
Şekil 2.57. Ataç Konağı restorasyon öncesi çatı katına 73
Şekil 2.58. Ataç Konağı restorasyon öncesi çatıyı gösteren 74
Şekil 2.59. Ataç Konağı restorasyon öncesi çatı katı balkonu 74
Şekil 2.60. Ataç Konağı restorasyon öncesi çatı görüntüsü 75
Şekil 2.61. Ataç Konağı restorasyon 75
Şekil 2.62. Özdenoğlu Konağı restorasyon öncesi 76
Şekil 2.63. Özdenoğlu Konağı rölöve projesi 77
Şekil 2.64. Özdenoğlu Konağı rölöve proje çizimi güney- batı cephesi 78
Şekil 2.65. Özdenoğlu Konağı 1990 yılı 78
Şekil 2.66. Özdenoğlu Konağı 2003 78
Şekil 2.67. Özdenoğlu konağı cumba detayları 79
Şekil 2.68. Özdenoğlu Konağı rölöve çizimi 1. kat planı 79
Şekil 2.69. Özdenoğlu Konağı rölöve çizimi çatı kat planı 80
Şekil 2.70. Özdenoğlu Konağı merdiven görüntüsü 80
Şekil 2.71. Merdiven detayları 81
Şekil 2.72. Özdenoğlu Konağı 81
Şekil 2.73. Ahmet Kaya evi. 82
Şekil 2.74. Ahmet Kaya evi 83
Şekil 2.75. Ahmet Kaya evi 1. kat planı 83
Şekil 2.76. Ahmet Kaya evi ön görünüş 84
Şekil 2.77. Raif Tuna evi 85
Şekil 2.78. Raif Tuna evi eğimi ve yapı 85

Şekil 2.79. Raif Tuna evi ön cephe 86
Şekil 2.80. Raif Tuna evi güney cephe çizim detayı 87
Şekil 2.81. Raif Tuna evi kuzey cephe çizimi 87
Şekil 2.82. Kuzey cephe merdivenleri 88
Şekil 2.83. Giriş kapısı 88
Şekil 2.84. Raif Tuna evi doğu cephesi 88
Şekil 2.85. Raif Tuna evi doğu cephesi 89
Şekil 2.86. Raif Tuna evi zemin kat planı 89
Şekil 2.87. Raif Tuna evi 1.kat planı 90
Şekil 2.88. Raif Tuna evi batı cephesi 90
Şekil 2.89. Raif Tuna evi çatı 91
Şekil 2.90. Raif Tuna evi çatı planı 91
Şekil 2.91. Sürdürülebilirlik / sürdürülebilir mimarlık 94
Şekil 2.92. Bağlarbaşı mahallesi 2019 yılı uydu görüntüsü 96
Şekil 2.93. Bağlarbaşı mahallesi netcad verisi üzerinden hazırlanmış 97
Şekil 2.94. Hamamönü sokak, çalışma alanı, evler ve çevresi 98
Şekil 2.95. Bağlarbaşı mahallesi ve Gümüşhane üniversitesi 98
Şekil 3.1. Bağlarbaşı mahallesi sınırları 100
Şekil 3.2. Bağlarbaşı mahallesi araştırma alanı bölgesel inceleme 100
Şekil 3.3. Hamamönü sokak ve bağlarbaşı yolu 100
Şekil 3.4. Hamamönü sokak 2015 yılı uydu görüntüsü ve 2019 yılı görüntüsü 1. 101
Şekil 3.5. Hamamönü sokak 2015 yılı uydu görüntüsü ve 2019 yılı görüntüsü 2. 101
Şekil 3.6. Hamamönü sokak 2015 yılı uydu görüntüsü ve 2019 yılı görüntüsü 3. 102
Şekil 3.7. Hamamönü sokak 2015 yılı uydu görüntüsü ve 2019 yılı görüntüsü 4. 102
Şekil 3.8. Bağlarbaşı yolu caddesi 2015 yılı uydu görüntüsü ve 2019 yılı 102
Şekil 3.9. Bağlarbaşı yolu cadde kenarındaki yapılar 103
Şekil 3.10. Bağlarbaşı yolu caddesi 103
Şekil 3.11. B bölgesi patika yollar 1 104
Şekil 3.12. B bölgesi patika yollar 2 104
Şekil 3.13. Osman Aktürk Konağı. 108
Şekil 3.14. Osman Aktürk Konağı vaziyet planı 109
Şekil 3.15. Kuzey cephe giriş kapısı. 109
Şekil 3.16. Osman Aktürk Konağı kuzey cephe görünüş 110

Şekil 3.17. Osman Aktürk Konağı doğu cephesi 111
Şekil 3.18. Osman Aktürk Konağı doğu ve batı cephesi 112
Şekil 3.19. Osman Aktürk Konağı merdiven. 113
Şekil 3.20. Merdiven ahşap korkuluk 114
Şekil 3.21. Hüseyin Hikmet evi 114
Şekil 3.22. Osman Aktürk Konağı 115
Şekil 3.23. Şahbenderoğlu Konağı koruma öncesi 115
Şekil 3.24. Şahbenderoğlu Konağı restorasyon sonrası 116
Şekil 3.25. Konağın yapı malzemesi koruma öncesi 116
Şekil 3.26. Kuzey cephede bulunan kapı 117
Şekil 3.27. Şahbenderoğlu Konağı güney cephesi 117
Şekil 3.28. Şahbenderoğlu Konağı güney cephesi giriş kapısı 118
Şekil 3.29. Şahbenderoğlu Konağı batı cephesi 118
Şekil 3.30. Şahbenderoğlu Konağı doğu cephesi 119
Şekil 3.31. Şahbenderoğlu Konağı doğu cephesi koruma sonrası hali 119
Şekil 3.32. Konak süsleme detay çizimleri 120
Şekil 3.33. Restorasyon öncesi konaktan süsleme görüntüsü 120
Şekil 3.34. Dış cephe sorunları 121
Şekil 3.35. Dış cephe çatlama sorunu 121
Şekil 3.36. Şahbenderoğlu konağı kuzey cephesi 122
Şekil 3.37. Zemin kat merdiven ve odalar 122
Şekil 3.38. Kat merdiven ve odalar 123
Şekil 3.39. Muammer Kutlutan evi konumu ve ön cephe görüntüsü 124
Şekil 3.40. Muammer Kutlutan evi giriş 125
Şekil 3.41. Muammer Kutlutan evi pencereleri. 125
Şekil 3.42. Muammer Kutlutan evi çatısı ve sokaktan görüntüsü. 126
Şekil 3.43. Soysallar evi konumu ve ön cephe görüntüsü 126
Şekil 3.44. Ahmet Erkan Kocatürk evi konumu ve ön cephe görüntüsü 127
Şekil 3.45. Ahmet Erkan Kocatürk evi ve önündeki çardak 128
Şekil 3.46. Fevzipaşa ilkokulu 129
Şekil 3.47. Planlanan kültür turizm alanı gösterim planı 130
Şekil 3.48. Birinci kültür yolu gösterim planı 131
Şekil 3.49. B bölgesi patika yollar 132

Şekil 3.50. B Bölgesinden üniversite ve 1. etap toki konutu 132
Şekil 3.51. Eskişehir Porsuk çayı ve adalar mevki 133
Şekil 3.52. Gümüşhane Harşit çayı ve bağlarbaşı mevki..... 133
Şekil 3.53. Eskişehir Porsuk çayı ve köprü..... 134
Şekil 3.54. Mersin Silifke genel görüntü 135
Şekil 3.55. Harşit çayından genel görüntü 135
Şekil 3.56. İkinci kültür yolu gösterim planı 136
Şekil 3.57. Eskişehir Odunpazarı tarihi konakları 136
Şekil 3.58. Bursa Cumalıkızık tarihi konakları..... 137
Şekil 3.59. Hamamönü sokak 277 ada 5 parsel yıkım öncesi görüntü. 138
Şekil 3.60. Hamamönü sokak 277 ada 5 parsel yıkım sonrası görüntü. 138
Şekil 3.61. Bağlarbaşı B Bölgesi bahçe içindeki metruk yapı konumu. 139
Şekil 3.62. Bağlarbaşı B Bölgesi metruk yapı 140
Şekil 3.63. Bağlarbaşı B Bölgesi metruk yapı oda renkleri. 140
Şekil 3.64. Bağlarbaşı B Bölgesi metruk yapı çatı 140
Şekil 3.65. Bağlarbaşı B Bölgesi bahçe içindeki metruk yapı 141
Şekil 3.66. Bağlarbaşı B Bölgesi bahçe içindeki yapı 141
Şekil 3.67. Bağlarbaşı B Bölgesi yapıdan bir görüntü..... 142
Şekil 3.68. B Bölgesi 43 numaralı yapı 142
Şekil 3.69. B bölgesi 43 numaralı yapı 143
Şekil 3.70. B bölgesi 43 numaralı yapı 143
Şekil 3.71. Safranbolu hacı kadılar şehir evi saçağı 144
Şekil 3.72. B bölgesi 43 numaralı yapı ve saçağı 144
Şekil 3.73. B bölgesi 11 numaralı yapı ön cephe 145
Şekil 3.74. B bölgesi 11 numaralı yapı giriş kapısı 145
Şekil 3.75. B Bölgesi 11 numaralı yapı arka cephe giriş 146
Şekil 3.76. B Bölgesi 11 numaralı yapı tuvalet 146
Şekil 3.77. Bağlarbaşı b bölgesi 11 numaralı yapı ahır 146
Şekil 3.78. B Bölgesi 11 numaralı yapı görüntü 147
Şekil 3.79. Bağlarbaşı B Bölgesi 39 numaralı yapı. 147
Şekil 3.80. Bağlarbaşı B Bölgesi 39 numaralı yapı. 148
Şekil 3.81. Bağlarbaşı B Bölgesi 36 numaralı yapı. 148
Şekil 3.82. B Bölgesi 30 numaralı yapı ve bahçesi..... 149

Şekil 3.83. B Bölgesi 30 numaralı yapı. 150
Şekil 3.84. B Bölgesi 24 numaralı yapı ön cephe 150
Şekil 3.85. B Bölgesi 24 numaralı yapı ana giriş kapısı 151
Şekil 3.86. B Bölgesi 24 numaralı yapı yan cephe 151
Şekil 3.87. Bağlarbaşı B Bölgesi 24 numaralı yapı yan giriş kapısı 152
Şekil 3.88. Hacı Kasım çeşmesi 152
Şekil 3.89. Doğu Karadeniz'de hartamalı yapı örneği. 153
Şekil 3.90. Safranbolu- Bartın yolunda pedavra çatılı bir ev 153
Şekil 3.91. Safranbolu da bir yapı pedavra örtüsünü bastıran taş sıralar örneği 154
Şekil 3.92. Safranbolu evleri çatı tipleri 154
Şekil 3.93. Kapı üzeri detaylı kapılar 155
Şekil 3.94. Beypazarı Filiz Akın evi'nin giriş kapısı 155
Şekil 3.95. B Bölgesi 11 numaralı yapının kapısı 156
Şekil 3.96. Gümüşhane zilli kilim örneği. 157
Şekil 3.97. Gümüşhane ala kilim örneği 157
Şekil 3.98. Gümüşhane Dölek köyü güveçleri 158
Şekil 3.99. Gümüş işlemesi takı örneği. 158
Şekil 3.100 . Gümüşhane kuşburnu 159
Şekil 3.101 . Festival marmelatı 159
Şekil 3.102 . Ankara Hamamönü tarihi konakları işlevselleştirilme örneği. 160
Şekil 3.103 . Bursa Cumalıkızık koruma çalışmaları ile işlevselleşen yapılar 161
Şekil 3.104 . Beypazarı tarihi konakları 161
Şekil 3.105 . Çalışma alanı ön görülen kullanım alanları 162
Şekil 3.106 . Bölge verisi 163
Şekil 3.107 . Bağlarbaşı mahallesi ve yeşil alan. 164
Şekil 3.108 . A Bölgesi yeşil alan görüntüsü. 164
Şekil 3.109 . B Bölgesi bahçelerden görüntü 165
Şekil 3.110 . Bahçelerden görüntü. 165
Şekil 3.111 . B Bölgesi patika yollar 166
Şekil 3.112 . SWOT analizi için oluşturulan başlıklar 167
Şekil 3.113 . Araştırma alanı tasarım önerisi 172
Şekil 3.114 . Araştırma alanı tasarım 173
Şekil 3.115 . Trabzon su kenarı yürüyüş parkur tasarımı 174

Şekil 4.1. Bağlarbaşı mahallesi genel görünüş..... 175

TABLOLAR DİZİNİ

Sayfa No

Tablo 3.1. Hamamönü sokak ve Bağlarbaşı yolu 105
Tablo 3.2. Hamamönü sokak ve Bağlarbaşı 105
Tablo 3.3. Hamamönü sokak ve Bağlarbaşı yolu 105
Tablo 3.4. Hamamönü sokak ve Bağlarbaşı yolu 106
Tablo 3.5. Hamamönü sokak ve Bağlarbaşı yolu 106
Tablo 3.6. Hamamönü sokak ve Bağlarbaşı yolu 106
Tablo 3.7. Hamamönü sokak ve Bağlarbaşı yolu 106
Tablo 3.8. Hamamönü sokak ve Bağlarbaşı yolu 107
Tablo 3.9. Hamamönü sokak ve Bağlarbaşı yolu 107
Tablo 3.10. Bağlarbaşı mahallesi mekan karakteristiği 168
Tablo 3.11. Bağlarbaşı mahallesi yeşil alan koruma 169
Tablo 3.12. Bağlarbaşı mahallesi mimari yapıları 170
Tablo 3.13. Bağlarbaşı mahallesi kültür turizmi 171

SEMBOLLER ve KISALTMALAR DİZİNİ

ACE	: Avrupa Mimarlar Konseyi
CKM	: Cumalıkızık Köy Müzesi
CM	: Santimetre
ÇED	: Çevresel Etki Değerlendirme Raporu
EKTVKK	: Erzurum Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu
FBE	: Fen Bilimler Enstitüsü
GBA	: Gümüşhane Belediye Arşivi
GÖİA	: Gümüşhane Özel İdare Arşivi
GKE	: Gümüşhane Kültür Envanteri
GÇŞM	: Gümüşhane Çevre Şehircilik Müdürlüğü
İTÜ	: İstanbul Teknik Üniversitesi
KM^2	: Kilometre Kare
M	: Metre
MÖ	: Milattan Önce
SWOT	: Strenghts, Weaknesses, Opportunities, Threats
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TKTVKK	: Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu
TKGM	: Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
UIA	: Uluslararası Mimarlar Birliği
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
YY	: Yüzyıl

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

Eski bir yerleşim yeri olan Gümüşhane zengin bir kültür mirasına sahiptir. Tarihi İpek Yolu'nun bir kolu üzerinde bulunan Gümüşhane; altın, gümüş ve bakır madenlerinin çıkarıldığı bölge olması nedeniyle tarihsel süreçte çeşitli uygarlıklara ev sahipliği yapmıştır (Gümüşhane Valiliği, 1973). Osmanlı toprağı olan bu şehir, 19.yüzyılın ilk çeyreğinde yeni şehir dokusunu oluşturmuştur. Kentte ilk yerleşim, Eski Gümüşhane (Süleymaniye Mahallesi) olarak bilinen bölgedir (Çubukçu, 1990). İlk yerleşim yeri olan Eski Gümüşhane zengin kültür yapısını yansıtmaktadır. Hamamlar, çeşmeler, camiiler, kiliseler, tarihi köprüler ve konaklar yer almaktadır (GKE, 2016). Yeni şehir dokusuyla; Anadolu kentlerinden olan Gümüşhane'de sivil mimari örnekleri arasında bulunan tarihi konaklar önem teşkil etmektedir.

Bağlarbaşı mahallesinde yer alan Hamamönü Sokak ve Bağlarbaşı Yolu caddesi kentin karakteristik ve tarihi ruhunu yansıtmaktadır. Kendine has özellikleri içinde barındıran meyve bahçeleri, Arnavut kaldırımları ve sivil mimari örnekleri belirli bir restorasyon uygulamasıyla sonraki nesillere aktarımı için sürdürülebilirliği fazla olan yerleşim alanıdır. Bölgede hedeflenen çalışma için SWOT analiz çalışması yapılmıştır. Böylece mekânsal karakteri A, B ve C bölgelere ayrılarak araştırılmıştır.

Bağlarbaşı mevkiinde mimari biçimlenişi ile dikkat çeken tarihi konakların, işlevsiz kalması, koruma altına alınmaması ve yeşil alanlarının kente kazandırılarak sürdürülebilirliğinin sağlanması önem arz etmektedir. Bunun için yapılar üzerindeki araştırmaları genişletmek, konutların cephe özellikleri, plan tipolojileri ve süslemeleri gibi özgün özelliklerinin irdelenmesi kentin tarihsel kimliğinin sürdürülebilmesi açısından özel önem taşımaktadır. Yeni değerlendirmeler ve veriler ışığında farklı bir kent dokusu olarak bilimselleştirmek literatüre önemli katkılar sağlayacaktır.

Tez çalışmasının temelini, tarihi konakların Gümüşhane kenti örneği üzerinden incelenmesi, Bağlarbaşı mahallesi için sürdürülebilirliği ve restorasyon önerisi getirilmesi oluşturmaktadır. Bu bölgenin tercih edilmesinin en önemli nedenleri sanatsal değerinin çok yüksek olması, sürdürülebilir yaşam alanları, Gümüşhane Üniversitesi'nin tam karşısında olması ve gelecek nesillere tarihi değerini kaybetmemiş, yaşanır bir bölge

bırakmaktır. Tarihi konakların literatürde tasarım ve sanatsal anlamda, restore edilmiş hali ile analizlerinin olmaması çalışmanın araştırılmasına sebep olan amaçlardandır. Bağlarbaşı Mahallesi yapılarının restore edilerek nitelikli yeni yapı örneklerinin eklenmesiyle binlerce yıllık kültür birikiminin sergilendiği, turizm potansiyeli olan yaşam alanı oluşturacağı öngörüler arasındadır. Sürdürülebilirlik kapsamında ülkemizde başarılı çalışmalar ve yatırımlar bulunmaktadır. Örnek şehirlerde konakların uygulanan restorasyon projeleri sonucunda kente pozitif geri dönüş kazanımlarına olan ilginin artması tezin hedeflerini destekler niteliktedir.

1.2. Türk Ev Kavramı

Türk toplumlarının kullanmış olduğu farklı lehçelerdeki "eb, üy, öm, üv, iv, öy, ep, ev" gibi kelimelerin sözlük karşılığı barınak-çadır olup, bazı dillerde kadın ve aile anlamına geldiği bilinmektedir (Kuban, 1975). İnceoğlu (1999) ise ev kavramının, Türkçe'de akla ilk gelen anlamıyla birlikte hane, ev, yuva, yurt, konut, ülke, vatan gibi farklı kelimeler ile ifade edildiğini belirtmiştir. Ev düşüncesinin çevresel psikoloji bakımından önemli bir kuramsal yapı olduğu bilinmektedir. Bireyler için yeni yaşam alanları ve sosyal kategoriler oluşturduğu sosyal, fiziksel ve psikolojik etkileşimleri taşıdığını aktarmaktadır.

Türklerin uzun yıllar göçebe olarak yaşadıkları bilinmektedir. Asya'da doğal etkenlerin zorluğu ve yaşama elverişsizliği, Türklerin sürekli olarak yer değiştirmesini zorunlu hale getirmiştir (Eldem, 1954). Bu yaşam koşulları bir süre sonra "yer kavramı", "vatan duygusu" ve "sınırlayıcı, koruyucu bir yaşam çevresi" kavramlarının gelişimine neden olmuştur. Bu kavramlar bir anlamda topraktan çözülmüştür (Küçükerman, 1998). Bu bilgilerin yanında göçebeliğin yaygın olmasına karşın kuzey bozkırlarında daha sulak bölgelerde yerleşik düzenin devam ettiği anlaşılmaktadır (Göker, 2009). Türklerin yerleşik düzene geçişleriyle ilgili çeşitli bilgiler de mevcuttur. Genel kanı Türklerin yazın yaylalarda, kış zamanları ise akarsuyun içinden geçtiği korunaklı yerlerde *Yurt* adını verdikleri çadırlarda (Şekil 1.1) kaldıkları yönündedir. Benzer şekilde hükümdarların da bu çadırlarda yaşam sürdüğü bilinmektedir. Hükümdarların kaldığı bu çadıra otağ denirdi. Göçebelikte insanların kullandıkları çadırlar yaşam çevrelerini oluşturmuştur. Bu çevreleri "ev, iv, uy, orak, kerekü, çetir, gerge, çatır, çerge vb.. " olarak adlandırmışlardır (Arseven, 1966).

Uygurlar döneminde evlerin tuğladan ve kerpiçten yapıldığı arkeolojik çalışmalarla ortaya konulmuştur. Bu evlerde yerlerde halılar vardır, oturma elemanı olarak küçük şilteler serilir. Evlere ayakkabı ile girilmezdi. Uygurlardan günümüze ulaşan fazla kalıntı olmasa da Türkler için ev kültürü yıllar içinde gelişmiş bugünkü hâlini almıştır. Türk ev mimarisinde Safranbolu Evleri, Boğaz yalıları seçkin örneklerindendir (Göker, 2009).

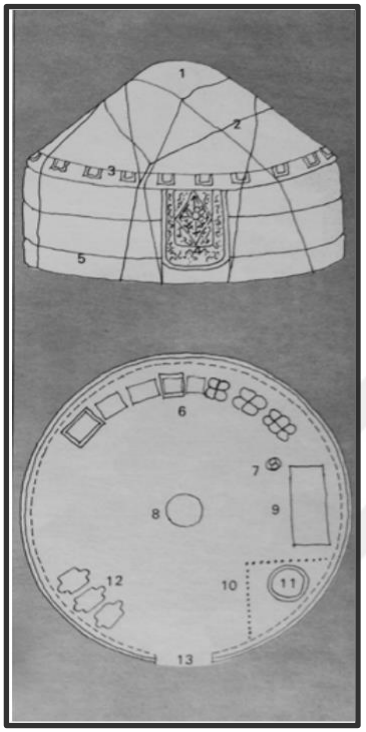

1. Tünlük (Kapalı)
2. Turluk
3. Tödöge
4. Kapı keçesi
5. İzgeyikiz
6. Sandık
7. Elbise ve silah asmak için demir kazık
8. Ateş yeri
9. Kerevit
10. İnce kamıştan yapılan bölme
11. Saka
12. Kanat üzerine asılan eyer ve koşumlar
13. Eşik (Kapı)

Şekil 1.1. Göçebe toplumda bir orta asya çadırı iç düzeni, yaşam ve çevresi (Küçükerman, 1973)

Türk evi biçimlenirken Orta Asya inançlarının manevi dünyaya olan eğilimlerinin büyük ölçüde etkisi olmuştur. "Göçerlik Kavramı" İslam İnançları ve Anadolu'nun kendine has değerleriyle birleşmiş yeni yaşama biçimi ve kavramı ortaya koymuştur. Çadırdaki tektonik yapılanmanın Anadolu'daki ev mimarisine yansıması, bu etki kapsamında değerlendirilmektedir. Türklerin Anadolu'ya yerleşmeye başladıktan sonra konut ve yerleşim düzeni incelemeleri, İslam'a, Türk örf ve geleneklerine uygun bir şekilde konut biçimi oluşturduğu görüşünü ortaya çıkarmıştır (Göğebakan, 2015).

Göker'e (2009) göre göçebe yaşamın bir parçası olan çadır' dan toprağa bağlı yaşam alanları olan ev'e geçişte tek oda formlu hacimler ortaya çıkmıştır. Görülen bu ilk ev örnekleri, en ilkel uygulama döneminde tamamen toprak zemin üzerinde kurulmuştur. Bu nedenle, toprak üzerinde sürekli bir yaşama geçerken toprağı yalıtma fikrinin basit yolları

araştırılmaya başlanmıştır. Yağışlı dönemlerde ıslanan zemin ile iletişimi kesmek yani izolasyonu sağlamak amacıyla yeni oluşturulan hacimde, toprak zeminin üzeri kilim, keçe, vb. örtücü bir malzeme ile kaplanmıştır. Göçebe yaşamın ürünü olan çadırdan, tek odalı ev tipine geçişte bir ara yapı özelliği taşıyan bu uygulamalarda, çadır geleneğinin evin biçimi, zeminine, kapsamına ve fonksiyonlarına ne denli etkili olduğu görülmektedir. Tek odalı yapıların tümü (yatma çevresi, dolap, yüklük, ocak, yemek çevresi, vb.) basit bir hacim içinde çözümlenmiştir. Göçebelik döneminde, geniş ailenin yaşama alanı olan çadırın biçimlenmesi üzerindeki etkileri yerleşik hayata geçildiğinde de inşa edilen evler üzerinde devam etmiştir. Anadolu'ya yerleşme sonrası tüm ailenin bir çatı altında birlikte yaşaması ya da çevresinde toplanması sonucunu doğurmuştur. Yan yana konumlanmış çadırlar, geleneksel Türk evinde odaların oluşumunu başlatmıştır. Birbirine açılan odalar pek karşılaşılan bir durum değildir. Genellikle oda konumları birbirinden bağımsızdır. Sofaya ya da avluya açılır. Oda sisteminin birbirinden bağımsız olarak biçimlendiği anlaşılmaktadır (Uşma, 2018).

Tarihi çağların ardından yerleşik hayata geçilmesiyle insanlar yaşadığı evi tasarlayıp, inşa ederken birden fazla etkeni göz önünde bulundurmuştur. Bu durum her bölgede iklimsel özelliklere ve malzeme imkanlarına bağlı olarak, belirli tip evlerin ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştır. Kültür ve gelenekler yaşanan coğrafyanın iklim özellikleriyle birleşerek evleri biçimlendirmiştir. İnsanın içerisinde doğup büyüdüğü ev, onda daha çocukluğunun ilk süreçlerinde mekân kavramı ve insan sevgisini geliştirir. Evin çevresindeki coğrafya, tarla, orman, dağ; birlikte yaşadığı toplum, o toplumun ortak değerleri insanın belleğine girer ve onun için çok şey ifade eder. Bu nedenle eviyle birlikte insanın fiziki ve sosyal çevresi onun kültür değerlerinin kalıbıdır (Karpuz, 1993).

1.3. Türkiye'den Tarihi Konakların Koruma ve İşlevselleştirilme Örnekleri

Anadolu'nun ilk tespit edilen evleri M.Ö 7000'nin ortalarında Çatalhöyük'te inşa edilen, kerpiç ve ahşap malzeme ile yapılan, tek odalı ve az sayıda kilere sahip olan yapılardır. Anadolu'da inşa edilen Türk Evleri, Anadolu'nun doğal durumundan, ikliminden ve bitki örtüsünden etkilenmiştir. Bunun yanında Anadolu'da yüzyıllar boyu kültür ve medeniyetlerin bıraktığı kültürel miras da Geleneksel Türk Evi'nin biçimlenmesine katkı sağlamıştır. Burada yapılan evler mevcutta olan malzemeye göre plansız yapılmıştır (Göğebakan, 2015).

Türk evi 5. yy içinde büyük gelişmeler göstermiş ve yayılıp kök saldığı iklim, tabiat ve kültür bakımından birbirinden farklı ve uzak memleketlerde çeşitli tipler oluşturmuştur (Eldem,1954). Bu çeşitli tiplerin, Asya Türkiye'sinin her yerinde aynı özelliği göstermeyen coğrafi ve kültürel dağılımın konut mimarisine yansıdığını görmek mümkündür (Kuban, 2017). Konut mimarisinde ahşaptan yapılma vali konaklarının, kervansarayların ve kahvehanelerin örnekleri vardır. Bu ahşap konutlara revaklar, geniş saçaklar, çıkma üst katlar, cumbalar ve çok sayıda pencere etkileyici bir görünüm kazandırmıştır (Kuban, 1995).

Geleneksel Türk evi, Osmanlı Devleti'nin fetih sınırları içinde, eski tabiriyle Rumeli ve Anadolu civarında yerleşmiş, gelişmiş ve 500 sene kadar tutunmuş, kendi özgünlüğüyle ortaya konmuş bir ev tipidir (Eldem, 1954). Osmanlı Devleti'nin sınırlarının büyümesiyle yayılım sahası artmış; Balkanlarda, Anadolu'nun kent kimliği ve geleneksel konut mimarisiyle benzerlikler gösteren önemli bir mimari tarz oluşmuştur (Akın, 1987). Türk evinin gelişim süreci Eldem'e (1954) göre en büyük yayılma başarısını 17 ve 18. yüzyıllarda göstermiştir. Bu yüzyıllarda İstanbul ve Edirne konutları, Yakın Doğu ve Doğu Avrupa için daima taklit edilen ideal bir tip haline gelmiştir.

Osmanlı Devleti'nin her bir taraftan sarsılmaya başladığı 19. yüzyılda bile, bu ilerleme ve yayılma sona ermemiştir. Ancak 20. yüzyılda Türk evi başlangıçta ağır ağır, sonraları şaşırılacak bir hızla gerilemeye ve yok olmaya başlamıştır.

Osmanlı'nın 19. yy döneminde yüksek gelire sahip kişilerin konutlarına ilişkin kullanılan terimler, konutların yerine göre farklılık göstererek konak, köşk, yalı gibi adlandırılmıştır. Müslüman kesimde "konak" hâlâ eski mahalle içinde olan, fakat yalnız kışın kullanımı olan konutu ifade etmektedir (Tekeli, 1985). Osmanlı dönemi, ahşap konut tarihi için ilk aşamadır. İmparatorluğun hâkim olduğu coğrafyada var olan konut geleneği arasında hayatlı evle başlayan ahşap konut geleneği, geniş bir coğrafi alanda yayılan tek konut tipolojisi ve üslubudur (Kuban, 2017). Sivaslıoğlu'na (2005) göre Türk evi olarak bilinen geleneksel konakların ana malzemesi ahşap olduğu için ağacın bol olduğu ormanlık bölgelerde rastlandığı görülmüştür (Şekil 1.2). Kullanılan ağacın türü, yapı malzemesi olarak kullanıldığı yerlerdeki boyut, kesit ve uygulama teknikleri yörelere göre değişiklik gösterebilmektedir (Şekil 1.3).

Geleneksel evlerin tümü belirli kültürel değerlere bağlı olarak yapılmıştır (Aliağaoğlu, 2009). Geleneksel Türk evlerinde mimari tasarımı ve detayları analiz edildiğinde tüm tasarıma yönelik çözümlerin bir amaç doğrultusunda yapıldığı ve belirli

faydalarının olduğu görülmektedir. Özellikle yerleşik bir hayata geçiş ve İslamiyet'in kabulü sonrası gelişen mahremiyet kavramı; geleneksel Türk evlerinin biçimlenmesinde önemli rol oynar. Geleneksel Türk evleri plan özellikleri, evlerde kat kullanımı, sofa tipleri, haremlik selamlık bölünmeleri, pencereler, dolaplar, kapı ve kapı tokmakları gibi birçok donatı ve aksesuar, yaşam kültürü ile şekillenen unsurlardır (Yıldırım ve Hidayetoğlu, 2009).

Şekil 1.2. Gümüşhane Özdenoğlu Konağı ahşap konak örneği

Şekil 1.3. Bursa Cumalıkızık ahşap konak örneği

Osmanlı'nın 19. yy da kent merkezlerinde görülen değişim, kendini konut alanlarında da göstermiştir. Tanzimat'ın getirdiği yeni bürokrasi ile başlayan mimari yapıları koruma düşüncesi ilk başlarda yalnızca 'taşınır eseri kapsamış, bunu daha sonraki süreçte anıtsal yapı koruması izlemiştir (Tekeli, 1985). Ahunbay'ın (1999) belirttiği gibi yapı korunmasının temel sorunlarından biri neyin korunacağıdır. Anıtsallıktan uzak, işlevsel amacı olan gündelik yaşama ait yapılar da uzun süre geçtikten sonra, toplumsal tarihe ait bileşen olarak değer kazanmakta ve koruma altına alınmaktadır. Koruma için uluslararası kriterlerin oluşumunda; 'Birinci ve İkinci Dünya savaşlarının neden olduğu tahribat, Avrupa ülkelerinde kültürel mirası koruma hususunda yeni tedbirler alma ihtiyacını doğurmuş, çıkarılan yeni yasalarla koruma için devletler yeni görevler üstlenmişlerdir (Ahunbay, 2019). Bu dönemde anıtların tekil olarak değil; doğal ve yapılı çevreleriyle birlikte ve yapı grupları olarak korunmaları gerekliliği görüşü ağırlık kazanmaya başlamıştır (Binan, 1999).

Osmanlı mimarisi, şehir hayatı ve kültür yansımalarının simgesi olan Safranbolu'da bölgedeki kültür varlıklarının ve çevrenin korunması, sürdürülebilir toplumsal oluşumlara katkı sağladığı sayısal veriler ile değerlendirilmiştir. 1995 ve 2013 yılları arası turist verileri Ek 1' de verilmiştir. Ek 2'de grafik olarak 2023 yılına kadar beklenen değerler grafiği yer almaktadır.

1.3.1. Safranbolu Evleri Örneği

Anadolu tarih boyunca birçok uygarlığın doğduğu ve varlığını sürdürdüğü yer olmuştur. Asırlar boyu, birçok medeniyetin tarihsel ve kültürel değerleri birikerek, Anadolu'nun beşerî ve fiziksel yapısına yansımıştır (Hacısalihoğlu, 1995). Anadolu'nun toprak yapısı, iklimi, bitki örtüsü ve geçim kaynakları toplumsal değişimi sürekli etkilemiştir. Bu değişim içerisinde birçok Anadolu şehri, zengin tarihi ve kültürel mirasın sahibi durumuna gelmiştir (Hacısalihoğlu, 1995 ; Sözen, 2001).

Anadolu'nun yerleşimlerinden Safranbolu çok tarihsel ve kültürel nitelikler taşıyan geleneksel şehir dokusuna sahiptir (Hacısalihoğlu, 1995). Safranbolu İç Karadeniz kuşağının en ilginç kesimidir. Günümüze kadar bozulmadan ulaşabilen ender ilçelerdendir (Sözen, 2001) Tarih boyunca Safranbolu'nun yerleşime konu olmasının sebebi coğrafi konumuyla ilgilidir. Bölgenin yakınında kurulan Karabük Demir- Çelik Endüstrisinin nüfusu çekmesiyle büyüme kaygısından kurtulmuştur. Su kaynaklarının zenginliği, ziraat ve hayvancılık

yapılması için elverişli ortam oluşturmuştur. Tarımsal üretim bakımından sebzecilik, meyvecilik ve çeltik tarımı yapılmıştır. Bu verimlilik tarihsel süreçte daima yerleşim alanı olarak tercih edilmesine zemin hazırlamıştır (Hacısalihoğlu, 1995; Sözen, 2001).

Safranbolu'nun tarihi şehir dokusu içinde bulunan meskenler, yapılış döneminin tarihini, sosyal, ekonomik ve kültürel değerlerini yansıtırlar (Hacısalihoğlu, 1995). Safranbolu'da eski Türklerin geleneği bilinen kışlak ve yayla yaşamının benzeri bir hayat sürdürüldüğü görülmektedir. Kışın soğuk rüzgarlarından korunmak için vadi içine yerleşilmiştir. Yaz aylarında, havadar ve serin yerler olan bağlara geçilmiştir (Sözen, 2001). Safranbolu meskenlerinin şekillerinde gelenek, görenek, psikolojik, etnik, tarihi ve ekonomik faktörlerin yanı sıra, bölgeden bölgeye değişim gösteren coğrafi faktörlerin etkisini taşıyan konutlar olduğu da görülmektedir (Hacısalihoğlu, 1995).

Bozkurt'a (2013) göre Safranbolu evlerinin tipolojisini (Şekil 1.4) etkileyen bir diğer unsur ise kabalık aile yapısıdır. Evlerde oda sayısı artmıştır. Plan tipleri buna göre şekillenmiştir. Sözen'e (2001) göre her evde sayısı üç ila sekiz arasında değişen oda vardır. Bu da bir sofa etrafında dizilmiş olan oda planları yerine, odalar arası simetrinin görüldüğü ve karşılıklı odaların yer aldığı plan tiplerinin geliştirilmesini sağlamıştır (Bozkurt, 2013). Odaların plan özellikleri açısından bakıldığında aile reisi ve eşi için bir oda, iki oda çocuklar ve eşlerinin, hala ya da teyzeye bir oda, torunlar ve nine için bir ya da iki oda, aşevi kısmına bir oda olarak şekillenmiştir (Sözen, 2001).

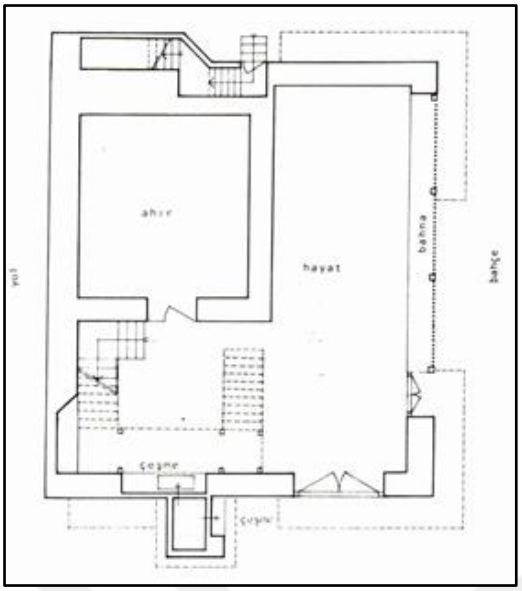

ZEMİN KAT PLANI

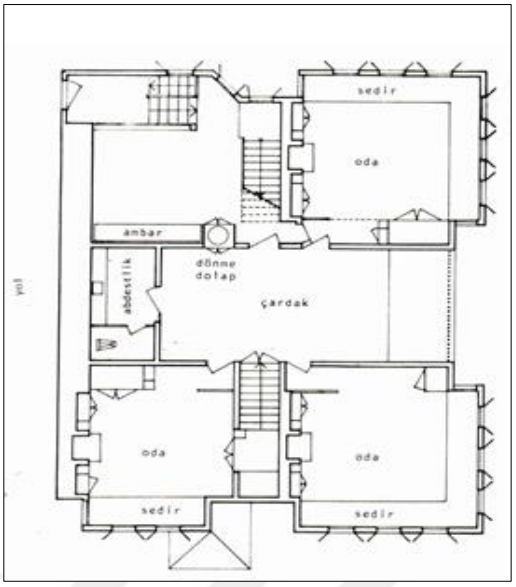

ORTA KAT PLANI

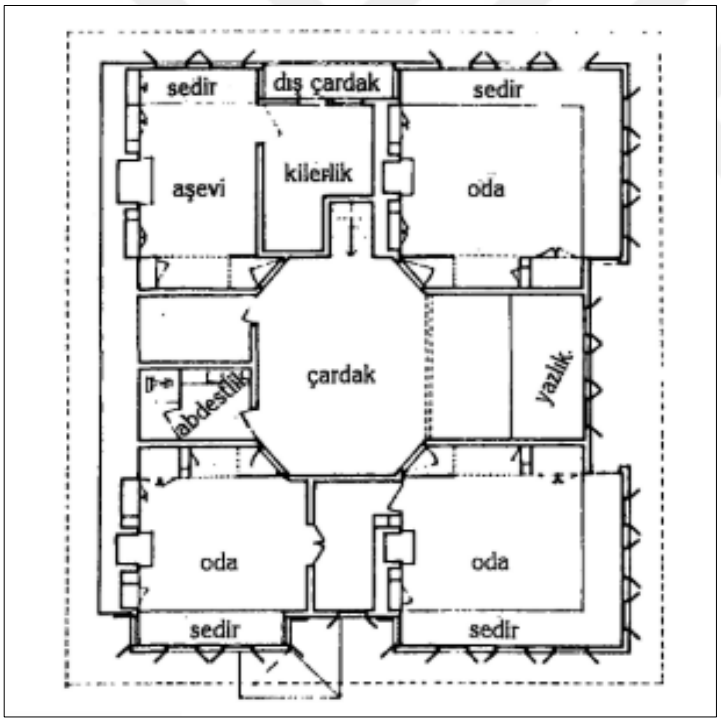

ÜST KAT PLANI

Şekil 1.4. Safranbolu evleri ve oluşumu (Günay, 1989)

Ev planlarının bir diğer elemanı da sofadır. Plan özellikleri sofaların sınıflandırılmasına göre oluşturulmuştur. Safranbolulular sofayı çardak olarak da adlandırmaktadırlar. Odalar sofaya açılmaktadır. Odaların özellikleri benzer olup, çok az değişkenlik göstermiştir. Evin şeklini belirleyen sofa değişken özelliklere sahip bir

formdadır. Sofa bir veya iki tarafı kapalı olduğu gibi, ortadadır ve dört tarafı da kapalı olabilir. Sofalı ev planları dış sofalı, iç sofalı ve orta sofalı plan tipleri (Şekil 1.5) olarak ayrılabilir (Bozkurt, 2013 ; Bayazıt, 2014).

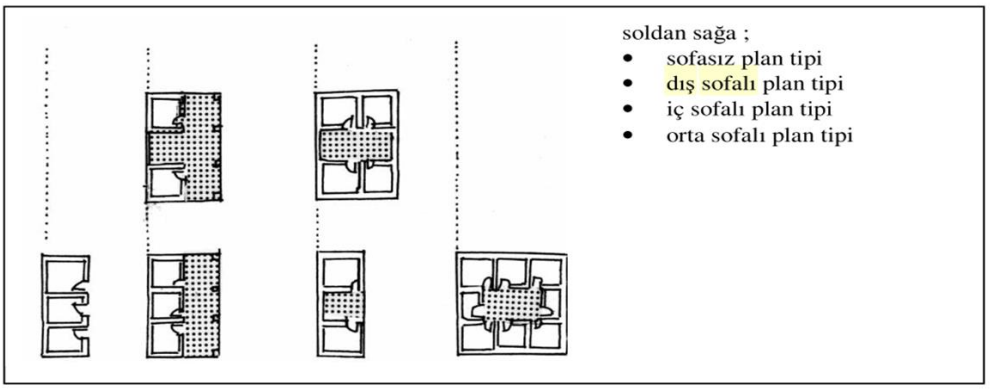

Şekil 1.5. Türk Evi'nin sofasız, dış sofalı, iç sofalı ve orta sofalı plan tipleri

Sözen'e (2001) göre Safranbolu evinin mekanları insanların günlük yaşamlarındaki ihtiyaçlarına göre düzenlenmiştir. Haremlik ve selamlık ayrımı mahremiyete önem veren ailelerde vardır. Sofa doğrudan sokakla ilişkilendiğinde, mahremiyetin sağlanması amacıyla haremlik odalar sokağa bakıyorsa direkler arasına "muşabak" ismi verilen kafesler yerleştirilmiştir (Şekil 1.6) (Eldem, 1972).

Şekil 1.6. Kafesli pencere (URL-2, 2019)

Türk evi cephe özellikleri olarak değerlendirildiğinde genellikle bir katlıdır. Basit ve alçak ev tiplerinde yalnızca bir kat bulunmaktadır. Ancak zaman ile kat adedi artmıştır. Öyle olmakla birlikte asıl kat tektir. Bu asıl kat çok katlı evlerde, mutlaka en üsttedir (Şekil 1.7) (Eldem, 1954).

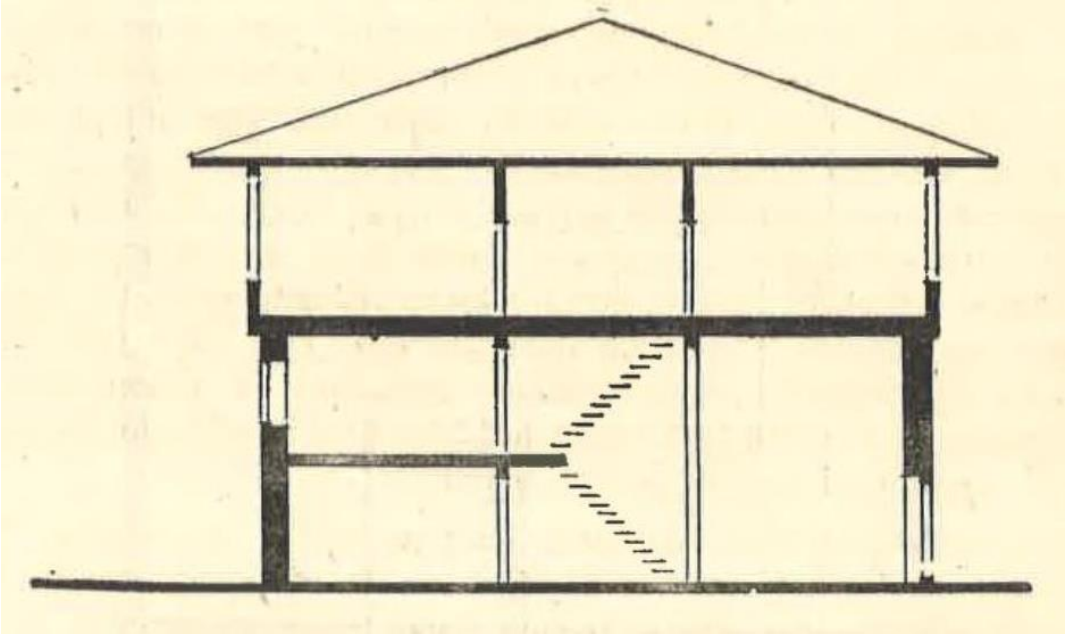

Şekil 1.7. Kat seviyesini gösteren kesit krokisi (Eldem, 1954)

Arsanın konumuna göre evlerin esas katı daha fazla güneş ve manzara görebilmesi için yükseltilmiştir. Üst kat esas kat olarak tanımlanan yaşama katıdır. Zemin kat ile ana kat arasında ara kat planı vardır. Ara kat tamamını kaplamayacak alçak kattır ve ara katta bulunan odalar günlük kullanım mekanları ve kışlık odalar olarak önem kazanmıştır. Zemin kat ise oturmak için kullanılmaz. Zamanla bu zemin kat duvarlarla kapatılmış samanlık, ahır, depo ve taşlık olarak kullanılmıştır. Zemin katın duvarları, kargir malzemeli ve penceresizdir. Bu katta bahçe duvarları ve binayı taşıyan dikmeler mevcuttur. Evlerin direkler üzerine oturtulması rutubetten korunmak amaçlıdır. (Eldem, 1954 ; Bozkurt, 2013). Safranbolu Evlerinde, hayatın ara katını gizleyen ahşap kaplamasının cephedeki etkisi dengeli bir mimarlığın eseridir (Şekil 1.8) (Sözen, 2001). Safranbolu Evleri Türk kent kültürünün yüzlerce yıllık süreçte oluşan ve bugün yaşamaya devam eden en önemli yapı taşlarıdır (Yurdakul, 2007).

Şekil 1.8. Safranbolu mektepçiler şehir evi (Sözen, 2001)

Safranbolu mektepçiler şehir evi, ritmik düzendeki payandaları, çıkma yüzeyindeki üsluplaştırılmış bitki ve hayvan desenleriyle ayrıntılardaki özenin göstergesi ve üst katların payandalarla çıkması (Şekil 1.9) (Sözen, 2001).

Şekil 1.9. Safranbolu Taştatarlar evi (Sözen, 2001)

Safranbolu'da sokakta başlayan doku, evlerde taş duvarlar, ahşap ve kerpiç birleşimleriyle oluşturdukları renkli kompozisyonun bahçeden sokaklara uzanan yeşille sağladığı bütünlük göze çarpar. Davetkar duruşa sahip evlerin sokağa bakan büyük kapıları vardır. Bu evler birbirinin manzarasını kesmeyecek şekilde düzenlenmiştir (Şekil 1.10) (Günay, 1989). Safranbolu evlerinde zemin kat sokak çizgisini takip ederken, üst katlar payandalarla sokağın üstüne taşar (Şekil 1.11) (Sözen, 2001).

Şekil 1.10. Safranbolu sokak görünümü (Sözen, 2001)

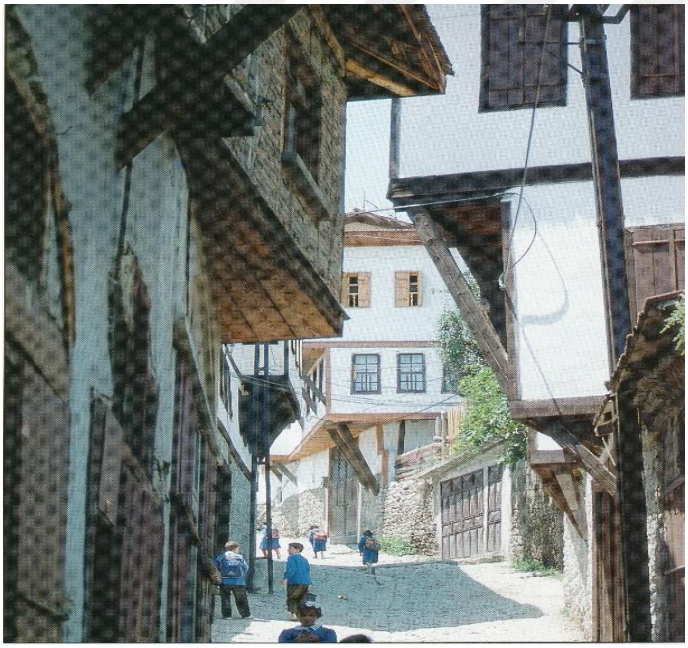

Şekil 1.11. Safranbolu evleri (Sözen, 2001)

Yurdakul'a (2007) göre evlerin tümü kendilerine göre daha merkezi konumda bulunan kamu binası, dini yapı ve tarihi eserlere dönüktür. Evler birbirinin manzarasını kapamaz (Şekil 1.12). Evlerin yakın plan cepheleri sağır, uzak plan cepheleri açık ve birbirlerini takip eder konumdadır. Safranbolu'nun engebesi sokaklarda doğal çizgileri

oluşturmaktadır. Sokak tasarımındaki geniş mesafeler ve kaplama malzemesi, her zaman insana ya da yüklü bir hayvana göredir (Şekil 1.13).

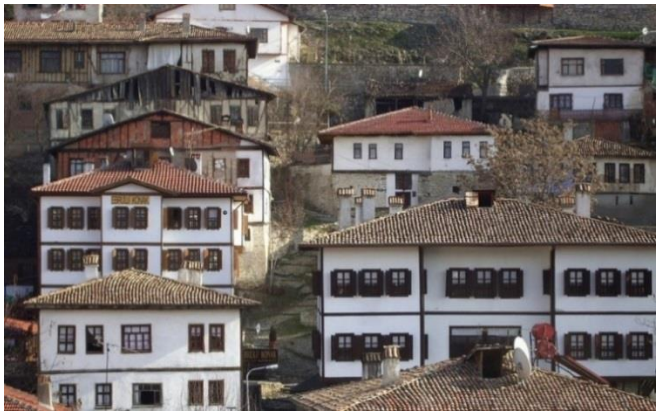

Şekil 1.12. Evlerin dizilim örneği (URL-3, 2019)

Şekil 1.13. Ev sokak ilişkisi (URL-4, 2019)

Bayazıt ‘a (2014) göre Safranbolu evlerinin mekânsal düzenlemesi Türk evleri plan tipolojisi açısından farklı değildir. Osmanlı Türk evlerinin planını oluşturan elemanlar;

- Odalar
- Sofalar (Çardaklar), eyvanlar ve diğer elemanlar
- Geçitler, aralar ve merdivenler

• Ahırlar ve taşlıklar olarak sıralanır. Mutfak, çamaşırlık, kiler, hamam ve hela gibi unsurlar evin içine girildiğinde sofanın bir ucuna yerleştirilir. Safranbolu evleri genellikle bahçeler içinde ayrık düzende yapılmıştır. Sofaların ise farklı oturma köşeleri vardır.

Bozkurt' a (2013) göre evlerde bulunan yapı elamanları ile ilgili bulgular olan oda döşemesi (Şekil 1.14) pencereler, kapılar, ocak, dolaplar, sedir ve tavanlar 19. yy öncesi ve sonrası olarak incelenmiştir.

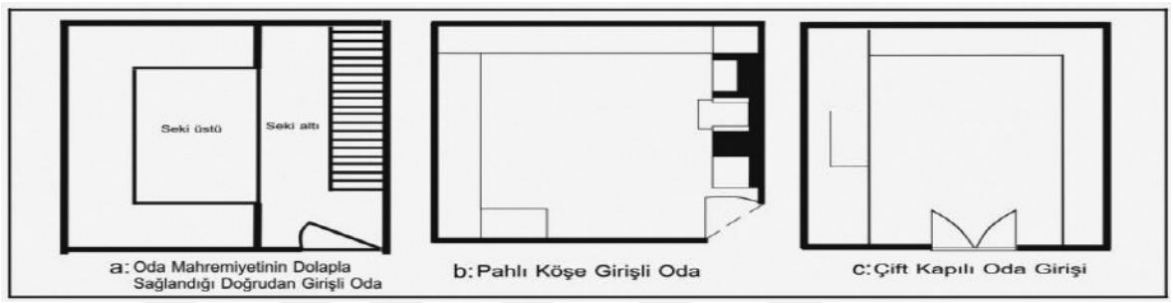

Şekil 1.14. Safranbolu evleri oda girişleri, seki detayları (Bozkurt, 2009)

Pencereler

Bozkurt 'a (2013) göre pencereler; Türk evi ve Safranbolu evleri için oda oluşumunu çok fazla etkileyen yapı elemanlarındandır. 19.yy a kadar tepe pencereleri varken, daha sonraki dönemlerde pencerelere hareketli ve camlı kanatların girmesiyle tepe pencerelerinin fonksiyonu kalmamıştır. Bu nedenle, tepe pencere boyutları küçülmüş ya da tamamen kaldırılmıştır. 19.yy la birlikte sürgülü pencere, camlı çerçeveli geniş pencereler ve sofalarda, yarım daire kemerli, yere uzanan uzun pencereler şeklinde kullanılmıştır (Şekil 1.15). Zemin katlarda ambarlar, büyük kazan ocakları ve ahırlar yer alır. Bu kısmı "tömek" adında pencereler aydınlatır (Meşhur, 1979).

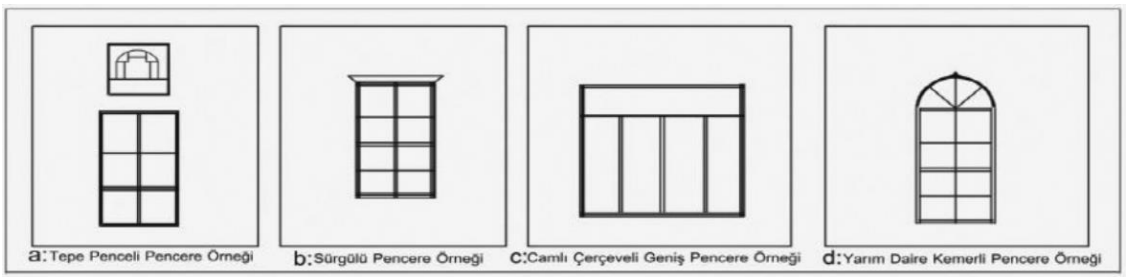

Şekil 1.15. Safranbolu evlerinde pencere tipi (Bozkurt, 2009)

Kapılar

Evin temeli olan zemin kattan içeriye geniş çift kanatlı bir kapı bulunmaktadır. Bu kapı hayvan geçişine uygun boyuttadır. Odaların giriş kapıları köşelerde bulunmaktadır. 19.yy öncesi özeni az evlerde iki geniş ahşap tabla, yatay ve çapraz kuşaklar ile birleştirilerek kapı kanadı oluşturulmaktaydı 18.yy la birlikte Barok akımının etkisiyle kapı kanatları ve kapı üstü pervazlarında bu tasarım süs kemerleri olarak yansımıştır. 19.yy dan sonra yapı ve donatılarda görülen yalınlık, kapı üstü pervazlarında da etkili olmuştur. Süslü kemerler ağır ağır kaybolmaya başlamıştır (Şekil 1.16) (Meşhur, 1979 ; Bozkurt, 2013).

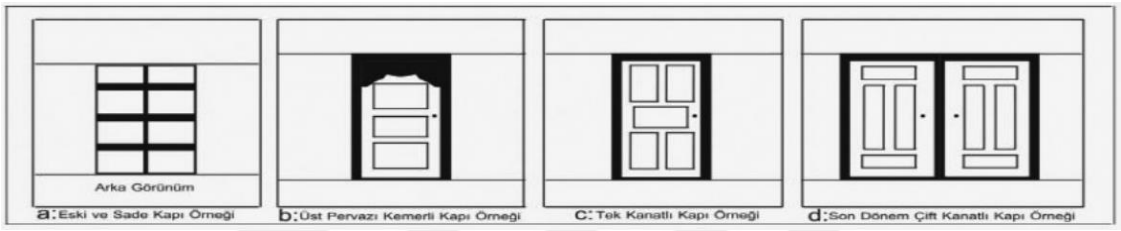

Şekil 1.16. Safranbolu evlerinde kapı modelleri (Bozkurt, 2013)

Ocak

Safranbolu evlerinde ocak oluşumu incelendiğinde; 18.yy Barok akımı etkisi ocakların özenli biçimlenmesine yansımıştır (Şekil 1.17). 19.yy'ın ortalarında ocaklarda neredeyse hiç ahşap kullanılmamış çiçek ve işlemeli taş ocaklar görülmeye başlamıştır (Bozkurt, 2013). Safranbolu Yörük'te bir evin oymalı ocağı Şekil 1.18 'de gösterilmiştir.

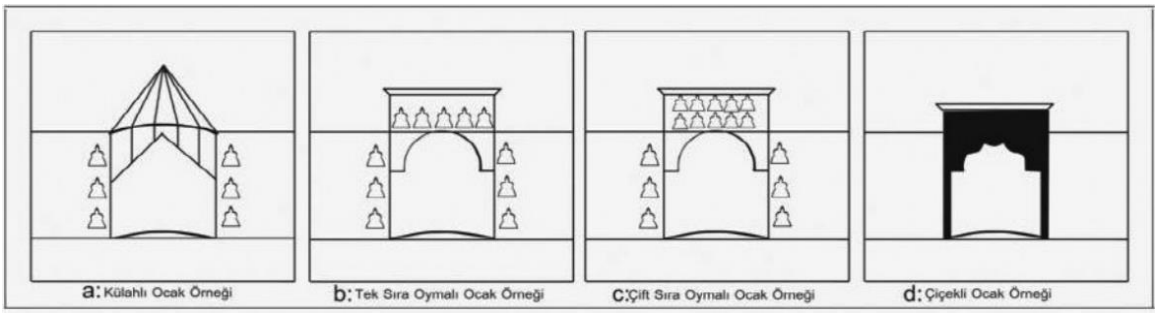

Şekil 1.17. Safranbolu evlerinde ocak tipleri (Bozkurt, 2013)

Şekil 1.18. Safranbolu yörük'te bir evin oymalı ocağı (Sözen, 2001)

Dolaplar

Safranbolu evlerinde odanın ehemmiyetine göre farklı dolap şekilleri ortaya çıkmıştır (Şekil 1.19). Günlük oturma odası dolapları sade iken, baş odanın dolabı daha süslü ve görkemlidir (Bozkurt, 2013).

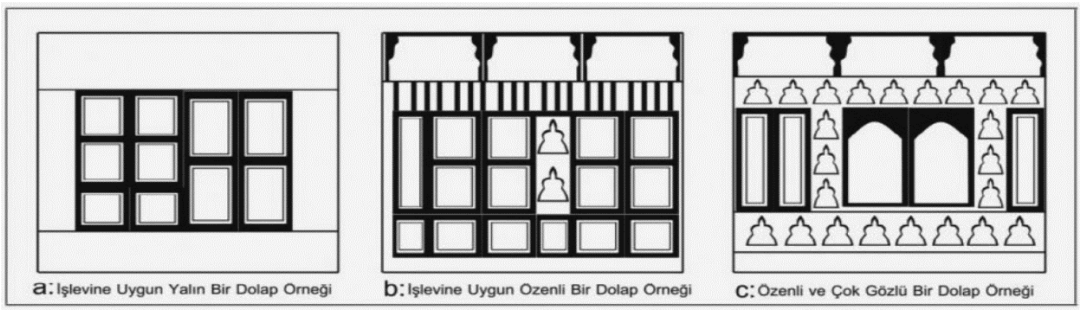

Şekil 1.19. Safranbolu evlerinde dolap tipleri (Bozkurt, 2013)

Sedir ve Tavan

Batılılaşma hareketleri sanatta meydana getirdiği en önemli değişimler 19. yy da yaşanmıştır (Şekil 1.20). Pencere parapet seviyeleri yerden yükselmiştir. Boyutlarının farklılık göstermesi oda boyutlarını değiştirmiştir. Seki altı, seki üstü kot farklılığı kaybolmuştur. Sedir ya da bir seki ise sofa ucundaki eyvanda yer alır. Günlük yaşamın geçtiği bu mekân kadınların oturup ev işlerini yapabilecekleri, arkadaşları ile sohbet edebilecekleri, minderlerle döşenmiş, halı kaplı bir yerdir. Kot farklılığının kaybolması

sebebiyle tavanda da iki kademeli tavan oluşumu yok olmuştur. Tekne tavan kullanımı oda tavanlarında yavaş yavaş kaybolmuştur. Bu dönemde batı etkisiyle mobilya kullanımı artmıştır ve büyük şehirlerde sedir kullanımı azalmıştır (Bozkurt, 2013 ; Bayazıt, 2014).

Şekil 1.20. Safranbolu asmazlar şehir evinin sedirlerle çevrili ve tavanı çıtalarla bezeli havuzlu odası (Sözen, 2001)

Safranbolu, 100-150 yıllık evleri olan ve 1994 yılında UNESCO tarafından dünya mirası kabul edilen bir Osmanlı kenti olarak korunmaktadır. Gerçek özellikleri ve görünümü ile korunmuş bir kenttir. Çevresinde geniş ormanlık alanların bulunması kentin bozulmadan kalmış olması üzerinde önemli bir etkendir (Bayazıt, 2014). Şu an yörede yaklaşık 2000 geleneksel Türk evi vardır. Evlerin 800 kadarı yasal olarak koruma altındadır (Günay, 1989).

1.3.2. Bursa Cumalıkızık Evleri Örneği

Bursa, Uludağ'ın eteklerinde kurulmuş, hareketli topografik yapısı, iklimi ve verimli topraklarıyla ünlü bir şehirdir. Günümüze kadar varlığını koruyan şehrin tarihi M.Ö. VII. Yüzyıla kadar uzanmaktadır. (Sözen, 2001). Uludağ'ın kuzey eteklerine sıralanmış 7 kızık köyünden birisi de Cumalıkızık köyüdür. 700 yıllık tarihi geçmişi olan ve geliri Orhan Gazi Külliyesi'ne vakfedilmiş, bir Osmanlı vakıf köyüdür. Bu kızık köylerinden Dallıkızık ve Bayındırkızık yerleşimleri günümüze ulaşamamıştır. Cumalıkızık; 1980 yılında yeniden keşfedilip Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma

Kurulu tarafından koruma altına alınmıştır. Bursa kent yerleşiminin giderek büyümesi ve Cumalıkızık'ın Bursa'ya yakınlığı sebebiyle 1987 yılında alınan bir kararla köy statüsünden çıkarılmıştır. Cumalıkızık böylece Mahalle konumuna gelen bir yerleşim olmuştur (Güleç, 2001 ; Gürer, 2003 ; CKM, 2015).

Bursa'yı gerçek kimliğine ulaştıran Osmanlılar olmuştur (Sözen, 2001). Osmanlılar devrinde, konar göçer Yörük Türkmenlerinden oldukları belirtilen Kızıkların Bursa topraklarına yerleşimleri ise şehrin fethinden 23 yıl evveldir. Bu yerleşim Osman Bey'in 1303 tarihinde elde ettiği Dimboz Zaferi'nin ardından olmuştur (CKM, 2015). Cumalıkızık köyü ilk kurulduğu zamanlarda birkaç haneden oluşuyordu. Büyüyen köye ihtiyaç duyuldukça yeni sokaklar, konutlar, çeşmeler yapılmıştır. Zamanla gerçekleşen bu oluşum belli bir plan gözetilerek olmamıştır (Dara, 2001). Köyün ilk yerleşim alanı sanılan Orta Mahalle, toplayıcı merkez konumundadır (Şekil 1.21). Sosyal yaşam alanı olarak Orta Mahalle'nin belirlenmesinde camii, okul ve kıraathane gibi mekanların bir arada bulunması temel etken olmuştur (CKM, 2015).

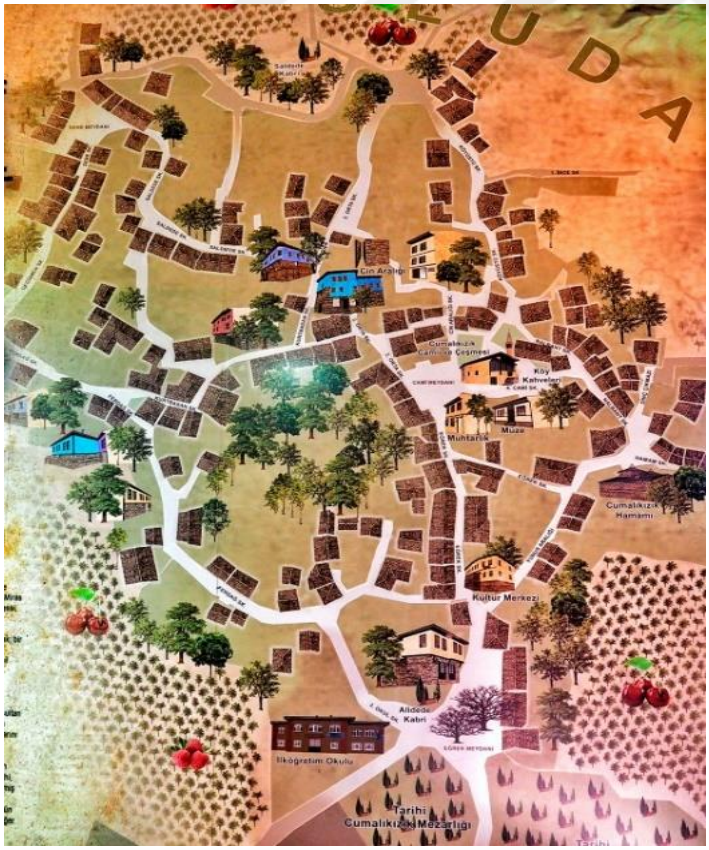

Şekil 1.21. Cumalıkızık yerleşim planı (CKM, 2015)

Köyde ana cadde yoktur. Birbirini dik açılarla kesen sokaklara rastlanmaz. Köyde sadece insan ve at araçlarının geçebileceği genişlikte yollar bulunmaktadır ve evler birbiri ardına sıralanmaktadır. Cumalıkızık sokakları kayrak taşlarıyla döşelidir. Evlerin ise; zemin katın taş duvarları üstünde payandalarla taşınan, yüzeyi renkli çıkmaları vardır. Bu tasarım eski yapım şekilleri hakkında bilgi verir (Şekil 1.22). Cumalıkızık'da sokakların işlevsel açıdan önemi bulunmaktadır. Bunların ilki, zamanla inşa edilen evlerin diğer sokak ve evlerle ilişkisini sağlamaktır. İkinci önemli işlevi ise köyde bulunan dar sokaklar ile bu sokaklardaki yapıların birbirine testere dişi şeklinde biçimlenişleri lodostan korumayı sağlamaktadır (Şekil 1.23). Bu nedenle birbirleri ile yan yana duran yapılar rüzgârları kontrol edebilmektedir (Sözen, 2001 ; Güleç, 2011 ; CKM, 2015). Ahşap evleri, taş sokakları sürpriz dolu yerleşimi ile özgül yapıda sivil mimari örneğidir (Akıncıtürk, 2002).

Şekil 1.22. Kayrak taşlarıyla döşeli sokak örneği

19. yüzyıldan sonra evlerin dış yüzeyleri tümüyle sıvandığı için cephelerin karakteri değişim göstermiştir. Buna rağmen sıvanın üzerine uygulanan birçok boya renkleri, Bursa evlerine farklı özellikler kazandırmıştır (Sözen, 2001).

Şekil 1.23. Sıralı ev tipleri ve sokak dokusu

Cumalıkızık doğal, tarihi ve kültürel değerleri ile özgündür. Bütünlüğünü korumuş kırsal bir yerleşimdir. Cumalıkızık geleneksel özellikli sokak dokusu, çeşmeleri, ahşap yığma evleri ve anıtsal yapılarıyla Osmanlı'nın kırsal alandaki yaşam tarzını günümüzde de yansıtan önemli bir örnektir (CKM, 2015). Cumalıkızık özgün kırsal kesim yapı kültürünün sivil mimariye yansıdığı bir yerleşimdir. 300 yıllık ahşap evlerin oluşturduğu doku, yaşayan ve yaşanan eşi bulunmaz bir açık müze örneğidir (Akıncıtürk, 2002). XV ve XVI. yüzyıl evleri kerpiçten yapılmasına rağmen, sonraları ahşap sistemli ve bağdadi sıvalı yapılar ağırlık kazanmıştır (Şekil 1.24). Temel karakterini ahşap malzemenin ağırlığının artmasıyla almıştır (Sözen, 2001).

Şekil 1.24. Yapı ve malzeme ilişkisi örneği

Geleneksel Cumalıkızık evleri Bursa'nın diğer bölgelerinde olduğu gibi genel olarak iki katlıdır. Üç katlı ev örneklerine rastlanmaktaysa da sayıları azdır (Sözen, 2001). Geleneksel özelliklere sahip evler, zemin katlar ahşap hatıllı moloz taş duvar, üst katlar ahşap iskeletli, kerpiç ya da tuğla dolgu tekniği ile yapılmıştır (Gürer, 2003) (Şekil 1.25). Ahşap kirişli merdiven ile ulaşılan evin en üst katı olarak konumlanan yaşama katı da genel olarak, dış sofalı plan tipindedir (Kaya, 2016). Cumalıkızık evlerinin Plan şemaları çoğunlukla dış sofalı plan tipolojisine uygun inşa edilmiştir. I, L ve U biçimdeki plan arasından çok kullanılanı L plan tipidir. Açık sofaların bir köşesinde çoğu zaman tahtlar ve köşklerin yer alması, plan tipini L'ye dönüştürmüştür. Sekilik ve köşk, sofanın içinde bulunur (Şekil 1.26). Az da olsa bazılarında ise dışarıya doğru ekli olan oturma yeri şeklindedir. Seki veya taht, sofanın bir veya iki uç bölümünde bulunur (Şekil 1.27). Taht bölümü bazen sofanın dış cephesinde bir çıkıntı olarak yapılır. Bu dış cephedeki çıkıntının belirmesi sonucu köşk elde edilir (Şekil 1.28). Evlerde oda sayılarının artması, evin yatayda büyümesini sağlamıştır. Büyük evlerin planlamasında da U tipi tercih edilmiştir (Eldem, 1954 ; Sözen, 2001 ; Gürer, 2003).

Şekil 1.25. Cumalıkızık yapı malzemeli ev örneği

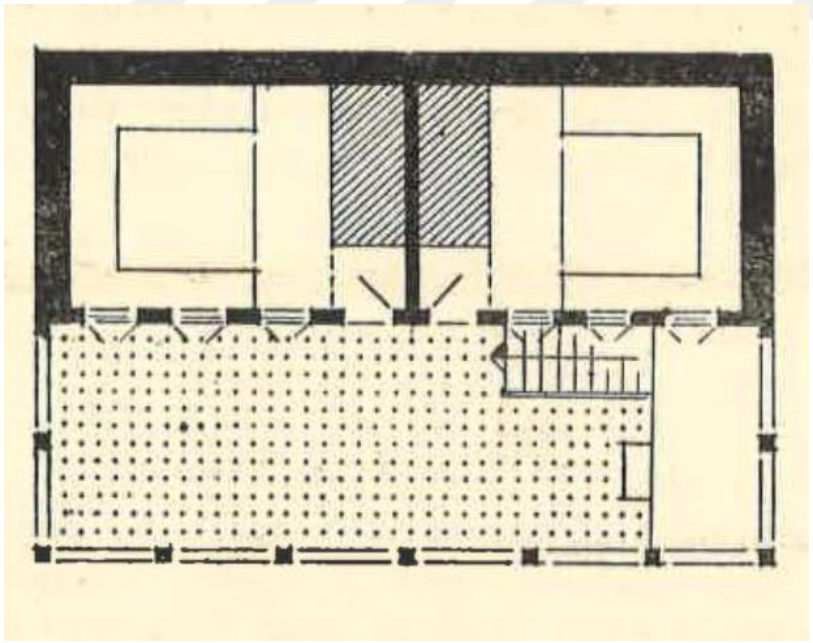

Şekil 1.26. Sofada sekilik ve köşk plan örneği 1 (Eldem, 1954)

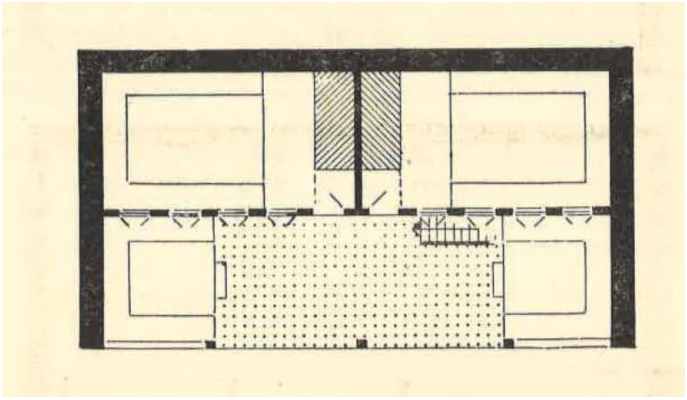

Şekil 1.27. Sofada sekilik ve köşk plan örneği 2 (Eldem, 1954)

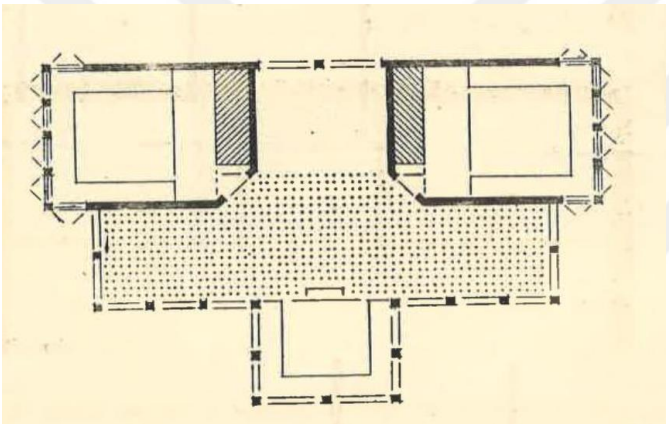

Şekil 1.28. Sofada köşk plan örneği (Eldem, 1954)

Cumalıkızık evleri, avlulu ve bahçelidir. Yüksek duvarlar iç ve dış yaşantıyı ayırmaktadır. Avluya girişler çoğu zaman çift kanatlı kapılar ile sağlanır. Bu kapı toprak zeminli ya da kayrak taşı döşeli avluya açılır (Şekil 1.29). Konutların zemin katları yapılardaki mahremiyet olgusundan kaynaklı, kendi içine dönüktür. Bu nedenle zemin katlar sağır duvarlardan oluşmuştur. Üst katlardan sokağa açılan cumbalar (çıkmalar) bulunmaktadır. Cepheler, çıkmalı veya çıkmasız olarak çeşitlenir ve bazen tasarımlar da çıkmalı kısım iken, bazen cephenin tümünde görülmektedir (Şekil 1.30). Bu cumba yapıları sosyal yaşam gereği dışarısı ile münasebeti sınırlı olan kadının, sokağı ev içinden rahatça gözlemesini sağlamak içindir (Gürer, 2003 ; Dostoğlu, 2011 ; Kaya, 2016). Arsaların çarpıklıklarından doğan düzensizlik evlerin planlarında da hissedilmiştir. Genellikle çarpık vaziyette bulunan duvarların üzerine üçgen çıkmalar ilave edilerek çarpıklık giderilmiştir. Bu nedenle bazı evler ve sokaklar testere dişi tarzı işlenmiş (Şekil

1.31). Cephelere sahiptir. Bu tarzdaki çıkmalar Türk evine ait önemli bir özelliktir (Eldem, 1954). Bunlar Cumalıkızık evlerinde de görülmektedir (Şekil 1.32).

Şekil 1.29. Avluya açılan kapı

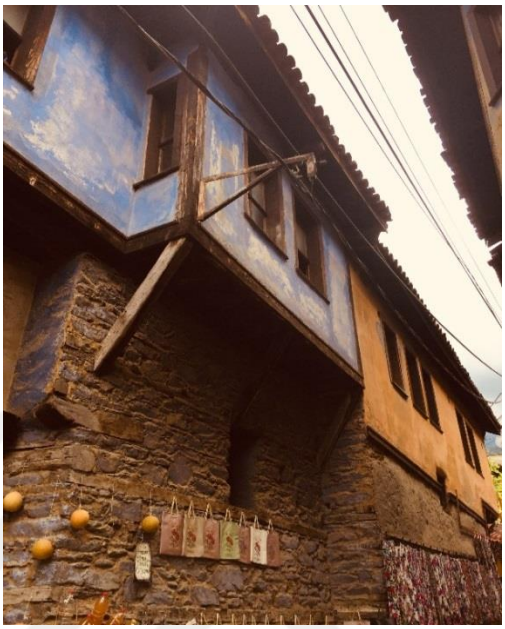

Şekil 1.30. Sokağa açılan çıkma

Cumalıkızık Köyü'nün temel geçim kaynağının tarım ve hayvancılık olması, evlerin zemin katlarının ahır olarak düzenlenmesini zorunlu kılmıştır (Sözen, 2001). Evlerin zemin katlarında ahırdan başka depo alanları ve tuvalet de yer almaktadır. Üst katlar ise yaşam alanlarından oluşmaktadır (Gürer, 2003). Evin en üst katı günlük yaşamın sürdürüldüğü bölümdür ve hayat adı verilen sofası vardır. Hayatın etrafında sıralanan odaların her biri ocaklı, sedirli, gömme dolaplı, gusülhanelidir ve kendi içinde daire şeklindedir (CKM, 2015).

Cumalıkızık Köyü'nde kışlar soğuk geçtiğinden, alçak tavanı olan ikinci katlar kışlık olarak kullanılır. Yüksek tavanlı üst katlar ise yazlık bölümlerdir. Burada farklı tip sofalara sıralanmış olan odalar, sedir, seki ve eyvanlar yer alır. Baş oda üst katta sokağa uzanan en özenli yerdir. Bu odalar ile hayat arasında eyvanlar bulunur. Köşk odaları birinci ve ikinci katlardan hayata doğru yapılan çıkmaların üzerine oturtulmuştur. Ara kat, giriş katına sahanlıklı veya tek kollu ahşap merdiven ile bağlanmaktadır. Sofanın (hayatın) yer aldığı üst kata göre daha az yüksekliğe sahiptir. Ara kattaki mekanlar ise ipekçiliğin çok yoğun olduğu 19.yy da İpek böceği yetiştirmek için kullanılırdı. Bu ara kata böcekhane ismi verilirdi.

Evin döşemeleri ve kirişleri üzerine çakılan kaplama tahtaları ile sağlanmıştır (CKM, 2015 ; Kaya, 2016 ; URL- 5, 2019). Ahşap kirişli merdiven ile ulaşılan konutun en üst katı olarak konumlanan yaşama katı, genel olarak dış sofalı plan tipindedir (Kaya, 2016). Gürer'e (2003) göre evlerin oda sayılarını incelendiğinde en çok 3 odalı, 4 odalı ve 2 odalı konut olduğunu görmüştür. En fazla oda sayısı olan evin ise 8 odalı olduğunu anket verileri ile ortaya koymuştur.

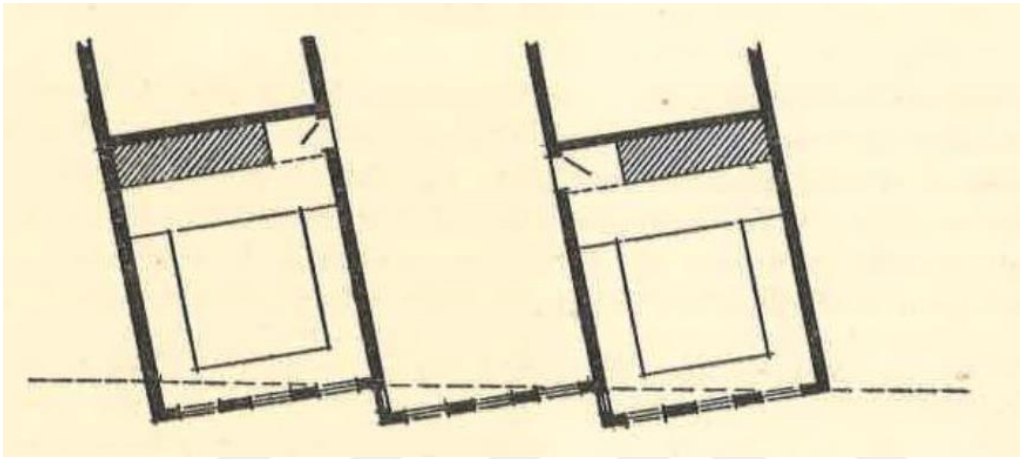

Şekil 1.31. Sokaklar testere dişi tarzı işlenmiş cephe plan çizimi (Eldem, 1954)

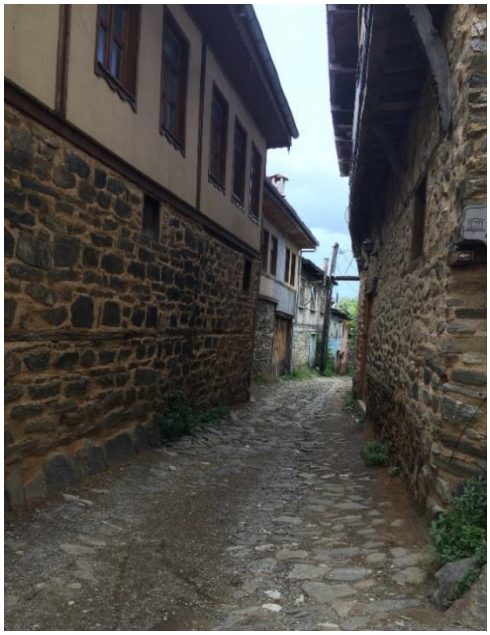

Şekil 1.32. Cumalıkızık cephe örneği

Konutlarda çatılar beşik ve kırmadır. Çatı üzeri alaturka kiremitlerle kaplıdır (Kaya, 2016). Çatılar çoğu zaman dört meyilli, bazen de iki meyilli yapılmıştır. Saçaklar ise oldukça dışa çıkıktır (Şekil 1.33) (URL- 1, 2019). Dış cephelerde bulunan ve dışarıdan içerinin görülmesini engelleyen, aynı zamanda güneş koruması sağlayan pencere kafesleri yer almaktadır (Şekil 1.34) (Kaya, 2016).

Şekil 1.33. Çıkma ve saçak örneği

Şekil 1.34. Pencere ve kafes örneği

Akıncıtürk'e (2002) göre Cumalıkızık Köyü, artan nüfus yoğunluğuna, çarpık şehirleşmeye, çevresel olumsuzluklara alternatif olan, özgün dokusu, çevresel tarihi, kültürel ve mimari bir mirastır. Dar sokaklardan akan kaynak suları, ahşap taşıyıcı sistemlerine ve ince yapı elemanlarına yansımıştır. Asırların mirasını barındıran bu köyü sonraki kuşaklara ve çağımıza uygun yorumlayarak, yaşatarak, koruyarak taşımamız gerektiğini belirtmiştir. UNESCO tarafından Dünya mirası listesine alınan 'Bursa ve Cumalıkızık Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu' isimli dünya miras alanı, Orhan Gazi Külliyesi ve çevresini içine alan Hanlar bölgesi, Sultan Külliyeleri ve Cumalıkızık olmak üzere altı bölge içerisindeki sekiz dünya mirası alanını içermektedir.

Cumalıkızık özgün mimari dokusu, kırsal ve kültürel turizmde karşılıklı olarak birbirlerini ivmelendirmiştir. UNESCO Dünya Miras Komitesi 38. Dönem Toplantısı'nda kültür kategorisinde Dünya Miras Listesi'ne alınması Cumalıkızık'ın turistik önemini daha fazla arttırmıştır (CKM, 2015 ; Kaya, 2016).

1.3.3. Beypazarı Evleri Örneği

Beypazarı Ankara'nın kuzeybatısında yer alıp 98 km. uzaklıkta bir ilçe merkezidir. Batısında Nallıhan ilçesi ve Eskişehir ili, kuzey doğusunda Kızılcahamam ilçesi, doğusunda Ayaş, Güdül, Kazan, Çamlıdere ilçeleri, güneyinde Mihallıççık ilçesi, kuzeyinde Seben ve Kıbrısçık ilçeleri yer almaktadır (Şekil 1.35) (Aklanoğlu, 2010) .

Şekil 1.35. Ankara ili beypazarı ilçesi ve çevresi (Bozkurt, 2004)

Beypazarı ilçesine, tarihte ilk olarak Luwi'lerce "Kaya Doruğu Ülkesi" anlamında olan "Lagania" ismi verilmiştir. Kentin gelişimi M.Ö. 2000'lere kadar dayanmaktadır. Kentin konumu Kuzey ve Güney Anadolu Torosları'nı bağlayan doğal yol güzergahı üzerinde etkin olmuştur. İlçe, Roma döneminden itibaren İstanbul'u Bağdat'a bağlayan önemli merkezlerin geçit yolları üzerinde yer almıştır. Tarihi eser ve haritalardan kentin

adının bu dönemde Anastasiopolis olarak değiştirildiği anlaşılmaktadır (Akdağ, 1999 ; URL- 6, 2019).

Beypazarı ismi 11. Yüzyıl ortalarında Anadolu'ya göç eden Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Bey'in dedesi, Gazi Gündüzalp yönetimindeki Kayı Boyu'nun bölgeye yerleştikleri tarihe dayanmaktadır. Adının "Beğ Bazarı" (Beypazarı) olması coğrafi konum sebebiyle, ipek yolu üzerinde bulunması ve ticari bir merkez olması ile örtüşmektedir (Uzunçarşılı, 1988).

Osmanlıların, Beypazarı'nı ilk kez hangi tarihlerde topraklarına kattıkları konusunda doğrudan bir bilgi bulunmamaktadır (Bozkurt, 2004). Beypazarı'nın Osmanlı Beyliği'nin kuruluş yeri olan kuzeybatı Anadolu'daki Yenişehir, Domaniç, Söğüt bölgesine yakınlığı ve bu tarihlerdeki fetihlerin yönü doğrultusunda, Osmanlı Devleti sınırlarına dahil edilmesi Orhan Bey döneminde olduğu düşünülmektedir (Pıtcher, 1999).

Beypazarı halkının tümünü Orta Asya'dan gelen Oğuz Türkleri oluşturmuştur. İlçe, Osmanlı Devleti'nin idaresine girdikten sonra, Bursa il sınırları içinde yer alan Hüdavendigar Sancağına bağlı bir kasaba haline gelmiştir (URL-7, 2019). 1853-1863 yıllarında Hüdavendigar Sancağı'na bağlı olan bucak merkezi, Tanzimat Dönemi'nde, 1868 yılından sonra Ankara sancağına bağlı bir ilçe olmuştur (Tuğlacı, 1985).

Tarihi kent, sert eğimli kalker tepeleri (Şekil 1.36) ve Mundarcı dere yatağı çevresinde yayılmıştır. 19. Yüzyıl yapılarında yoğun olarak oluşan zengin bir dokuya sahiptir. Osmanlı'nın tipik taşra kenti görünümü vardır (Şekil 1.37) (Cerasi, 1999).

Şekil 1.36. Beypazarı'ndan eski bir görüntü (URL-8, 2019)

Şekil 1.37. Beypazarı'ndan yeni bir görüntü (URL-9, 2019)

Beypazarı'nın eski ve yeni olarak ifade edilebilir. İki ayrı mekânsal düzenlemesi bulunmaktadır (Şekil 1.38). Eski yerleşim; Aladağ, Köroğlu ve Işık dağları'ndan, merkeze uzanan Dikmen, Dedekaşı, Dikmen, Ahmetlerkaşı ve Hıdırlık tepeleri'nin yamaçlarında ve batı bölümün ortasında İnözü, doğuda Karakuyu dereleri'nin isimleri ile bilinen vadilerin iki yanında konumlanmaktadır. Eski tarihi yerleşim yeri Geleneksel Türk kenti özelliği taşımaktadır. Bölge çarşı ve çevresindeki altı mahalleden oluşmaktadır. Beypazarı, 20. yüzyıldan itibaren güney ve doğu çizgisinde gelişmeye başlamıştır. Bugün merkezdeki 11 mahalleden (Ayvaşık, Başağaç, Beytepe, Gazipaşa, Hacıkara, Cumhuriyet, İstiklal, Kurtuluş, Rüstempaşa Zafer ve Yeşilağaç mahallerinden) oluşmaktadır (Aksulu, 2001 ; Gültekin, 2007 ; Aklanoğlu, 2010).

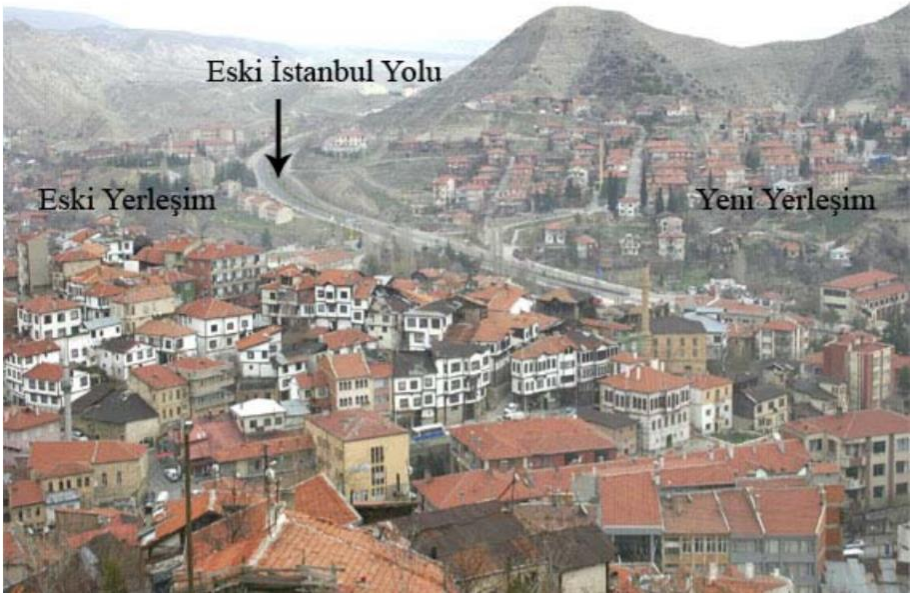

Şekil 1.38. Beypazarı mekânsal yerleşim görüntüsü (Gültekin, 2007)

Yerleşim zaman zaman Kalkerli tepeler sebebiyle kesintiye uğramaktadır. Arazi yapısına bağlı olarak az eğime sahip kesimlerde yatay, eğimli kesimlerde ise dikey bir yerleşim düzeni görülmektedir (Şekil 1.39) (Aklanoğlu, 2010). Eski yerleşimde Osmanlı Dönemine tarihlenen mimari yapılar ve geleneksel doku mevcuttur. Yerel kültür, Coğrafi konum ve doğal yapının karşılıklı etkileşimi sonucunda, kendine özgü niteliklere sahip oluşumu meydana getirmiştir (Şekil 1.40) (Gültekin, 2001).

Şekil 1.39. Beypazarı kalkerli tepeler ve yerleşim (URL-10, 2019)

Şekil 1.40. Beypazarı yerleşim görüntüsü (URL-11, 2019)

Kentin mekan düzenlemesinde, hiyerarşik bir kademelenme mevcuttur. Bu da açık mekan organizasyonunda; avlu ile sokak, meydan ile sokak şeklinde bir yapılanmayı oluşturmuştur (Şekil 1.41) (Aklanoğlu, 2002).

Şekil 1.41. Beypazarı konut ve hiyerarşik kademelenme örneği (URL-12, 2019)

Beypazarı, köklü kültürünü ve tarihi konaklarını halen yaşatmaktadır. Aynı zamanda hareketli bir kent dokusuna sahiptir. Bu dokusunu korumayı başaran Beypazarı halkı, kültürel mirasların arasında çok önemli olan tarihi yapıların içinde yaşamlarını halen sürdürmektedir (URL-13, 2019)

Geleneksel Türk konutu özelliklerini, Beypazarı konutları taşır. Konutlar; sofasız (Şekil 1.42). Dış, (Şekil 1.43) sofalı, İç (Şekil 1.44) sofalı ve orta sofalı plan tipine sahiptir. Zemin katların taşlık işlevi olduğu için diğer katlardan farklıdır. Üst katlar esas yaşama alanları olup, daha özenli biçimde tasarlanmıştır (Aklanoğlu, 2010).

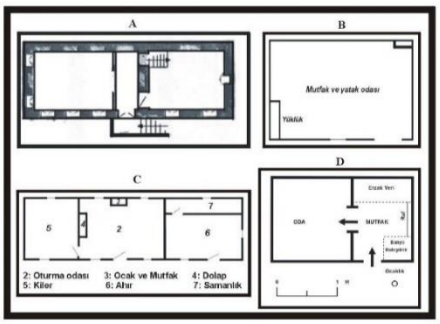

Şekil 1.42. Sofasız

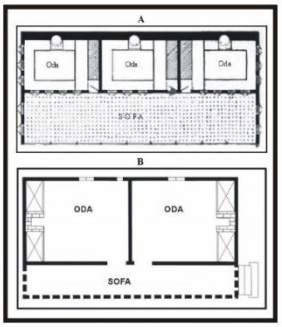

Şekil 1.43. Dış sofa

Şekil 1.44. İç sofa

Beypazarı Evleri, Cumbalı veya Guşganalıdır (Şekil 1.45). Yaygın olarak iki ya da üç katlı ahşap yapılar görülmektedir. Zemin kat duvarları taştan, üst kat kısımları ahşap taşıyıcı sistem arası taş ya da kerpiç dolgu malzemesi yapılmıştır. Evler, dışardan sıvalı, üst çatı kiremit ile örtülüdür (Şekil 1.46) (URL-15; 2019).

Şekil 1.45. Beypazarı cumbalı ve guşganalı ev örneği (URL-16, 2019)

Şekil 1.46. Tarihi Beypazarı ev örneği (URL-17, 2019)

Beypazarı Evleri'nde bir ve ikinci kat kullanım şekli hemen hemen aynıdır. Kuzey cepheye bakan ve üzerinde ocak olan duvarların dolgu malzemesi kerpiçtir. Bağdadi tekniğinde inşa edilen bölme duvarlara ise sık sık rastlanılmaktadır (Özmen, 1987).

Konutlarda sokağa bakan cephe daima ana cephedir (Şekil 1.47). Eğimli kesimlerde konutlara giriş doğrudan sokaktan sağlanır. Bahçesi olan konutlarda ana giriş önce bahçe ve sokak bağlantılıdır (Şekil 1.48). Arazi eğimi az olan yerlerde önce bahçeye sonra konuta ulaşım görülmektedir (Aklanoğlu, 2010).

Şekil 1.47. Sokaktan girişli konak

Şekil 1.48. Bahçeden girişli konak

Sokaklarda birbirinin içine geçmiş yerleşim tarzı benimsenmiştir. Bu nedenle guşgonalar, pencereler ve kapılar birbirini çapraz olarak görecek şekilde düzenlenmiştir. İnsanların, komşularına ve yeşile olan saygısı sebebiyle yapılar bir diğerinin ışığını kesmeyecek şekilde inşa edilmiştir. Konutların yerleşimi gün ışığı ve manzara, hava sirkülasyonuna göre düşünülmüştür. Güneye ve sokağa dönüklük gibi faktörler önemli rol oynamıştır (Şekil 1.49).

Şekil 1.49. Beypazarı konut ve sokak ilişkisi

Beypazarı 2000'li yıllarda küçük zirai ve tarihi bir kent iken, Osmanlı döneminden kalma ahşap evlerin restorasyonu sonrası yurtiçi turizmde adından başarıyla söz ettiren bir kent durumuna gelmiştir (Şekil 1.50) (Eceral, 2004).

Şekil 1.50. Beypazarı konutları

Osmanlı döneminden kalan ve 200 yıllık tarihi geçmişi olan 3500 civarındaki Beypazarı evine 2000'li yılların başında restorasyon başlatılmıştır. Bu restorasyon ile kent dokusunun korunması kültürel miras bilincinin oluşturmuştur (URL-18; 2019). Geleneksel konutların bir kısmı Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından tescil edilmiştir. Beypazarı tarihi evleri yalnızca Türkiye'de değil, dünyada da pek çok kişi ve kurumun ilgi odağı haline gelmiştir (Urak ve Çelebi, 2005).

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Gümüşhane İli Tarihi ve Tarihi Konakları İnceleme

Adını seneler evvel İl'in çevresinde Osmanlılar tarafından işletilen Gümüş madenlerinden alan Gümüşhane Doğu Karadeniz Bölgesi kentlerinden biridir (Gümüşhane Valiliği, 1973). Gümüşhane gümüş ve altın madenlerinin zenginliği ve tarihi İpek Yolu üzerindeki konumundan dolayı tarih boyunca önemini hiç kaybetmemiştir (Yalçın, 2011). Bu nedenle tarihin her döneminde farklı egemenliklerin ve kültürlerin etkisi altında kalan bir yerleşim olmuştur (Güçlü, 1990) Bu durumu Maspero ve De Morgan'ın tarihlerinden M.Ö. 3000 yıllarına kadar uzandığını belgeleyen kaynaklarından görebiliyoruz. Protohitit, Hitit, İran, Roma, Bizans, Emevi, Abbasi, Selçuklu, İlhanlı, Akkoyunlu, Osmanlı hakimiyeti ilin tarihinde yer almışlardır (Uslu, 1980). M.Ö. 1200 yıllarında Hitit İmparatorluğunun yıkılışının ardından Van Bölgesi'nde kurulan Urartu Krallığı bir süre sonra sınırlarını Gümüşhane yakınlarına kadar genişletmiştir (). Urartulular, Trabzon ve çevresindeki Tabaritleri egemenlikleri altına alınca, Gümüşhane ve çevresi Urartu Krallığına bağlanmıştır. Daha sonra bölgede İran İmparotorluğu'nun hakimiyeti görülür (Uslu, 1980). Gümüşhane Persler'in Trabzon eyaletine bağlıydı. Persler zamanında Gümüşhane bölgedeki 19. Eyalet olarak yer almıştır (Şenel, 2002). M.Ö. 331 de Makedonya Kralı İskender'in Pers İmparatorluğu'na son vermesi üzerine, Gümüşhane ve çevresi bu kez Makedonyalıların eline geçmiştir (San, 1990a). İskender'in ölümünden sonra bölge İran asıllı Ermeni krallarına geçmiştir. M.Ö 1. Yy 'da uzun süren mücadelelerden sonra Roma, Pontus krallığını yıkmıştır (Uslu, 1980). Roma, Makedonya, İran mücadelesine sahne olan bölgenin bu karışık durumunu gören Hazer Hanları bölgeyi ele geçirerek Peçenek oymaklarını yerleştirmeye çalışsa da Türk hakimiyeti kısa sürmüştür (Gümüşhane Valiliği, 1973). M.S. 395' de Roma İmparatorluğu ikiye ayrılmıştır. Bölge yeniden Bizans-Pers mücadelesine sahne olmuştur. Bütün Anadolu gibi Gümüşhane de Bizans'ın payına düşmüştür. Bizans hakimiyeti esnasında İmparator Justinianus'un Bayburt Kalesi ve Keçikale için yenileme çalışmaları yaptırdığı bilinmektedir (Şekil 2.1) (Gümüşhane Valiliği, 1973 ; Uslu, 1980).

Şekil 2.1. Bizans dönemi haritası, Gümüşhane ve çevresi (URL-19, 2019)

Gümüşhane daima hakimiyet mücadelelerinde tampon durumunda kalmıştır. VII. Yüzyıla kadar da Bizans-Sasani çarpışmalarının içinde yer almıştır. Selçuklu' nun yerleşme akınlarına kadar Emevi, Abbasi ve Bizanslılar arasında defalarca el değiştirdiği bilinmektedir (Uslu, 1980). 1048 yılında Gümüşhane tarihte Türklerle ilk defa tanışmıştır. O yıllarda Selçuklu ordularının komutanı olan Tuğrul Bey'in Erzurum- Bayburt üzerinden gelerek Trabzon'a akınlarda bulunması ile çevreyi kısa bir süre için Selçuklu topraklarına kattığı bilinmektedir (Çubukçu, 1990). Gümüşhane ve çevresi Selçukluların Anadolu'yu fethi sırasında ilk aldıkları yerler arasında bulunmaktadır. Gümüşhane 1467 de Karakoyunluların hakimiyeti altında iken hükümdar Cihan Şah'ın vefatı üzerine devlet dağılmış, bölge Akkoyunlu'ların idaresine girmiştir. Gümüşhane 1473 de Otlukbeli zaferi sonrası Osmanlılara dahil olmuştur. Bir ara tekrar Akkoyunlu himayesine girse de kesin olarak 1514 de Yavuz Sultan Selim tarafından ülke topraklarına katılmıştır (Gümüşhane Valiliği, 1973 ; San, 1993). Osmanlı hakimiyeti içerisinde her zaman önemli bir merkez olan Gümüşhane 19 Temmuz 1916 tarihinde Rus işgaline uğramıştır. 19 ay süren işgal; mücadeleler sonucu 15 Şubat 1918 tarihinde esaret zincirini kırarak özgürlüğe kavuşmuştur. Cumhuriyetin ilanından sonra hazırlanan 20 Nisan 1924 tarihli, 491 sayılı Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 89. Maddesi gereğince Gümüşhane il (vilayet) olmuştur (Şenel, 1999).

Kutlutan' a (1990) göre Gümüşhane'nin bugününü değerlendirebilmek için coğrafi konumunu ve yerleşimini bilmenin yapılacak araştırmalar için yararı olduğunu belirtmiştir. Gümüşhane kent oluşum ve ilk yerleşme Topal mevkiindedir. Daha sonra Grekçe kaynaklarında Zanka ve Zaha adıyla geçen Canca bugünkü adıyla Süleymaniye mahallesinin olduğu yerdir (Şekil 2.2) (Uslu, 1970). Süleymaniye mahallesi İskender hakimlerinin ilk defa burada gümüş madeni bulmaları üzerine İskender tarafından kurulup geliştirildiği düşünülmektedir (Yalçın, 2011).

Şekil 2.2. Eski Gümüşhane (Süleymaniye Mahallesi) (URL-20, 2019)

Eski yerleşim yeri Süleymaniye mahallesinde, günümüze ulaşan beş adet hamam, ayazma ve yontma taştan yapılmış iki adet çeşme, iki adet camii, altı adet tavanları çökmüş kilise, dört adet tarihi köprü, Canca kalesi, gözetleme kuleleri, Rum okulu, şapel ve dokuz adet konak yer almaktadır (GKE, 2016). Süleymaniye mahallesi şimdiki şehir merkezine 4 km mesafede bulunmaktadır. Süleymaniye mahallesi Hamam 1 (Şekil 2.3) kalıntı halinde bulunmaktadır. Sıcaklık bölümü ayakta olup, soğukluk bölümü yıkılmıştır. Ana duvar yerindedir. Hamamın L planlı olduğu düşünülmektedir (TKTVKK, 2010).

Şekil 2.3. Süleymaniye mahallesi hamam 1 kalıntısı (GKE, 2016)

Süleymaniye mahallesi hamam iki kübik formdadır. Moloz taş örtülü, tek mekanlı özel hamamdır (Şekil 2.5). Çaput Hamamı taş ve tuğladan inşa edilmiştir. Dört eyvanlı ve köşe hücreli hamam tipindedir (Şekil 2.6). Kavaklık Hamamı kavaklık mevkiinde bulunmaktadır. Kullanılmamaktadır. Suyu halen akmaktadır. Klasik dört eyvanlı, moloz taş ve tuğladan inşa edilmiştir (Şekil 2.7) (TKTVKK, 2002).

Şekil 2.4. Süleymaniye mahallesi hamam 2 kalıntısı (GKE, 2016)

Şekil 2.5. Süleymaniye mahallesi çaput hamamı kalıntısı (GKE, 2016)

Şekil 2.6. Süleymaniye mahallesi kavaklık hamamı kalıntısı (GKE, 2016)

Süleymaniye mahallesi Paşa Hamamı diğer hamam tiplerinden farklı (Şekil 2.7) küçük ölçeklidir. Günümüze ulaşabilen kare mekan kubbeyle örtülüdür (Şekil 2.8). Yapım malzemesi taş ve tuğladır.

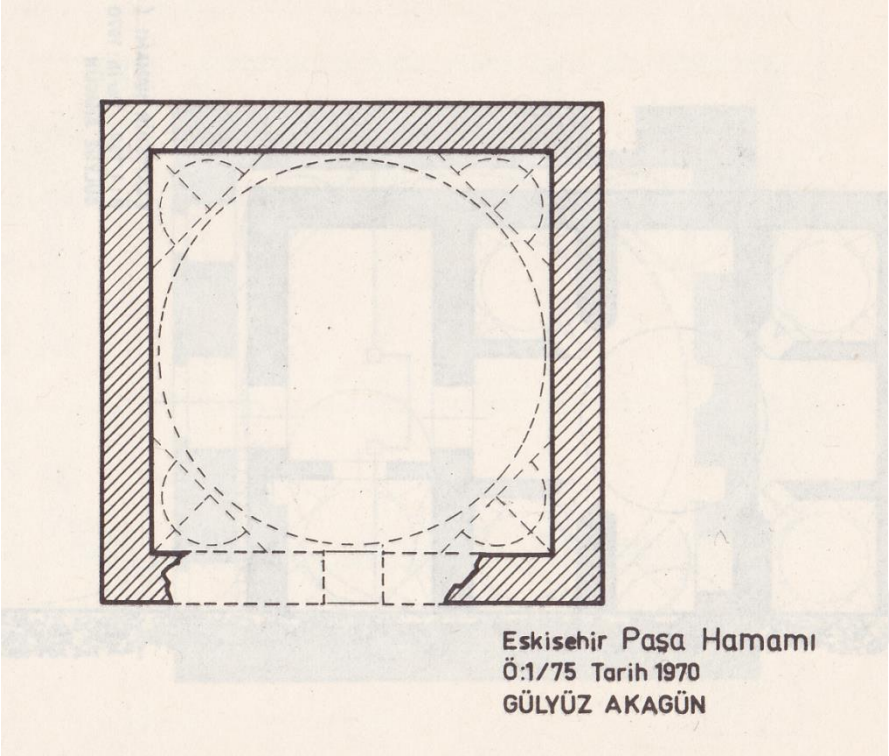

Şekil 2.7. Süleymaniye mahallesi Paşa hamamı plan (Uslu, 1970)

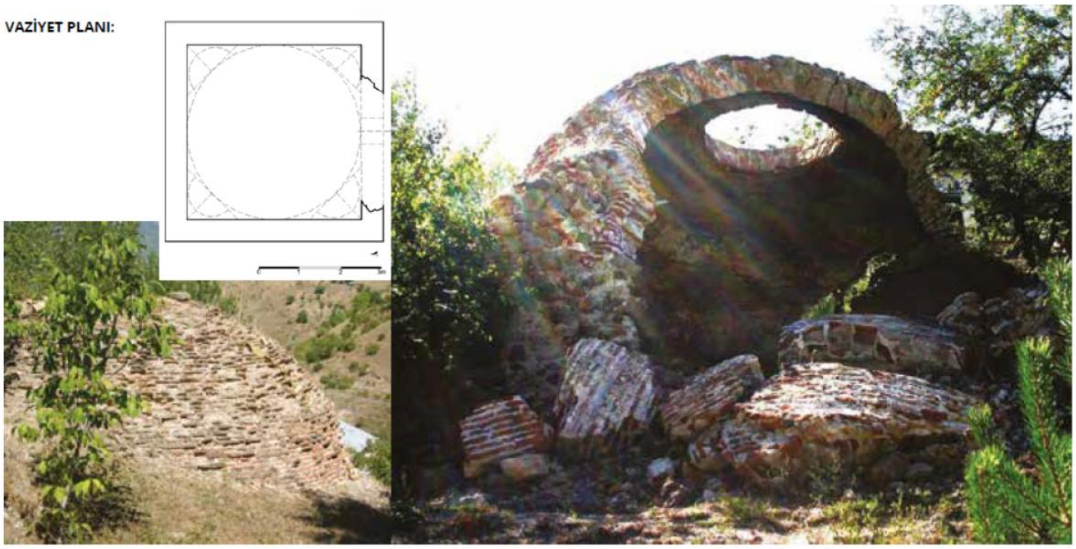

Şekil 2.8. Süleymaniye mahallesi Paşa hamamı (GKE, 2016)

Süleymaniye mahallesi yerleşkesi içerisindeki çeşmelerden Hıdır-İlyas çeşmesi (Şekil 2.9) tek lülesi ve tek yalağı vardır. Alınlık bölümü düzgün yontma taştır (EKTVKK, 1990).

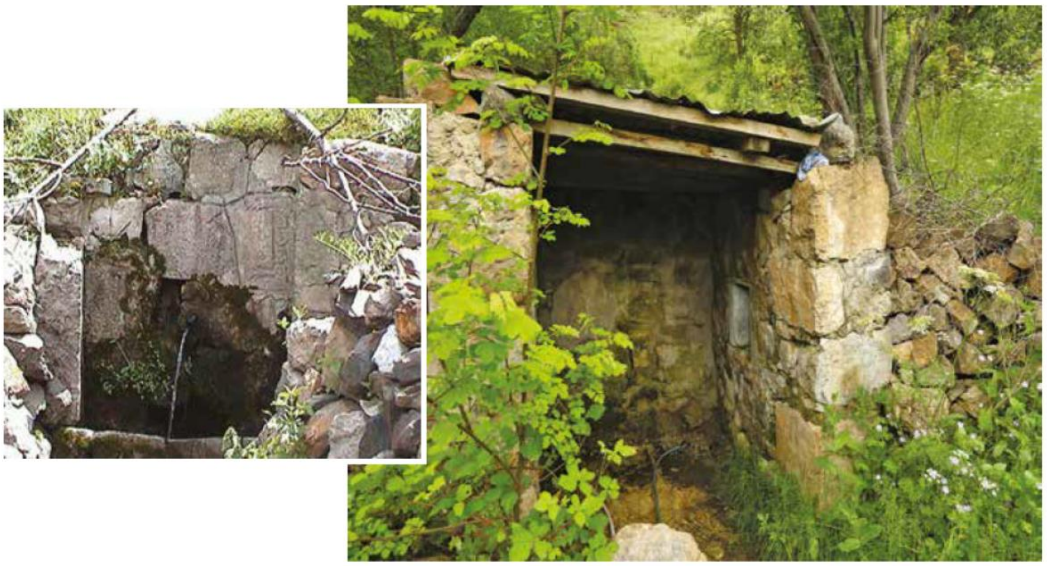

Şekil 2.9. Süleymaniye mahallesi Hıdır-İlyas çeşmesi (GKE, 2016)

Komiserin çeşmesi (Şekil 2.10) yol kenarında konumu vardır. Sivri kemerli çeşme yekpare taştan iki ayak üzerine yapılmıştır. Alınlığında bir maşrapa nişi bulunmaktadır. Çeşmenin her iki yanı taş örülerek üzerine çatı yapılmıştır (TKTVKK, 2002).

Şekil 2.10. Süleymaniye mahallesi Komiserin çeşmesi (GKE, 2016)

Küçük Camii'nin (Şekil 2.11) yapım tarihini belirten kitabe yoktur. Taştan kare planlı tek kubbelidir. Kare mekanda geçişler yuvarlak kemerli tromplar aracılığıyla sağlanmıştır. Kubbe küçük taşlarla örülmüştür (EKTVKK, 1990).

Şekil 2.11. Süleymaniye mahallesi Küçük Camii (GKE, 2016)

Sultan Süleyman Han Camii (Şekil 2.12) bütünü kaba yontma taştan inşa edilmiştir. Dikdörtgen plana sahip, kırma çatılı, son cemaat yeri iki katlı camiidir (EKTVKK, 1990).

Şekil 2.12. Süleymaniye mahallesi Sultan Süleyman Han Camii (GKE, 2016)

Hagios Georgios Metropolitik Kilisesi (Şekil 2.13) Süleymaniye mahallesindedir ilk ismi Hağia Triada'dır. Kilise üç nefli, bazilikal şemada (Şekil 2.14) inşa edilmiştir. Üst örtü ve duvarların bir kısmı yıkıktır (TKTVKK, 2002).

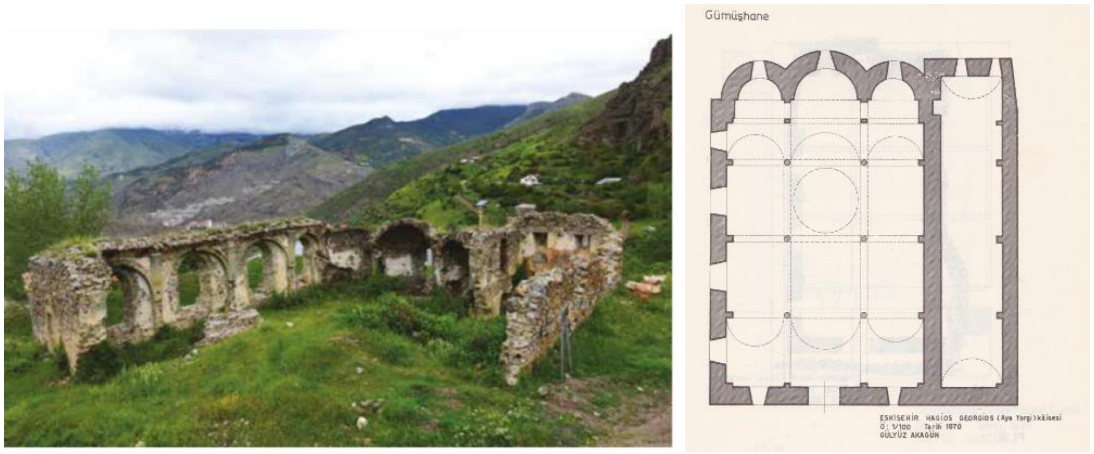

Şekil 2.13. Hagios Georgios kilisesi (GKE, 2016) Plan (Uslu, 1970)

Hagios Ionıes Manastır Kilisesi (Şekil 2.15) Çatal kaya ismi verilen kayanın hemen altında yer almaktadır. Kuzey duvarına kaya kütlesi oturmuştur. Yapı tek nefli plana sahiptir (TKTVKK, 2002). Üst örtüsü yıkık olan kilisenin yıkılmadan önce beşik tonoz üst örtüye sahip olduğu düşünülmektedir. Güney duvarında yer alan dört pencere açıklığı ile aydınlatma sağlanmaya çalışılmıştır. Giriş batıdan tasarlanmış büyük ölçüde zarar görmüş durumdadır (GKE, 2016).

Şekil 2.14. Süleymaniye mahallesi Hagios Ionıes Manastır kilisesi (GKE, 2016)

Hagios Stephanos Kilisesi (Şekil 2.16) üç nefli bazilikal planda inşa edilmiştir. Dışarıya yarım yuvarlak şeklinde apsisler bulunur.

Ayakta kalan duvarların iç kısmında fresko izlerine rastlanılmaktadır. Yapının duvarlarında moloz taş, pencere ve girişlerinde düzgün kesme taş kullanılmıştır (TKTVKK, 2002).

Şekil 2.15. Süleymaniye mahallesi Hagios Stephanos kilisesi (GKE, 2016)

Hagios Theodors Kilisesi (Şekil 2.17) 1480 yılında madenciler tarafından yaptırılmıştır. Bölgedeki en eski tarihli kilisedir. Duvarların büyük kısmı tahrip olmuştur. Kesme taş ve moloz taş ile inşa edilmiştir (EKTVKK, 1990).

Şekil 2.16. Süleymaniye mahallesi Hagios Theodors kilisesi (GKE, 2016)

Hatura Köyüne giden yolun sağ tarafında, bir tepe üzerinde bu manastıra ait harabeler ve kilise yer almaktadır (Şekil 2.18). Kilise Trabzon Prensi III. Aleksios Komnenos tarafından XIV. Yüzyılın, ilk yarısında inşa ettirilmiştir. Hagios Georgios'a ithafen yaptırılan yapı, zamanla harap olmuştur. Hatura Manastır Kilisesi Yunan haçı planındadır (Şekil 2.19). Apsis önüne yerleştirilen birer paye ile doğu-batı yönünde uzama gösterir ve bir bazilika gibidir (Uslu, 1980).

Şekil 2.17. Hatura Hagios manastır kilisesi

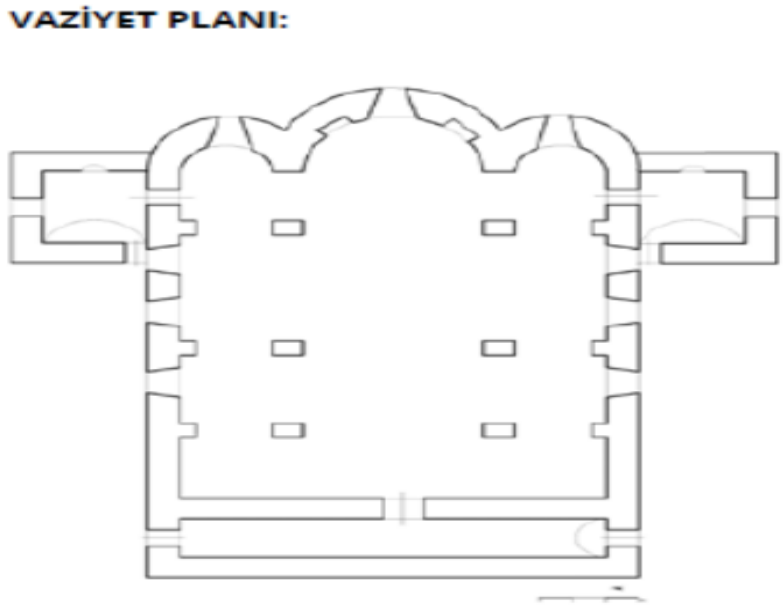

Şekil 2.18. Hatura Hagios manastır kilisesi plan (GKE, 2016)

18 m x 12,60 m ölçülerde, üç nefi olan bazilikal planda inşa edilmiştir (Şekil 2.20). Kilisenin güney kesiminde 5 m genişliğinde bir pareklezyon bölümü vardır. Üst örtüsü ve güney cephe duvarı büyük ölçüde yıkıktır (GKE, 2016). Üst yapı örtü sistemi itibariyle tam Yunan haçı tipine uygundur. Beşik tonozlarla örtülen haç kolları, dış mimariye üçgen alınlıklar şeklinde yansımıştır. Kilisenin dış dehlizi yoktur. Apsisler iç ve dış taraftan hemen hemen yarım yuvarlak şekildedir (Uslu, 1970). Ortadaki apsis daha geniş tutulmuştur ve eksenlerinde birer adet pencere açıklıkları vardır. Apsislerin iki yanında bulunan pastoforion odaları halen mevcuttur (GKE, 2016). Ana ve yan cepheler yarım payelerle üç bölümdür. Her bölümde yuvarlak kemerli pencereler vardır. Batı tarafında ise tam ortada giriş kapısı bulunmaktadır (Uslu, 1970). Kuzey ve Güney duvarlarında iki katlı pencereler vardır. Yuvarlak kemerli pencere nişlerinin üst kısımlarında bordür şeklinde palmet bezemeleri günümüze ulaşmıştır (GKE, 2016). Kilise taş kaide üzerine, bloklar üzerinde kesilen sarı pembe renkli taşlarla inşa edilmiştir (Uslu, 1970).

Şekil 2.19. Hatura Hagios manastır kilisesi

Canca kalesi (Şekil 2.21) Gümüşhane'ye hakim bir tepede kurulmuştur. Batı- doğu çizgisinde arka arkaya üç bölümden oluşmaktadır. Girişi batı cephesindedir. Çevresi 1,5 metre kalınlığındaki sur duvarları ile takviye edilmiştir. Kalede su sarnıcı ve gözetleme kulesi yer almaktadır (TKTVKK, 2005).

Şekil 2.20. Canca kalesi (GKE, 2016)

Yuvarlak kemerli tek gözlü moloz taş ve kesme taş malzeme ile yığma tekniğinde yapılan Süleymaniye Köprüsü 1 ilk yol üzerindeki köprüdür. Korkuluk ve yazıları yoktur (EKTVKK, 1990) (Şekil 2.21). Süleymaniye deresi üzerinde yer alan Süleymaniye Köprüsü 2 (Şekil 2.22) köprü ayakları ana kaya kütlesine oturtulmuştur. Süleymaniye'nin eski kent dokusu ile uyumlu olan köprünün Döşemesi düz ve toprak örtülüdür (TKTVKK, 2005).

Şekil 2.21. Süleymaniye köprüsü 1 (GKE, 2016)

Şekil 2.22. Süleymaniye köprüsü 2 (GKE, 2016)

Süleymaniye mahallesinde Eski Rum okulu (Şekil 2.23) günümüzde boştur. Giriş tam ortadan zemin kattan kapı ile sağlanmaktadır (EKTVKK, 1990).

Şekil 2.23. Eski Gümüşhane Rum okulu

Eski Rum okulunun cephesinde tam bir simetri hakimdir. İki yanda yuvarlak kemerli taş söveli dörder pencere bulunmaktadır (Şekil 2.24). Birinci katta da aynı şekilde tekrarlanmıştır (GKE, 2016). Yapının planı dikdörtgen formdadır ve arka cephesinde de giriş katta girişi yer almaktadır (Şekil 2.25).

Şekil 2.24. Rum okulu yuvarlık kemerli taş söveli pencereleri

Şekil 2.25. Rum okulu plan ve görüntüsü (GKE, 2016)

Süleymaniye mahallesi konaklarından Fahri Gümüşeli Evi (Şekil 2.26) bahçe içinde 328 ada, parsel 2'de yer almaktadır. İki katlı yapının zemin katı ahşap hatıl arası moloz taş, birinci katı ise ahşap çatkı arası kerpiç dolgu tekniğinde inşa edilmiştir (EKTVKK, 1990).

Şekil 2.26. Süleymaniye mahallesi Fahri Gümüşeli evi (GKE, 2016)

Rafet Çubukçu Evi (Şekil 2.27) Süleymaniye mahallesinde 317 ada 3 parselde yer almaktadır. Yapı doğu-batı yönünde konumlanmıştır. Bahçe içerisinde iki katlıdır. Yapıya giriş doğu cephede yer alan çift kanatlı kapı ile sağlanmaktadır. Bu cephede cumba yer alır. Ahşap direklerle taşınmaktadır. Dikdörtgen formlu pencereler, kapı ve yapının köşelerinde taş söveler bulunmaktadır.

Şekil 2.27. Süleymaniye mahallesi Rafet Çubukçu evi (GKE, 2016)

Ali Erkan Evi (Şekil 2.28) Süleymaniye mahallesi 345 ada 5 parseldedir. İki katlı olan Yapı topografyaya uydurulduğu için arka cephe tek katlıdır. Yapıya giriş kuzey-doğu cephesinde ve ortada yer alan ahşap çift kanatlı kapı ile sağlanmaktadır (EKTVKK, 1990).

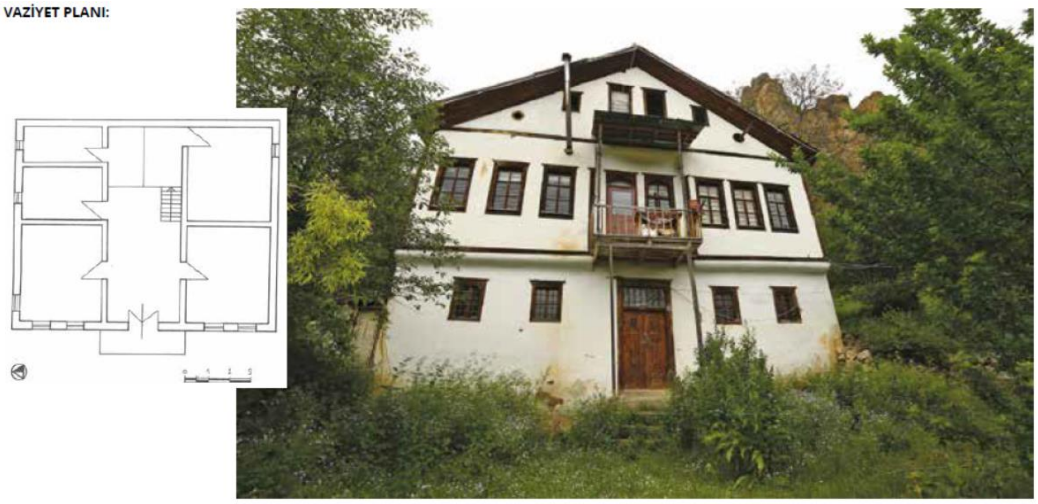

Şekil 2.28. Süleymaniye mahallesi Ali Erkan evi (GKE, 2016)

Şehir milli mücadele sonrası büyük oranda zarar görmüş, Cumhuriyet sonrası Harşit Nehri kenarında tekrar inşa edilerek, bir nevi şehir yukardan aşağı taşınmıştır (Gümüşhane Valiliği, 1973) . Günümüzde Gümüşhane 39 derece 39 dakika boylam, 40 derece 27 dakika kuzey enlem üzerinde yer almaktadır. Bölgenin iç kesiminde, yerleşim Eski adı İpek Yolu olan, yeni adı ile Trabzon-Erzurum karayolu üzerinde, kurulan kentin içinden akmakta olan Harşit nehri vadi boyunca deniz seviyesinden 1150 metre yükseklikte, Doğu Karadeniz'in genç kıvrımlı dağlarıyla çevrilmiş bir alana kurulmuştur. İl topraklarının %60'ı dağlarla kaplıdır ve Harşit nehri paralelinde uzanan karayolu boyunca kent gelişmiştir. İlin etrafı yüksek dağlarla çevrilmiş olup doğusunda Zigana ve Soğanlı batısında Balaban Dağları yer almaktadır. İlin güney ve güney doğusunda Çimen Dağları bulunmaktadır (Şekil 2.29) (Güçlü, 1990 ; Kırzıoğlu, 1990 ; Karpuz, 1990 ; Tuncel, 1990).

Şekil 2.29. Harşit nehri boyunca vadide yerleşim gösteren Gümüşhane

Verilere göre bugün Gümüşhane'nin toplam yüz ölçümü 6.575 km^2'dir. 6 ilçe ve 13 adet mahallesi bulunmaktadır. Şehirde mevcut 6 adet Tabiat Parkı, 1 adet Tabiatı Koruma Alanı, 10 adet Tabiat Anıtı bulunmaktadır (ÇED, 2018).

Gümüşhane konut mimarisi açısından incelendiğinde evlerin oluşumunun zengin tarihi geçmişi vardır. Evlerin malzeme ve biçimlenmelerini arazi, bitki örtüsü ve iklim özellikleri biçimlendirmiştir (Karpuz, 1990).

Yerleşim ve mimari karakterini ilk anda Harşit vadisi boyunca yeşil bahçeler, bahçeler içinde veya yamaçta yeşile bakan dik çatılı konutlar oluşturur. Konutlar da iki çeşit mimari ve yerleşim biçimi görülmektedir. 1. seyrek yerleşmiş, çatılı konaklar. 2. bitişik sıralı yerleşmiş, toprak damlı konutlar (Güçlü, 1990). Gümüşhane konakları tasarım ve süsleme bakımından geleneksel özellikleri sahiptir. Dönemini yansıtan önemli mimarlık ürünleri olarak bir kısmı günümüze ulaşabilmiştir (Karpuz, 1990). Araştırma alanımızda bulunan tarihi yapıların incelemeleri diğer bölümde ayrıntılı şekilde incelenecektir.

2.2. Gümüşhane Tarihi Konakları Genel Mimari Özellikleri

Konaklar ayrık olarak bahçelerin içinde yer almaktadır. İklimin bol yağışlı ve karlı olması yapıların dik çatılı olmasına neden olmuştur (Güçlü, 1990). Yapı konstrüksiyonu ahşap karkas, içi taş veya kerpiç dolgudur. Zemin kat duvarları genellikle hatıllı moloz taş duvarlarla örülmüştür. Üst katlarda ise ahşap karkas sisteminin arasına kerpiç dolgu veya hatıllı kerpiç duvarlar uygulanmıştır. Konak harici bazı evlerde düzgün yonu taş tercih edilmiştir (Karpuz, 1990). Odaların zemin kat seviyesinden dışa taşırılarak cepheye hareketlilik kazandırılması ve böylece manzaraya yönlendirilmeleri Gümüşhane evlerinde genel bir düzenleme yapısıdır (Şenel, 2002).

Gümüşhane konutlarında sirkülasyon mekanları olarak; odalar, kış odaları, sandık odaları, fırandol ve sofa gibi yaşama alanları için; aşhana, mutfak, kiler, hela, banyo ve odunluk gibi servis mekanlarından oluşmaktadır (GÖİA, 2013). Evler genel olarak iki ve üç katlı inşa edilmişlerdir. Kullanımları amaç ve işlevleri birbirinden farklıdır (Şenel, 2002). Çatılı konaklar büyük kent konutu vasfı taşır. Bu konaklarda Karadeniz kıyılarında yaşamış Rum mimari kültürünün etkisi vardır. Hatta bu yapılar Kuzeydoğu ülkeleri olan Rusya ve Finlandiya mimarisi ile ilişkisi olduğu izlenimi yaratmaktadır. Bu yapılarda 18-19 yy Neoklasik dönem antik Yunan mimari üslubu görülür (Güçlü, 1990). Örneğin yapılarda Bitkisel motifler ve geometrik karakterli süslemeler görülürken, figüratif tarzda süslemelere rastlanılmaz (Şenel, 2002). Gümüşhane konaklarında bir diğer değişik süsleme elemanı olarak kapı tokmakları, madeni süslemeler de dikkat çekmektedir (Karpuz, 1990). Buradan hareketle aşağıda Gümüşhane ili'ne özgü örnek konak incelemelerine yer verilmiştir.

2.2.1. Adil Balyemez Konağı

Yapı zemin kat, birinci kat ve çatı katından oluşmaktadır. Batı cephesi sokağa, Doğu cephesi Harşit Çayı'na bakar ve zemin kat tamamen sağırdır (Şenel, 2002). Yapıya giriş güney cephede ve zemin katta bulunan, çift kanatlı ahşap malzemeli iki ayrı kapı ile sağlanmaktadır. Beşik çatılı (Şekil 2.30) yapının üzeri saç tabakalarla kaplanmıştır (GKE, 2016).

Şekil 2.30. Adil Balyemez Konağı restorasyon önce hali (GÖİA, 2013)

Kapının yanında dikdörtgen formlu iki pencere açıklığı mevcuttur. Birinci katta ise yine dikdörtgen formlu on pencere açıklığı yer almaktadır (Şekil 2.31) (GKE, 2016).

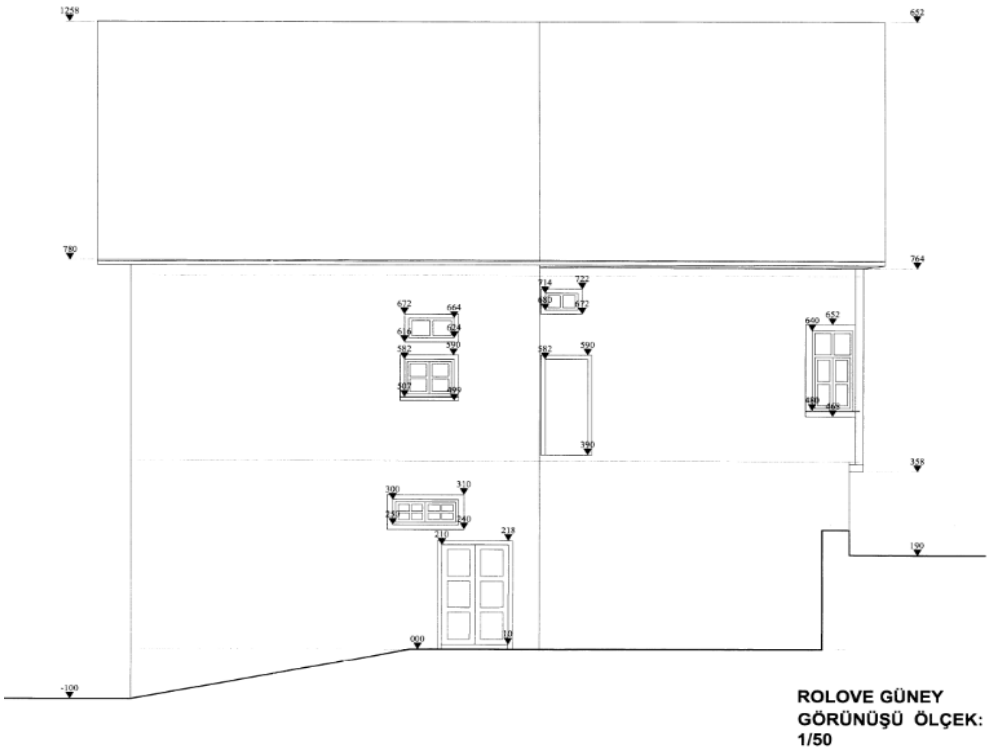

Şekil 2.31. Adil Balyemez Konağı güney cephe görünüşü (GBA, 2003)

Konağın Batı cephesi sokağa bakmaktadır ve zemin katı tamamen sağırdır. Birinci katta altı adet pencere, çatı katında ise ortadan dikdörtgen formlu, yanlarda ise dairesel formlu iki pencere açıklığı bulunmaktadır (Şekil 2.32) (EKTVKK, 1990).

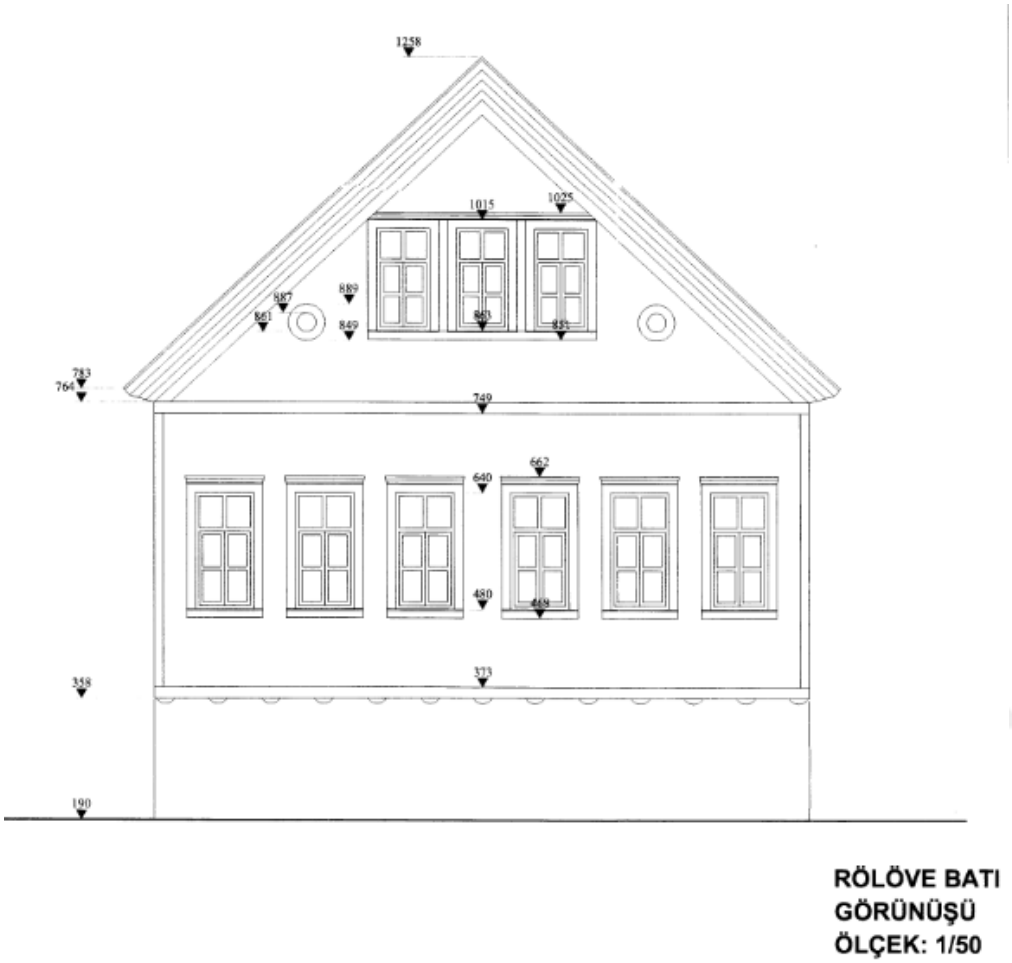

Şekil 2.32. Adil Balyemez Konağı batı cephe görünüşü (GBA, 2003)

Konağın Doğu cephesi Harşit Çayına bakmaktadır. Bu cephenin zemin katında beş adet küçük boyutta planlanmış pencere ile birinci katta yedi pencere açıklığı yer almaktadır. Çatı katındaki parmaklık ahşapla kapatılmıştır (Şekil 2.33) (GKE, 2016).

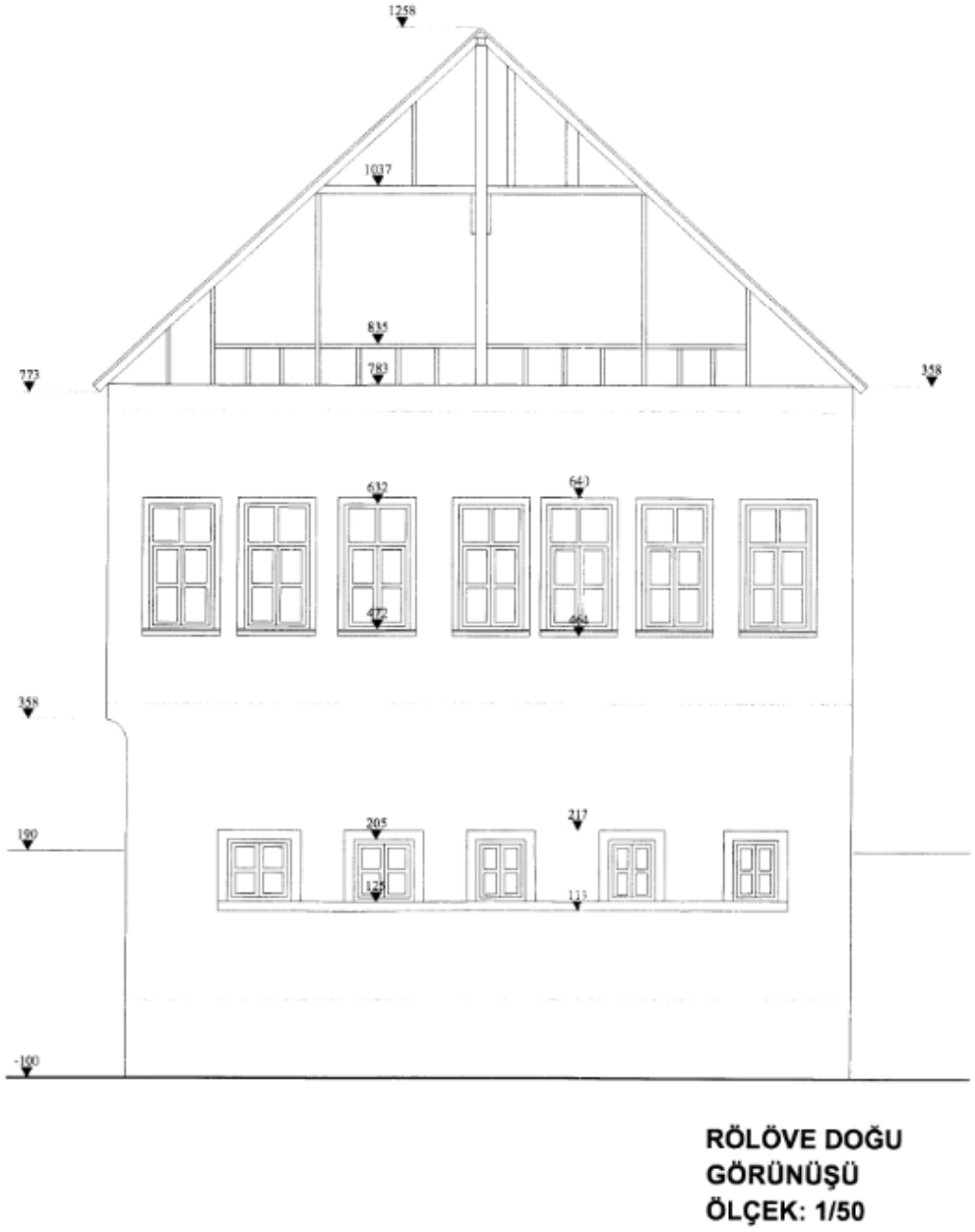

Şekil 2.33. Adil Balyemez Konağı doğu cephe görünüşü (GBA, 2003)

Kuzey cephenin zemin ve birinci katında birer kapı ve çeşitli boyutlarda planlanmış altı pencere açıklığı yer almaktadır (Şekil 2.34) (EKTVKK, 1990). Plan detayları incelendiğinde yapının dış sofalı plan (Şekil 2.35) tipinde olduğu görülmektedir(Şekil 2.36). Beşik çatılı saç (Şekil 2.37) örtülüdür.

Yapı Erzurum Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 21.09.1990 tarih ve 273 sayılı kararıyla tescillenmiştir (GKE, 2016).

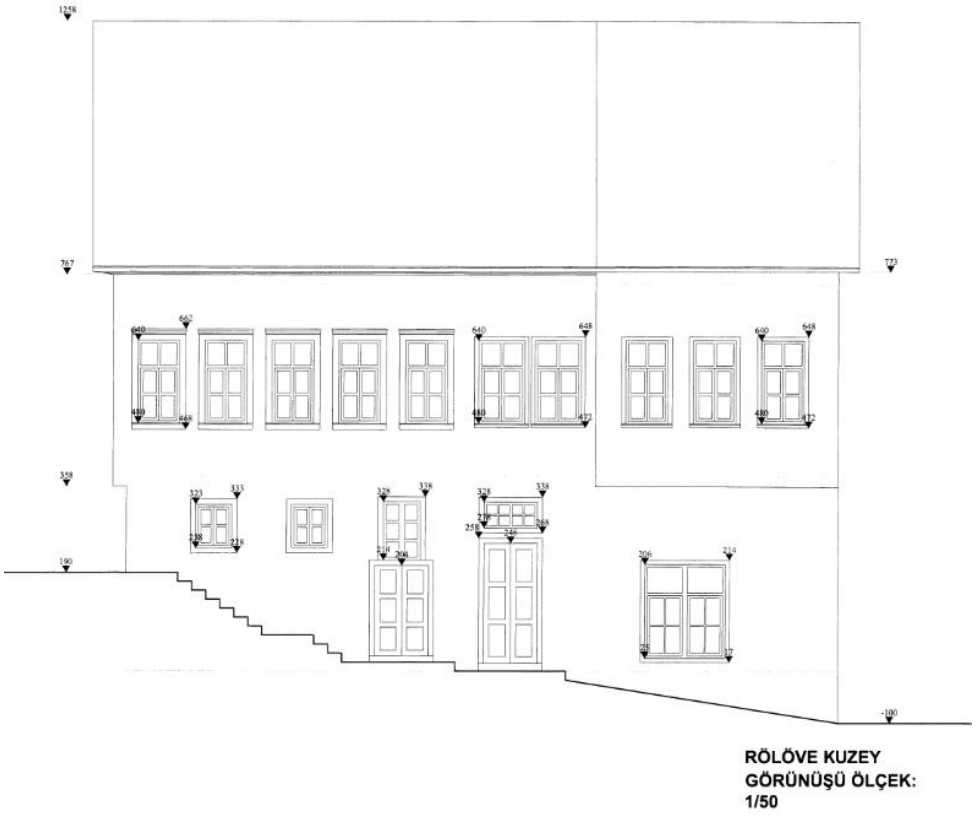

Şekil 2.34. Adil Balyemez Konağı kuzey cephe görünüşü (GBA, 2003)

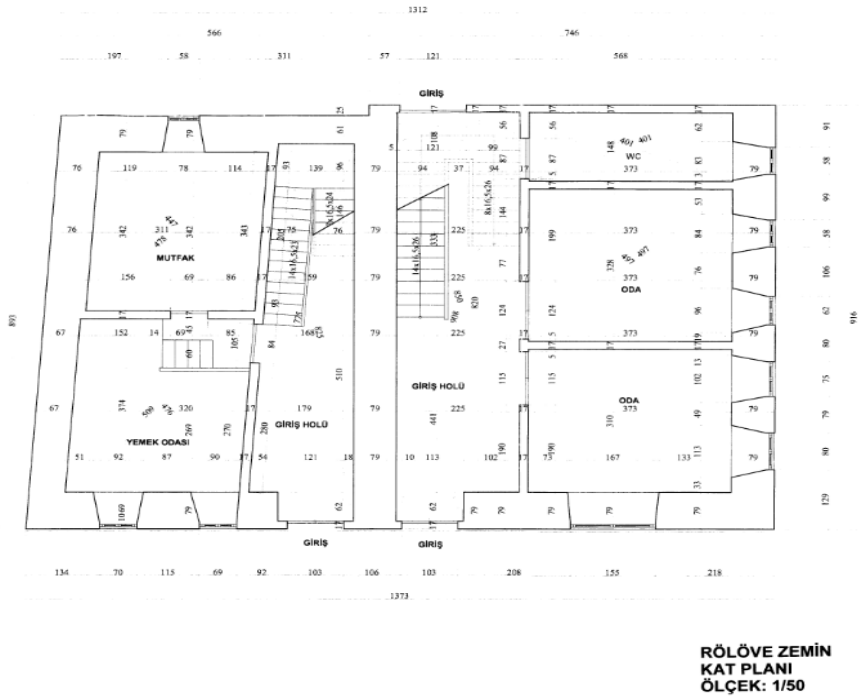

Şekil 2.35. Zemin kat planı (GBA, 2003)

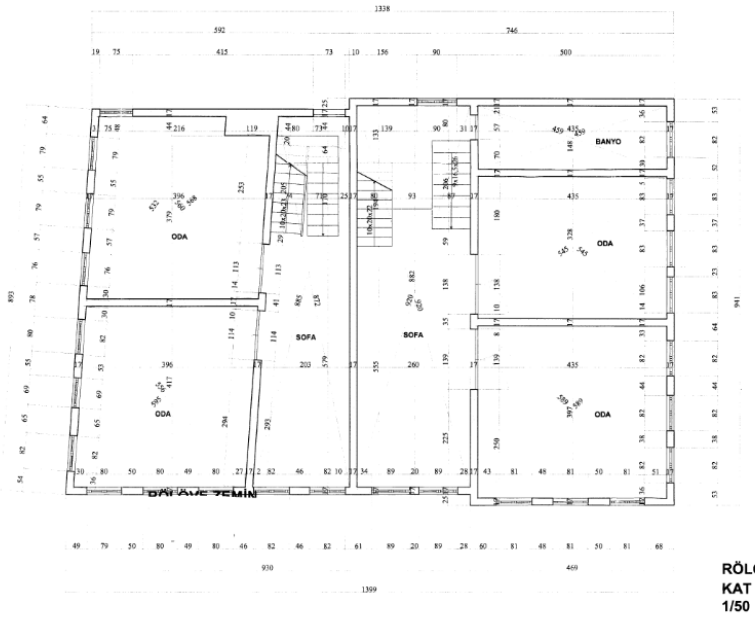

Şekil 2.36. Kat planı (GBA, 2003)

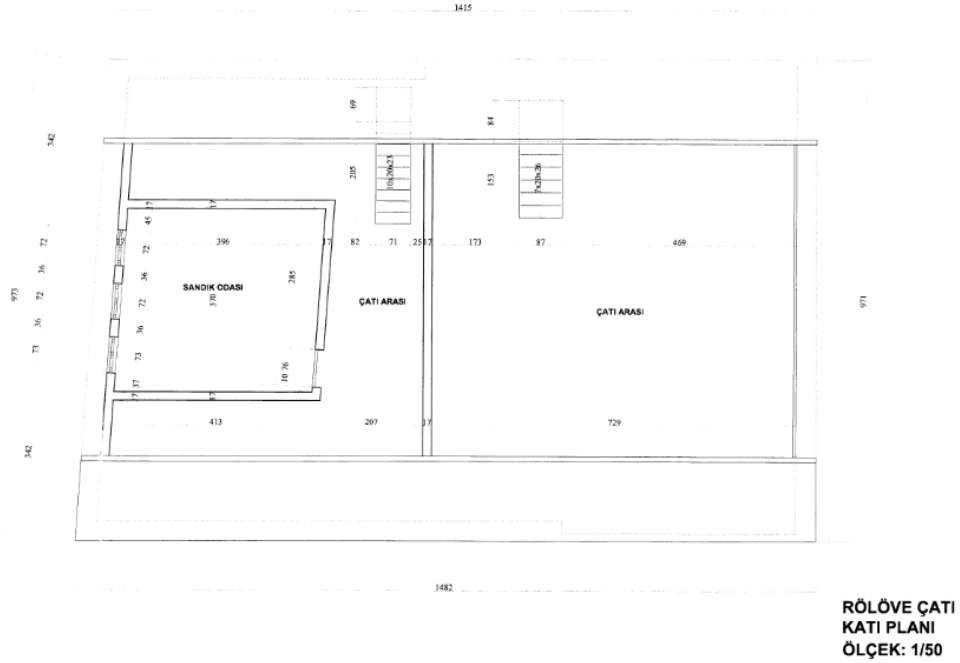

Şekil 2.37. Çatı katı planı (GBA, 2003)

2.2.2. Zeki Kadirbeyoğlu Konağı

Konak Eski Gümüşhane bölgesinde yer almaktadır. Gümüşhane'nin Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi milletvekillerinden Zeki Kadirbeyoğlu'na (Kadir Bey-zade) aittir (Şenel, 2002). Zeki Kadirbeyoğlu 1884 yılında Gümüşhane'de doğmuş ve İstanbul Galatasaray Lisesi'nden mezun olmuştur. Erzurum kongresine katılmıştır. Gümüşhane'yi 2. Dönemde TBMM'de temsil etmiştir. İstanbul'da 1952 yılında vefat etmiştir (Gümüşhane Valiliği, 1973).

Zeki Kadirbeyoğlu Konağı (Şekil 2.38) geç Osmanlı dönemi yapıtıdır (TKTVKK, 2002) Konak iki katlıdır ve tavanı çökmüş harabe halindedir (Şekil 2.39). Alt kat ahşap hatıllar arası moloz taş olup, çamur harçla sıvalıdır. Üst kat duvarları ise ahşap çatkı arası kerpiç dolgulu bağdadidir (Şekil 2.40). Yapıda merdivenler çökmüş, iç bölümler yıkılmış, sıvalar dökülmüş, pencere ve kapılar tahrip olmuş durumdadır (Şekil 2.41) (GKE, 2016).

Şekil 2.38. Zeki Kadirbeyoğlu Konağı restorasyon önceki hali (EKTVKK, 1990)

Şekil 2.39. Zeki Kadirbeyoğlu Konağı doğu cephesi (GBA, 2003)

Şekil 2.40. Zeki Kadirbeyoğlu Konağı restorasyon öncesi hali (EKTVKK, 1990)

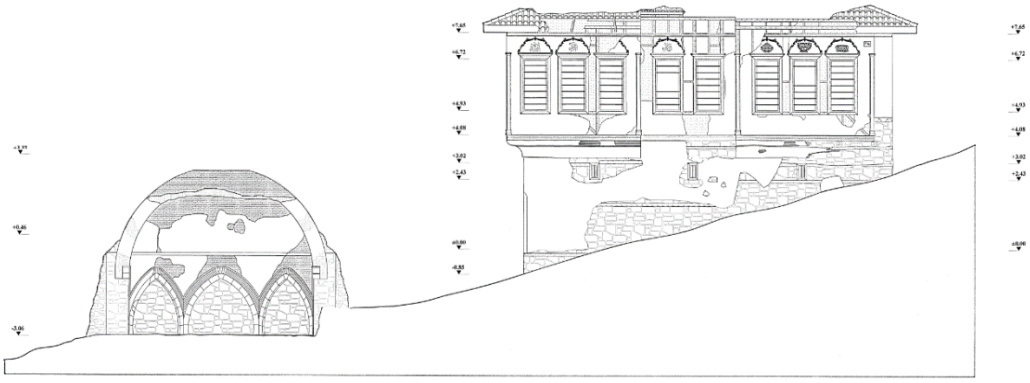

Şekil 2.41. Zeki Kadirbeyoğlu Konağı kuzey cephesi (GBA, 2003)

Konağın cephe düzenlemeleri 19. Yüzyıl konut mimarisinin özellikleri görülmektedir. Güney ve batı cepheleri dikkat çekicidir (Şenel, 2002). Yapıya giriş doğu cephesinden (Şekil 2.42) zemin katta ve ortadan çift kanatlı ahşap kapı ile sağlanmaktadır. Kapının üzerinde iki, sağında ise bir adet havalandırma amacıyla yapılmış, küçük ve cansız pencere açıklıkları yer almaktadır. Birinci kat her iki yandan çıkmalı bir tasarıma sahiptir. Çıkma ön, yüzeyde olup, ortada kalan bölümde pencere açıklıkları bulunmakta ve çıkma altları profil yapıdadır (TKTVKK, 2002). Konağın orta sofa planlı olduğu görülmektedir.

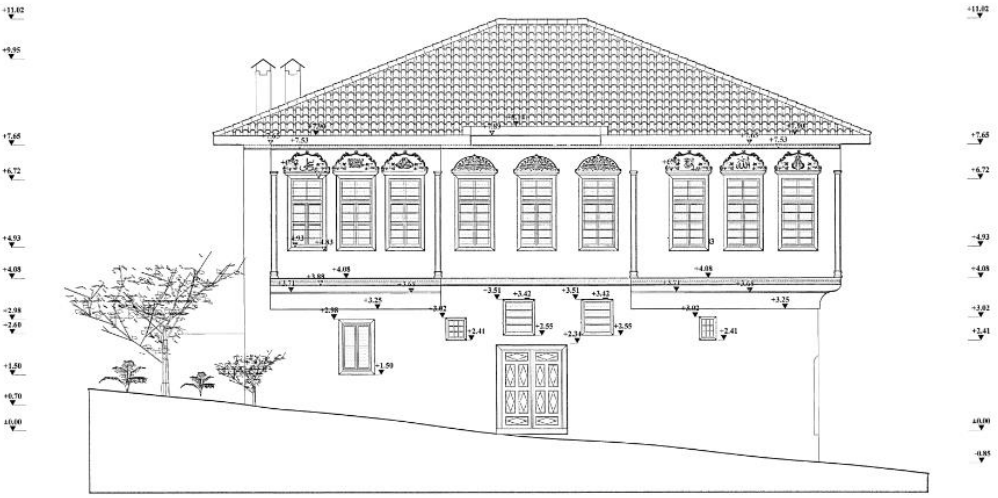

Şekil 2.42. Zeki Kadirbeyoğlu Konağı doğu cephesi (GBA, 2003)

Konağın kuzey cephede sağ üst köşesinde yer alan Hicri 1278 tarihi, Miladi 1861 yılına karşılık gelmektedir. Konağın bu tarihte Zeki Kadirbeyoğlu'nun babası İbrahim Lütfi Paşa'nın yaptırdığı anlaşılmaktadır (Şenel, 2002). Kuzey cephesinin zemin katında iki servis penceresi bulunmaktadır. Birinci kat yine her iki yandan çıkmalı olup ortada kalan bölümün iki yanında ise üçer adet dikdörtgen formlu pencere açıklıkları yer almaktadır (TKTVKK, 2002). Kuzey- batı yönündeki pencere ve kapılar üstü bezemelerin oldukça yıpranmış olduğu görülmektedir. Bununla birlikte doğu ve kuzey cephe pencereleri üzerinde kalem işi süsleme ile Kuran'ı Kerim'den ayetler, dualar ve isimler bulunmaktadır (Şenel, 2002).

Yapının Güney cephesi (Şekil 2.43) sağırdır. Birinci katta ortada ahşap tek kanatlı kapı bulunmaktadır. Yapı çok yüzeyli kırma çatılı, alaturka kiremit örtülü ve geniş saçaklıdır. Saçak altı ahşap kaplamalıdır. Konağın güneyinde bir adet konak hamamı (Şekil 2.44) ile ahır yer alır (Karpuz, 1990).

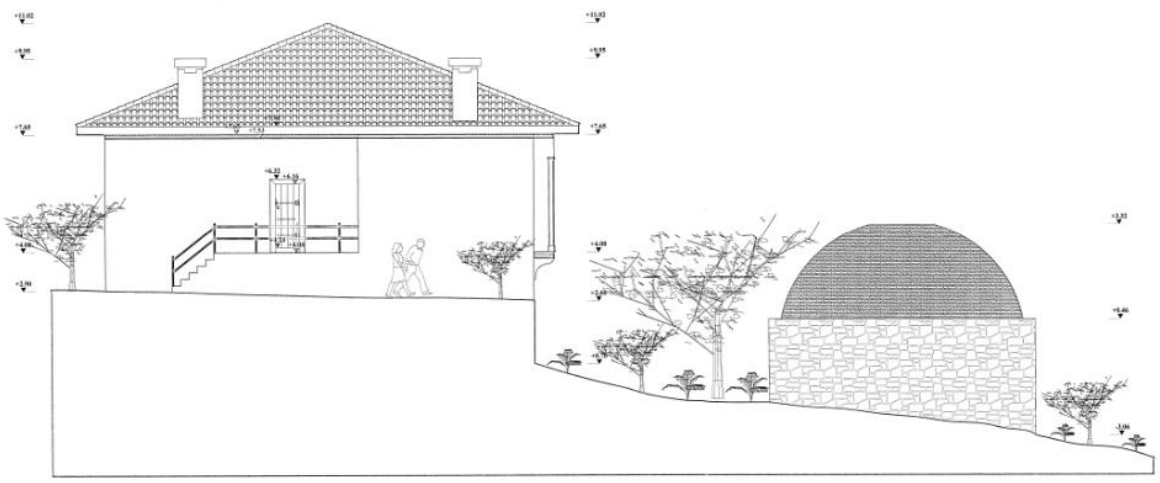

Şekil 2.43. Zeki Kadirbeyoğlu Konağı güney cephesi (GBA, 2003)

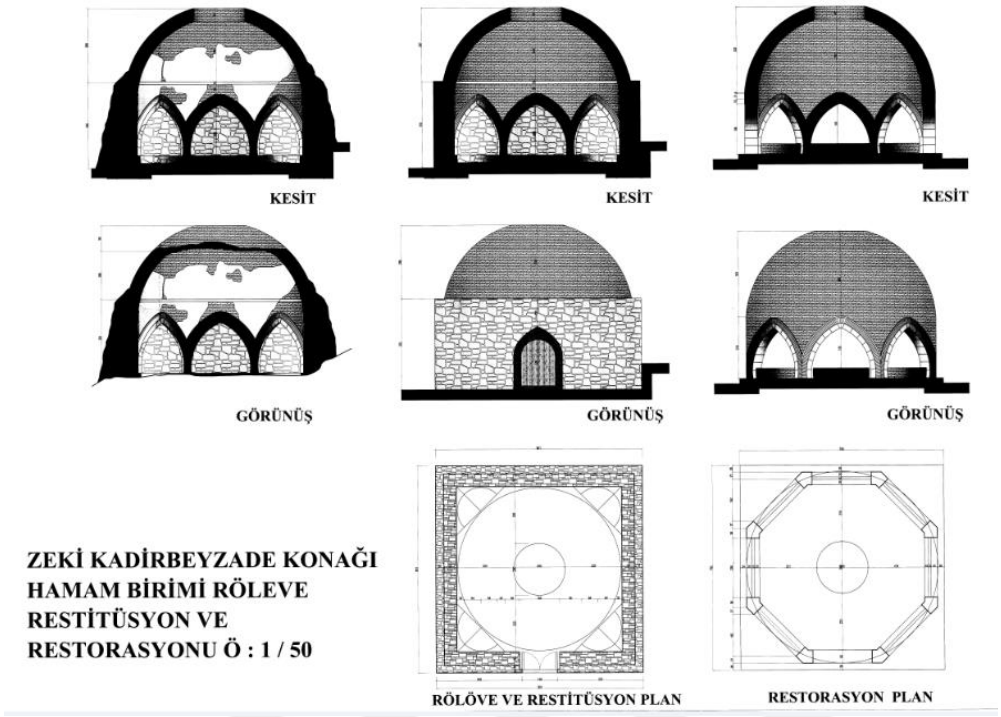

Şekil 2.44. Zeki Kadirbeyoğlu Konağı konak hamamı (GBA, 2003)

Doğu- batı istikametinde yapılan ev iç sofa planlıdır (Şenel, 2002). Taşlıktan birinci kata (Şekil 2.45) ahşap bir merdivenle çıkılır (Karpuz, 1990). Bu merdivenin bitimindeki çift kanatlı bir kapı aracılığı ile sofa bölümüne ulaşılmaktadır (Şenel, 2002). Kattaki geniş sofadan açılan dört büyük oda, bir küçük ara oda, batıdan dışa taşırılmış olan hela yer almaktadır. Bu katın büyük bir kısmı çöktüğü için mekanları tanımlamak güçleşmiştir (Karpuz, 1990). Birinci katın (Şekil 2.46) doğu ve kuzey cephe odaları zemin kat seviyesinden dışa taşırılarak manzaraya yönlendirilmiştir (Şenel, 2002).

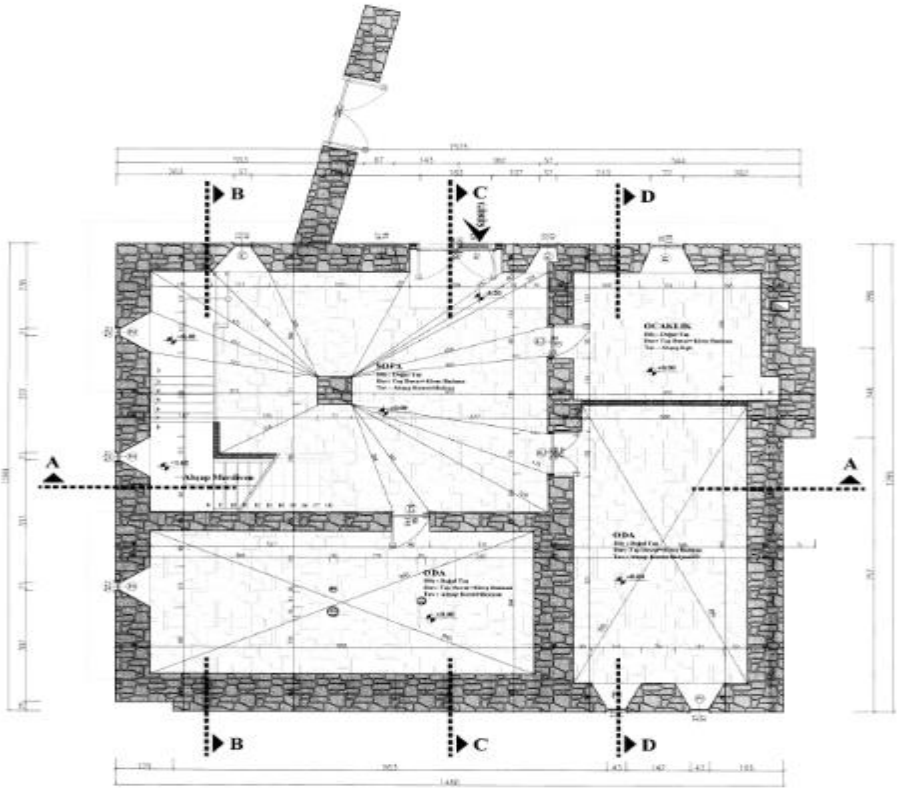

Şekil 2.45. Zeki Kadirbeyoğlu Konağı giriş kat planı (GBA, 2003)

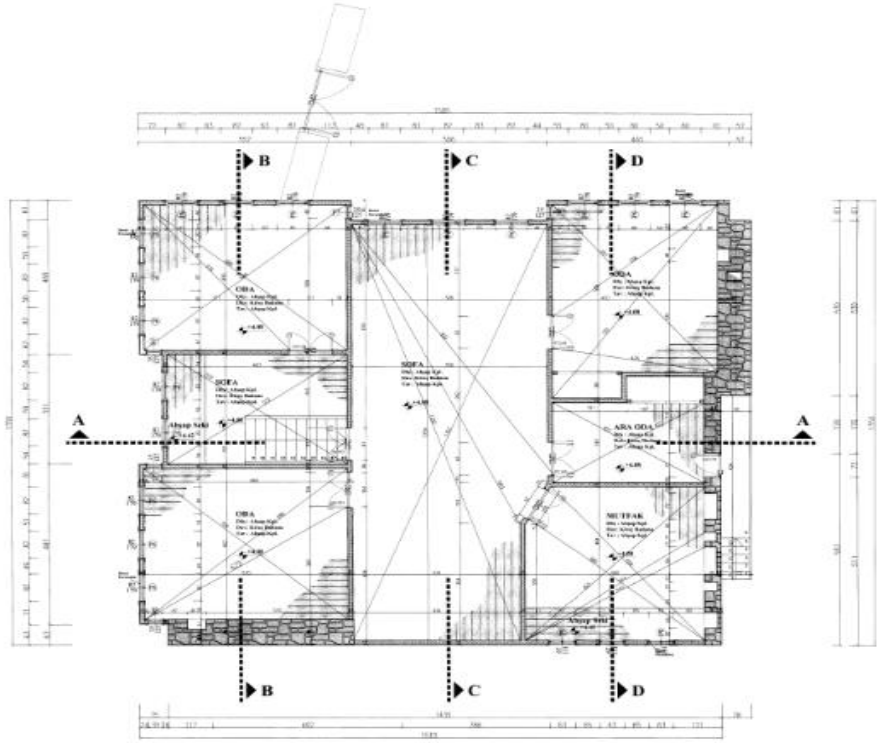

Şekil 2.46. Zeki Kadirbeyoğlu Konağı 1.kat planı (GBA, 2003)

Odaların alçı çiçeklikleri, yüklük, dolap ve gusülhanelerinin bir kısmı günümüze ulaşmıştır. Odalarda barok özellikleri gösteren ahşap oyma detaylar, alçı ve kalem işi tekniklerinde süslemeler görülmektedir (Karpuz, 1990). Saçak sisteminin duvar birleşim noktasında ise baklava dilimi şeklindeki kuşağa benzer süsleme şeridine (Şekil 2.47) yer verilmiştir. Odaların kapı pervazları da boş bırakılmamıştır. Yapının cephesinde görülen baklava dilimi şeklindeki ahşap süslemelerin yer aldığı kuşaklar bulunmaktadır (Şekil 2.48) Süslemelerde yazılar ve motifler lacivert renkli, güller ise sarı renkli kök boya ile yapılmıştır (Şenel, 2002).

Şekil 2.47. Zeki Kadirbeyoğlu Konağı iç mekan süsleme detayları (EKTVKK, 1990)

Odaların duvarlarının üst kısımlarında mavi, beyaz ve kahverengi renkli üç boyutlu bir kuşak dolanmaktadır. Tavan kısımlarında ise iki bordür vardır. Bir bordürde kare, iki bordürde yuvarlak şekilli ahşap süslemeler yer almaktadır (Şenel, 2002).

Şekil 2.48. Zeki Kadirbeyoğlu Konağı süsleme detayları (EKTVKK,1990)

2.2.3. Hasan Fehmi Ataç Konağı

Hasan Bey Mahallesi'nde geniş bir bahçe içerisinde, günümüzde restorasyonu yapılmış vaziyette merkezde bulunan konaklardandır. Bu evin iki yapım aşaması bulunmaktadır. Üç katlı inşa edilen konağın zemin katı 1874 yılında Selim Bey tarafından, birinci kat ve çatı katını ise daha sonraki dönemlerde Hasan Fehmi Ataç yaptırmıştır (Şenel, 2002). Hasan Fehmi Ataç 1879 yılında Gümüşhane'de doğmuştur. Son Osmanlı hükümetinde yer almış ve daha sonraları Ankara'da Gümüşhane Milletvekili olarak bulunmuştur. 1950 yılında kadar siyasi hayatın içinde kalmıştır ve 1962 yılında vefat etmiştir (GÖİA, 2013).

Hasan Fehmi Ataç konağı dikdörtgen planlıdır. Güney-kuzey istikametinde yapılmıştır. Binanın köşelerinde kesme taş kullanılmıştır. Tavanda ahşap kirişler vardır. Konak ve önünde bulunan 679 metrekarelik 5 parselden 4 parseli (561 m^2) Gümüşhane İl Özel İdare tarafından 2005 yılında restore edilerek kiraya verilmiştir (GÖİA, 2003). Konağın restorasyonu 2003 yılında Gümüşhane Valiliği tarafından Yüksek Mimar Metin KESKİN, Mimar Zuhal KESKİN ve Mimar Satılmış Demircioğlu'na yaptırılmıştır.

Diğer Gümüşhane konaklarında görülen karakteristik Ataç konağında da vardır. Güney- kuzey istikamette yapılan ev 14x10 m dikdörtgen planlıdır (Şenel, 2002). Geniş bahçe içerisinde (Şekil 2.49) bulunan üç katlı konağa giriş güneyden sağlanmaktadır (GKE, 2016). Taşlığa zemin kattaki güney cephede yer alan çift kanatlı bir kapı aracılığı ile girilmektedir (Şekil 2.50) ve taş döşeli bir avluya çıkılmaktadır. Kapı üzerinde taşlığı aydınlatmak için (Şekil 2.51) kapı ile bağlantılı bir pencereye yer verilmiştir (Şenel, 2002).

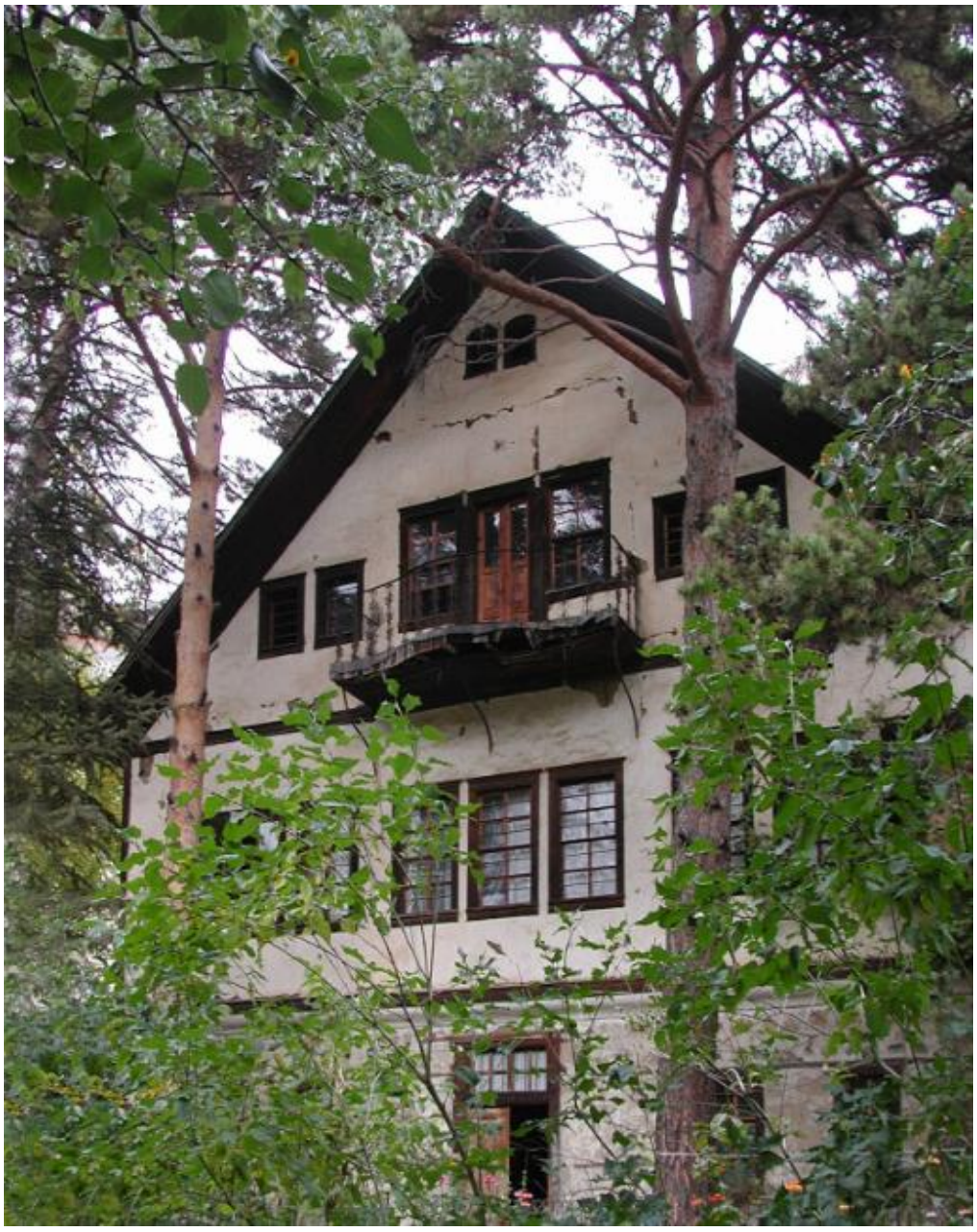

Şekil 2.49. Ataç Konağı (Keskin, 2003)

Şekil 2.50. Ataç Konağı giriş kapısını gösteren bir fotoğraf (Keskin, 2003)

Şekil 2.51. Ataç Konağı giriş kapısı ve bağlantılı
(Keskin, 2003)

Yığma tekniği ile yapılmış olan yapının zemin katı taş duvarlı ve derzlidir. Avlunun doğusunda çift kanatlı iki oda kapısı, batısında ise tek kanatlı üç oda kapısı avluya açılır (GKE, 2016). Yapının zemin kat tabanı özel hazırlanan kesme taşlarla döşenmiştir. Aynı taş döşemesi Süleymaniye Mahallesi'ndeki Fahri Gümüşeli Evi'nin taşlık kısmında da görülmektedir. Tavanda ise ahşap kirişler yer alır (Şenel, 2002). Avlunun kuzey tarafında üst katlara ulaşım sağlayan ahşap merdiven (Şekil 2.52) yer almaktadır (GKE, 2016).

Şekil 2.52. Zemin kat döşeme ve ahşap tavan merdiven (Keskin, 2003)

Zemin katta taşlığın etrafında iki kış odası, kiler, mutfak ve tuvalet- banyo bulunmaktadır (Şekil 2.53). Tabanı toprak kaplı kilerde ocak vardır. Zemin katta yapının 1.kat ve çatı katı ile uyumlu dikine olan dikdörtgen pencerelere yer verilmiştir (Şenel, 2002). Zemin kat taş duvarlı ve derzlidir. Dış cepheler toprak sıvalı, iç cepheler katkılı alçı sıvalıdır (TKTVKK, 2002). Birinci kat evlerin esas yaşama alanıdır. Duvarları bağdadi olarak inşa edilmiştir. Ahşap çatma arası dolgu kerpiçle örülmüştür. Yapının duvar kalınlıkları 20 santimetredir. Ayrıca yapı çamur sıva ile sıvanıp üstü toprak ile boyanmıştır (Şekil 2.54) (Şenel, 2002). Her katın iç sofalı plan tipinde şekillendiği çizimlerden anlaşılmaktadır.

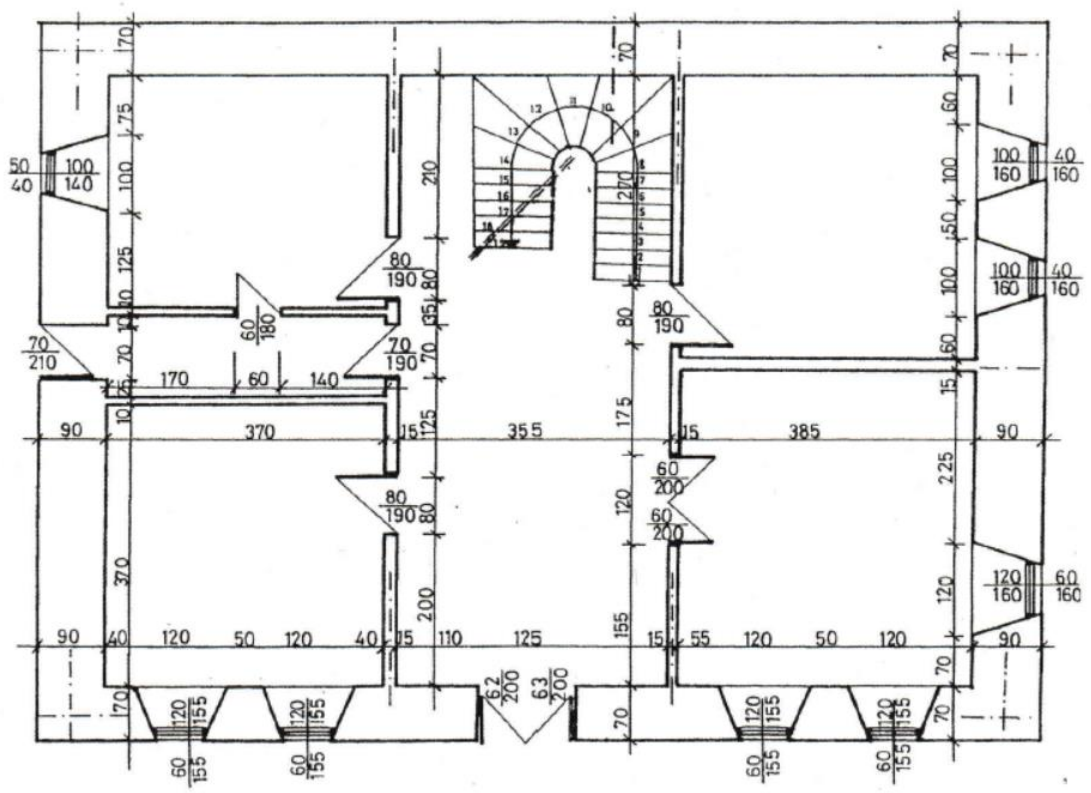

Şekil 2.53. Ataç Konağı zemin kat plan çizimi (GÖİA, 2013)

Zemin katın doğu ve batı duvarlar kalınlığı 90 cm, kuzey ve güney duvar kalınlığı 70 cm'dir. İç bölümleri ise 15 cm kalınlığında özgünlüğü olan taşlarla inşa edilmiştir. Konağın köşe detaylarında kesme taş kullanılmıştır (Şenel, 2002).

Şekil 2.54. Ataç Konağı zemin kat ve çatı görüntüsü (Keskin, 2003)

Taşlıktan birinci kata ahşap malzemeli yarım döner merdivenle çıkılmaktadır. Arazi meyili sebebiyle eve arkadan açılan birinci kata açılan kapısı vardır. Merdivenle birinci kat

sofasında küçük bir hol'a çıkılır (Şekil 2.55). Bu katta geniş bir sofa etrafında üç büyük oda, mutfak ve tuvalet bulunmaktadır. Bütün odaların kapıları çift kanatlı ve yükseklikleri 250 cm'dir. Odalarda orijinal yüklükler, sedirler, dolap ve çiçeklikler mevcuttur (Şenel, 2002). Hol tavanları ahşap malzemeli su oluğu tekniğinde, odaların tavan kaplamaları yine ahşap malzemeli düz olarak yapılmıştır (EKTVKK, 1990).

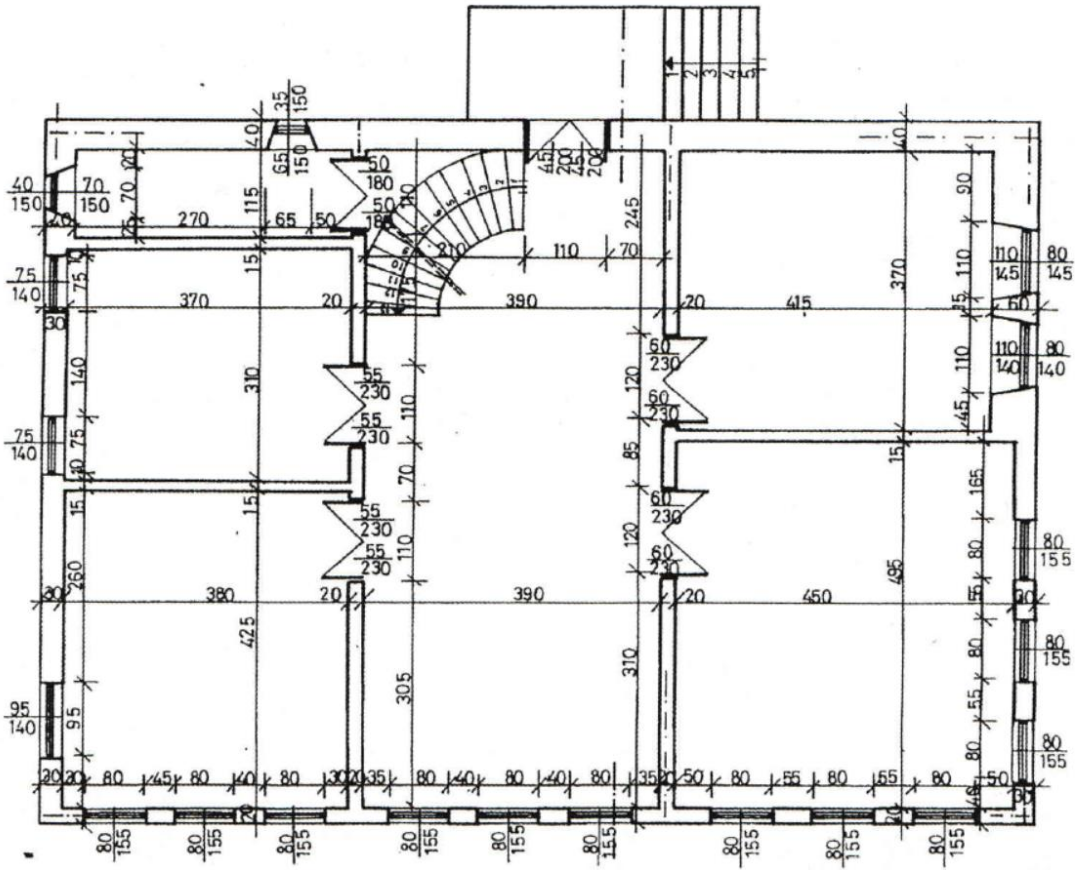

Şekil 2.55. Ataç Konağı 1. kat plan çizimi (GKE, 2016)

Zemin ve birinci kattaki; tuvalet, banyo duvarları sonradan mermerle kaplatılmıştır (TKTVKK, 2002). Çatı katına birinci kattan geniş ahşap çeyrek döner merdiven (Şekil 2.56) ile çıkılmaktadır (Şekil 2.57). Bu katta geniş bir sofa etrafında çatı eğimine uygun iki adet frontal oda bulunmaktadır (Şenel, 2002). Yapının güney cephesinde zemin kattan itibaren hatıl çıkmalı ve çatı katı önünden çıkmalı demir parmaklıklı balkon bulunmaktadır (Şekil 2.58) (TKTVKK, 2002). Bu balkona (Şekil 2.59) çift kanatlı ahşap bir kapı ile ulaşılmaktadır (GKE, 2016). Çatı katındaki odaların tavanı ve tabanı ahşap malzemedir (Şenel, 2002).

Şekil 2.56. Ataç Konağı restorasyon öncesi çatı katına çıkan spiral (Keskin, 2003)

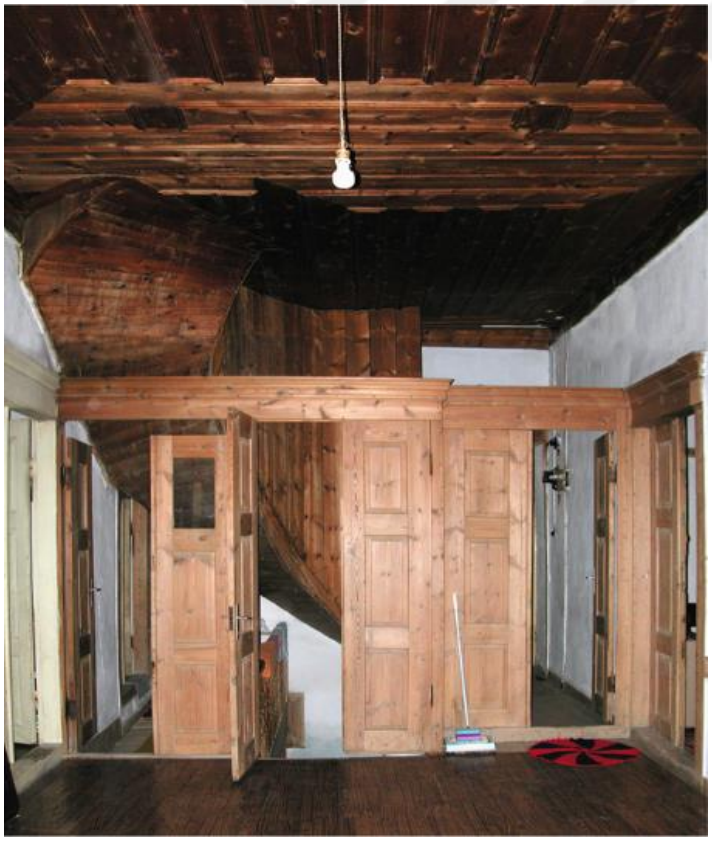

Şekil 2.57. Ataç Konağı restorasyon öncesi çatı katına çıkan merdiven (Keskin, 2003)

Şekil 2.58. Ataç Konağı restorasyon öncesi çatıyı gösteren (Keskin, 2003)

Şekil 2.59. Ataç Konağı restorasyon öncesi çatı katı balkonu (Keskin, 2003)

Yapıya ait çatı beşik çatı olup bölgenin yağışlı olmasından dolayı taşkındır (Şenel, 2002) (Şekil 2.60). Konağın çatısı kırmalı saç örtülüdür (Şekil 2.61) ve çatı saçakları gantarmalı saçak (ters tavan) tipindedir. Konağın çıkma altı elemanları ahşaptır ve üzerleri örtülmemiştir (EKTVKK, 1990). Çatının 70 cm genişliğindeki alttan ahşap mimarisi ile kapı saçak sistemi Gümüşhane Evleri'nin genel özelliklerini yansıtıcı niteliktedir (Şenel, 2002).

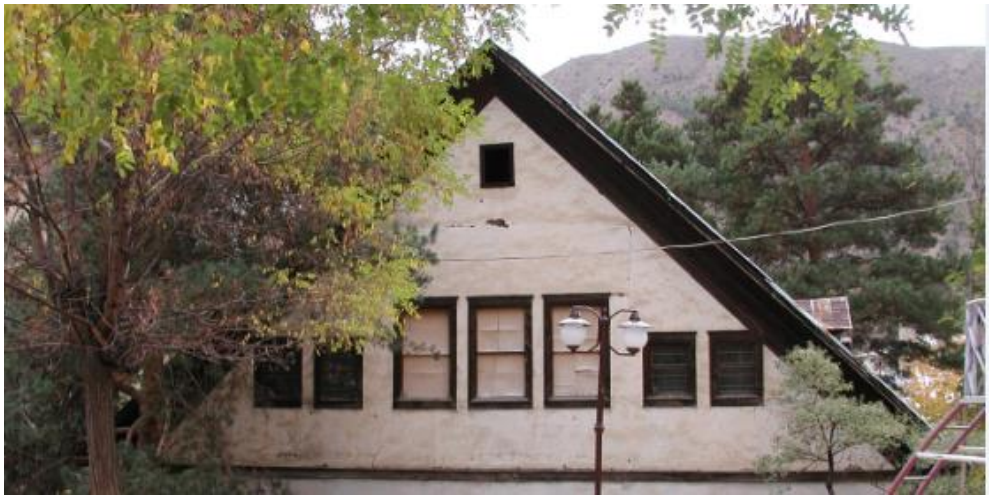

Şekil 2.60. Ataç Konağı restorasyon öncesi çatı görüntüsü (Keskin, 2003)

Şekil 2.61. Ataç Konağı restorasyon öncesi
çatı malzemesi (Keskin, 2003)

2.2.4. Özdenoğlu Konağı

Konak geçmişte Şinasi ÖZDENOĞLU'na aittir. Şinasi ÖZDENOĞLU 1926 yılında Gümüşhane'de doğmuştur. 1944 yılı Sosyal Bilimler Fakültesi mezunudur. Çeşitli ilçelerde kaymakamlık görevi yapmıştır. 1969-1973 yılları arasında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Ankara Milletvekili olarak bulunmuştur. Basılmış araştırma kitapları ve şiir kitapları mevcuttur (Gümüşhane Valiliği, 1973).

Konağın 1.katında bulunan bir odası, Şinasi ÖZDENOĞLU'nun ismini taşıyan ve kitaplarının yer aldığı kütüphane olarak düzenlenmiştir.

Konak Gümüşhane Karşıyaka Mahallesi'nde bahçe içinde, üç katlı olarak inşa edilmiştir. Yapı ahşap çatkı arası dolgu tekniğinde olup, üzeri sıvalıdır (GKE, 2016). Özdenoğlu Konağı'nın 2004 yılında Gümüşhane İl Özel İdaresi tarafından restorasyonu gerçekleştirilmiştir. Günümüzde Gümüşhane Zigana Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nin uygulama birimi olarak hizmet vermektedir. Yapıya giriş kuzey doğu cephedeki zemin kattan ve ortada bulunan çift kanatlı ahşap kapıdan sağlanmaktadır. Kapının her iki yanında dikdörtgen formlu ikişer pencereler yer almaktadır (Şekil 2.62) (GKE, 2016).

Şekil 2.62. Özdenoğlu Konağı restorasyon öncesi hali (GÖİA, 2003)

Giriş üzeri cumbalı olup, cumba ahşap kirişlerle desteklenmektedir. Cumbanın ön ve yan yüzleri birer pencere açıklığı yer almaktadır (Şekil 2.63) (GKE, 2016). Konağın Kuzey- batı cephesinde zemin katta üç, Birinci katta dört pencere açıklığı yer almaktadır. Güney- doğu cephesinde ortada servis mekanlarından banyo ve tuvalet çıkıntısı bulunmaktadır. Cephede bu mekanlara ait küçük servis pencereleri ile bu çıkıntının solunda üç, sağında iki pencere açıklığı mevcuttur (EKTVKK, 1990).

Şekil 2.63. Özdenoğlu Konağı rölöve projesi (GBA, 2003)

Topografya dolayısıyla yapının arka tarafında bulunan güney – batı cephesi iki katlıdır (GKE, 2016). Arka cephede bulunan çift kanatlı giriş kapısı ile doğrudan 1.kata girilmektedir. Her iki yandan onar ahşap basamak vardır. Kapının her iki yanında ikişer pencere açıklığı yer almaktadır (Şekil 2.64) (EKTVKK, 1990). Yapının ilk tescil işlemi yapıldığı 1990 yılında yapılmıştır. Konağın giriş katına ulaşan kapısında ilk etapta iki yandan onar basamak olduğu görülmektedir. Bununla beraber 2003 yılı fotoğraf çekimleri incelendiğinde merdivenin bir bölümü yıkılarak tek yandan çıkan basamaklara dönüştüğü tespit edilmiştir (Şekil 2.65). Rölöve çizimleri de bu şekildedir. Bugün restorasyonu tek yandan çıkan basamak şeklinde olmuştur (Şekil 2.66).

Şekil 2.64. Özdenoğlu Konağı rölöve proje çizimi güney- batı cephesi (GBA, 2003)

Şekil 2.65. Özdenoğlu Konağı 1990 yılı

Şekil 2.66. Özdenoğlu Konağı 2003 yılı (GÖİA, 2003)

Konağın çatısı iklimin zorlayıcı etkisi düşünülerek çok eğimlidir (Şekil 2.67) bir tarzda inşa edilmiştir. Çatı meyilinden oluşan kat (çatı katı) Birinci katla (Şekil 2.68) aynı mekan düzenlemesine sahiptir (Şekil 2.69). Birinci kattaki cumba çatı katında da devam etmektedir. Bu bölüm oturma mekanı, yanlar ise yöresel dilde saçakaltı denilen bölüm servis mekanı olarak düzenlenmiştir (GKE, 2016).

Şekil 2.67. Özdenoğlu Konağı cumba detayları (GÖİA, 2003)

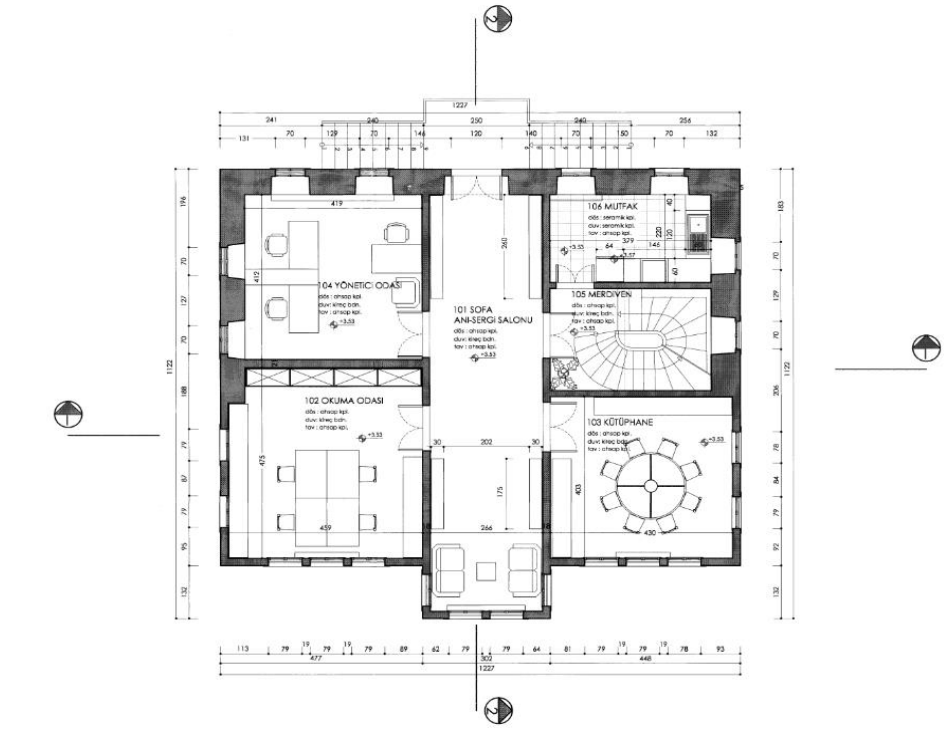

Şekil 2.68. Özdenoğlu Konağı rölöve çizimi 1. kat planı (GBA, 2003)

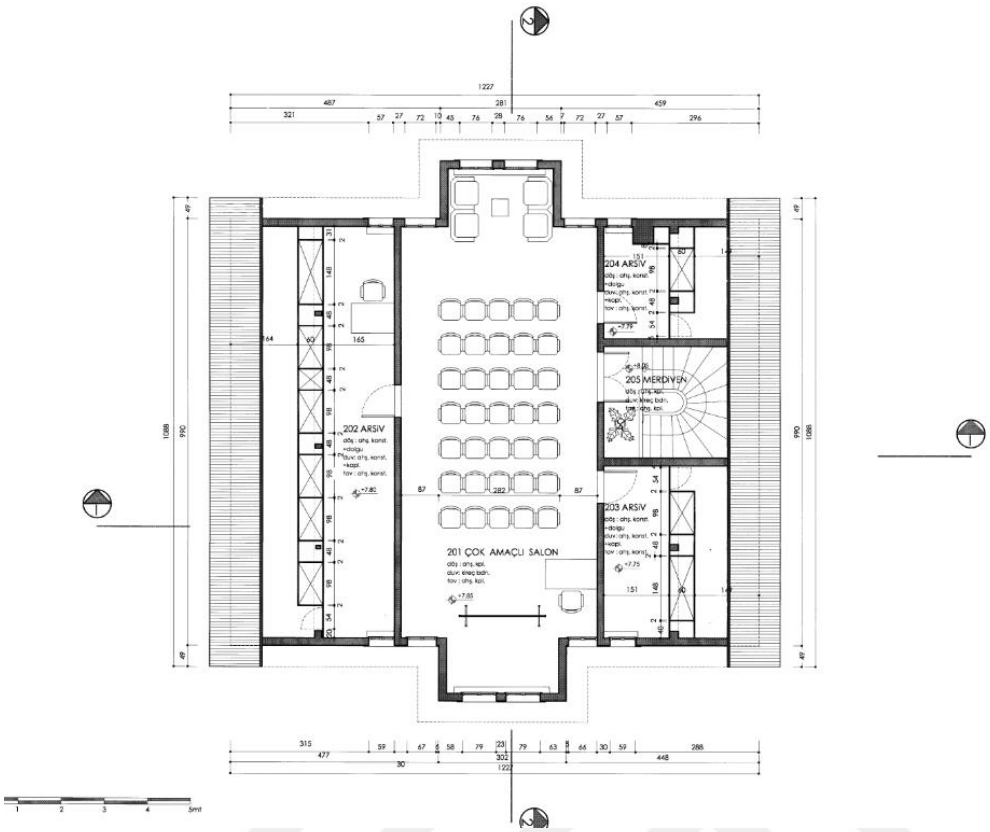

Şekil 2.69. Özdenoğlu Konağı rölöve çizimi çatı kat planı (GBA, 2003)

Konağın üst katlara ulaşımı zeminden çatı katına kadar ahşap spiral (Şekil 2.70) bir merdivenle sağlanmıştır (Şekil 2.71).

Şekil 2.70. Özdenoğlu Konağı merdiven görüntüsü (GÖİA, 2003)

Şekil 2.71. Merdiven detayları (GÖİA, 2003)

Ahşap dikmeler, (Şekil 2.72) konsollar, köşe dikmeleri ve kat silmeleri belirgin özelliklere sahip cephe elemanlarıdır (TKTVKK, 2002).

Şekil 2.72. Özdenoğlu Konağı

2.2.5. Ahmet Kaya Evi

19. yüzyıl sonlarında yapıldığı düşünülmektedir. Süleymaniye Mahallesinde yer almaktadır. İki katlı dört omuz çatılı bir evdir (Karpuz, 1990). Yapıya giriş doğu cephede ve ortada bulunan kapı (Şekil 2.73) ile sağlanmaktadır. Kapı üzerinde kare formlu bir adet, yanlarda ise ikişer pencere açıklığı bulunmaktadır (TKTVKK, 2010).

Şekil 2.73. Ahmet kaya evi (EKTVKK, 1990)

Yapının birinci katına arka cepheden girilir (Karpuz, 1990). Batı arka cephe tek katlı olup, ortadan kapı, sol tarafında iki pencere açıklığı bulunmaktadır (Şekil 2.74) (EKTVKK, 1990). Bu kapı 1975 yılında açılmıştır. Birinci kat sofa etrafında odalardan ve mutfaktan oluşur (Şekil 2.75) (Şenel, 2002). Karnıyarık planlı yapının, alt katında servis mekanları, üst katında ise yaşama alanları bulunmaktadır (TKTVKK, 2002). Zemin katında ahır, kışlık oda ve kiler bulunur. Sofa etrafında dört oda bulunmaktadır. Güneybatı cephesindeki odalardan birisi mutfaktır. Mutfağın ocağı vardır ve örtüsü kaplamasız tavandır (Karpuz, 1990).

Şekil 2.74. Ahmet kaya evi (TKTVKK, 2002)

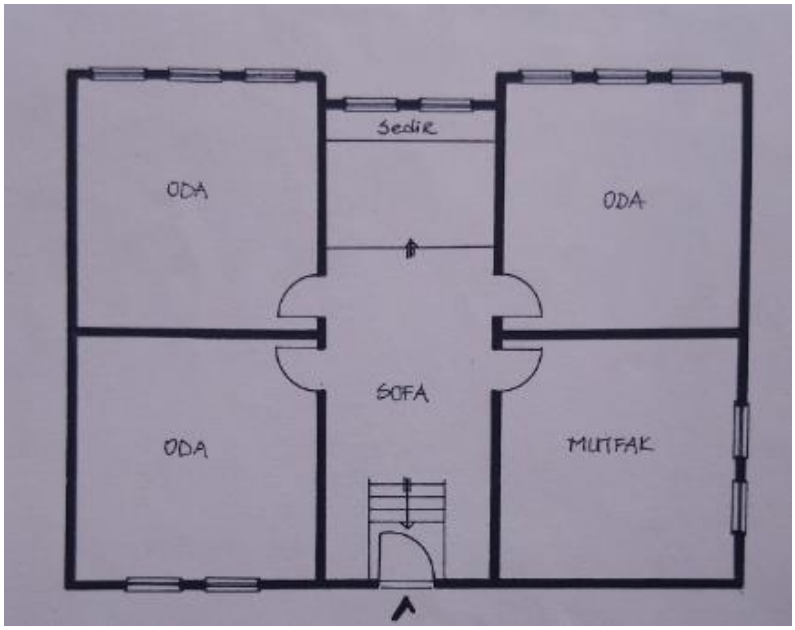

Şekil 2.75. Ahmet kaya evi 1. kat planı (TKTVKK, 2002)

Yapının kuzey cephesi sağır olup, çatı arası samanlık olarak kullanıldığı için küçük boyutta iki havalandırma penceresi bulunmaktadır (Şenel, 2002). Yapı kırma çatılı olup, üzeri saç kaplamadır. Saçak altı ise ahşap kaplamalıdır (Şekil 2.76) (GKE, 2016).

Şekil 2.76. Ahmet kaya evi ön görünüş (TKTVKK, 2002)

2.2.6. Raif Tuna Evi

Yapı araştırmasının önemli bir kısmı İl Özel İdare'nin restorasyon çalışmaları esnasında hazırladığı sanat tarihi raporu verileri ışığında hazırlanmıştır. Yapı Gümüşhane şehir merkezinde bulunan Hasanbey Mahallesi'nde yol kenarında yer almaktadır. Trabzon Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'nca 2009 tarihinde tescillenmiştir. 2013 yılında kamu kurumu olarak kullanılmaya başlanmıştır (Şekil 2.77).

Şekil 2.77. Raif Tuna evi (GÖİA, 2013)

Plan özellikleri, malzeme kullanımı, teknik, mimari biçimleniş, kapılar, formlu pencereler, döşeme ve taban kaplama şekli bakımından eski kullanıcının sözlü ifadesinden yola çıkarak yapının inşa edildiği dönemin 19. Yüzyılın ikinci yarısı olduğu düşünülmektedir (GÖİA, 2013).

Eğimli araziye uyumlu olarak yapılan yapı iki katlıdır. Kare plana yakın olarak yapılmıştır. Arazi eğiminden dolayı ön cepheden iki, arka cepheden bir buçuk katlıdır (Şekil 2.78) (TKTVKK, 2009).

Şekil 2.78. Raif Tuna evi eğimi ve yapı (GÖİA, 2013)

Yapı malzeme olarak yığma şeklinde inşa edilmiştir. Zemin kat taşıyıcı kalın duvarlar kaba yonu taş ve moloz taş kullanılmıştır. Üst katlar ise çatkılar ahşap, dolgular taş ve kerpiçtir. Cephe sıvası toprak, kireç ve saman karışımı bir harçla sıvalı ve badanalıdır (GÖİA, 2013 ; TKTVKK, 2009). Zemin kat ve üst katın kuzey duvarı yığma taş sistemle, üst katın diğer cepheleri ahşap çatkı arası taş ve kerpiç dolgu şeklinde yarı kagir sistemle inşa edilmiştir. Kagir sistemde inşa edilen duvarlar ortalama 50 cm kalınlığındadır (GÖİA, 2013).

Ana cephe güney olup, doğrudan sokağa açılmaktadır. (Şekil 2.79) Taş örtülü zemin kata giriş güney cephenin ortasındaki iki kanatlı ahşap kapı ile sağlanmaktadır. Kapının her iki yanında dikdörtgen formlu ikişer pencere açıklığı yer almaktadır (Şekil 2.80) (GKE, 2016).

Şekil 2.79. Raif Tuna evi ön cephe (GÖİA, 2013)

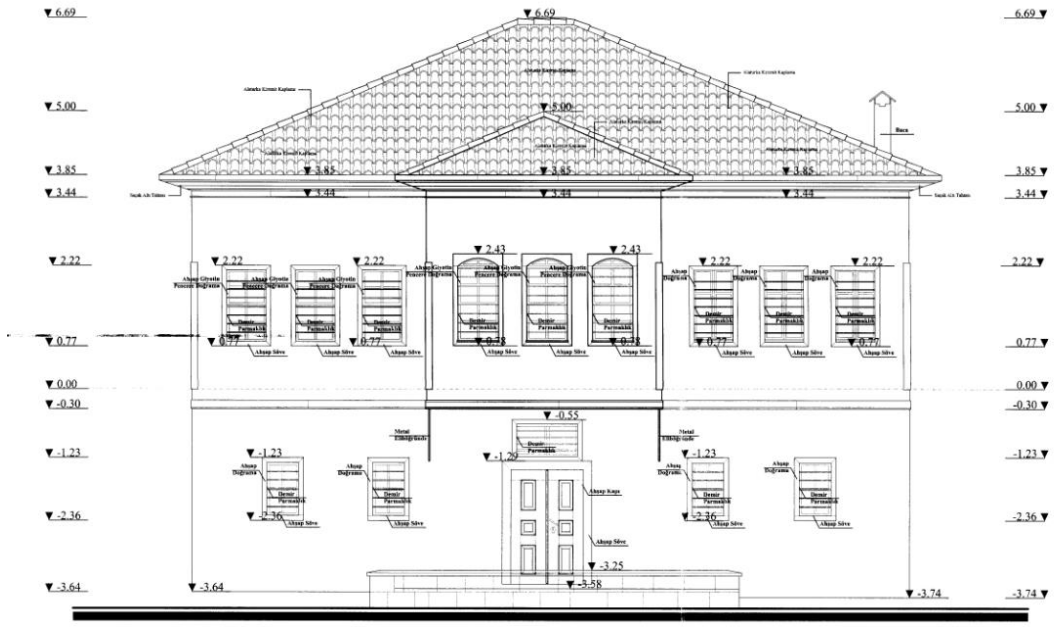

Şekil 2.80. Raif Tuna evi güney cephe çizim detayı (GBA, 2003)

Yapının kuzey cephesinin bir kısmı zemin kat kotunun altında kalmaktadır (Şekil 2.81) (GÖİA, 2013). Yapının kuzey cephesinde betonarme sahanlık ve sahanlığa ulaşan beş basamaklı tek yönlü merdiven vardır (Şekil 2.82). Cephenin tam ortasında olan birinci kat girişi ve kapısına ulaşılır (GKE, 2016). Ahşap olan kapı iki kanatlıdır (Şekil 2.83). Tabla düzenlemesi güney cephedeki cümle (giriş) kapısı ile aynı tarzdadır. Bu cephede pencere yoktur. Cephe yüzeyi sıvalıdır. Sıva izlerinden cephenin yatay yöndeki hatıllarla birbirine bağlandığı görülür (GÖİA, 2013).

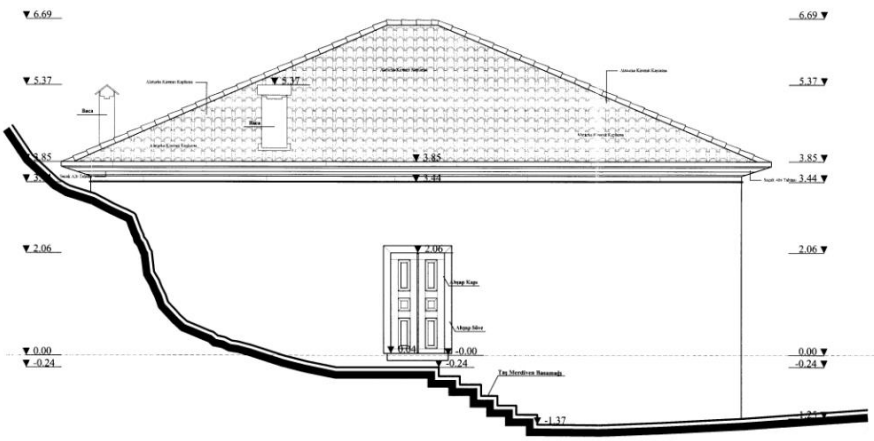

Şekil 2.81. Raif Tuna evi kuzey cephe çizimi (GBA, 2003)

Şekil 2.82. Kuzey cephe merdivenleri (GÖİA, 2003)

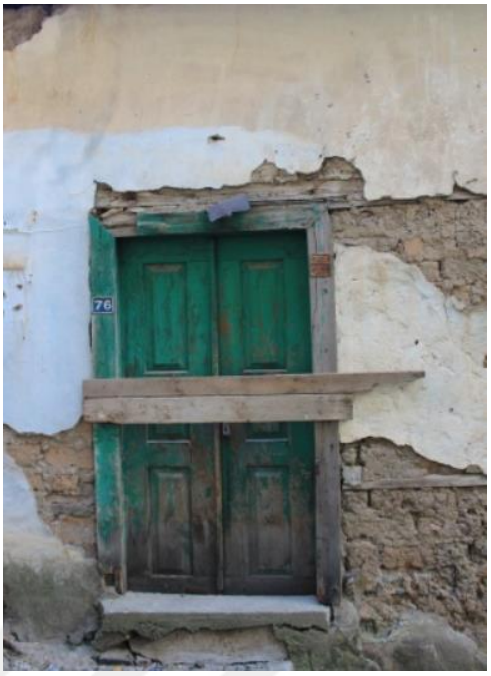

Şekil 2.83. Giriş kapısı (GÖİA, 2003)

Yapının tüm cepheleri sıvalıdır. Ahşap kat silmesi bu cepheyi de yatayda ikiye ayırır (Şekil 2.84). Cephede yer alan pencereler farklı ölçülerde ve düzensiz yerleştirildiği gözlemlenmiştir (Şekil 2.85) (GÖİA, 2013).

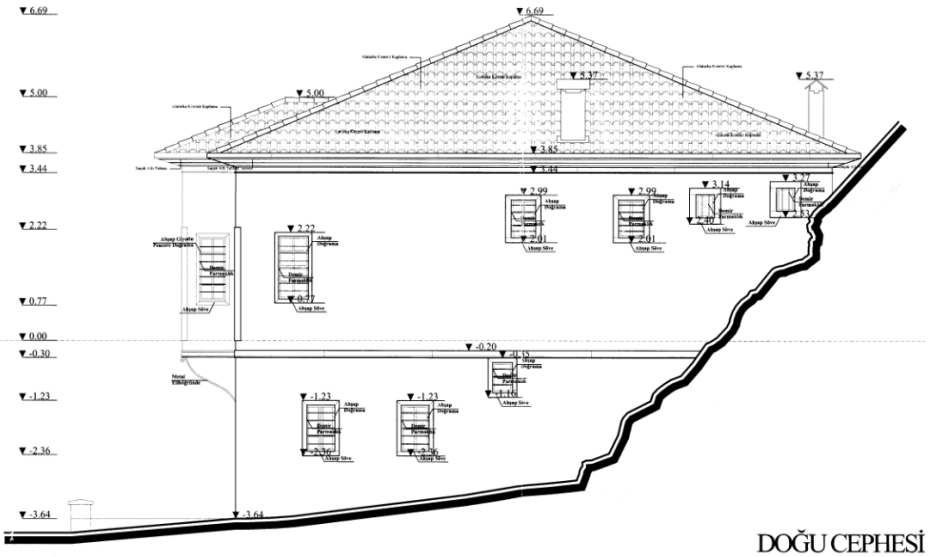

Şekil 2.84. Raif Tuna evi doğu cephesi (GBA, 2003)

Şekil 2.85. Raif Tuna evi doğu cephesi (GÖİA, 2003)

Yapının zemin kat üzerinde birinci katında yaklaşık 1- 1,20 metre derinliğinde bir cumbası bulunmaktadır. Cumba alttan iki adet eğimli metal göğüsleme elemanı ile desteklenmiştir (TKTVKK, 2009). Cumbanın ön cephesinde üç adet, yan cephelerinde birer adet pencere vardır (GKE, 2016). Yapının plan tipi incelemesinde iç sofalı olduğu görülmektedir (Şekil 2.86). Zemin kat, dikdörtgen formlu sofanın etrafında üç oda, bir mutfak, bir kiler ve tuvaletten oluşmaktadır. Birinci kat (Şekil 2.87) dört oda , bir mutfak, bir tuvaletten oluşan yaşam alanı olarak biçimlenmiştir.

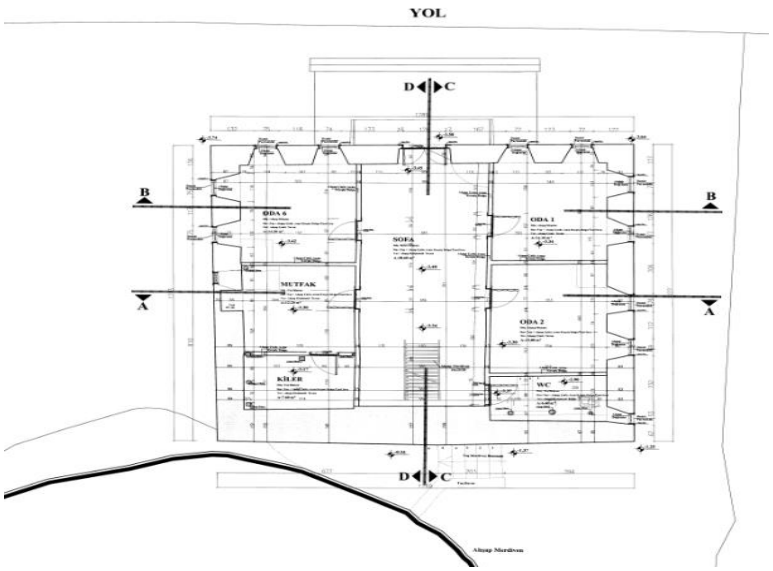

Şekil 2.86. Raif Tuna evi zemin kat planı (GBA, 2003)

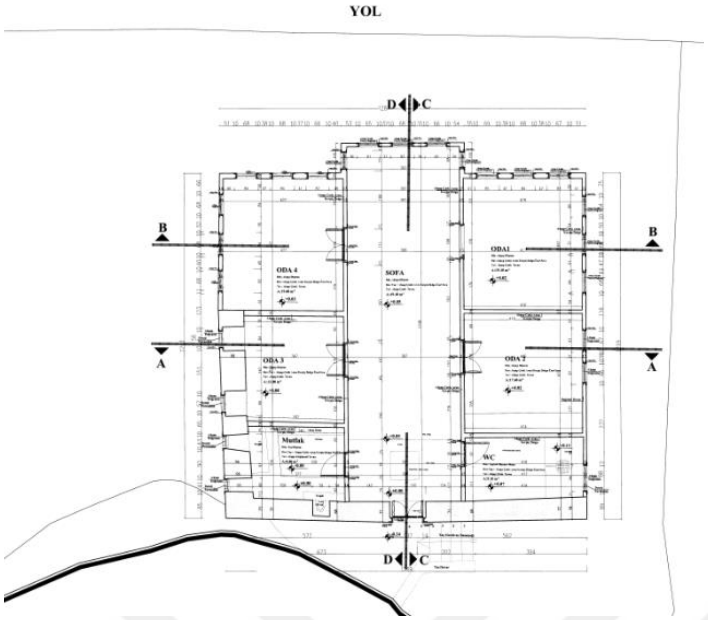

Şekil 2.87. Raif Tuna evi 1.kat planı (GBA, 2003)

Yapının batı cephesinin alt ve üst katları seviyesinde dörder adet pencere vardır. Pencerelerin dizilimi ön cephedeki gibi simetrik değildir. Tüm cephelerde olduğu gibi alt kat pencereleri daha küçük boyutludur (Şekil 2.88) (GÖİA, 2013).

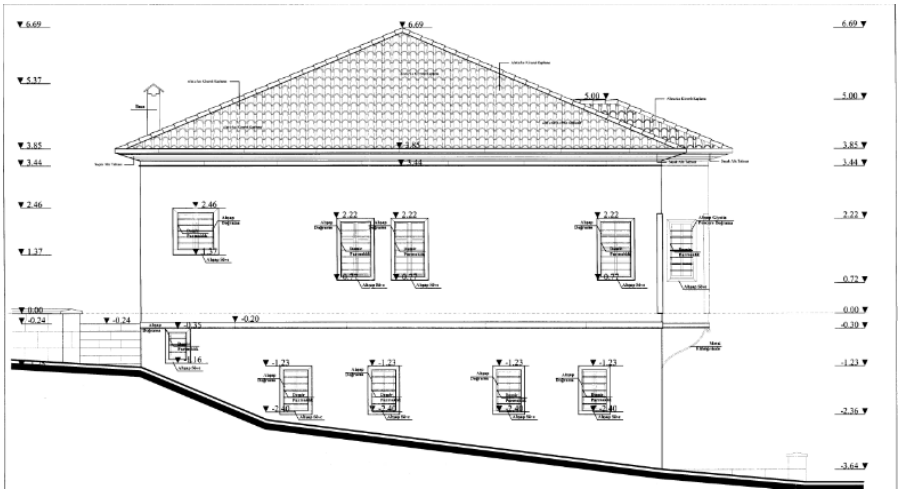

Şekil 2.88. Raif Tuna evi batı cephesi (GBA, 2003)

Bölgesel iklim çatı şekillerine etki eden en önemli unsurdur. Çatıyı dış etkilere karşı koruyan örtü kısmı; kar ve rüzgar yükünü taşıyan taşıyıcı kısımdır.

Raif Tuna Evi, dört omuzlu kırma çatı örtülü olup, çatı kaplaması metal levha ile gerçekleştirilmiştir (Şekil 2.89) (GÖİA, 2013).

Şekil 2.89. Raif Tuna evi çatı (GÖİA, 2013)

Restorasyon ile yapıya şu müdahaleler yapılmıştır; Yapıda çatı örtü malzemesi alaturka kiremit olarak değişmiş ve taşıyıcı elemanların deforme olanları projedeki detayına ve ölçüsüne uygun yenilenmiştir. Yapı bütünüyle restore edilmiştir (Şekil 2.90) (GÖİA, 2013).

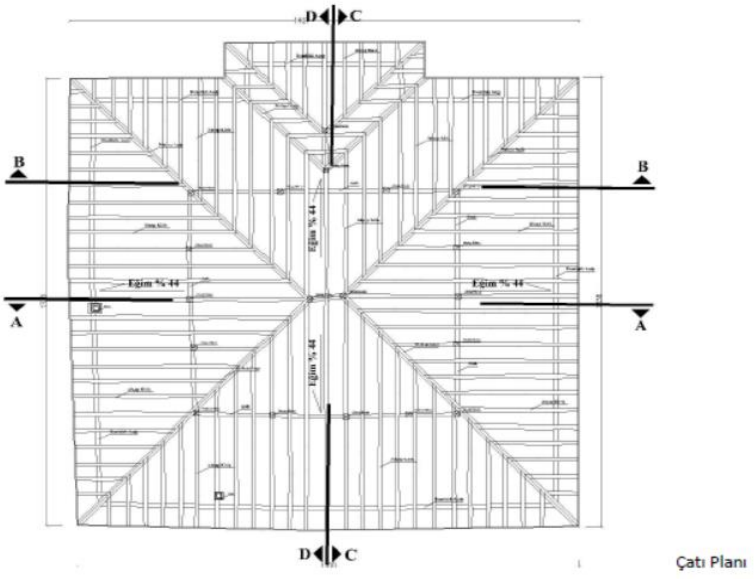

Şekil 2.90. Raif Tuna evi çatı planı (GBA, 2003)

2.3. Metot

Bu çalışmada, geçmişten günümüze kadar Gümüşhane Tarihi Konakları ve Evleri'nin özelliklerini ortaya koymak amacıyla tarihsel yönteme başvurulmuş ayrıca bu yapıların mimari ve iç mimari özelliklerini incelemek amacıyla da betimsel çalışma düzeneğinden yararlanılmıştır. Betimsel çalışmalar, olanı olduğu gibi saptamaya/tanımlamaya çalışan, farklılık ya da ilişki bulmaya çalışmayan çalışmalar oldukları için ayrıca kendilerine özgü düzenekleri yoktur (Erkuş, 2005). Bu çerçevede incelenen yapıların tarihsel gelişim sürecini, günümüz özelliklerini ve ait olduğu dönemlerdeki yapıların mimari özelliklerini araştırmak için detaylı bir kütüphane taraması yapılmıştır. Halihazır netcad ve uydu verilerinden faydalanılmıştır. Var olan yapıların günümüzdeki durumlarıyla ilgili bilgi toplamak amacıyla ise örnek olay incelemesi yöntemine başvurulmuştur. Örnek olaylar görsel, yazılı birçok kaynaktan derlenebilir (Özdaş, 1997). Toplanan veriler ışığında Autocad üzerinden çizimler yapılmıştır. Son olarak pek çok alanda alternatif ve strateji geliştirmede kullanılan SWOT analizi yapılmıştır. SWOT kelimesi araştırmalarda GZFT olarak da görülebilmektedir. SWOT barındırdığı özelliklerin baş harfinden oluşur. Strengths (Güçlü Yönler), Weaknesses (Zayıf Yönler), Opportunities (Fırsatlar), Threats (Tehditler) anlamındadır. SWOT analiz yöntemi ile bölgede avantaj ve dezavantaj değerlendirmeleri yapılmıştır.

2.4. Sürdürülebilirlik Kavramı

Tekeli'nin 2001'de yaptığı çalışmada sürdürülebilirlik kavramına ilişkin ilk olarak 1977 yılında Dennis Pirages'in *"Sürdürülebilir Toplum"* adlı kitabında gündeme geldiğini, bunu 1978 yılında yayınlanan Dennis Hayes'in *"Sürdürülebilir Topluma Doğru İlk Adımlar-Onarımlar, Yeniden Kullanım, Geri Kazanımlar"* kitabının takip ettiğini belirtmiştir (s.729). İncedayı (2004) sürdürülebilirlik kavramını, ekoloji disiplinin insanın yaşam ortamıyla ilişkisinin araştırılmasına yönelmekte olduğunu ve güncel tartışma alanları oluşturan çevre kavramı, ekoloj kavramı ve bunlarla ilişkili olarak sürdürülebilirlik kavramı, ele alınış biçimleri ve ideolojilere bağlı olarak farklı şekillerde yorumlanabildiğini söylemiştir (s.65). Erengezgin'e (2005) göre sürdürülebilirlik kavramı, her şeye rağmen değil, her şeyi dikkate alarak yaşamı sürdürme gayretidir. Tekeli (2001) çevre hareketi içinde ortaya çıkan sürdürülebilirlik, yaygın olarak kabul edilen ve içeriği siyasal süreç içinde, sürekli olarak yeniden belirlenmeye çalışılan bir ahlak ilkesi olduğu

sonucuna ulaşmıştır (s.729). Birçok faktörü birbirine bağlayarak gelişen çevre süreci (nüfus sayısal değişimleri, sanayileşme, endüstrileşme, üretim-tüketim biçimleri vb.) bu vizyonda değerlendirilirse, farklı bilim alanlarının ve disiplinlerin araştırma alanına girecektir (İncedayı, 2004). Çevre hareketinin başlangıcında çok etkili olan, Roma Kulübü tarafından 1972 yılında yayınlanan, *"Büyümenin Sınırları"* çalışması büyüme ile kaynak kıtlığı arasındaki ilişkiler konusunda canlı tartışmalar başlatmıştır (Tekeli, 2001). Sürdürülebilirlik gelişmiş ve halen gelişmekte olan ülkeler arasında algısal farklılıkları nedeniyle yoğun tartışmaları başlatmıştır. Ekonomik gelişme, sanayileşme süreçleri ve çevre arasındaki yaklaşımları sorgulamayı tetiklemiştir (İncedayı, 2004). Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonunun 1987 yılında yayınlanan ″Ortak Geleceğimiz″ (Brundtland raporu) başlıklı belgede sürdürülebilir gelişme kavramını ilk kez ortaya atılmış, bu raporda, sürdürülebilir gelişme, "günün gereksinimlerini karşılarken gelecek nesillerin kendi gereksinimlerini karşılama yeteneklerini ortadan kaldırmayan gelişme" olarak tanımlanmıştır (Özorhon, 2013). 1992 yılında Rio'da toplanan Çevre ve Kalkınma Konferansıyla sürdürülebilirlik kavramı evrensel olarak benimsenen bir ilke haline gelmiştir. Küresel ortaklık anlayışı içinde gerçekleştirilebileceği kabul edildiğinde bu ortaklığı kontrol edebilmek için "Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu" kurulmuştur (Tekeli, 2001). İncedayı (2004) sürdürülebilirlik kavramının insanın temel hak ve özgürlükleri düşüncesine eklemlenebilmesi ve gerçek bir çözüm önerisine dönüşebilmesi için, toplumsal süreçlerin ve koşulların bütünlüğü içerisinde içerikleri sorgulanarak ve yeniden tanımlanarak ele alınması gerekliliğini vurgulamıştır (s.65).

2.4.1. Gümüşhane Bağlarbaşı Mahallesi Sürdürülebilir Mimari

Sürdürülebilir mimari ve sürdürülebilir bina kavramları yakın ilişkilidir. Sev'e (2009) göre sürdürülebilir mimarlık kavramı iki kulvarda ele alınır. Birincisi geleneksel yapılarda sürdürülebilirlik, ikincisi de çağdaş yapılarda sürdürülebilirlik (s.16). Özmehmet'in 2007'de yaptığı çalışmaya göre sürdürülebilir bina anlayışı Uluslararası Mimarlar Birliği (UIA) ve Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından 1996 yılında hazırlanan Mimarlık Eğitimi Şartı'nda da belirtildiğini ifade etmiştir. Sürdürülebilir mimarlık içinde bulunduğu koşullarda ve var olduğu her dönemde, gelecek kuşakları da dikkate alarak, yenilenebilir enerji kaynakların akışına ve kullanımına öncelik veren, dış etkilere ve çevreye duyarlı bulunduğu alanı etkin şekilde kullanan, sağlık

ve insan konforunu koruyan yapılar ortaya koyma faaliyetlerinin tümü olduğunu ifade eder (Sev, 2009). Gelecekte de yaşam çevrelerinin oluşması için bina anlayışında hedefler; yerleşim yerlerindeki bütün insanlar için, yaşam kalitesinin yaraşır şekilde; insanların, sosyal, ekonomik, kültürel ve estetik gereksinimlerine saygılı bir teknik uygulama; yapılı çevrenin ekolojiye duyarlı, gerçekçi ve sürdürülebilir gelişimi ve herkesin kendi malı ve sorumluluğu olarak görüp sağduyulu değer verdiği bir mimari olarak belirtilmiştir (Özmehmet, 2007). Özorhon'a (2013) göre sürdürülebilir mimarlık ilişkisini ana hatlarıyla özetleyen şema oluşturmuştur (Şekil 2.91). Buna bağlı olarak en basit ifade ile sürdürülebilir mimarlık çevre duyarlı bir yaklaşım olarak nitelendirilebilir olduğunu dile getirmiştir (s.1475).

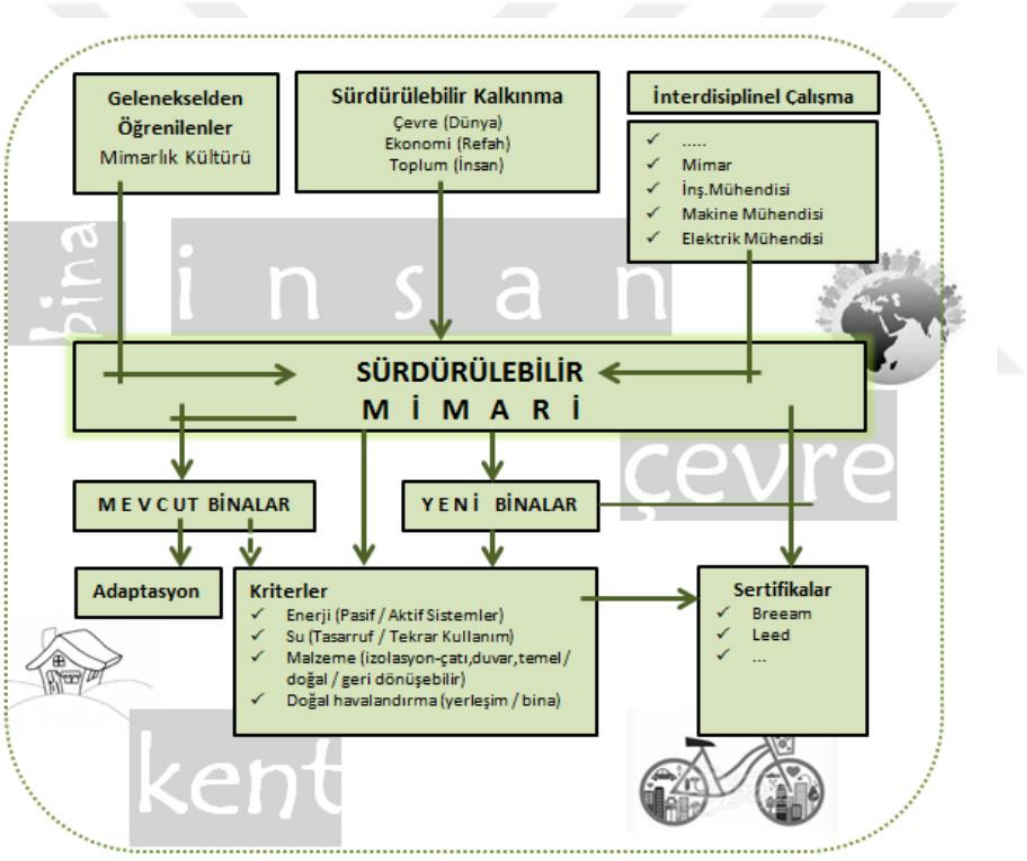

Şekil 2.91. Sürdürülebilirlik / Sürdürülebilir Mimarlık (Özorhon, 2013)

Demirarslan'a (2018) göre sürdürülebilirlik kavram anlamı olarak; üretkenlik ve çok çeşitliliğin devamlılığı sağlanırken, daimî olabilme yeteneğini korumak olarak tanımlaması yapılır (s.97). Mimari tasarımının başlangıcında kritik bir yer edinen sürdürülebilir söylemin, diğer yandan eskinin adaptasyonu ve bu şekilde mevcudun etkin bir biçimde

hayata katılması konusunu da barındırması da önemlidir (Özorhon, 2013). Sürdürülebilir mimarlık vizyonu, son yirmi yıldır ulusal ve uluslararası birçok platformda tartışılan önemli bir kavramdır (Özmehmet, 2007). Mimarlıkla kent tasarımı birbirine yakın ve bütünleyen çalışma, yaratı alanları oluşturur. Kent düzenleme çalışmaları 19. Yüzyılın sonlarına gelinceye kadar mimarlık içinde yer almıştır. 20. Yüzyılın başlarından bu yana bağımsız bir uğraş durumuna gelmiştir (Alsaç, 1993). Tunçer 'e (2001) göre deneyimli ve çevre duyarlı kentsel plancılar çevre değerlerini koruma prensibine dayalı sağlıklı kentsel politika ve stratejiler geliştirmelidir (s. 779). Bir nesli yaşatacak yapay çevre elemanlarını tasarlarken kültürel unsurları, kentle bütünleşmesini, aidiyet oluşturmasını, akışı kesmemesini, fonksiyonel ve teknolojik olarak uzun yıllar yetebilmelidir (Demirarslan, 2018). Son zamanlarda kullanılan kentbilim deyimi; kentlerin tasarımı, planlaması, düzenlenmesi çalışmalarına önemli veriler sağlayan toplumbilim, ekonomi, yerbilimleri, istatistik gibi bilimlerin çalışmalarını da kapsamaktadır (Alsaç, 1993). Sürdürülebilirlik kavramı 'herkes için tasarım' kriterlerini de kapsamak zorundadır. Herkes' i dünya üzerindeki tüm canlılar için genişletmek sorumluluklar dahilinde olması gereklidir (Demirarslan, 2018). Gümüşhane Bağlarbaşı Mahallesi bölge olarak gözlemlendiğinde yukarıda yazılanların hepsi ile yakından ilgilidir. Gelecekteki kullanımı için bölgeye alternatif plan getirilmesi gerekli görülmüştür.

Türkiye'de ilk bölge planı niteliğinde çalışma ise mimar Mithat YENEN tarafından 1940 yılında Zonguldak Kömür Havzası Bölge Planı'dır. 1960'tan sonra yapılan ilk bölge planı Marmara Bölgesi içindir (Alsaç, 1993). Gümüşhane kentinin ilk imar planlaması hakkında fazla veri bulunmamaktadır. 1964 yılında geniş çaplı harita çalışmaları yapılarak, 1967 yılında Yüksek Mimar Orhan ŞİPER tarafından, altlıklar üzerinde yeni imar planı hazırlanmıştır (Kırzıoğlu, 1990). Gümüşhane ve yakın çevresinin yapılan etütlere göre, rekreasyon için gerekli ve yeterli potansiyeli vardır (Güçlü, 1990). 1985 yılında yeni haritalar üzerine İller Bankası'nca revize edilmiş imar planı hazırlanmıştır. 1988 yılında Yüksek Mimar Öner MERSİNLİGİL tarafından hazırlanmıştır (Kırzıoğlu, 1990). Bağlarbaşı Mahallesi eski zamanlarda Sorda ismiyle anılmaktaydı (San, 1990b). Sorda mahallesi: Bahçeler mevkiinin Bayburt istikametinde yer alan son mahallesidir. Gümüşhane'nin en güzel meyveleri bu bahçelerde yetişmektedir (Saylan, 2014). Harşit Vadisinin hemen hemen en geniş yeri bu Mahalle'dir (Şekil 2.92) (San, 1990b).

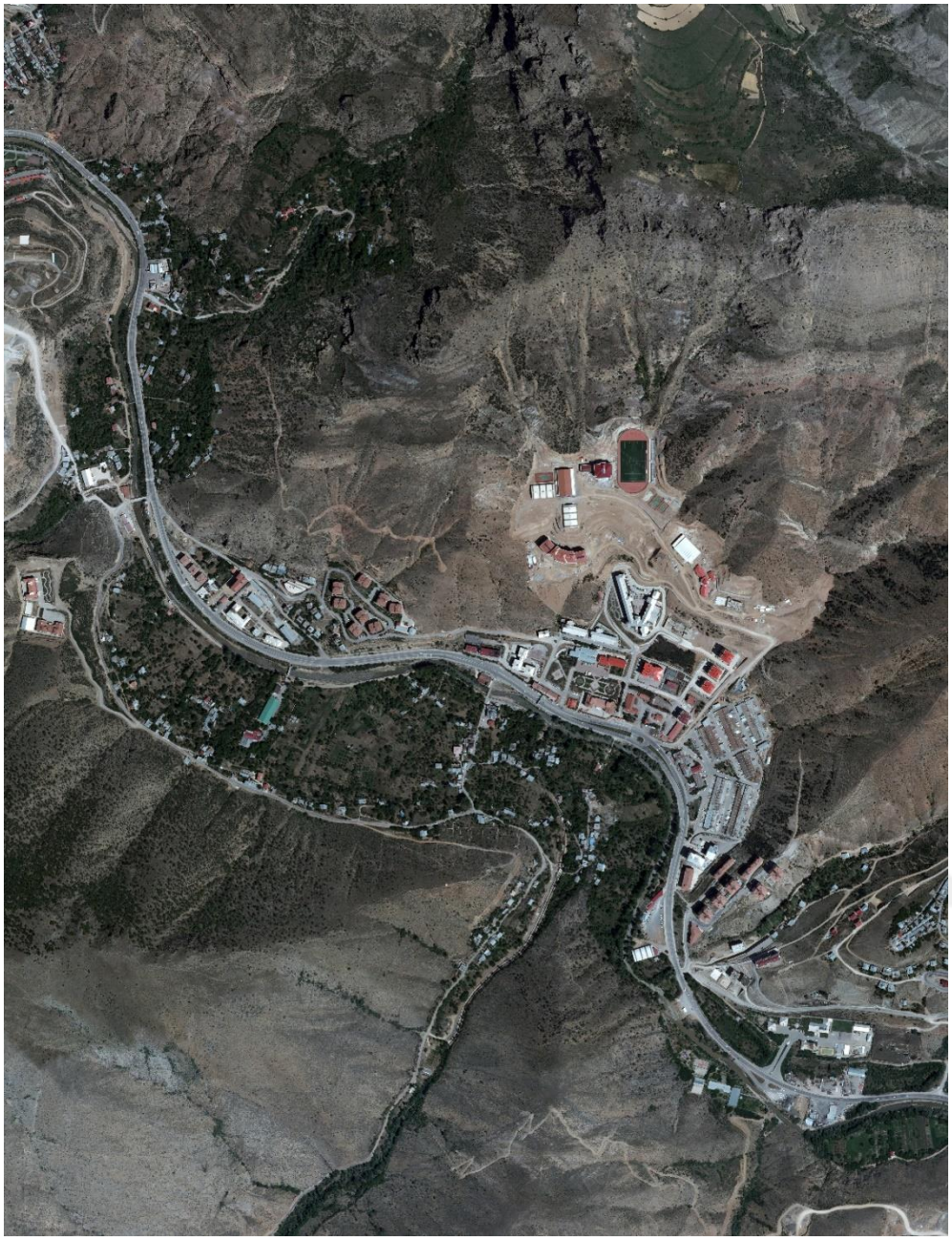

Şekil 2.92. Bağlarbaşı mahallesi 2019 yılı uydu görüntüsü

Bağlarbaşı Mahallesi 40.437050 enlem ve 39.505177 boylamda yer almaktadır. Gümüşhane'nin Merkez ilçesine bağlı bir Mahalledir. GPS koordinatları 40° 26′ 13.3800" ve 39° 30′ 18.6372 (Şekil 2.93) (URL- 21).

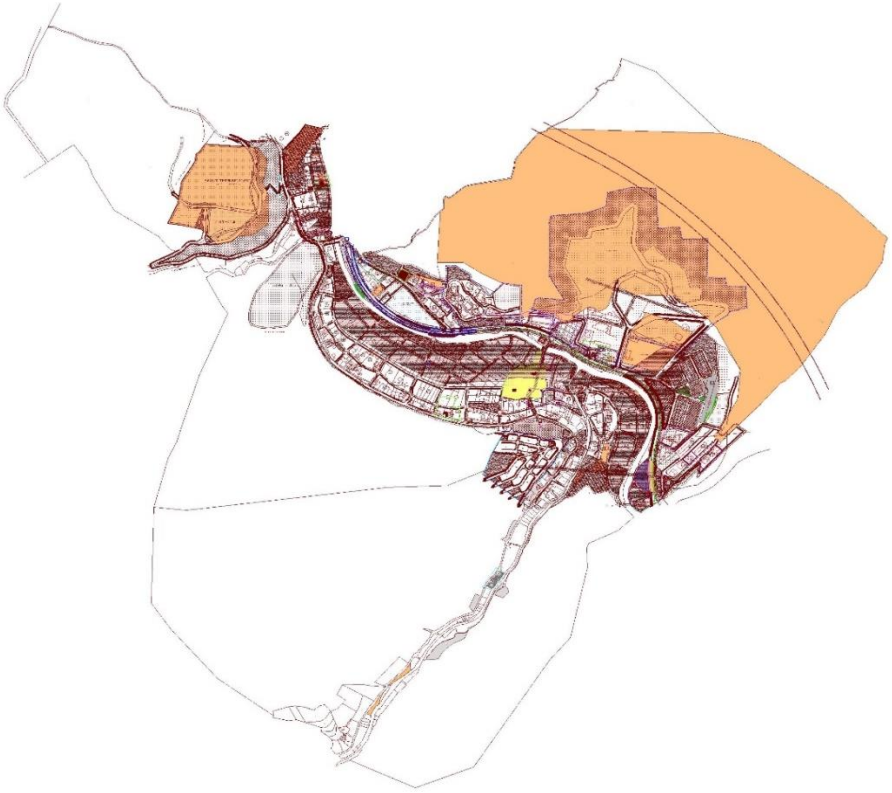

Şekil 2.93. Bağlarbaşı mahallesi netcad verisi üzerinden hazırlanmış görüntü

Tekeli 2001' e göre sürdürülebilirlikten ne anlaşılması gerektiğini Ortak Geleceğimiz raporunda yola çıkarak bugünün ve geleceğin gereksinimlerinin karşılanmasında kuşaklar arası bir hak ve adalet arayış olduğunu ifade etmiştir (s. 732). Araştırma bu bağlamda Bağlarbaşı Mahallesi doğayla iç içe olması ve eski yapıyı halen barındırıyor olması sebebiyle, çevreyi önemseyen sürdürülebilir yaklaşımla gelecek için yeni önerilerin gerekli olduğu bölgedir. ACE raporunda Sürdürülebilir mimari tasarım insanların doğal çevre üzerindeki yan etkilerini önemli oranda azaltırken, yaşam kalitesini ve ekonomik refahını yükseltir. Yapı inşaatına ait sürdürülebilirlik kültürü, binaların tasarımı, inşaatı ve kullanımına bağlı çevresel etkilerin dikkatlice düşünülmesini gerektirir (URL-22, 2019).

Çevre hareketinin yeni bir ahlak arayışı içinde konumlarına göre iki farklılık oluşmuştur. Bunlardan biri insan merkezli, İkincisi ise çevre merkezli bakış açılarıdır (Tekeli, 2001). Çevre ve insan merkezli ortak bakış açısı ile Bağlarbaşı Mahallesinde bulunan Hamamönü Sokak (Şekil 2.94) Gümüşhane Üniversitesinin karşısında bulunmaktadır. Öğrencilerin en yoğun olduğu bölgeye 1. Derece yakınlık arz etmektedir (Şekil 2.95). Araştırma alanı A bölgesi, B bölgesi ve C bölgesi olmak üzere üç bölgeye ayrılarak incelenmiştir.

Şekil 2.94. Hamamönü sokak, çalışma alanı, evler ve çevresi uydu görüntüsü

Şekil 2.95. Bağlarbaşı mahallesi ve Gümüşhane üniversitesi

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

3.1. Bölgenin Değerlendirilmesi

Bölgenin değerlendirilmesi bölümünde araştırma alanı olarak seçilen alanın sınırları (Şekil 3.1) ve inceleme alanının nasıl ele alınacağı kapsamlı şekilde irdelenecektir.

Şekil 3.1. Bağlarbaşı mahallesi sınırları (TKGM, 2019)

Bağlarbaşı mahallesi sınırları içinde çalışma alanı seçilen yer Şekil 3.2' de mevcuttur. Alan A, B ve C bölgesi şeklinde üç kısma ayrılmıştır. A ve B bölgesi arasında uzanan yol Hamamönü sokak, C bölgesi önünde yatay olarak uzanan yol Bağlarbaşı Yolu Caddesidir. Kentsel düzenleme planlanan her bölge kendi içinde geniş arazi ve meyve bahçelerine sahiptir. Bu nedenle konakların biçimlenmesi ve çevresiyle ilişkisinde bölgenin yeşil alanı ve Harşit çayı önemlidir.

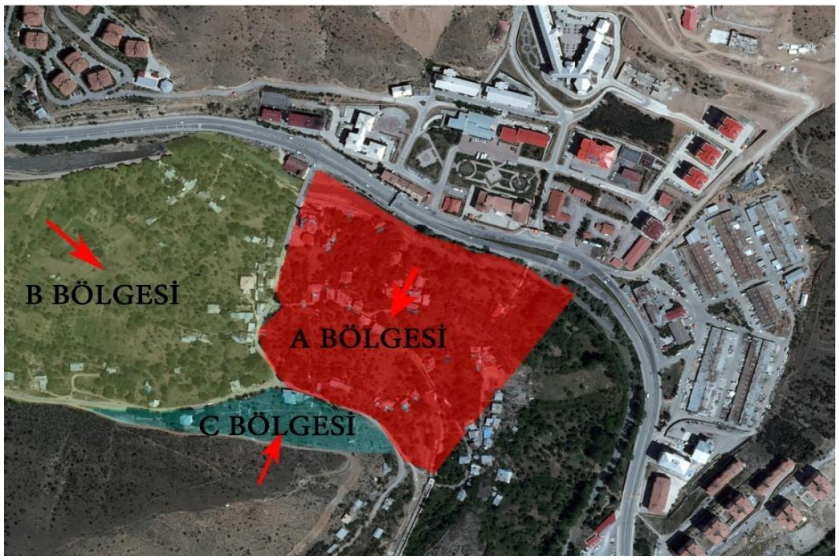

Şekil 3.2. Bağlarbaşı mahallesi araştırma alanı bölgesel inceleme uydu görüntüsü

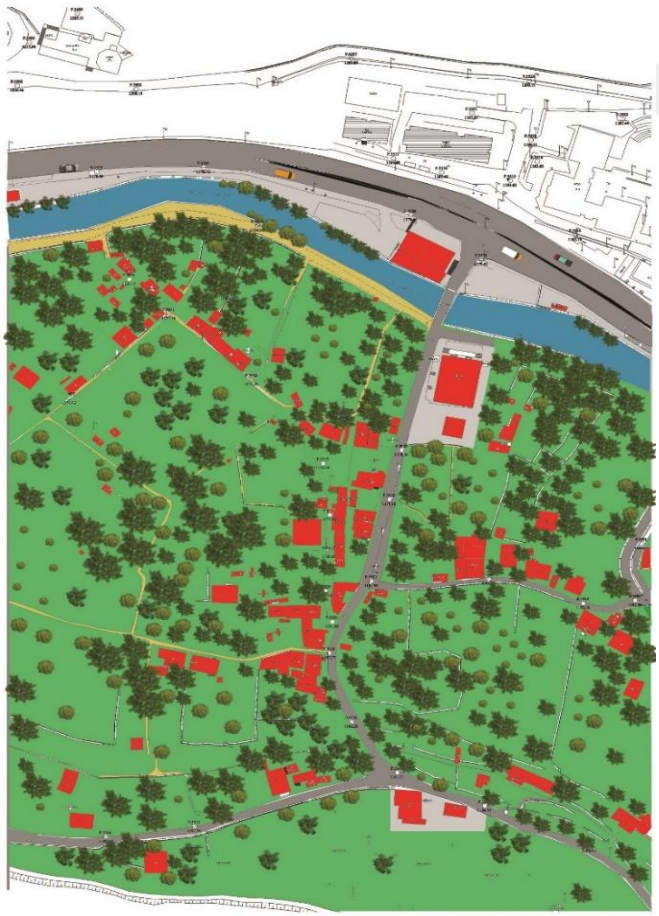

Şekil 3.3. Hamamönü sokak ve bağlarbaşı yolu

Dik uzanan yol Hamamönü sokaktır (Şekil 3.4). Arnavut kaldırımlı taş yolu (Şekil 3.5) ve bahçeler içinde yer almaktadır. Mimari karakteri (Şekil 3.6) olan bu sokak Bağlarbaşı yolu caddesine kadar uzanmaktadır (Şekil 3.7). Bu yol üzerinde iki adet tescillenmiş yapı bulunmaktadır. Sokağın girişinde Osman Aktürk konağı sokağın ortasında Muammer Kutlutan evi vardır. Hamamönü sokaktan ayrılan patika yollar ve daha önce analizi yapılmamış evler yer almaktadır. Aynı zamanda B bölgesinde başka tescilli yapılar bulunmaktadır. Tescil çalışmaları 1980'li yıllarda Erzurum KTVKK tarafından yapılmıştır. 2000'li yıllarda Trabzon KTVKK tarafından tescil işlemlerine devam edilmiştir.

Şekil 3.4. Hamamönü sokak 2015 yılı uydu görüntüsü ve 2019 yılı görüntüsü 1

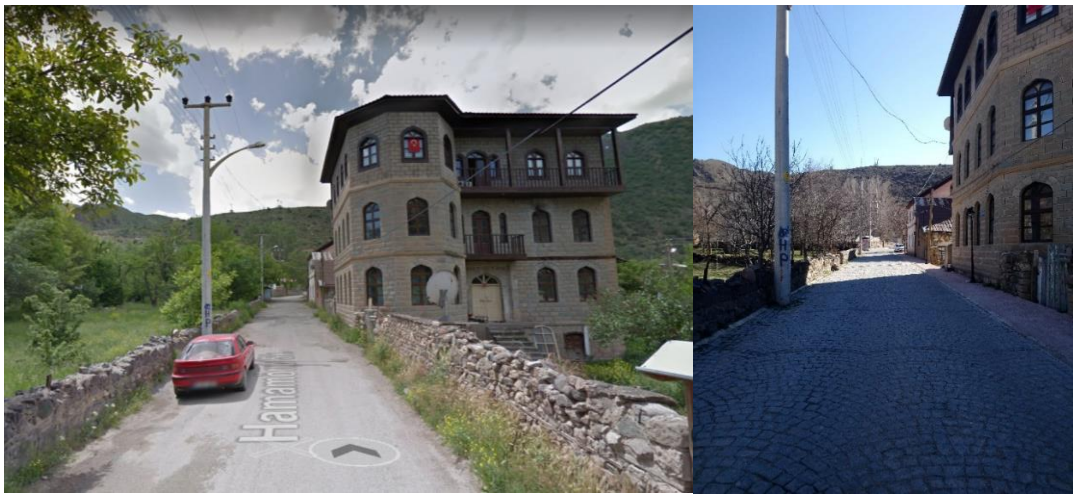

Şekil 3.5. Hamamönü sokak 2015 yılı uydu görüntüsü ve 2019 yılı görüntüsü 2

Şekil 3.6. Hamamönü sokak 2015 yılı uydu görüntüsü ve 2019 yılı görüntüsü 3

Şekil 3.7. Hamamönü sokak 2015 yılı uydu görüntüsü ve 2019 yılı görüntüsü 4

Cadde boyunca sıralı evler ve bahçeler yer almaktadır. 2015 uydu verileri ve 2019 analiz çekimleri karşılaştırılmıştır. Gümüşhane engebeli arazi yapısının aksine A, B ve C bölgesi ova düzlüğüne yakındır. Yükselti farkları daha azdır. Cadde kenarı dışındaki bahçelerde bulunan evler, ahır, kümes ve depo gibi yapılar dağınık yerleşim gösterdiği görülmektedir.

Şekil 3.8. Bağlarbaşı yolu caddesi 2015 yılı uydu görüntüsü ve 2019 yılı

Bağlarbaşı Yolu caddesi ve Hamamönü sokak 2015 yılında Gümüşhane Tarih ve Turizm Yolu projesi (Şekil 3.8) ile koruma altına alınarak restorasyon işlemi gerçekleşmiştir. Turizm yolu projesi tarihi, kültürel ve doğal değerlerin korunması kapsamında Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı tarafından desteklenmiştir. Bağlarbaşı Yolu caddesi kenarında bulunan yapılara (Şekil 3.9) girişler göz önünde bulundurmadan yapılanma olduğu gözlemlenmiştir (Şekil 3.10).

Şekil 3.9. Bağlarbaşı yolu cadde kenarındaki yapılar

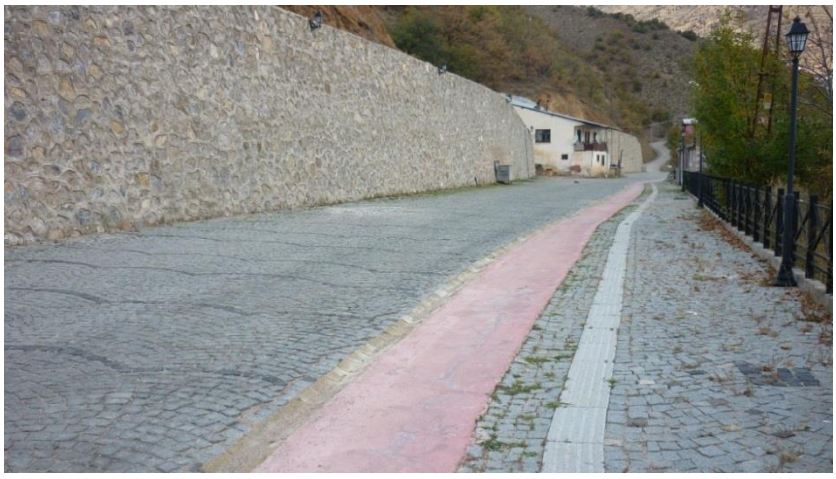

Şekil 3.10. Bağlarbaşı yolu caddesi

B bölgesinde bulunan patika yollar (Şekil 3.11) kırsal yerleşme izlenimini vermiştir. Örnek seçilen yapıların resimleri çekilmiştir (Şekil 3.12). Koruma sorunlarının olduğu görülmekle birlikte yalnızca konaklar değil, diğer ev tipleri de malzeme ve yapım teknikleri ile incelenmiştir.

Şekil 3.11. B Bölgesi patika yollar 1

Şekil 3.12. B Bölgesi patika yollar 2

Bölgede tarihi konaklar, kullanılmayan metruk yapılar ve halen kullanımı olan yapılar yer almaktadır. Dik ve yatay yerleşim gösteren sokakta, çevresinde tescilli ve örnek olacak yapıların incelenmesi, eksiklerinin giderilmesi için A, B ve C bölgesi yapı bulguları yapılmıştır. Harabe, ahır, depo, kulübe, odunluk, sera yapılarının sayısal verileri aşağıdaki tablolarda verilmektedir.

Tablo 3.1. Hamamönü sokak ve Bağlarbaşı yolu caddesi yapıların mevcut durumu

Tescilli yapı	5
Çocuk Oyun Alanı	0
Halı Saha	1
Öğrenci Yurdu	3
Mahalle Parkı	0
Sosyal Tesis	0
İbadethane	2
Mezarlık	1
Muhtarlık Binası	0
Meydan	0
Otopark	0
Okul	0
Kafe	1
Çeşme	1
Köprü	4

Tablo 3.2. Hamamönü sokak ve Bağlarbaşı yolu caddesi incelenen yapı bilgisi

İncelenen yapılar	
Bölge	Sayısal Veri
A Bölgesi	44
B Bölgesi	52
C Bölgesi	2

Tablo 3.3. Hamamönü sokak ve Bağlarbaşı yolu caddesi harabe yapı bilgisi

Harabe yapılar	
Bölge	Sayısal Veri
A Bölgesi	4
B Bölgesi	8
C Bölgesi	0

Tablo 3.4. Hamamönü sokak ve Bağlarbaşı yolu caddesi a, b, c bölgesi ahır

Ahır	
Bölge	Sayısal Veri
A Bölgesi	17
B Bölgesi	8
C Bölgesi	0

Tablo 3.5. Hamamönü sokak ve Bağlarbaşı yolu caddesi a, b, c bölgesi depo

Depo	
Bölge	Sayısal Veri
A Bölgesi	14
B Bölgesi	20
C Bölgesi	0

Tablo 3.6. Hamamönü sokak ve Bağlarbaşı yolu caddesi a, b, c bölgesi kulübe

Kulübe	
Bölge	Sayısal Veri
A Bölgesi	10
B Bölgesi	10
C Bölgesi	0

Tablo 3.7. Hamamönü sokak ve Bağlarbaşı yolu caddesi a, b, c bölgesi sera

Sera	
Bölge	Sayısal Veri
A Bölgesi	5
B Bölgesi	3
C Bölgesi	0

Tablo 3.8. Hamamönü sokak ve Bağlarbaşı yolu caddesi a, b, c bölgesi odunluk

Odunluk	
Bölge	Sayısal Veri
A Bölgesi	1
B Bölgesi	5
C Bölgesi	0

Tablo 3.9. Hamamönü sokak ve Bağlarbaşı yolu caddesi tescilli yapıları

Tescilli yapılar	
Bölge	Sayısal Veri
A Bölgesi	0
B Bölgesi	5
C Bölgesi	0

İncelenen yapıların bahçelerinde odunluk, kümes, kulübe, depo ve ahır gibi ek yapılar görülmüştür. Yapılarda malzeme türü olarak taş ve kerpiç kullanımının ağırlıklı olduğu görülmüştür. Ek yapıların biçimlenmesinde kullanım amacı önemli rol oynamıştır. Depo, odunluk, kümes gibi yapılar mevcut konuta yakınken, ahırın konuttan daha uzağa fakat pencereden gözükebilir bir yere konumlanması kokunun rahatsızlık vermemesi, kontrolün rahat olması için olduğu saptanmıştır. Odunluğun formunun büyük olması coğrafi iklimin sert ve uzun geçmesindendir. Depo olarak adlandırılan yapının içinde tarımda kullanılan malzemelerin çoğunlukta olması yine bölgenin verimli tarım arazisine sahip olmasının sonucudur. Eskibağlar ve Bağlarbaşı mahalleleri, Doğu Karadeniz Bölgesinde az rastlanan alüvyonların oluşturduğu verimli tarım arazileridir. Bölgenin Kelkit fay hattına kırk kilometre uzaklıkta bulunması olası yapılaşmanın tehlikesini göstermektedir (Merdan ve Okuroğlu, 2016).

3.2. Bağlarbaşı Mahallesi Tescilli Tarihi Konakları

3.2.1. Osman Aktürk Konağı

Yapı Bağlarbaşı mahallesi Hamamönü sokağın girişinde yer almaktadır (Şekil 3.13). Bahçeli olan konak Zekariya AKTÜRK tarafından 1934 yılında üç katlı inşa edilmiştir.

Projesi Rum mühendis tarafından çizilmiştir (GKE, 2016). Yapı B bölgesi içinde caddeye sınır olarak yer almaktadır (Şekil 3.14).

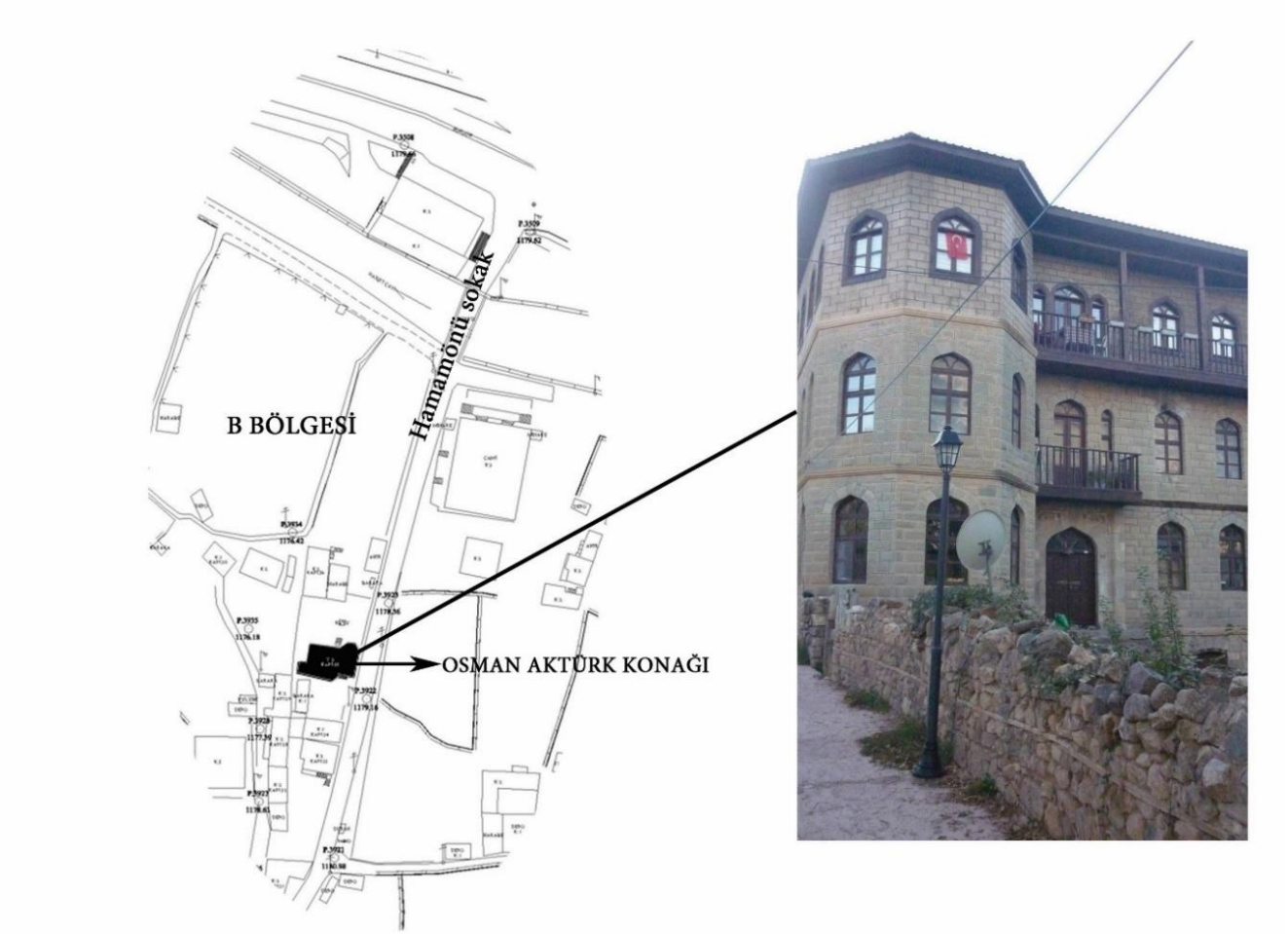

Şekil 3.13. Osman Aktürk Konağı

Bu konağın kendine ait mimari formu ve tarihi dokusu vardır. Farklı duruşu İnsanların büyük ilgisini çekmektedir. Konağın zemin ve ikinci katı taştan yığma tekniğinde, üçüncü kat ise ahşap sistem arası dolgu tekniğinde yapılmıştır. Kat yükseklikleri 2.70 m ve 3.00 m arası değişmektedir. Bina cephesinde balkon hariç çıkmalar yoktur. Bu özelliği ile Gümüşhane'deki diğer konaklardan ayrılır. Yapının taş dokusu Balyemez konağının zemin kat cephesi ve Ataç konağının giriş kapısı etrafında bulunan taş dokuya benzemektedir.

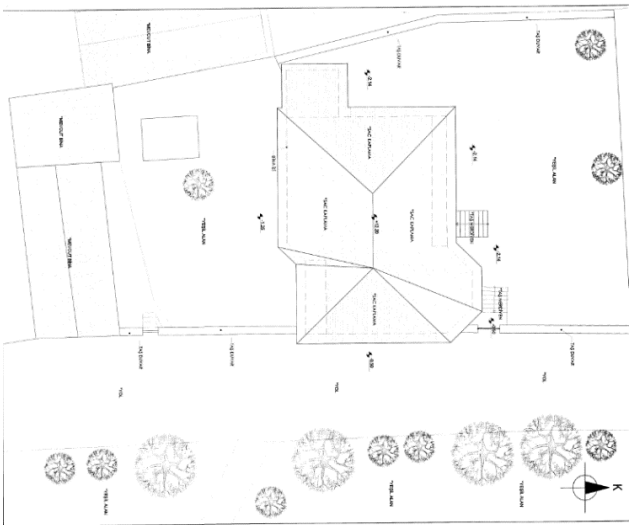

Şekil 3.14. Osman Aktürk Konağı vaziyet planı
(GBA, 2003)

Yapının kuzey cephesinde İran kemerli, ahşap malzemeli kapı yer alır. Kapıya taş merdivenle ulaşılmaktadır (Şekil 3.15). Kapının iki yanında ay yıldız motifi, yapının yapım tarihini belirten 1934 yazısı vardır (Şekil 3.16). Şu an zemin kata bu kapı ile giriş sağlanmaktadır.

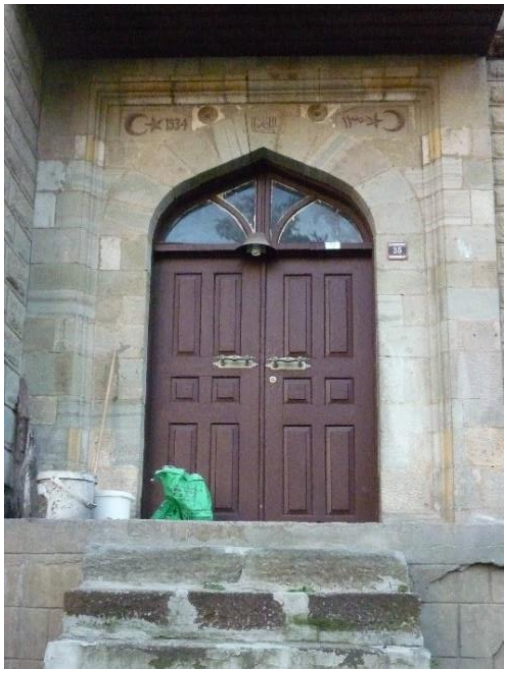

Şekil 3.15. Kuzey cephe giriş kapısı

Şekil 3. 16. Osman Aktürk Konağı kuzey cephe görünüş

Cephede yirmi iki adet kemerli pencere, iki adet çift kanatlı ahşap balkon kapısı, bir adet ahşap bodrum kapısı bulunmaktadır. Balkon korkulukları ahşaptır. İkinci kat balkonu üçüncü kat balkonundan küçüktür. Cephelerde katlar arası taş silmeler gözükmektedir. Yapının doğu cephesi Hamamönü sokağa bakmaktadır. Demir bahçe kapısından sonra taş merdivenler ile ahşap kapıya ulaşılmaktadır. (Şekil 3.17). Doğu cephesinde on dört adet kemerli pencere açıklığı, üç adet standart forma sahip pencere ve iki adet ahşap balkon kapısı bulunmaktadır. Kuzey cephede olduğu gibi bu cephede ikinci kat ve üçüncü katta ahşap korkuluklu balkona sahiptir. (Şekil 3.18) Batı cephesi diğer cephelere nazaran daha sağırdır. Kemerli formlar dört adet pencerede görülür. Zemin kat ve ikinci kat pencereleri daha küçük üçüncü kat pencereleri daha büyüktür. Yapıda zemin kat ve ikinci katın yığma taş duvar üçüncü katın bağdadi duvar olması katın sonradan tasarlandığı izlenimi vermiştir. Yine üçüncü kat pencere formlarındaki boyut farklılığı balkon ölçüsündeki değişimler katlardaki kullanıma göre biçimlendiğini göstermektedir.

Şekil 3.17. Osman Aktürk Konağı doğu cephesi

Şekil 3.18. Osman Aktürk Konağı doğu ve batı cephesi

Güney cephesinde bir adet kemerli bodrum penceresi, on dört adet standart formlu pencere vardır. Bu cephede batı cephesi gibi dışarıya daha kapalıdır. Plan olarak Gümüşhane'deki diğer konaklarla benzerlik göstermemektedir. Kemerli pencere formu kentte bulunan konaklar arasında Ahmet Kaya evi, Raif Tuna evi, Fahri Gümüşeli evi ve Ramiz Bey evlerinin giriş kapısı üstüne denk gelen pencereler ile benzerlikleri görülür.

Osman Aktürk konağında ise her cephede kemerli pencere mevcuttur. Üçüncü katta ahşap pencere etrafında ahşap söve varken, zemin kat, ikinci kat pencereleri sövesiz taş kaplama ve ahşap pencereye sahiptir. Ahşap tavan kaplaması odalarda ve katlarda farklıdır. Tavan özellikleri, spiral merdiven formu (Şekil 3.19) ve merdiven kenarı ahşap korkulukları (Şekil 3.20) Özdenoğlu Konağı ve Ataç Konağı ile benzeşmektedir. Aktürk Konağı Karşıyaka mahallesinde yer alan Hüseyin Hikmet evi (Şekil 3.21) ve Erdemir Akagün Evi' nin sofa bölümü tavanları, sofadan odalara açılan kapı profilleri benzerlik göstermektedir (Şekil 3.22).

Şekil 3.19. Osman Aktürk Konağı merdiven

Şekil 3.20. Merdiven ahşap korkuluk detayı

Şekil 3.21. Hüseyin Hikmet evi (TKTVKK, 2002)

Şekil 3.22. Osman Aktürk Konağı oda kapısı

3.2.2. Şahbenderoğlu Konağı

Bağlarbaşı mahallesinde 1873-1874 yılları arasında Osman Efendi tarafından iki katlı yaptırılmıştır (Şenel, 2002). Harşit çayı kenarında bahçe içerisindedir. Ahşap çift kanatlı ve şarampullu kapı (Şekil 3.23) ile bahçeye girilmektedir (Şekil 3.24). Yapı malzemesi ahşap iskelet ve kerpiç dolgu tekniğinde inşa edilmiştir. Pencereler uzun dikdörtgen formda ahşap ve demirlidir (Şekil 3.25).

Şekil 3.23. Şahbenderoğlu Konağı koruma öncesi (TKTVKK, 2002)

Şekil 3.24. Şahbenderoğlu Konağı restorasyon sonrası

Şekil 3.25. Konağın yapı malzemesi koruma öncesi (TKTVKK, 2002)

Yapının kuzey cephesinde (Şekil 3.26) tek kanatlı kapı vardır. Ayrıca Batı (Şekil 3.27) ve güney cephesinde (Şekil 3.28) iki ayrı girişi kapısı bulunmaktadır. Gümüşhane kültür envanterinde esas girişin doğu cephesinden olduğu belirtilmektedir. Yapı incelemelerinde esas girişin güney cephesinde (Şekil 3.29) zemin kattaki kapı ile

sağlanmakta olduğu görülmüştür. Bu iki kapı girişi Çorum Veli Paşa Konağı'nda tespit edilen haremlik ve selamlık kapı girişleri ile benzemektedir. Şenel 2002' de yaptığı çalışmada haremlik ve selamlık uygulamasının asıl planda olmadığı ve Osman Efendi'nin torunu Faik Efendi döneminde geçildiğini belirtmektedir. Batı cephesinde (Şekil 3.30) bahçe ve çardak vardır.

Şekil 3.26. Kuzey cephede bulunan kapı

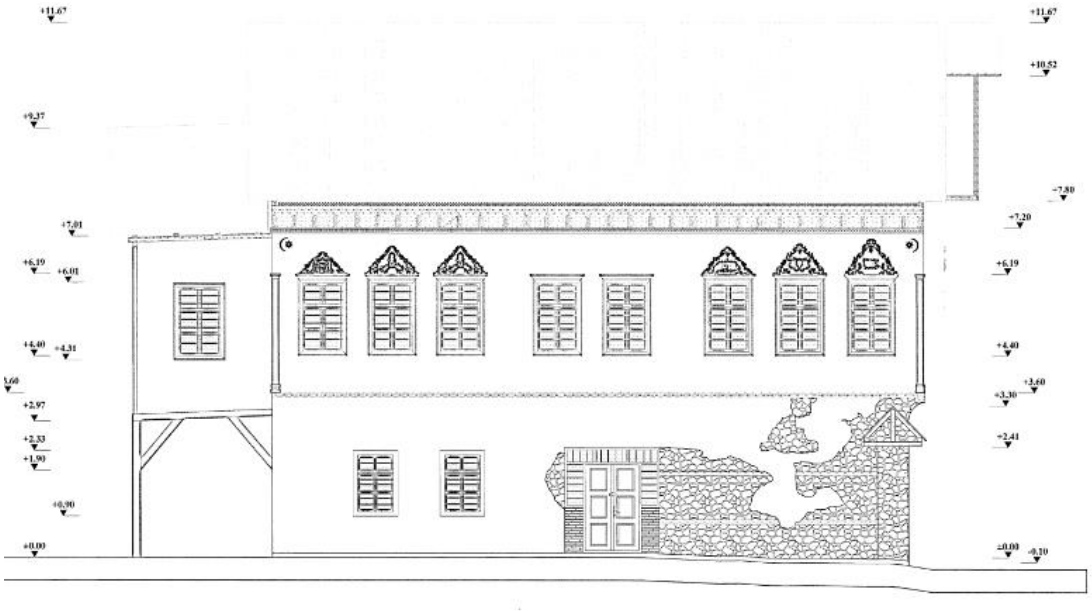

Şekil 3.27. Şahbenderoğlu Konağı güney cephesi (GBA, 2003)

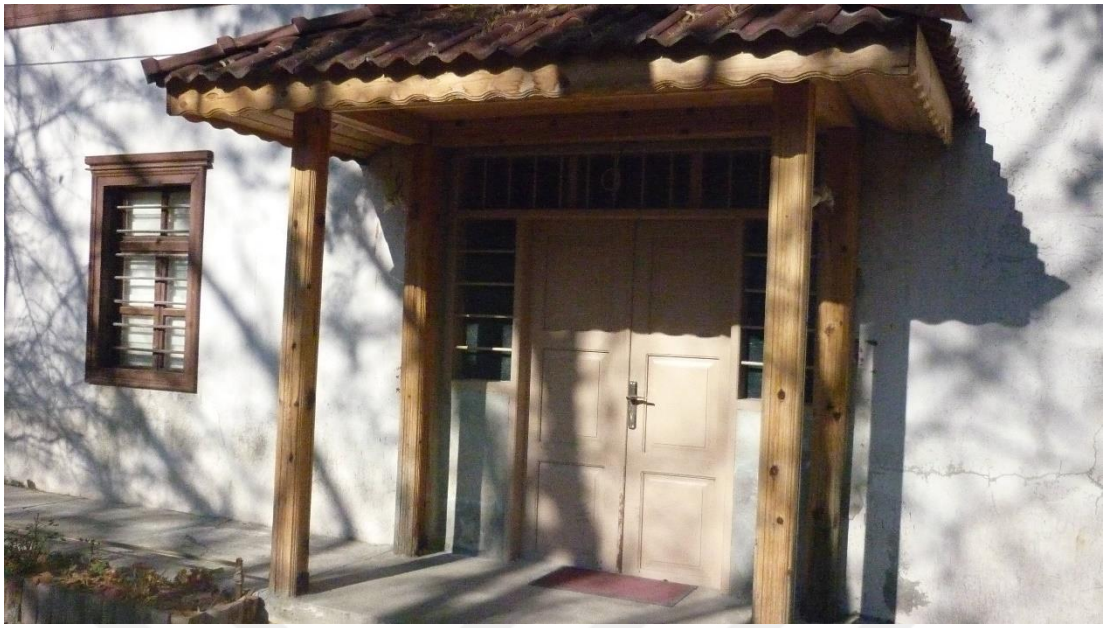

Şekil 3.28. Şahbenderoğlu Konağı güney cephesi giriş kapısı

Şekil 3.29. Şahbenderoğlu Konağı batı cephesi

Doğu cephesinde on iki pencere açıklığı yer almaktadır (Şekil 3.30). Koruma sonrası pencere kenarı tadilat ihtiyacı açıkça da görülmektedir (Şekil 3.31). Birinci kata denk gelen pencere söve üzerinde el işlemesi, boya ile yapılmış çeşitli bezemeler yer almaktadır. Bu bezemeler konağın bütün cephelerinde vardır (Şekil 3.32). Restorasyon öncesi resimlerde

her cephede görülen bezemelerin (Şekil 3.33) bir kısmı bugün mevcut değildir. Benzer motifler Süleymaniye mahallesinde bulunan Kadirbeyoğlu Konağında mevcuttur. Kocaeli'nde 1851 yılında yapılan Demirciler Konağı ahşap pencere kenarı kalem işi bezemeleri ile de benzerliği vardır. 19.yy mimari özelliğini yansıtmaktadır. Mimari üslup olarak az rastlanılması sebebiyle özel yapılar olma özelliği taşıyor.

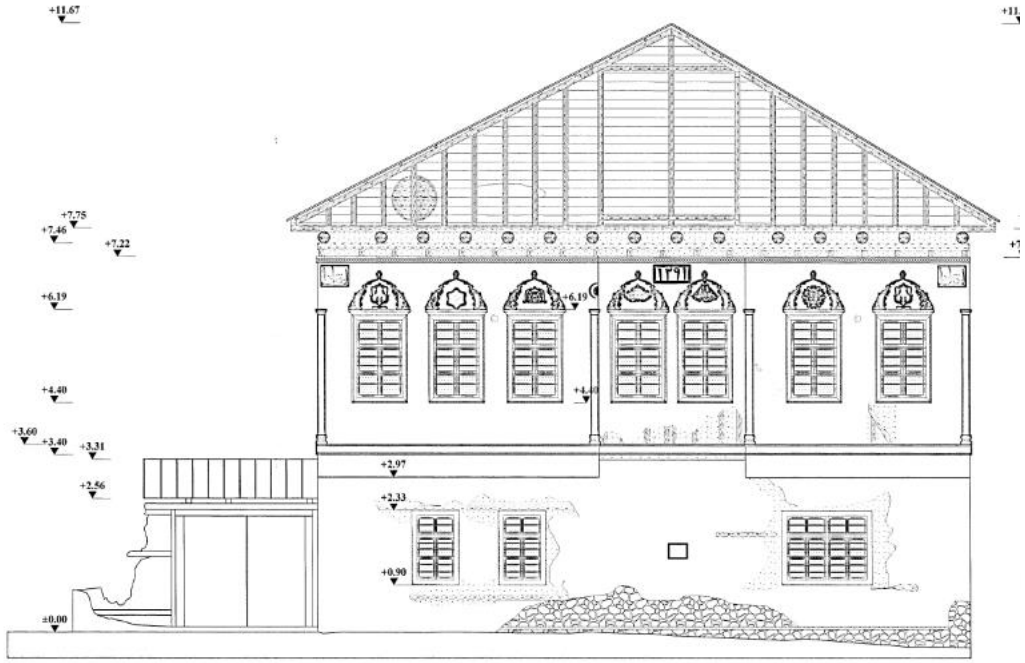

Şekil 3.30. Şahbenderoğlu Konağı doğu cephesi (GBA, 2003)

Şekil 3.31. Şahbenderoğlu Konağı doğu cephesi koruma sonrası hali

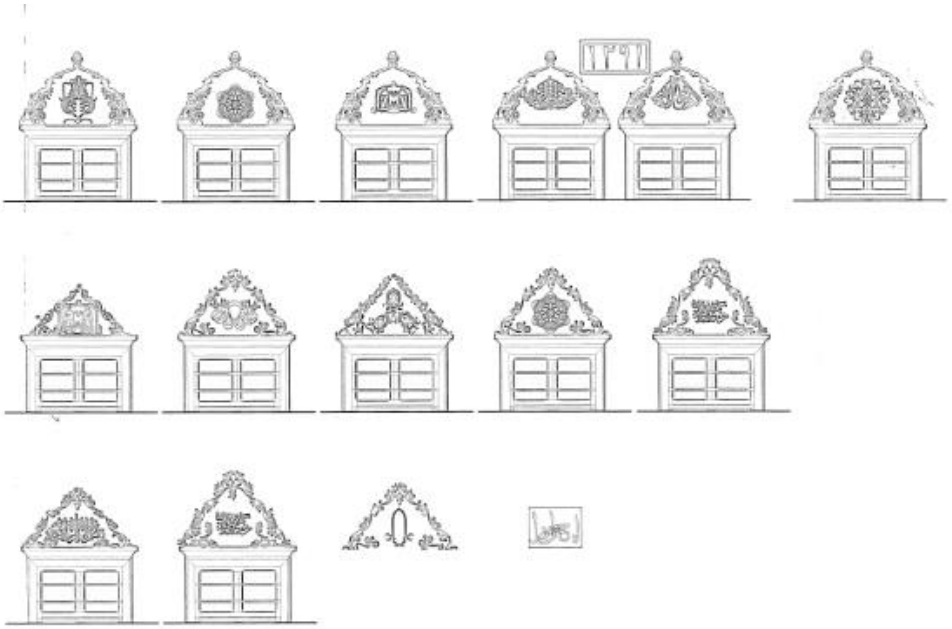

Şekil 3.32. Konak süsleme detay çizimleri (GBA,2003)

Şekil 3.33. Restorasyon öncesi konaktan süsleme görüntüsü (TKTVKK, 2002)

İncelemelerde yapının tüm cephelerinde çatlamalar olduğu gözlemlenmiştir (Şekil 3.34). Malzemeler ve bezemelerde eskimeler. Pencere, kapı kenarı sövelerin birleşim detaylarında açılmalar mevcuttur (Şekil 3.35). Dış boyada dökülmeler barizdir. Korunamadığı ve bakımsız olduğu görülmüştür. Kuzey cephe (Şekil 3.36) koruma ve yenileme çalışması esnasında belirtilen sorunlu yerlerin tekrarladığı gözlemlenmiştir.

Şekil 3.34. Dış cephe sorunları

Şekil 3.35. Dış cephe çatlama sorunu

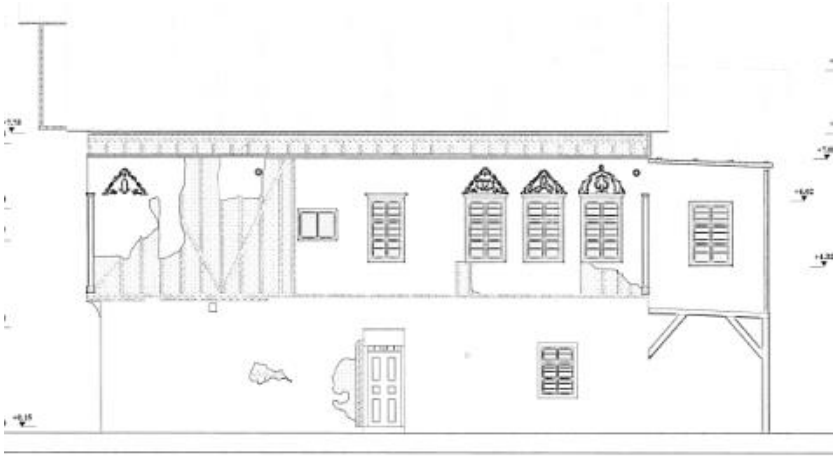

Şekil 3.36. Şahbenderoğlu Konağı kuzey cephesi (GBA, 2003)

Konağın iki ayrı merdiveni bulunmaktadır. Güney giriş ve batı giriş karşısında yer alan merdivenler üst kata sofaya ulaşımı sağlamaktadır (Şekil 3.37). Planlar evin batı cephesinin selamlık, doğu cephesinin haremlik olduğunu göstermektedir.

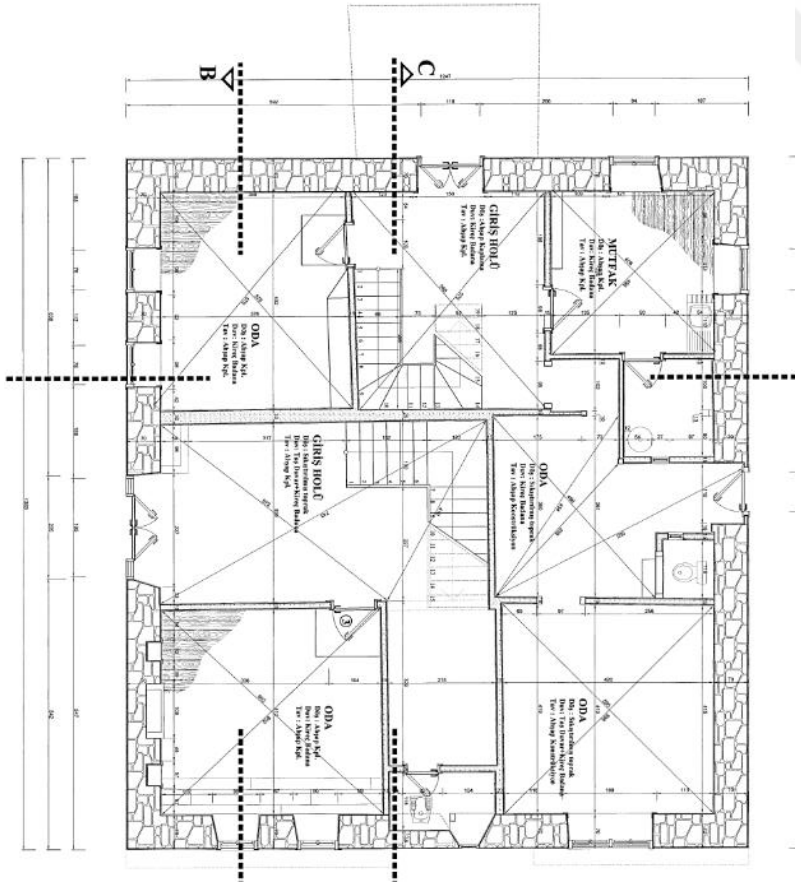

Şekil 3.37. Zemin kat merdiven ve odalar (GBA, 2003)

Zemin katta dört oda, bir mutfak, iki giriş holü, iki adet tuvalet, bir kiler vardır. Birinci katta iki adet sofa, beş oda, bir mutfak vardır. Zemin kat güney cephe giriş holü ve iki oda döşeme malzemesi sıkıştırılmış toprak, diğer odalar ahşap döşemelidir. Tavanlar ve döşemeler her iki katta da ahşaptır. Birinci kat (Şekil 3.38) tüm tavan ve zeminler ahşap kaplamadır. Duvarlar kireç ve badanadır. Konağın konumu ve iç mekan bulguları sürdürülebilirlik açısından farklı kültürel kullanımlara uygundur.

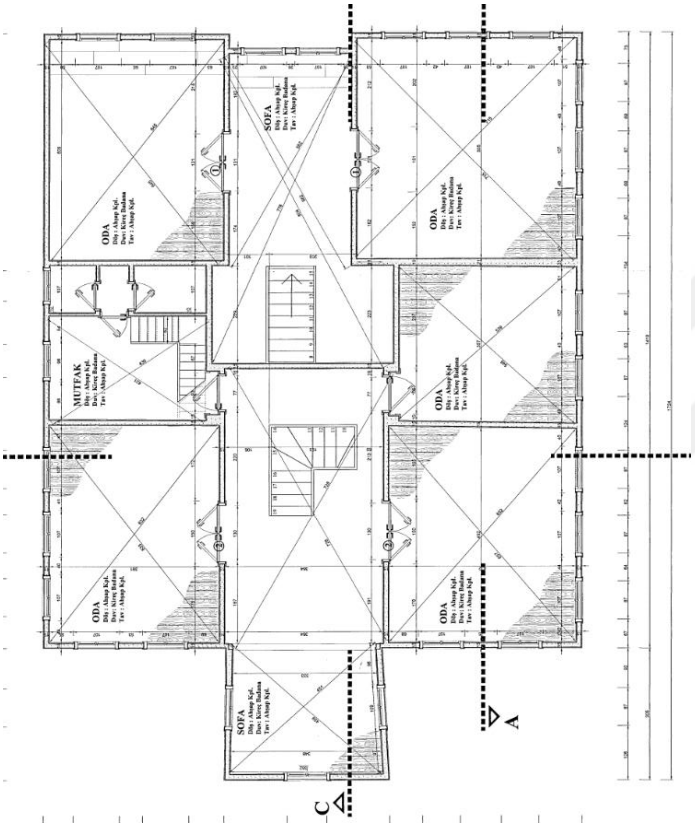

Şekil 3.38. Kat merdiven ve odalar (GBA, 2003)

3.2.3. Muammer Kutlutan Evi

Bağlarbaşı mahallesi 283 ada parsel 8 de Hamamönü sokağın ortasında, köşe yaptığı yerdedir (Şekil 3.39). Erzurum KVTKK tarafından tescillenmiştir.

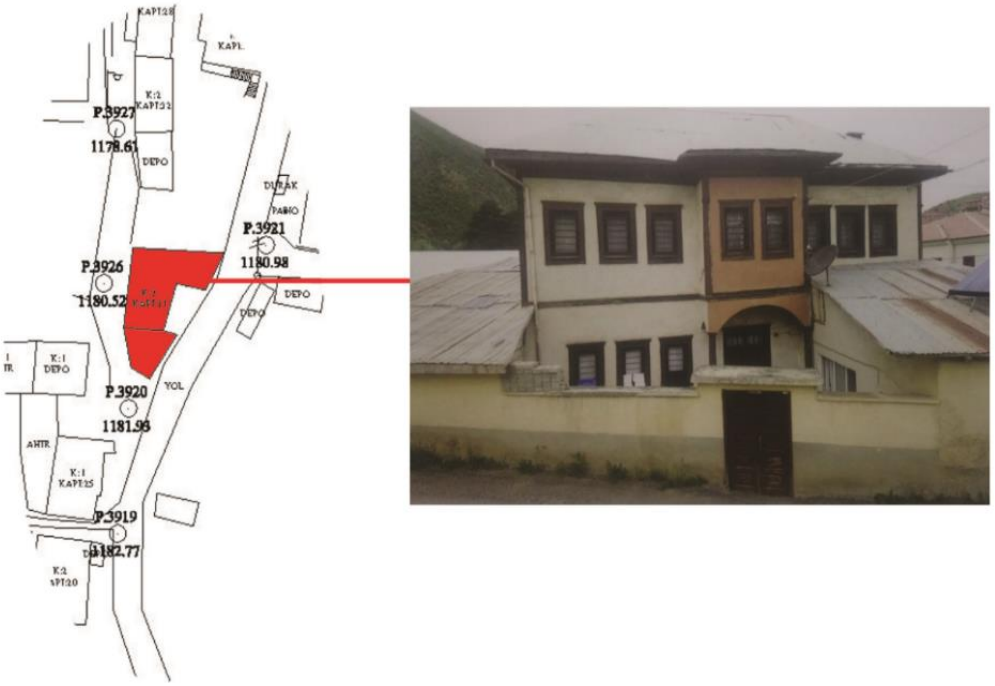

Şekil 3.39. Muammer Kutlutan evi konumu ve ön cephe görüntüsü

İki katlı inşa edilen yapıya ana giriş, ortada bulunan çift kanatlı ahşap kapı ile sağlanır (Şekil 3.40). Ön cephede bulunan cumba ahşap dikmelerle taşınmaktadır. Bu özellik Gümüşhane tescilli yapılar arasında belirgin olarak Abdullah Aziz Evi, Erdemir Akagün Evi, Mehmet Aksoy Evi, Mehmet Karabeyoğlu Evi, Özdenoğlu Konağı, Necmettin Kadirbeyoğlu Evi, Ali Erkan Evi ile Rafet Çubukçu Evinde görülmüştür.

Pencereler ahşap söveli ve demirlidir. Ön yüzde diğer yapılarda görülmeyen, cumba altında kemer vardır. Cumba üzerinde iki adet pencere açıklığı, sağ ve solunda üçer pencere yer almaktadır (Şekil 3.41). Zemin katta yapının sağ ve solunda dikdörtgen eklenti bulunmaktadır. Karnıyarık Plan tipine sahiptir. Kırma çatı ve üzeri saç kaplama örtülüdür (Şekil 3.42). Yatay kaplamalı saçak görülmektedir.

Şekil 3.40. Muammer Kutlutan evi giriş kapısı

Şekil 3.41. Muammer Kutlutan evi pencereleri

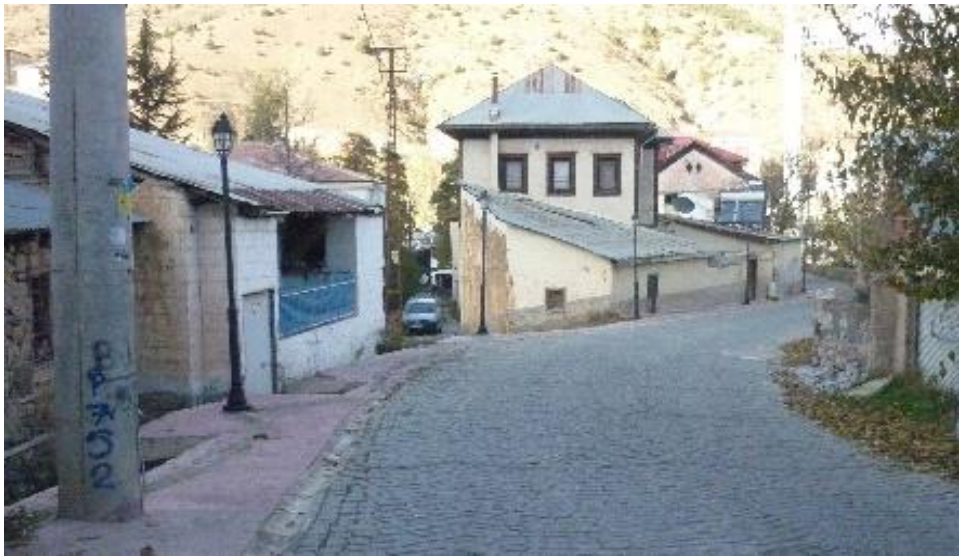

Şekil 3.42. Muammer Kutlutan evi çatısı ve sokaktan görüntüsü

3.2.4. Soysallar Evi

Trabzon KVTKK tarafından tescillenmiştir. Bağlarbaşı yolu caddesi üzerinde 285 ada 15 parsel de bulunan yapı üç katlı inşa edilmiştir (Şekil 3.43).

Şekil 3.43. Soysallar evi konumu ve ön cephe görüntüsü (GKE, 2016)

Yapının zemin kat duvar malzemesinin bir kısmı taş diğer katlar kerpiçtir. Beşik çatı ve eternit örtülüdür. Kuzey cephede cumba ve yirmi dört adet pencere vardır. Pencerelerden dört tanesi cumba üzerindedir. Cumbanın sağında ve solunda ikişer pencere açıklığı vardır. Etrafı sövelidir. Kuzey cephe giriş kapısı zemin kattan ahşap çift kanatlı kapı ile sağlanır. Bu kapıya betonarme merdiven ile ulaşılır. Aynı hizada alt tarafta bodrum kata giriş kapısı ahşap tek kanatlıdır. Zemin ve birinci katın pencereleri uzunlamasına dikdörtgen formda olup bodrum pencereleri küçük kare formdadır. Zemin katta bulunan pencereler diğer konaklarda olduğu gibi demir gergilidir. Üst katlar demirsizdir. Cumba ahşap dikmelerle taşınmamaktadır. Cumba etrafı ve kat araları ahşap silmeler bulunmaktadır. Giriş kapısı üzerindeki bağıntılı demir boşluk Ataç konağı giriş kapısı ile benzerlik göstermektedir. Güney cephede avlusu ve iki adet müştemilatın giriş kapıları vardır. Çatı katında aynı hizada bir kapı ve pencere mevcuttur.

3.2.5. Ahmet Erkan Kocatürk Evi

Trabzon KVTKK tarafından tescillenmiştir. Bağlarbaşı mahallesi 280 ada 7 parsel de bulunan yapıyı 19. yy. da Cevdet Kocatürk üç katlı olarak inşa ettirmiştir (Şekil 3.44).

Şekil 3.44. Ahmet Erkan Kocatürk evi konumu ve ön cephe görüntüsü (GKE, 2016)

Yapıya giriş betonarme kenarları demir korkuluklu merdivenle ulaşılır. Yapının zemin katında moloz taş malzeme kullanılmıştır. Birinci ve ikinci katın duvarları bağdadi tarzda oluşturulmuştur (Şenel, 2002). Bodrum kat pencereleri küçük kare formda ve demir gergilidir. Üst kat pencereleri uzun dikdörtgen formdadır. Zemin katta kış odası bulunur. Buradan birinci kata döner merdivenle çıkılır. Birinci katta sofa ve sofadan açılan odalar bulunmaktadır. Yapının ikinci katına yine ahşaptan bir merdiven ile ulaşılır. Kırma çatılı ve çinko levha kaplamalıdır (Şekil 3.45). Yapı büyük bir bahçe içerisindedir. Bahçede bir adet çardağı vardır.

Şekil 3.45. Ahmet Erkan Kocatürk evi ve önündeki çardak

3.2.6. Fevzipaşa İlkokulu

Erzurum KVTKK tarafından tescillenmiştir. Fevzi paşa ilkokulu Bağlarbaşı bölgesinde olan, çalışma alanında bulunmayan tescilli yapıdır. 280 ada 194 parsel de Gümüşhane Üniversitesinin girişinde ve cadde üzerindedir. Bahçeli yığma tekniğinde inşa edilmiş ve iki katlıdır (Şekil 3.46).

Şekil 3.46. Fevzipaşa ilkokulu (GKE, 2016)

1916 yılında Mutasarrıf Abdülkadir Bey tarafından yaptırılmıştır. Karnıyarık planlıdır. Kırma çatılı, saçak altı ahşap kaplamalıdır. Bina'nın tarihte askeri birlikler tarafından kullanıldığı bilinmektedir. Rus işgalinde Rus karargâhı olarak ve sonrasında 1922- 1928 tarihleri arasında polis karakolu olarak hizmet vermiştir (GKE, 2016). 1928'den sonra okul olarak kullanılmıştır. Günümüzde ise Aile Sağlığı Merkezi olarak kullanılmaktadır.

3.3. Gümüşhane Bağlarbaşı Mahallesi Tarihi Konaklarının Koruma Çalışması ile Sürdürülebilirliği ve Kültür Turizmi Açısından Sorgulanması

Bu çalışmada Gümüşhane Bağlarbaşı mahallesinde bulunan tarihi konaklar, mahalli geçiş yolları ve yeşil alanlar incelenerek, kentin kültür turizmi için sorgulamasının yapılması planlanmıştır. Bu amaçla da öncelikle çalışma alanında belirlenen bölgeler değerlendirmeye alınmış ve kent kültürünü yansıtabilecek alanlar raporlanmış elde edilen verilen ışığında sosyo-ekonomik açıdan sürdürülebilirliği incelenmiştir.

3.3.1. Kentin Kültür Turizmi Alanının Belirlenmesi

Kentin kültür turizmine açılabilmesi açısından B bölgesinde yer alan iki farklı yol güzergâhı çalışma sahası olarak seçilmiştir. Bu geçiş yolları ileride yürüyüş yollarının eklenmesi ile bütünleşik olarak kullanılabilecek durumdadır.

Ayrıca Şekil 3.47'de 1. ve 2. kültür yolu olarak gösterilen bu alanlar koruma ve yenileme yapılması teklif edilen kent mimari yapıları, yeşil yürüyüş alanları ve Harşit çayı vadisini içermektedir.

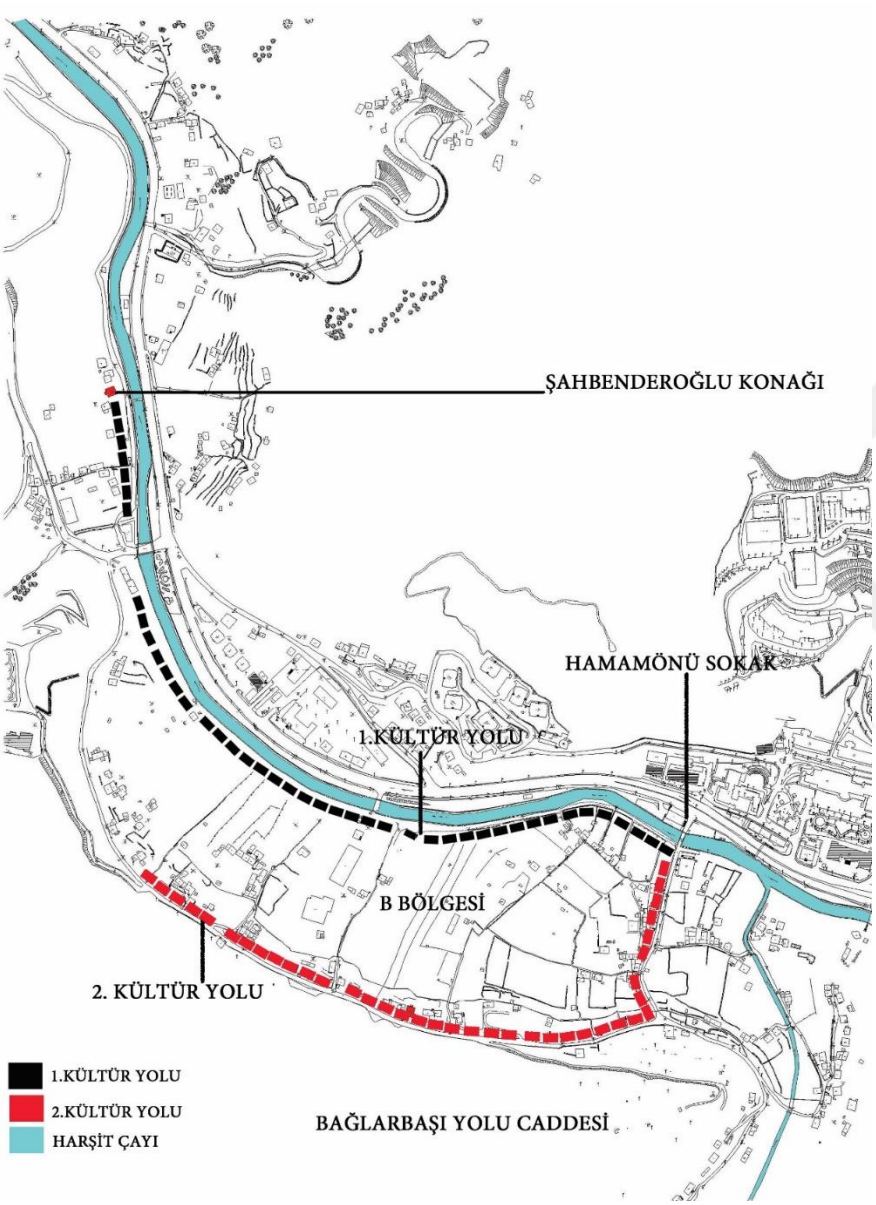

Şekil 3.47. Planlanan kültür turizm alanı gösterim planı

1. Kültür yolu Şekil 3.48 'de gösterilen şekilde Hamamönü sokaktan başlayarak tescilli Şahbenderoğlu Konağına kadar uzanmaktadır. Siyah ile gösterilmiştir. Bu bölgesi tasarım ve planlamaya açık alandadır.

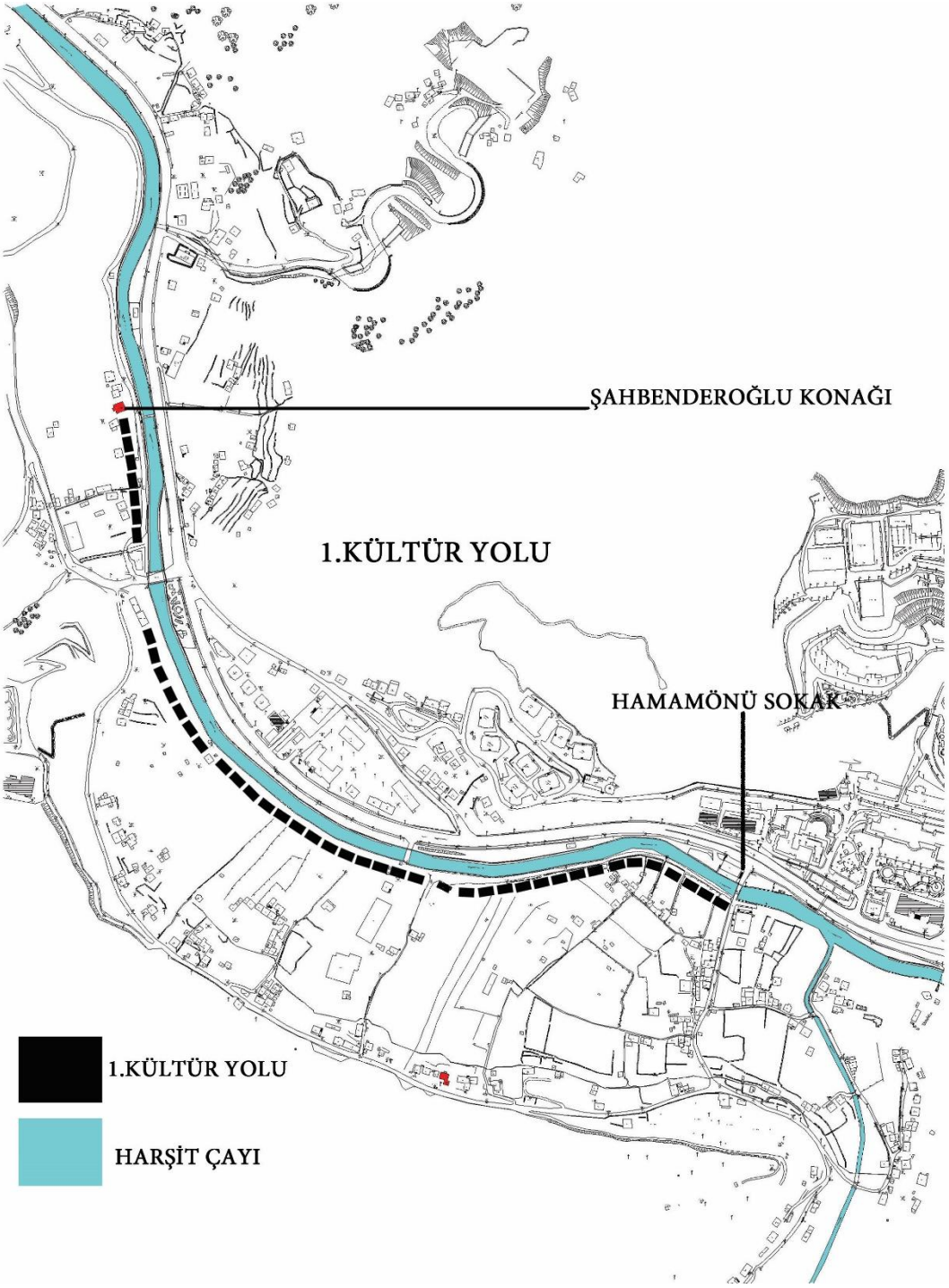

Şekil 3.48. Birinci kültür yolu gösterim planı

Harşit çayının bahçeler tarafına bakan birinci kültür yolu patika sokaklarla bölünmektedir (Şekil 3.49).

Şekil 3.49. B Bölgesi patika yollar

Bu yolun karşı tarafında Üniversite (Şekil 3.50) ve 1. Etap TOKİ'nin yerleşik düzenine paralel şekilde ilerleyen şehir merkezinden, Bayburt, Erzurum ve Erzincan'a kadar uzanan transit geçiş yolu bulunmaktadır.

Şekil 3.50. B Bölgesinden üniversite ve 1. etap Toki konutu

Bahçeler tarafına bakan kısım, tarihi dokuyla ve tescillenmiş yapılarla birleşerek geliştirilmeye açıktır. Bölge doğal güzellikleri, çay kenarı yerleşimi ve Üniversite ile şehir merkezine yakınlığı fiziki konumunun önemini göstermektedir. Harşit vadisi üzerinde herhangi sosyal ve kültürel aktivite yapılmamaktadır. Ülkemizde çay ve nehir kenarında yapılanma örnekleri olan şehirler bulunmaktadır. Amasya, Eskişehir, Adana, Gaziantep, Nevşehir, Edirne ve Muğla bunların bir kısmıdır. Gümüşhane'nin tarihi konakları ve mekânsal kimliği ile benzerlik gösteren şehirlerden Eskişehir kültür turizmi açısından sürdürülebilir kentleşmenin en güzel örnekleri arasındadır (Şekil 3.51).

Şekil 3.51. Eskişehir Porsuk çayı ve adalar mevki (URL-25, 2019)

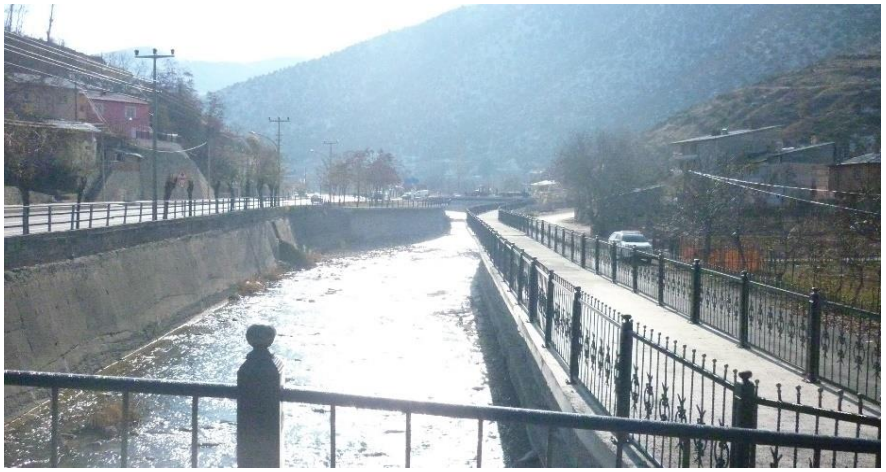

Şekil 3.52. Gümüşhane Harşit çayı ve Bağlarbaşı mevki

Eskişehir, içinden Porsuk Çayı'nın geçtiği bir şehirdir. Kentsel olarak Porsuk Çayı'nın üzerindeki köprüler (Şekil 3.53) geçiş elemanı olurken, görsel olarak farklı renkler ve aydınlatmalarla şehre zenginlik katmaktadır. Kent merkezi Adalar olarak adlandırılan yerdir. Adalar, araçlar için kapalı, yalnızca yayalar için yürüme alanına açıktır. Tramvay hattının önemli durakları burada yer almaktadır. Porsuk çayı üzerinde keyifli aktiviteler yapılmaktadır. Porsuğun sağ ve sol tarafında kafeler yer almaktadır. Çayın kenarında bulunan yeşil alanı öğrenciler, turistler ve yerli halk özgürce kullanmaktadır.

Şekil 3.53. Eskişehir Porsuk çayı ve köprü (URL- 26, 2019)

Gümüşhane içinden geçen Harşit çayı bu alan tarihi çevre ve mekan karakteristiği olarak Eskişehir ile benzerlik göstermektedir. Porsuk çayının etrafındaki özgün dokuya benzer oluşumların olabileceği düşünülmektedir. Porsuk Çayı'nda gezen gondollar, şehri gezdiren teknelerin Harşit çayı üzerinde uygulanabilirliği vardır. Daha önce denenmiş olan deniz bisiklet uygulaması uzun vadeli olmamış yeterli ilgiyi çekmemiştir.

Bölgede sürmekte olan geleneksel yaşam ve dokuyu bozmadan mekânsal kimliği zenginleştirerek sürdürülebilirliği sağlamak önemlidir. Özgün bir yer olması korunması ve geliştirilmesiyle sağlanacaktır. Ülkemizde bu sürdürülebilirliğe örnek illerden birisi de Mersin Silifke'dir. İçinden geçen Göksu Nehri de (Şekil 3.54) özel koruma ile şehre kazandırılmıştır. Silifke de oluşan bu mekânsal yapıyla Gümüşhane Harşit çayı (Şekil 3.55) benzer özellikler göstermektedir.

Şekil 3.54. Mersin Silifke genel görüntü (URL-27, 2019)

Şekil 3.55. Harşit çayından genel görüntü (URL-28, 2019)

İkinci kültür turizmi yolu Şekil 3.56'da gösterildiği gibi Hamamönü sokağını kapsamaktadır. Bu sokakta mekansal planlamaya ve kültür turizm bağlamında kullanıma uygun şekilde tescilli yapılar (Osman Aktürk konağı, Muammer Kutlutan evi) ve dağınık nizamda yapılanmalar bulunmaktadır. Dağınık yapılanmalar tescilli yapılara paralel yenilenebilme alanı sunmaktadır. Bu yolun bahçelere ve yürüyüş alanlarına açılması doğal güzelliklerle içi içe olmasını sağlamıştır. Bu alanda kurulabilecek kültür yolu ile A ve B bölgelerindeki taşınmaz kültür varlıklarının Odunpazarı, (Şekil 3.57) Cumalıkızık, (Şekil 3.58) Safranbolu ve Beypazarı'nda olduğu gibi özgün mimarisiyle Gümüşhane kent kültürünü yansıtması sağlanabilir. 3.3.6 numaralı Bölgenin Kent Kültür Turizmi Açısından Sosyo-Ekonomik Olarak Değerlendirilmesi başlıkta detaylı incelemesi yapılmıştır.

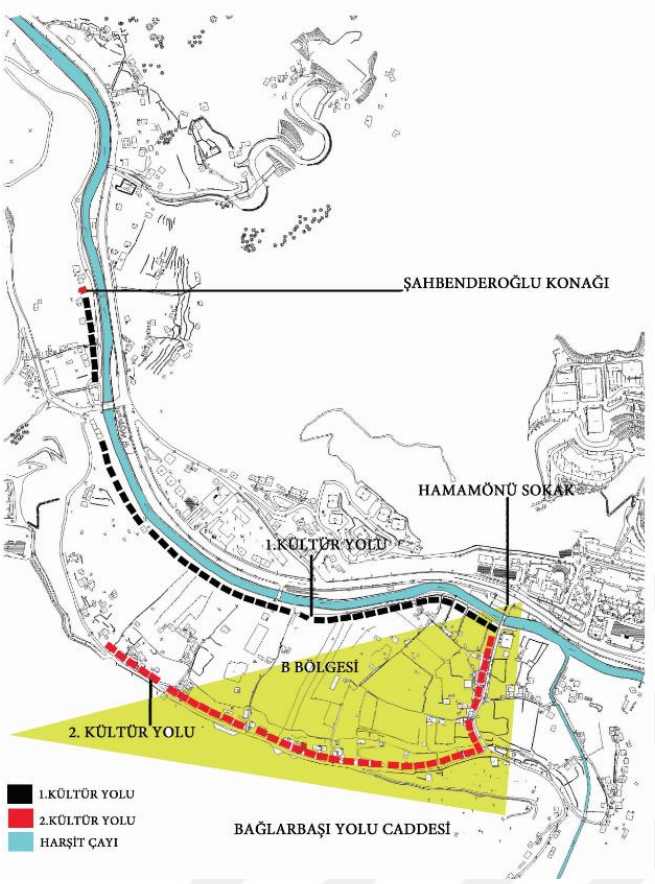

Şekil 3.56. 2. Kültür yolu gösterim planı

Şekil 3.57. Eskişehir Odunpazarı tarihi konakları (URL-29, 2019)

Şekil 3.58. Bursa Cumalıkızık tarihi konakları

3.3.2. Korunabilir ve Yenilenebilir Yapılar

Bölgede terkedilmiş yapı sayısı fazladır. Buna bağlı olarak tarihi değeri olan yapılarda bakımsızlık sebebiyle yok oluş başlamıştır. Önemli yapıların tescillenmemiş olması bu yok oluşu hızlandırmaktadır. İçerisinde kullanıcısı olan yapılar ihtiyaçlara cevap vermediğinde kullanıcılar tarafından yeni yapılaşma söz konusu olmaktadır. Bu yeni yapılaşma eski dokuyla uygun olmayan yapıların ortaya çıkmasına, tarihi yapıların kaybedilmesine sebep olmaktadır (Şekil 3.59). Hamamönü sokak 277 ada, parsel 5'te bulunan iki katlı ahşap ev tıpkı böyle bir doku kaybı yaşamıştır (Şekil 3.60). Günümüze ulaşamamış olan yapı beşik çatılı, pencereleri demir çubuklu ve kenarları ahşap sövelidir. Kat araları ahşap silme detaylı, saçak altı geniş ahşaptır. Tarihi yapı özelliği taşıdığı görülmektedir. Şu an tarihi yapının yerinde modern yaklaşımlı bir yapı yer almaktadır.

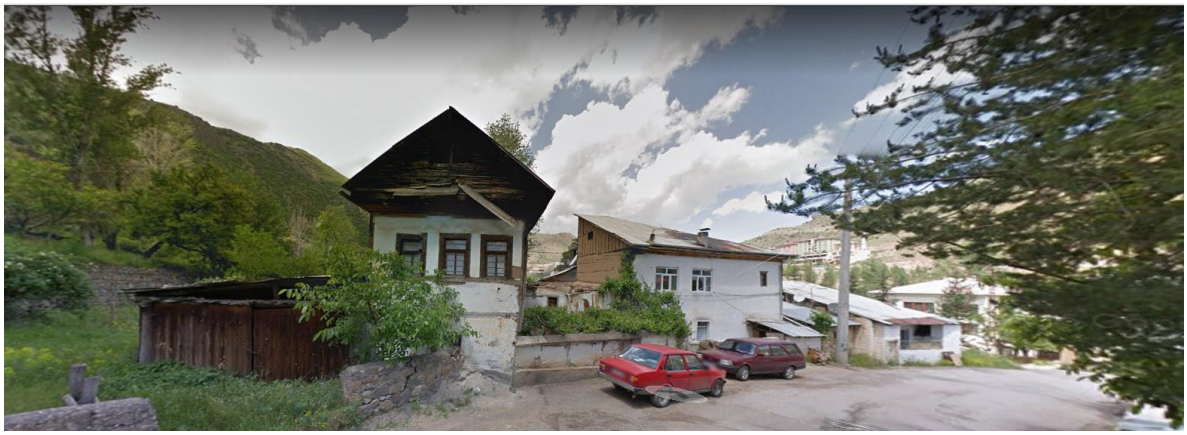

Şekil 3.59. Hamamönü sokak 277 ada 5 parsel yıkım öncesi görüntü

Bölgede kırsal yerleşime benzer yerleşme tarihi dokuyla birleştiğinde ambiyans olarak birbirini tamamlamaktadır. Bu bütünlük yeniden plansız, uyumsuz yapılaşmaya doğru gittiği ve bozulmalar olduğu gözlemlenmiştir.

Şekil 3.60. Hamamönü sokak 277 ada 5 parsel yıkım sonrası görüntü

Bölgede kırsal yerleşime benzer yerleşme tarihi dokuyla birleştiğinde ambiyans olarak birbirini tamamlamaktadır. Bu bütünlük yeniden plansız, uyumsuz yapılaşmaya doğru gittiği ve bozulmalar olduğu gözlemlenmiştir.

3.3.3. Dönüştürülebilir Konaklar

Kültür turizmi sahası bakımından koruma ve yenilenmesi planlanan yapılar çoğunlukla B bölgesi çevresinde yer almaktadır. Zamanla yapılarda birden fazla hissedarın olması kullanımı ve yapılacak herhangi bir müdahaleyi güçleştirmektedir. Kültür varlıklarının korunabilir ve yenilenebilirliği, metruk hale gelmemesi için bölgede özel bir çalışma yapılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. B bölgesinde, Bahçe içindeki 286 ada, parsel 3'te yer alan tarihi yapının 19 hissedarın olduğu ve metruk hale geldiği tespit edilmiştir (Şekil 3.61).

Şekil 3.61. Bağlarbaşı B Bölgesi bahçe içindeki metruk yapı konumu

Yapının renkleri mavi tonlarındadır (Şekil 3.62). Kapıları yine renklidir. Odalar da sarı tonları hakimdir (Şekil 3.63). Çatısı kırma ve saçtır (Şekil 3.64). Pencereleri demirli ahşaptır. Tavan ve zemin ahşaptır. Odalarda bulunan pencere önündeki duvarda ahşap kenar detayları görülmektedir. İki katlı yapının alt katı kiler gibi kullanıldığı üst katında yaşam alanı olduğu saptanmıştır. Yapıya girişin batı cepheden olduğu, doğu cephenin bahçe manzarasına (Şekil 3.65) dönük olduğu görülmektedir.

Şekil 3.62. Bağlarbaşı B Bölgesi metruk yapı

Şekil 3.63. Bağlarbaşı B Bölgesi metruk yapı oda renkleri

Şekil 3.64. Bağlarbaşı B Bölgesi metruk yapı çatı

Şekil 3.65. Bağlarbaşı B Bölgesi bahçe içindeki metruk yapı yan görünüş

Koruma altına alınacak yapıların belirlenmesi ve koruma çalışması bölgedeki harabe oluşumunun önüne geçecektir. Böylece terkedilmiş yapıların yerinde yeniden yapılaşma önlenerek başarılı planlama ile bölge önemli bir turizm ve kaynağı haline dönüştürülebilir. B bölgesi Hamamönü sokak 283 ada, parsel 6'da (Şekil 3.66) bahçeli iki katlı yapıda (Şekil 3.67) koruma altına alınarak işlevsel hale getirilmeyi beklemektedir.

Şekil 3.66. Bağlarbaşı B Bölgesi bahçe içindeki yapı

Ahşap dikmeli ve kerpiç dolgulu yapının zemin katında taş kullanıldığı görülmektedir. Önceki bölümlerde Beypazarı konaklarında incelenen kuşkonmaz özelliği bu yapıda belirgin şekilde ortadadır.

Şekil 3.67. Bağlarbaşı B Bölgesi yapıdan bir görüntü

Patika yolların arasında 284 ada, parsel 7'de yer alan 43 numaralı ahşap ev mutlaka koruma altına alınması gerekli yapılar arasında olduğu görülmüştür (Şekil 3.68). Katlar arası ahşap silmeler demir gergili pencereler, (Şekil 3.69) çatı altı geniş saçağı ilk önemli detaylardır. Bahçesinde çardak ve yazlık mutfak olduğu düşünülen yapısı bulunmaktadır (Şekil 3.70).

Şekil 3.68. B Bölgesi 43 numaralı yapı ön cephe

Şekil 3.69. B Bölgesi 43 numaralı yapı giriş

Şekil 3.70. B Bölgesi 43 numaralı yapı

Saçak, sofa girintisini düz geçerek çatının yalınlığını koruyor (Şekil 3.71). Böylece yağmur sorunu çözülüyor (Günay, 1989). 43 numaralı yapı (Şekil 3.72) saçağının yapım yöntemi Safranbolu Hacı Kadılar şehir evinin saçağının yapım yöntemiyle benzediği saptanmıştır.

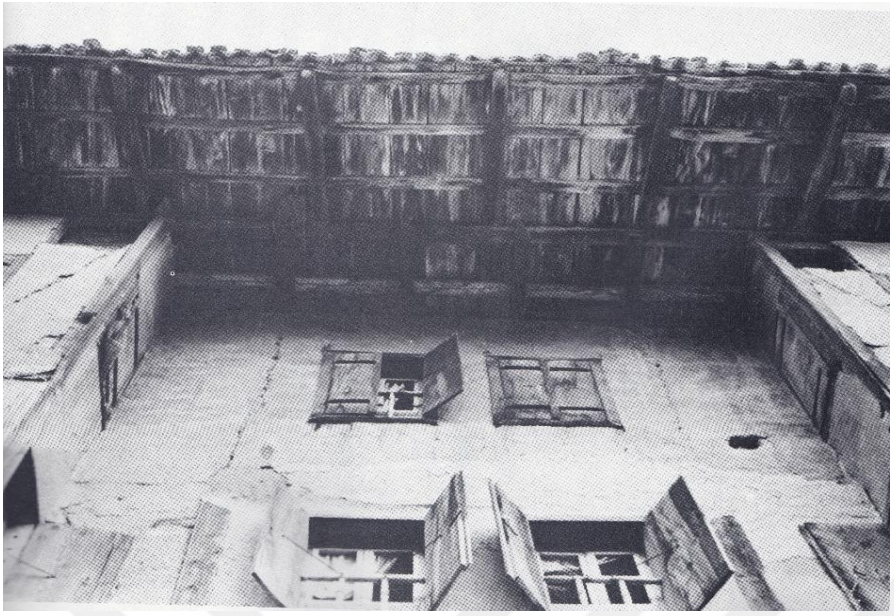

Şekil 3.71. Safranbolu hacı kadılar şehir evi saçağı (Günay, 1989)

Şekil 3.72. B Bölgesi 43 numaralı yapı ve saçağı

286 ada 4 parsel de bulunan tescillenmemiş yapının kayıt altına alınması gereklidir. Yapı iki katlı (Şekil 3.73) inşa edilmiştir. Cumba ön cephede ahşap dikmelerle (Şekil 3.74) taşınmaktadır. Girişe betonarme merdivenlerle ulaşılmaktadır. Pencereler uzun dikdörtgen formda demirlidir. Camların büyük kısmı kırılmıştır. Yapının arazi eğiminden kaynaklı inşası arka cephedeki girişi birinci kata (Şekil 3.75) açılmaktadır. Bahçesinde tuvalet, (Şekil 3.76) hamam ve ahır (Şekil 3.77) olduğunu düşündüğümüz izler bulunmaktadır (Şekil 3.78).

Şekil 3.73. B Bölgesi 11 numaralı yapı ön cephe

Şekil 3.74. B Bölgesi 11 numaralı yapı giriş kapısı

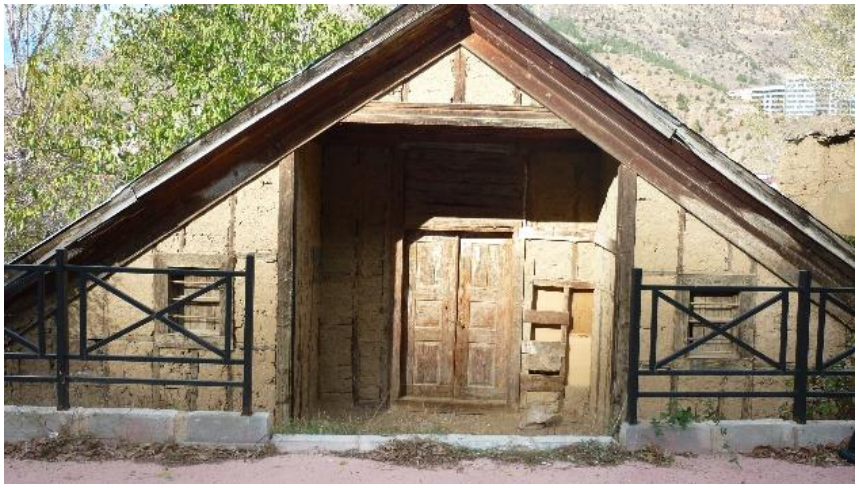

Şekil 3.75. B Bölgesi 11 numaralı yapı arka cephe giriş

Şekil 3.76. B Bölgesi 11 numaralı yapı tuvalet

Şekil 3.77. Bağlarbaşı B Bölgesi 11 numaralı yapı ahır

Şekil 3.78. B Bölgesi 11 numaralı yapı görüntü

3.3.4 Konak Harici Yapılar

B Bölgesi 283 ada 12 parsel de bulunan 39 numaralı yapı otuz beş yıldır kapısı hiç açılmayan yapılardan birisidir. Pencereleri yeşil, ahır ve giriş kapısı sarı boyalıdır (Şekil 3.79) çatısı saç kaplama ve dış yüzeyi sıva üzeri boyalıdır (Şekil 3.80). Ana giriş kapısı ahşap ve üzerinde demir bağıntı detayı vardır. Tescilli Ataç Konağı ve Soysal Evi'nin kapısı ile benzerlik göstermektedir.

Şekil 3.79. Bağlarbaşı B Bölgesi 39 numaralı yapı

Şekil 3.80. Bağlarbaşı B Bölgesi 39 numaralı yapı

B bölgesi 283 ada 18 parsel de bulunan 36 numaralı yapı kullanımdadır ve koruma altına alınabilecek yapılardan biridir (Şekil 3.81). Yapı bahçe içindedir girişi tek kanatlı ahşap kapı ile sağlanmaktadır. Sağ tarafında ahır ve kümes mevcuttur. Önünde bulunan taşlar eski ev kalıntısı izleri taşımaktadır.

Şekil 3.81. Bağlarbaşı B Bölgesi 36 numaralı yapı

Bölgede gecekondu yerleşimden ziyade tarihi doku ile uyum içinde yerleşim olmalıdır. Doğal yaşamın sürdüğü bölgede, özellikle tarım için elverişli seralar için düzlük alanlar ve meyve bahçeleri mevcuttur. Terkedilmiş yapıların bahçelerinde bulunan ağaçlar bakımsızlık ve kurumak üzeredir. Patika yolun arasında bulunan 280 ada 1 parsel de bulunan kapı numarası 30 olan yapı, (Şekil 3.82) çok geniş bir bahçenin ortasında 39 numaralı yapı ile yan yana yer almaktadır. Turkuaz tonlarındaki kapısı, (Şekil 3.83) dış cephesinin bir kısmının kırmızı ile boyalı olması yanındaki yapı ile uyum sergilemektedir.

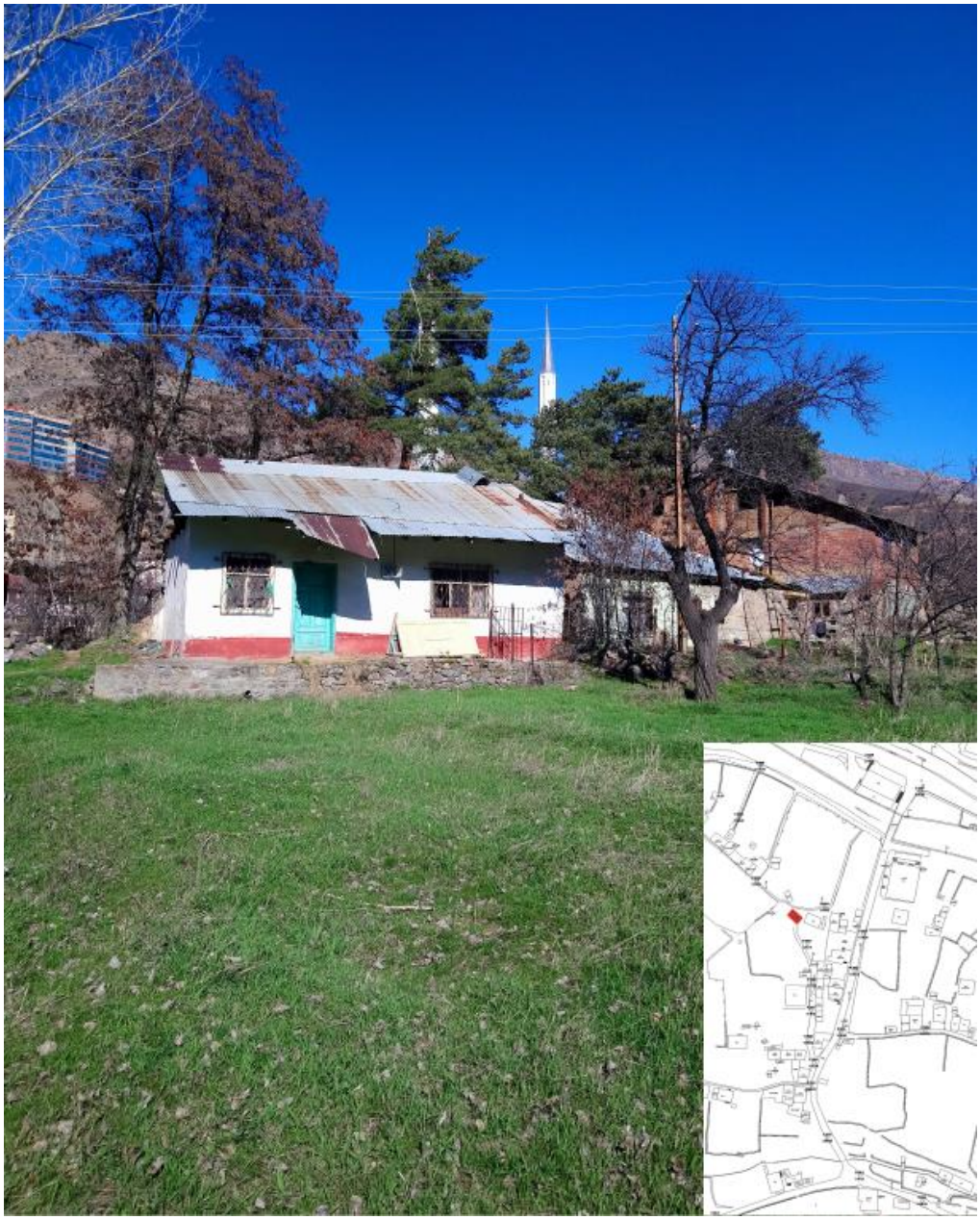

Şekil 3.82. B Bölgesi 30 numaralı yapı ve bahçesi

Şekil 3.83. B Bölgesi 30 numaralı yapı

Patika yollar ve bahçelerin arasında kalan yapılardan birisi de kapısına kilit vurulmuş 24 numaralı konuttur. Avlulu (Şekil 3.84) ve kerpiçtir. Şu an kullanımda değildir. Avlusundan iki ayrı giriş kapısı (Şekil 3.85) görülmektedir. Yan cephe sağır ve küçük camları vardır (Şekil 3.86). Konutun karşısında geniş bir bahçe bulunmaktadır.

Şekil 3.84. B Bölgesi 24 numaralı yapı ön cephe

Şekil 3.85. B Bölgesi 24 numaralı yapı ana giriş kapısı

Şekil 3.86. B Bölgesi 24 numaralı yapı yan cephe

24 numaralı yapıda karakteristik saçak, cumba görülmemektedir. Çatı kaplaması saçtır. Ahşap pencere detayı ve geniş avlusu, müştemilatı ile geniş aile kullanımına örnek bir yapı ve giriş kapısı (Şekil 3.87) olduğu gözlenmiştir.

Şekil 3.87. Bağlarbaşı B Bölgesi 24 numaralı yapı yan giriş kapısı

B bölgesi Bağlarbaşı yolu caddesi üzerinde bir adet çeşme (Şekil 3.88) yer almaktadır. Yapım tarihi bilinmemektedir.

Şekil 3.88. Hacı Kasım çeşmesi

Bağlarbaşı bölgesinde 200'den fazla yapının, yaklaşık %60 ı fiziksel açıdan iyi ve orta durumdadır. Yapı malzemesi ise ağırlıklı olarak %40 yığma, %22 yığma-taş, %33 betonarme yapılar oluşturmaktadır. Büyük bölümü kullanılabilir ve yenilenebilir durumdadır. Çoğunlukla iki katlı yapılar anıtsal değerdedir. Metruk halde olan yapılar analizleri yapılarak kayıt altına alınmalıdır.

3.3.5. Korunmuş ve Yenilenmiş Yapılar Arasında Benzerlik Araştırması

Gümüşhane de 1956 yılına kadar pedavra ve hartama olarak adlandırılan ahşap çatı uygulaması görülmüştür. Safranbolu geleneksel ev tiplerinde köknar ağacı pedavra olarak (Günay, 1989) kullanılmaktayken, Gümüşhane'nin Torul ilçesinde bulunan yapılarda köknar ve mavi ladin ağaçları tercih edilmiştir (Karaarslan, 2019) (Şekil 3.89). Ağaç kullanımı bölgeden bölgeye değişmiştir.

Şekil 3.89. Doğu Karadeniz'de hartamalı yapı örneği (Karaarslan, 2019)

Safranbolu'da eskiden dam örtü olarak kullanılan pedavra örtüsü hala yer yer kendi göstermektedir (Şekil 3.90). Bir çatı ve pedavraları bastıran taş örneği (Şekil 3.91) de yer almaktadır.

Şekil 3.90. Safranbolu- Bartın yolunda pedavra çatılı bir ev (Günay, 1989)

Şekil 3.91. Safranbolu da bir yapı pedavra örtüsünü bastıran taş sıralar örneği (Günay, 1989)

Günümüzde hartamaya nadir rastlanılmasının yanı sıra Torul türkülerin de halen var olması, hartamanın geleneksel yapılarda bir dönem yaygın kullanıldığı ve yaşamın içinde olduğu anlaşılmaktadır. Devlet ormanlarında hartama çıkarmak yasaktır. Adli para cezası vardır. Geleneksel Safranbolu evlerinde görülen çatı tipleri, (Şekil 3.92) Gümüşhane evleriyle birebir benzediği görülmüştür.

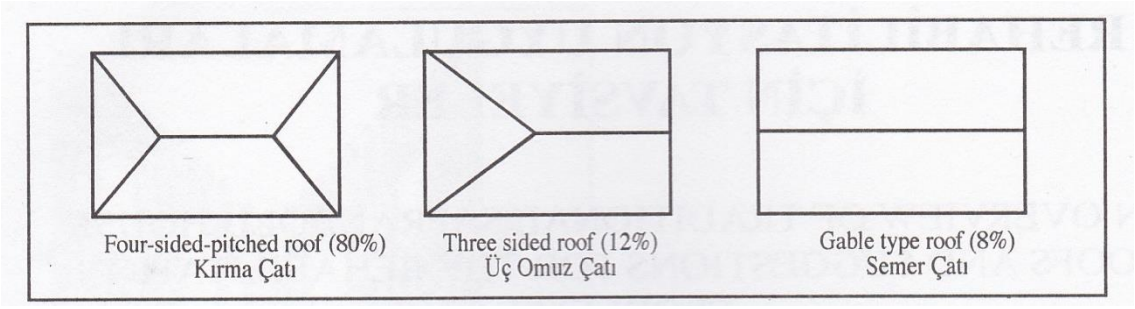

Şekil 3.92. Safranbolu evleri çatı tipleri (Kaya vd., 2001)

Beypazarı yapılarında kapı üstlerinde pencere veya demir parmaklıklı açık kafesler vardır. Ana girişte çift kanatlı kapılar kullanılır. İkinci derecedeki girişlerde ve messan kapıları tek kanatlı (Şekil 3.93) kullanılmıştır (Aksulu, 2001). Beypazarı konaklarında (Şekil 3.94) görülen kapı tiplerinin, Gümüşhane konaklarında benzerlikleri belirlenmiştir. Gümüşhane konaklarının ana giriş kapılarında (Şekil 3.95) çift kanatlı ahşap ve demir bağıntıya, bodrum kapılarında tek kanatlı ahşap kapı örnekleri vardır.

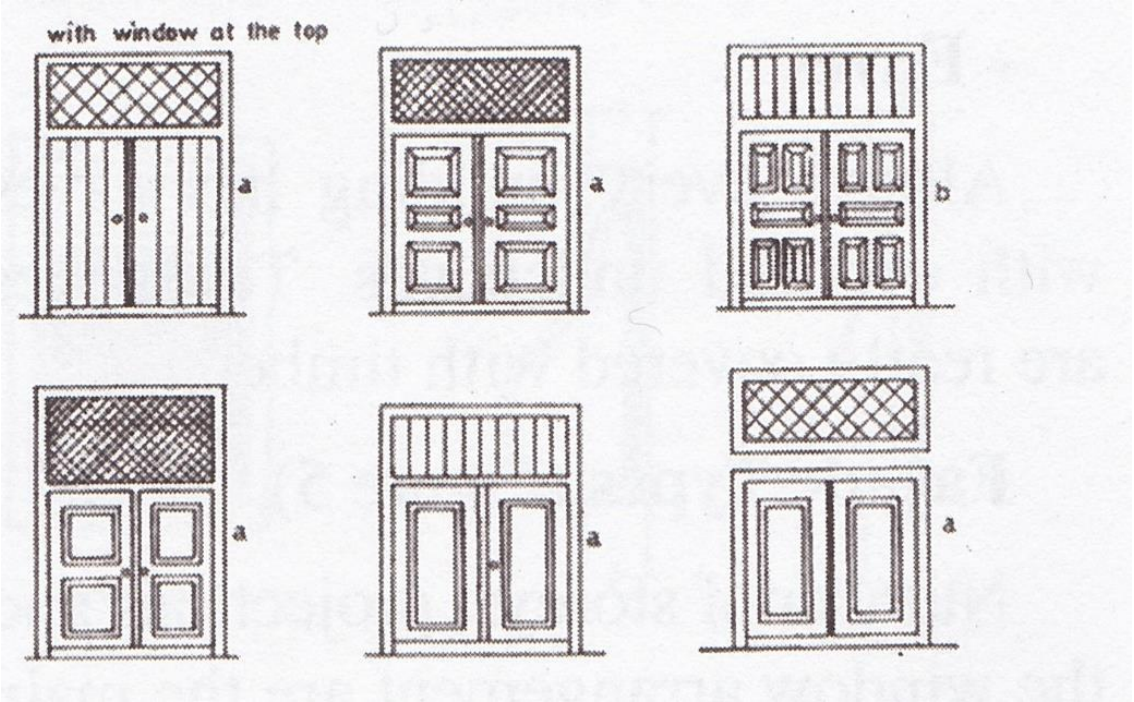

Şekil 3.93. Kapı üzeri detaylı kapılar (Aksulu, 2001)

Şekil 3.94. Beypazarı Filiz Akın evi'nin giriş kapısı

Şekil 3.95. B Bölgesi 11 numaralı yapının kapısı

3.3.6. Bölgenin Kent Kültür Turizmi Açısından Sosyal-Ekonomik Olarak Değerlendirilmesi

Gümüşhane el sanatlarının gelişmişlik gösterdiği bir kenttir. Kelkit ilçesinde zilli kilim dokumacılığı yapılmaktadır görülebilecek nadir örnekleri içermektedir (Şekil 3.96). Dokumada doğal ve açık renkler isteğe göre kimyasal içermeden yapılmaktadır. Koyu renklerin hakim olduğu görülmektedir. Pek çok üründe zemin renklerinin kırmızı, kahverengi, siyah, yeşil, lacivert olduğu gözlemlenmiştir. Tropik bir bitki olan indigofera'dan elde edilen organik indigo ve kök boya ile üretimi gerçekleşir.

Şekil 3. 96. Gümüşhane zilli kilim örneği (URL-30, 2019)

Gümüşhane Şiran ilçesinde Ala Kilimi el tezgahlarında dokunmaya devam eden kilim çeşididir (Şekil 3.97). Kilim iğmeleri keçi kılından, örgü el yünü, kök boya ile boyananan yün ipliklerden özenle hazırlanmaktadır. Çeşitli model ve motiflerde, ağaç tezgahlarında 1.5x3 ve 3x4 m ölçülerinde dokunmaktadır (ÇED, 2018).

Şekil 3.97. Gümüşhane ala kilim örneği (URL-31, 2019)

Gümüşhane Dölek köyünün önemli ekonomik kaynağı olan güveçler halen üretilmektedir. İl merkezinde bazı dükkanlarda satılmaktadır. Kuşaktan kuşağa devam etmekte olan güveç sanatı günümüze kadar ulaşmıştır (Şekil 3.98).

Şekil 3.98. Gümüşhane dölek köyü güveçleri (URL-31, 2019)

.

Adını Gümüşten aldığı rivayet edilen Gümüşhane merkezde gümüş el sanatı işlemeciliği halen yapılmaktadır. Büyük özveriyle yaşatılmaya çalışıldığı gözlemlenmiştir (Şekil 3.99).

Şekil 3.99. Gümüş işlemesi takı örneği (URL-31, 2019)

Dağlardan gelen şifa olarak nitelendirilen kuşburnu (Şekil 3.100) gıda alanında önemli tarım ürünüdür. Gümüşhane kuşburnu bakımından zengin rezervli ildir. Kuşburnu Kurusu ve marmelatı yaz sonuna doğru üretilerek dükkanlarda yerini almaktadır. Her yıl düzenlenen festival kapsamında başarılı üreticiler (Şekil 3.101) ödüllendirilmektedir.

Şekil 3.100. Gümüşhane kuşburnu (URL-31)

Şekil 3.101. Festival marmelatı

Kent geleneksel el sanatları ve zanaatları ile zengin, tarımsal ve doğal kendiliğinden yetişen organik gıdaların işlendiği bir kültüre sahiptir. Taşınmaz kültür varlıklarının taşıdığı arşivsel değerlerin el sanatları ve zanaatları ile bütünlük oluşturması mümkün olduğu gözlemlenmiştir. Araştırma alanında koruma ve yenileme ile oluşturulacak sürdürülebilir alan sanat sokağı, el sanatları uygulama atölyeleri, yöresel ürün satış mağazaları ve kültür merkezleri gibi değerlendirilebilir. Ülkemizde örnekleri Ankara'nın Altındağ ilçesinde bulunan Hamamönü (Şekil 3.102) işlevşelleştirilmiş ve kültürel yönden kent kimliğinin somut ifadesidir. Yöresel taşınmaz kültür varlıklarının dönüştürülerek kafe ve yöresel ürünlerin satışa sunulduğu mekanlar oluşturulmuştur. Bursa'nın Cumalıkızık köyü (Şekil 3.103) ve Ankara Beypazarı (Şekil 3.104) yine aynı ifadenin biçimlenmiş halidir.

Şekil 3.102. Ankara Hamamönü tarihi konakları işlevselleştirilme örneği

Şekil 3.103. Bursa Cumalıkızık koruma çalışmaları ile işlevselleşen yapılar

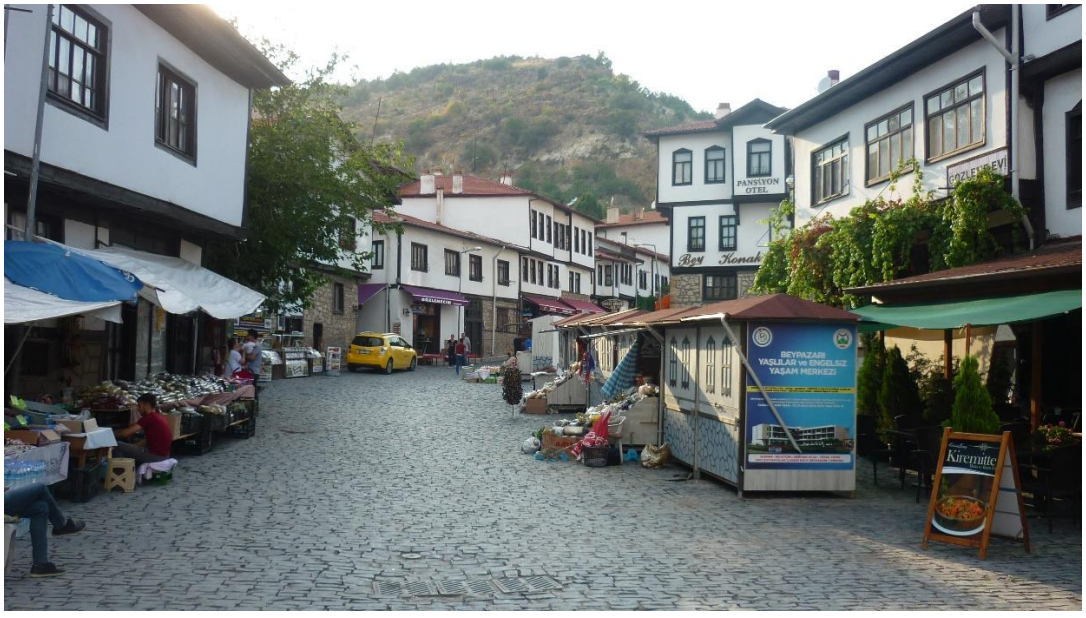

Şekil 3.104. Beypazarı tarihi konakları

Çalışma alanında bölgenin kent kültür turizmi açısından sosyal-ekonomik olarak değerlendirilmesi teklif edilen birinci ve ikinci yol; kırmızı ve siyah noktalar ile belirtilmiştir (Şekil 3.105). B bölgesinin daha aktif bir kullanım alanı olması beklenmektedir (Şekil 3.106).

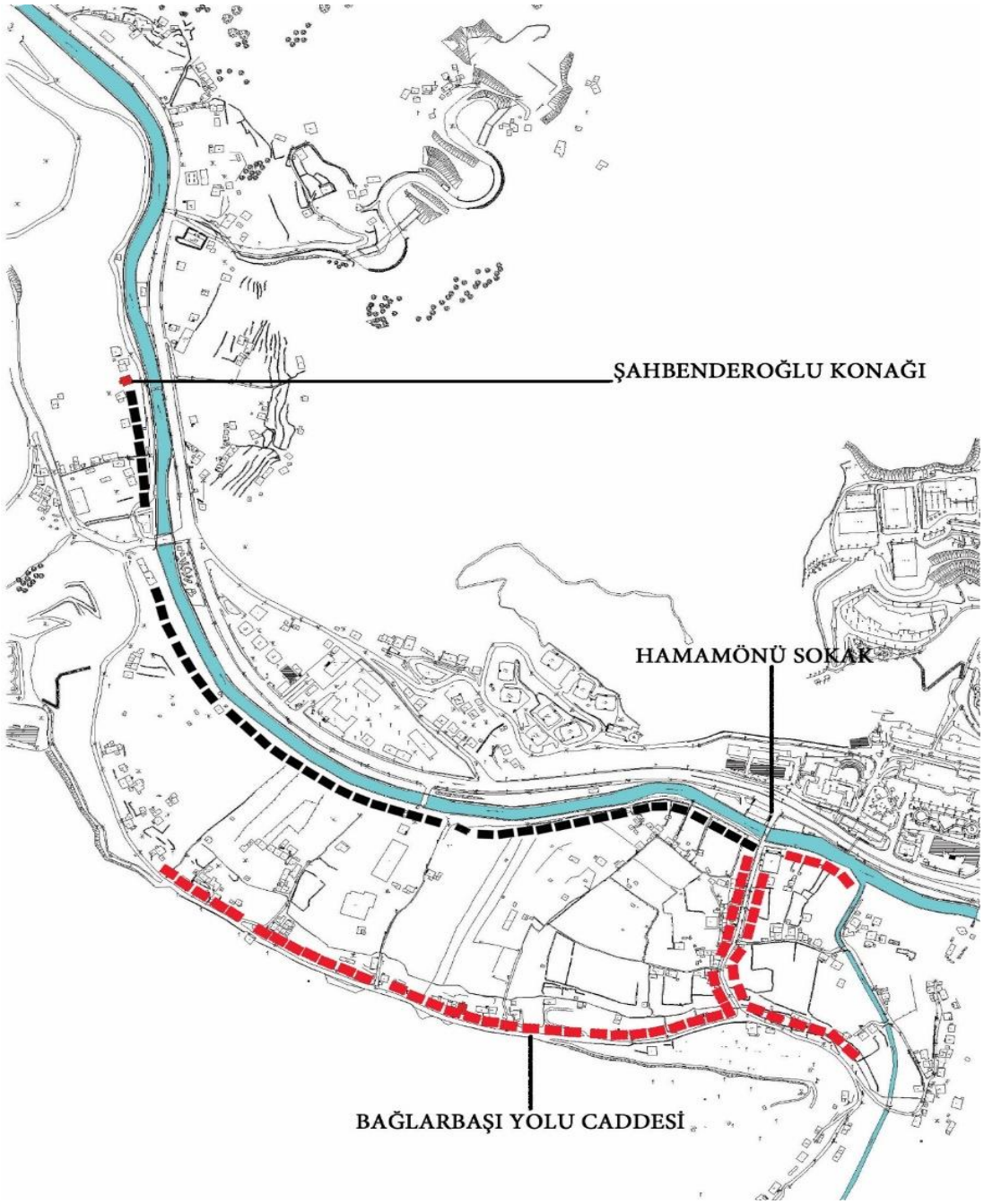

Şekil 3.105. Çalışma alanı ön görülen kullanım alanları

3.3.7 Çalışma Bölgesi Yeşil Alanlar

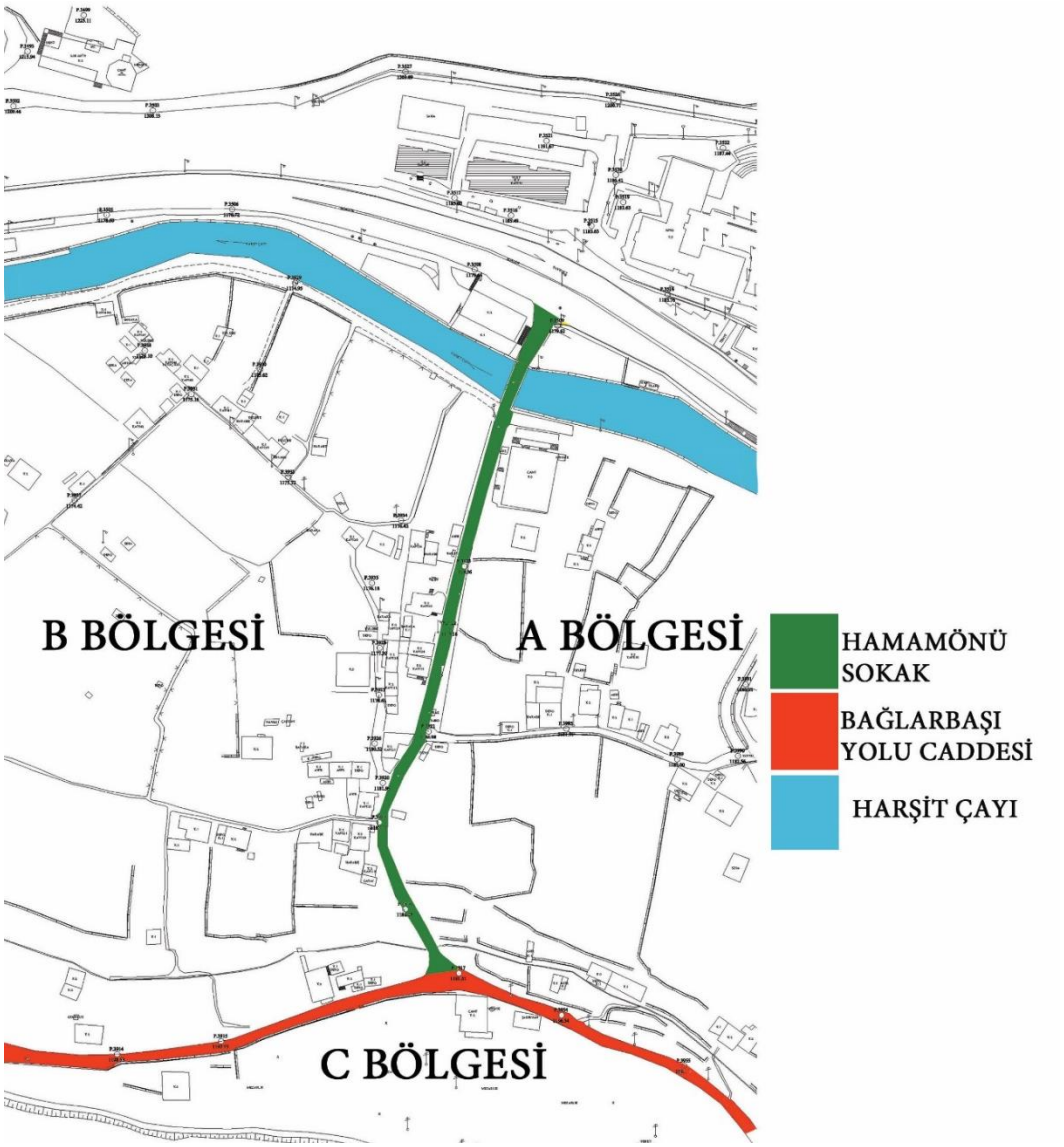

Şekil 3.106. Bölge verisi

A, B ve C bölgelerinde peyzaj çalışmasının mümkün olduğu yeşil alanlar yer almaktadır. Bahçeler içindeki ağaç türlerinden özellikle göbek elma olarak adlandırılan meyve ağacının, kuşburnu, böğürtlen, ayva ve çeşitli türleri barındıran bölgenin bozulmadan korunması gerekliliği görülmektedir. Bağlarbaşı mahallesi (Şekil 3.107) doğal yeşil alanı, patika yolları kaliteli yaşam alanına sahiptir. A bölgesi yeşil alanı Şekil 3.108'de, B bölgesi Şekil 3.109'da resimlenmiştir. 3.110'de Bahçelerden bir görüntü, Şekil 3.111' de Bölgede bulunan patika yol resmi eklenmiştir.

Şekil 3.107. Bağlarbaşı mahallesi ve yeşil alan (URL-31, 2006)

Şekil 3.108. A Bölgesi yeşil alan görüntüsü

Şekil 3.109. B Bölgesi bahçelerden görüntü

Şekil 3.110. Bahçelerden görüntü

Şekil 3.111. B Bölgesi patika yollar

Çalışma kültür sokakları, su yolları ve doğal yeşil alanları ile tarihi kimliğini koruyan şehirlerden yola çıkarak Gümüşhane ili, Bağlarbaşı mahallesinde bulunan kültür miraslarının koruma, yenileme, geliştirme ve sürdürülebilirliği üzerine yapılmıştır. Bağlarbaşı mahallesi kendi içerisinde A, B ve C bölgelerine ayrılmış bu alandaki mevcut düzen ortaya konmuştur. Elde edilen verilen ışığında Harşit Cayı ve Hamamönü sokak üzerinde kültür turizmi olarak planlamalara geçilmiştir

3.4. SWOT Analizi

Tez konusu olan Bağlarbaşı bölgesini daha iyi algılamak ve tanımlamak için SWOT analizi kullanılmıştır. Farkındalıkların arttırılabilmesi için uygulanan yaygın bir tekniktir. Bölgenin mekan karakteristiği, yeşil alan koruma, mimari yapıları ve kültür turizmi (Şekil 3.112) potansiyeline ilişkin verilerin ortaya konması için SWOT analizinde aşağıdaki adımlar izlenmiştir.

- Bölgenin güçlü yönleri
- Bölgenin zayıf yönleri
- Çevredeki olası fırsatlar
- Çevredeki tehditler

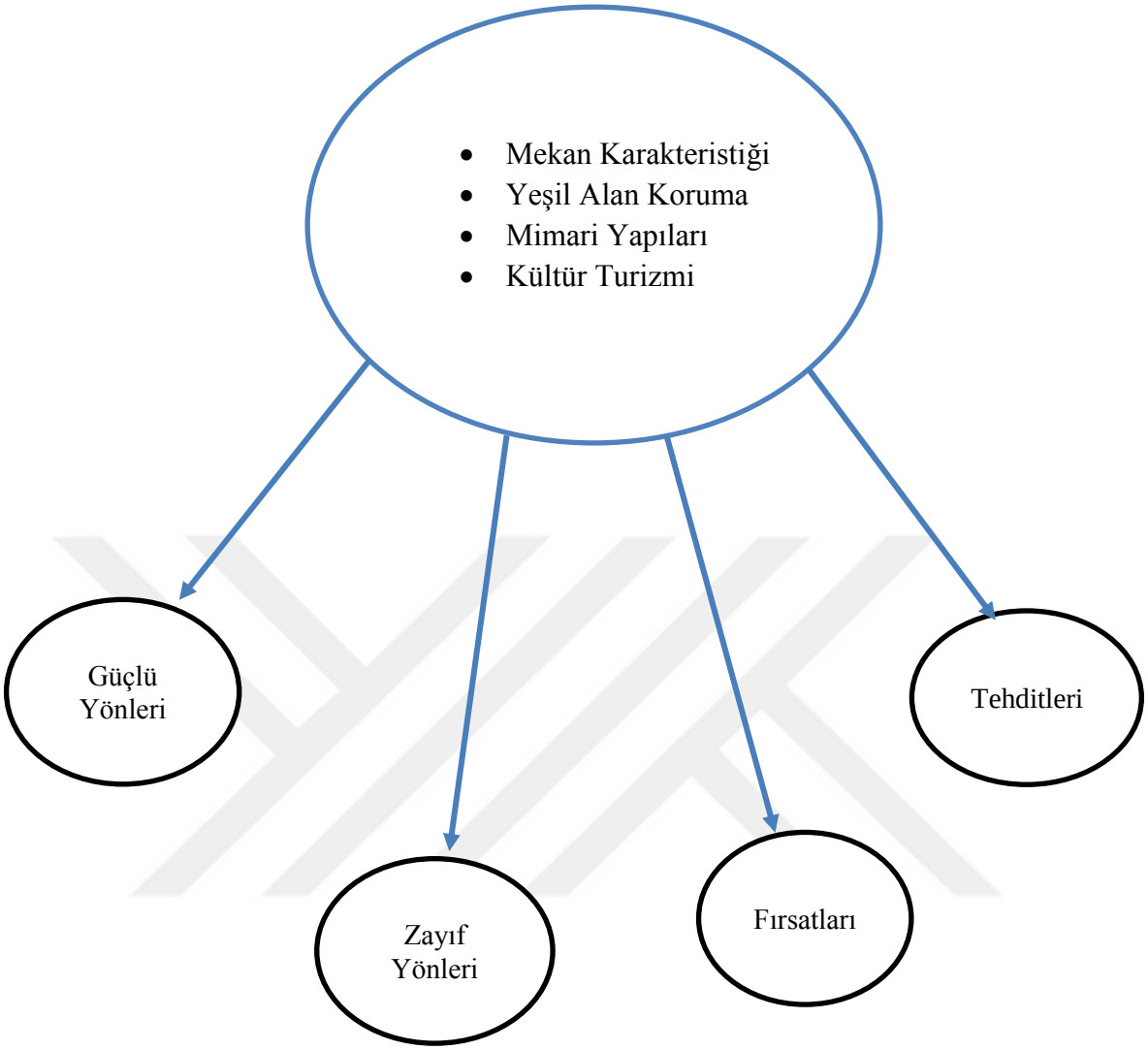

Şekil 3.112. SWOT analizi için oluşturulan başlıklar

3.4.1. Mekan Karakteristiği

Mekan karakteristik analizinde bölgenin fiziksel elemanları göz önünde bulundurulmuştur. Sokak, yapılar, ağaçlar ve görsel olarak mekanı tanımlayan, algılanabilir önem taşıyan değişkenler Tablo 3.10'da belirtilmiştir.

Tablo 3.10. Bağlarbaşı mahallesi mekan karakteristiği

Bağlarbaşı mahallesi mekan karakteristiği	
Güçlü yönler	**Zayıf yönler**
-Tarihteki önemli İpek Yolu hattında -Ulaşım ağında yol üzerinde	-Bölgede Harşit çayı kıyısında hurdalık ve inşaat malzemelerinin görsel kirliliği
-Harşit çayı kenarında konumu -Üniversitenin karşısında	-Ticari faaliyetin olmaması
-Farklı işlevlerde kullanılabilir yeşil alanları -Bahçeler içinde patika yollar	-Kamuya ait boşlukların azlığı
-Kent merkezine olan yakın konumu -Ekilebilir verimli tarım arazileri	-Bölge halkı tüm ihtiyaçları için çarşı merkezine gitmekte
-Göstermiş olduğu kırsal yerleşme özelliğini koruyor	-Verimli arazilerin yeterli kullanılamaması
-Arnavut kaldırımlı taş doku	-Konut alanlarının ve parselleri çok mülkiyetli
Fırsatlar	**Tehditler**
-Farklı yeşil alan çalışmaları, mimari doku ön planlı yaklaşımlara ve turistik aktivitelere imkan sağlayabilir	-Tarihi doku yok olma tehlikesinde - Kirlilik olabilecek atıklar
-Yapıların geri kazanımları ile çeşitli girişimler sonucu iş imkanı sağlayabilir	-Terkedilen yapıların bahçesindeki ağaçların yok olma tehlikesi

3.4.2. Yeşil Alan Koruma

Çalışma alanının mevcut yeşil alanın algılanması, koruması ve geliştirilebilir özellikleri incelenmiştir. Kente katacağı yenilikler, yürüyüş yolları, yaya yolları ile kullanılabilir alanları analiz edilmiştir. Tablo 3.11'de gösterilmektedir.

Tablo 3.11. Bağlarbaşı mahallesi yeşil alan koruma

Bağlarbaşı mahallesi yeşil alan koruma	
Güçlü yönler	**Zayıf yönler**
-Kente oksijen katkısı	-Yeşil alan yönetiminin bulunmaması
-Hali hazırda şehir merkezinde bulunan yeşil alanlar	-Çevre koruma bilincinin yetersizliği
-Zengin ağaç tür ve topluluğu	-Park, bahçe ve çocuk oyun alanı yokluğu
-Verimli tarımsal toprak ve yeşil -Mevsime göre araziden faydalanma	-Konutların arasında kalan yeşil alanların bakımsızlığı
-Çeşitli elma ve ayva ağaçlarının varlığı, yöreye özgü göbek elma çeşidi	-Meyve türleri, değerlendirilememesi
Fırsatlar	**Tehditler**
-Mevcut yeşil alan korunmalı, kişi başına düşen alan arttırılabilir	-Yeşil alanların betonlaştırılması
-Hava ve yeşil alan kalitesi-Temalı park proje önerileri	-Ağaçlar türleri yok olma tehlikesinde
-Park, bahçe ve çocuk oyun alanı oluşturma -Yeni fidanlar ile yeşil alan arttırma	-Terkedilmiş evlerin bahçelerindeki ağaçların sulanamaması

3.4.3. Mimari Yapıları

Araştırma alanının mimari yapıları detaylı değerlendirme ile incelenmiştir. Bahçe içindedir. Yeşil alandan ayrı tutularak analiz edilmesi mümkün değildir. Konumları, cepheleri ve topografya ilişkileri doğrultusunda restorasyon gerekliliği analiz edilmiştir. Yapılar kültürel geçmişi yansıtmaktadır. Bu nedenle sürdürülebilirlik bağlamında önem taşımaktadır. Detaylar Tablo 3.12'de yer almaktadır.

Tablo 3.12. Bağlarbaşı mahallesi mimari yapıları

Bağlarbaşı mahallesi mimari yapıları	
Güçlü yönler	**Zayıf yönler**
-Geleneksel mimari -Bölgede 6 adet tescilli yapının yer alması	-Yenilenmiş konakların değerlendirilememesi
-Yapılar özellik bakımından başka şehirlerdeki konak tipleriyle benzerliği -Geç Osmanlı dönemi eserleri özelliği taşıması	-Korunamayan tarihi doku -Restore edilen konakların bakımsızlığı
-Bezemeli konaklar -Ahşap söve detayları	-Bağlarbaşı konaklarının tanıtılamaması
-Kapı tokmakları ve üst bağıntı detayları -Taş, yığma ve ahşap el işçiliği özellikleri	-Koruma altına alınmayı bekleyen yapıların mevcudiyeti
-Evlerin hayat ve sofa etrafında toplanması -Avlulu ya da avlusuz yapı örnekleri	-Tarihi değeri olan yapıların ahıra dönüşmesi
Fırsatlar	**Tehditler**
-Koruma imar proje çalışması ile tüm yapılar kayıt altına alınabilir -Müze, Gümüş atölyesi, Pestil evi gibi her türlü ticari imkana açılabilir potansiyeli	-Korunmayan yapılar harabeye dönmekte -Kayıt altına alınmadan yok olan geleneksel yapılar -Harabe yapıların içine girilmesi
-Koruma ve yenilemeye uygun görülen yapılar restore edilebilir	-Tescili olmayan yapıların yıkılarak dokuyla uyumsuz modern tarzda evler yapılması
-Restore edilen yapılar turizme açılabilir	-Tarihi yapıların metruklaşması

3.4.4. Kültür Turizmi

Mekan karakteri, yeşil alan ve mimari yapılar bütüncül bir değerlendirme ile kalitesi yüksek kültür turizm alanı oluşturulabileceği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Tablo 3.13' de detaylı yer almaktadır.

Tablo 3.13. Bağlarbaşı mahallesi kültür turizmi

Bağlarbaşı mahallesi kültür turizmi	
Güçlü yönler	**Zayıf yönler**
-Bozulamadan kalan yöresel kültür-Kolay ulaşılabilir konumu, bölgenin yol güzergahı üzerinde olması	-Kültür ve tarih turizmi olarak zayıflığı
-Kente alternatif turizm imkanı sunma potansiyeli -Sokakların sağlı ve sollu bahçelere sahip olması	-Ziyaret edilecek turistik mekanların çevreye dağınık dağılmış olması merkez de eksikliği
-Turizm için mekansal karakter uygunluğu -Bölge halkının konukseverliği ve turizme olumlu bakışı	-Koruma ve yenileme yetersizliği
-Koruma projesi ile değerlendirilmiş yolu ve çevresindeki konak ve rekreasyon potansiyeli	-Turizme yönelik yatırımların yetersizliği
-Hamamönü sokak ve Bağlarbaşı yolu caddesi civarındaki patika yolların yayalaştırma potansiyeli	-Yeterli araştırma olmaması
-Yakın çevre yörelerde geleneksel ürünlerin halen yapılıyor olması	-Koruma İmar projesi
Fırsatlar	**Tehditler**
-Bölgede oluşabilecek turizmin genişletilmesi ulaşacak kitle sayısını arttırabilir	-Uzmanlarınca değerlendirilmezse kültürel ve mimari dokuyu kaybederek betonlaşma yolunu açabilir
-Kentte yerli halkın ve ziyaretçilerin nefes alabileceği yaratıcı mekanlar oluşturulabilir	- Herhangi koruma girişimin olmaması
-Gümüşhane ilinin zengin kültürü ve tarihinin tanıtımı merkezde bir oluşum -Gümüşhane merkezli turlarda artış fırsatı	-Bütçe yetersizliği

Coğrafi bilgi sistemleri, yerinde yapılan analiz çalışmaları ve gözlemler oluşturulan Autocad çizimleri bazı değerlerin önemle araştırılması için SWOT analizi tercih edilmiştir. Bu nedenle SWOT analizi dört ölçek incelenmiştir.

Bölgenin merkezi konumu, yeşil alan varlığının önemi, mimari yapıların koruma altına alınarak yenilenmesi, daha önceden restorasyonu yapılan yapıların bakımlarının gerçekleştirilmesinin gerekliliği ön plana çıkmıştır. Kalkınma için turizm bağlamında yapıların geri dönüşümlerinin olabileceği sürdürülebilir yaşam alanı oluşumu beklendiği (Şekil 3.113) çizelgelerde detaylı olarak irdelenmiştir.

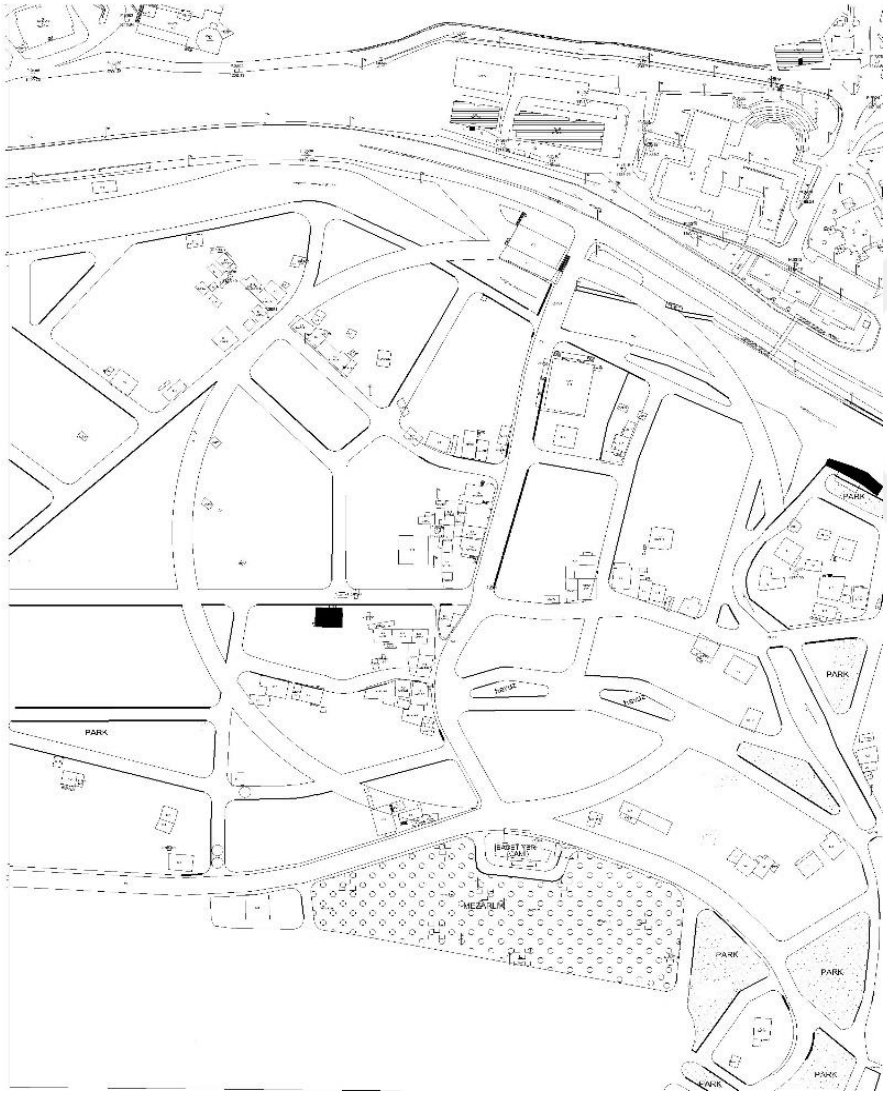

Şekil 3.113. Araştırma alanı tasarım önerisi

Araştırma bölgesi için alternatif bir çizim yapılmıştır. Harşit çayı üzerinden geçen üç köprü oluşturulmuştur. İki tanesi taşıtlar bir tanesi yalnızca yaya kullanımına açıktır. Hamamönü sokak, Bağlarbaşı yolu caddesi ve A bölgesi taşıtlar için açık olabilir. Ağaç türlerinin çeşitliliği arttırılmıştır.

Alternatif çizimlerde mevcutta bulunan patika yollar yaya yollarına çevrilerek bu alanlara spor alanları, oyun parkları ve havuzlar yerleştirilmiştir (Şekil 3.114). Caddenin kenarına tarihi yapılarla uyumlu yapılar eklenerek, mevcutta bulunan tarihi yapılar ve diğer yapılar müze, gümüş atölyesi, çok amaçlı salon, kültür merkezi, kreş, restoran ve kafe olarak hizmet verebileceği ortaya konmuştur. Doğayı kaybetmeden var olan yapıların restore edilerek yeni tasarımlara açık olduğu düşünülmektedir.

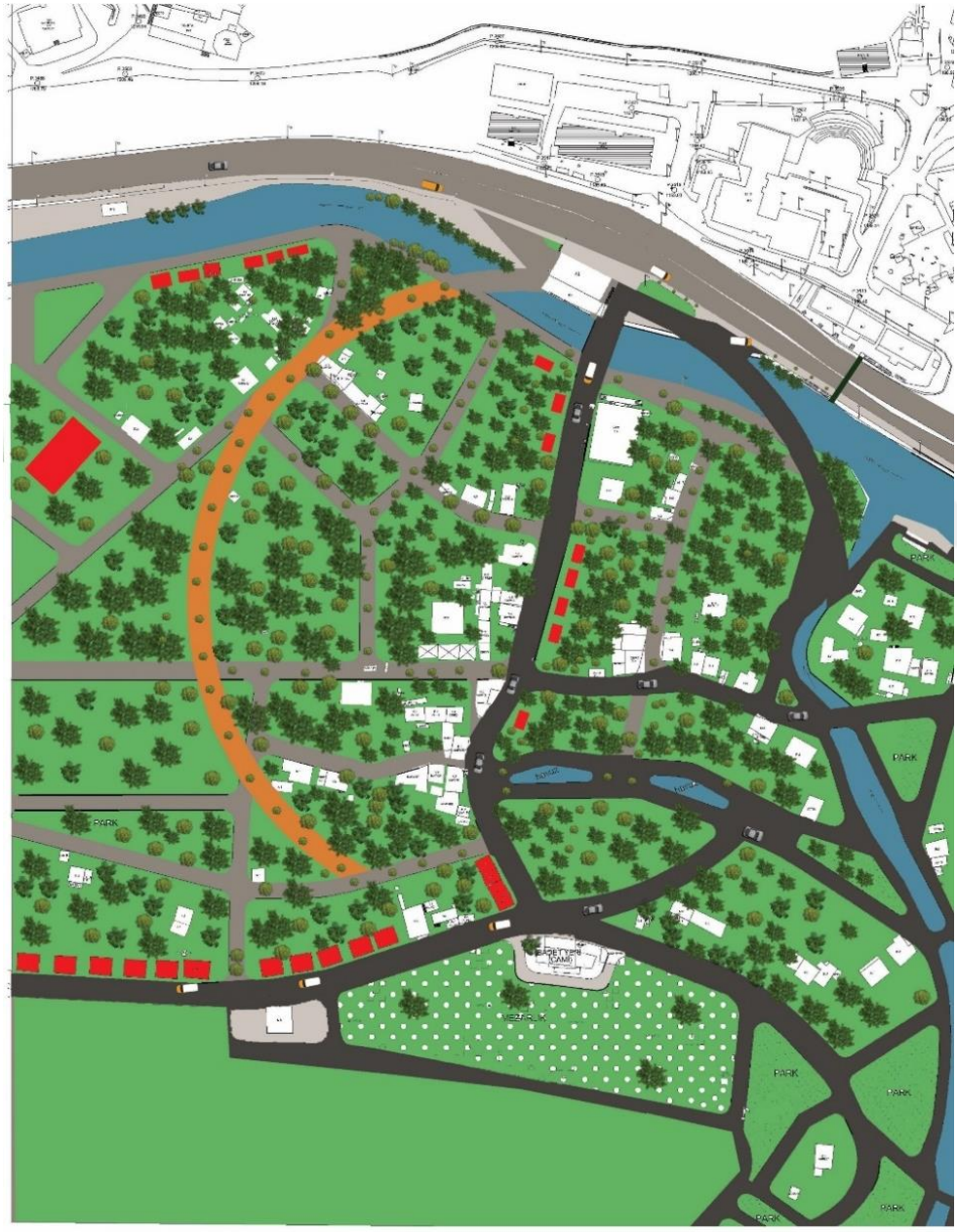

Şekil 3.114. Araştırma alanı tasarım

Yeşil alan koruma çalışmasına ışık tutacak nitelikte yakın çevrede Trabzon'un Tonya ilçesinde yürüyüş parkurlu doğayla iç içe proje hayata geçirilmiştir. Yürüyüş yolu için ağaçlara zarar vermeden koruma öncelikli tasarım gerçekleştirilmiştir (Şekil 3.115). Proje özellikle kültür ve turizm sahası açısından önem taşımaktadır. Bağlarbaşı mahallesi de tarihi ve kültürel dokusunu benzer projelerle hakeden bir bölgedir.

Şekil 3.115. Trabzon su kenarı yürüyüş parkur tasarımı (URL- 32, 2019)

4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Çalışmanın öncelikli hedefi tarihi, kültürel ve doğal çevrenin korunmasıdır. Sonraki hedefi Gümüşhane iline ve yerli halkına fayda sağlayacak sürdürülebilir, kentsel yaşam ve turizm alanları önermektir. Yapılan gözlemler ve günümüze ulaşan yapılar incelenerek Bağlarbaşı mahallesi çalışma alanı olarak seçilmiştir. Literatür, arşiv, uydu verileri, hali hazır haritaları ve sürdürülebilir çerçeve bağlamında Bağlarbaşı mahallesinin tescilli tarihi yapıları, fiziki durumu, (Şekil 4.1) yeşil alanları, sosyal, kültürel, doğa özellikleri, ekonomik ve turizm açısından önemi irdelenmiştir. Sivil mimari yapıların restorasyon, koruma ihtiyaçları belirlenmiştir. Sürdürülebilirliğin bölge potansiyeli için önemi araştırılmıştır. Bölgenin koruma ihtiyacı, sürdürülebilir ve yaşanabilir niteliklere özellikleri incelenmiştir.

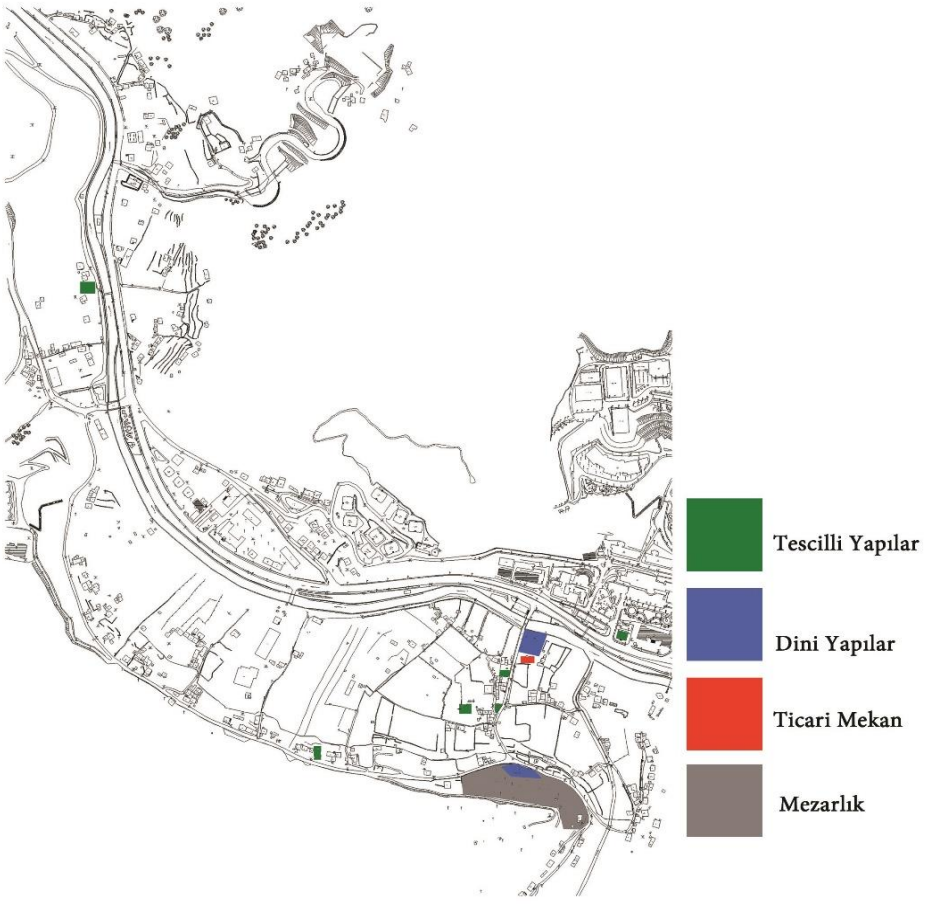

Şekil 4.1. Bağlarbaşı mahallesi genel görünüş

Tez seçilmiş olan bölgede kültürel mirası kaybetmeden koruma ve restorasyon çalışmalarının önemi ile bölgenin tarihi mimari, kültürü ve geleneksel özelliğinin sürdürülebilirlik için uygunluğu yansıtılmaya çalışılmıştır. Kullanım alanı için doğal yaşam, kültürel değerler ve mimari doku özellikleri olan şehirlerdeki çalışmalarla kıyaslamalar yapılmıştır. Bu bağlamda Türkiye'de Safranbolu, Beypazarı ve Cumalıkızık gibi koruma altına alınarak yaşama dahil edilen yapıların vermiş olduğu başarılı sonuç, Bağlarbaşı Mahallesi içinde önemli bir alternatif sunmaktadır.

Tarihi konakların koruma ve kullanımına ilişkin Eskişehir Odunpazarı bölgesinin Gümüşhane için örnek olabileceği belirtilmiştir. Porsuk çayı üzerinde gerçekleştirilen aktivitelerin Harşit çayında mümkün olduğu ve talep göreceği sonucuna varılmıştır. Yine su kenarında oluşum örneği olarak Mersin Silifke örneği Gümüşhane için önemli öneridir. Hamamönü sokağı ve Bağlarbaşı yolu caddesinin yol boyunca sanat sokağı şeklinde kullanıma müsait olduğu tespit edilmiştir. Harşit çayına bakan yamacın görsel ve kullanımına ilişkin detaylı veriler sunulmuştur.

Çalışma alanında 200'den fazla yapı incelenmiş yapılarak günümüze ulaşmış az sayıda olan tarihi yapılar belirlenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda birçok tarihi yapının harabeye dönüştüğü gözlenmiştir. Parsel ve ada numaraları tespit edilerek koruma altına alınması gerekli yapılar belirlenmiştir. Kendini koruyan yapılarında sokak dokusu ve doğal çevreyle uyumu araştırılmıştır. Yeni yapılan yapıların tarihi doku ile uyumsuzluğu gösterilmiştir. Yapılan araştırma sonucunda bölgenin koruma amaçlı imar planı ihtiyacı olduğu ortaya konmuştur.

Alternatif bir proje çalışması yapılmıştır. Proje sonucunda araştırılan alanda yapılacak koruma ve yenileme projesi ile havuzlar, parklar, yaya yolları, spor alanları, müze, kreş, gümüş atölyesi, kültür merkezi, çok amaçlı salon, restoran tarzı mekan ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu ihtiyaçlar sadece bölge bazlı değil kentinde ihtiyacı konumundadır. Bağlarbaşı mahallesi yeşil doku açısından zengin bir mekan olduğundan kentsel tasarım çalışmaları ile kent için ana cazibe mekanı olma potansiyeli taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır.

SWOT analizi ile bölgenin temel sorunları detaylandırılmıştır. Kaliteli kentsel mekan oluşumu için öneriler sunulmuştur. Doğal ortama sahip olan bölgenin bakımsızlık sebebiyle kuruyan ağaçları özel bir peyzaj çalışması gerektirmektedir. Koruma amaçlı planlama önerileri getirilen alanların yönetimi için detaylı analizler yapılmalıdır. Özellikle Gümüşhane gibi dağların arasında olan bir kentin alan yerleşimleri daha önemle

yapılmalıdır. Şehrin farklı yerlerinde bulunan benzer ve farklı özelliklere sahip tarihi yapıların restorasyonu, kentsel planlama çalışmaları bütünlük arz etmelidir. Bilimsel saptamalara dayanarak yapılmalıdır.

5. KAYNAKLAR

Ahunbay, Z., 1999. Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, Yapı Ensüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, s. 192.

Ahunbay, Z., 2019. Kültür Mirasını Koruma İlke ve Teknikleri, Yapı Ensüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, s. 256.

Akdağ, M., 1999.Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi, Barış Kitap Basım Yayınları, ISBN 975-816-32-48, Ankara, 432s.

Akın, N., 1987. Balkanlarda Osmanlı Evi, İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 318s.

Akıncıtürk, N., 2002. 700 Yillik Cumalikizik Köyü Yapisal Sorunlar, Uludağ Üniversitesi Mühendislik- Mimarlık Fakültesi Dergisi, 7, 1, 197-210.

Aklanoğlu, F., 2010. Geleneksel Yerleşmelerde Kültür Turizmi: Beypazarı Örneği, Kastamonu Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi, 10, 2, 125-136.

Aksulu, I., 1982. The Preservation and Rehabilitation Plan of Beypazarı. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 170s.

Aksulu, I., 2001. Ahşap Kültürü: Anadolu'nun Ahşap Evleri, Özköse, A. (ed.), Beypazarının Ahşap Evler, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 144.

Aliaoğlu, A., 2009. İslam Şehri, Medeniyet, Edebiyat ve Kültür Bağlamında Şehirlerin Dili, Hece Dergisi, 150, 1, 195-204.

Alsaç, Ü., 1993. Türk Kent Düzenlemesi, İletişim Yayıncılık A.Ş, ISBN 975-470-347-7, İstanbul, 112s.

Arseven, C.E., 1966. Sanat Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basım Evi, Istanbul, 1184s.

Bayazıt, N., 2014. Safranbolu Evlerinin Plan Tipolojisi ve Kullanıcı İhtiyaçları Hiyerarşisi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi Dergisi, 10 17, 1-15.

Binan, C., 1999. Mimari Koruma Alanında Venedik Tüzüğü'nden Günümüze Düşünsel Gelişmenin Uluslararası Evrim Süreci, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım Yayın Merkezi Matbaası, İstanbul, s. 116.

Bozkurt, S.G., 2013. 19.yy. da Osmanlı Konut Mimarisinde İç Mekan Kurgusunun Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi, İstanbul Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi, 62, 2, 37-70s.

Bozkurt, T., 2004. Beypazarı'ndaki Türk Devri Yapıları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, ISBN 975-17-3114-3, Ankara, 310s.

Cerasi, M.M., 1999. Osmanlı Kenti Osmanlı İmparatorluğu'nda 18. ve 19. Yüzyıllarda Kent Uygarlığı ve Mimarisi, (Çev: Aslı Ataöv), ISBN 978-975-363-71-21, İstanbul, 375s.

CKM, 2015. Cumalıkızık Köyüne Ait 1990-2005 Yılları Arası Restorasyonu Gerçekleştirilen Yapılar, Köy Müze Arşivi Rap. No. 503.

ÇED, 2018. Gümüşhane İli 2017 Yılı Çevresel Etki Değerlendirme Raporu, Gümüşhane Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü Rap. Seri No.4, Gümüşhane, 174s.

Çubukçu, S., 1990. Gümüşhane ve Çevresindeki Tarihi Kalıntıların Korunmaları ve Restorasyon ile İlgili Düşünceler, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi, 34, 1, 387-393s.

Dara, R., 2001. Mart 1, Merhaba Cumalıkızık ve Hoşça Kal, Bursa Defteri 3 aylık Kültür ve Düşün Dergisi, Bursa Kültür Sanat Yayıncılık, 3 9, 90-158.

Demirarslan, D., 2018. Dünyayı Yarınlara Bırakabilmek: Sürdürülebilirlik Bağlamında Mimari Sorunlar ve Çözümler, Kaya, L, G. Dönmez, A, S. ve Abbasov, N. (eds.), Gece Akademi Yayınları, ISBN 978-605-295-107, Ankara, 95-121s.

Dostoğlu, N., 2011. Bursa Kızık Köylerinde Fiziksel Doku ve Sivil Mimarlık Örnekleri Uludağ'ın Beşibirliği: Bursa Kızık köyleri, (editörler: R. Kaplanoğlu, A. Elbas), Bursa Büyükşehir Belediyesi, Bursa, 44s.

Eceral, T.Ö., 2004. Yerel Ekonomik Kalkınma ve Kentsel Dönüşü, Dünya Şehircilik Günü 28. Kollokyumu, Değişen Dönüşen Kent ve Bölge, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, 8-10 Kasım 2004, Ankara, s. 441-458.

EKTVKK, 1990. Erzurum Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'nun Gümüşhane Tarihi Konaklarına Ait Rölöve Raporu, Trabzon, 200s.

Eldem, S.H., 1954. Türk Evi Plan Tipleri, İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Istanbul, 238s.

Erengezgin, Ç., 2005. Enerji Mimarlığı, Ege Üniversitesi Güneş Enerjisi Enstitüsü 4. Yenilenebilir Enerjiler Sempozyumu ve Sanayi Sergisi Bildiri Özetleri, İzmir, s. 47-48.

Erkuş, A., 2005. Bilimsel Araştırma Sarmalı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 119s.

GBA, 2003. Gümüşhane Tarihi Konaklarına Ait 2003-2019 Yılları Arasında Restorasyonu Gerçekleştirilen Yapılar, Gümüşhane Belediyesi Arşivi Rölöve Rap. No. 165.

GİÖİA, 2003. Gümüşhane Tarihi Konaklarına Ait 1990-2016 Yılları Arasında Restorasyonu Gerçekleştirilen Yapılar, Gümüşhane İl Özel İdare Arşivi Rölöve Rap. No. 203.

GİÖİA, 2013. Gümüşhane Tarihi Konaklarına Ait 1990-2016 Yılları Arasında Restorasyonu Gerçekleştirilen Yapılar, Gümüşhane İl Özel İdare Arşivi Rölöve Rap. No. 205.

GKE, 2016. Gümüşhane İli Kültür Envanteri, Gümüşhane Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Argun, F. (ed.), ISBN: 978-975-17-3867-7, Ankara. s. 448.

Göğebakan Y., 2015. Karakteristik Bir Değer Olan Geleneksel Türk Evi'nin Oluşumunu Belirleyen Unsurlar ve Bu Evlerin Genel Özellikleri, İnönü Üniversitesi Devlet Konservatuarı Kültür ve Sanat Dergisi, 1, 1, 41-55.

Göker M., 2009. Türklerde Oturma Elemanlarının Tarihsel Gelişim Süreci, Zeıtschrıft Für Dıe Welt Der Türken, 1, 1, 163-169.

Güçlü, K., 1990. Gümüşhane İlinin Rekreasyon Potansiyeli, Geçmişte ve Günümüzde Gümüşhane. Karaarslan, N. Ü. (ed.), Ünal Ofset Yayıncılık, Ankara, s. 35-45.

Güleç, M.M., 2001. 700 Yıllık Tarihi Geçmişe Sahip Bursa Cumalıkızık Köyü Alan Araştırmasının Sosyolojik Analizi, Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12, 20, 35-49.

Gültekin, N.T., 2001. Türkiye'de Taşınmaz Kültür Varlıklarını Koruma Sürecinde Yaşanan Açmazlar, Taç Vakfının 25 Yılı Anı Kitabı. Sezgin, H. (ed.), Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerleri Koruma Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 213-218.

Gültekin, N., 2007. Geleneksel Konut Dokusunda Kullanım Sürecinin Değerlendirimesi-Beypazarı Örneği, Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, 22, 3, 261-272.

Günay, R., 1989. Geleneksel Safranbolu Evleri ve Oluşumu, Kültür Bakanlığı Yayınları, ISBN 975-17-0384-0, Ankara, 289s.

Gürer, N., 2003. Kırsal Geleneksel Konut Dokusunun Turizm Bağlamında Değerlendirilmesi Cumalıkızık Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 238s.

Hacısalihoğlu, İ.Y., 1995. Şehir Coğrafyası Açısından Safranbolu-Karabük İkilemi, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 168s.

Gümüşhane Valiliği Cumhuriyetin 50. Yılında Gümüşhane, 1973. Gümüşhane Valiliği Yayınları, Ankara, 170s.

İncedayı, D., 2004. Çevresel Duyarlık Bağlamında Davranış Biçimi Olarak Sürdürülebilirlik, Türkiye Mimarlar Mühendisler Odası Birliği Mimarlık Dergisi, 1, 318, 1-68.

İnceoğlu, A., 1999. Evin Anlamı ve Kentlileşme Süreçleri, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 189s.

Karaarslan, V.S., (7 Eylül 2019). Gümüşhane Torul'da Tarihin İzleri Hartama, http://www.arkeotekno.com/pg_398_gumushane-torul-da-tarihin-izleri-hartama.

Karpuz, H., 1990. Gümüşhane Evlerinin Mimari Özellikleri, Geçmişte ve Günümüzde Gümüşhane. Karaarslan, N. Ü. (ed.), Ünal Ofset Yayıncılık, Ankara, s. 154-184.

Karpuz, H., 1993. Türk İslam Mimarisinde Erzurum Evleri, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 63s.

Kaya, K.N., 2016. Ocak 26, Kırsal Mimarlık Mirasının Korunmasında Turizmin Rolü: Cumalıkızık Köyü Örneği, Ege Mimarlık Dergisi, 1 92, 28-31.

Keskin, M., 2003. Gümüşhane İli Tarihi Konakları Fotoğraf Arşivi, Gümüşhane.

Kırzıoğlu, I., 1990. Gümüşhane Kentin İmar Planlama Çalışmaları, Geçmişte ve Günümüzde Gümüşhane. Karaarslan, N. Ü. (ed.), Ünal Ofset Yayıncılık, Ankara, s. 747-53.

Koca, G. ve A, N., 2016. Çatıda Ahşap Kullanımı, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, 8. Ulusal Çatı ve Cephe Sempozyumu, Altan Basım Ltd., ISBN 978-605-61283-7-0, İstanbul. 228s.

Kuban, D., 1995. Türk Hayatlı Evi, Ziraat Bankası Yayınları, İstanbul, 279s.

Kuban, D., 1975. Sanat Tarihimizin Sorunları, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 222s.

Kuban, D., 2017. Türk Ahşap Konut Mimarisi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, ISBN 978-605-295-107-1, İstanbul, 279s.

Kutlutan, R., 1990. Geçmişten Bugüne Gümüşhane ve Geleceğe Ait Düşünceler, Geçmişte ve Günümüzde Gümüşhane. Karaarslan, N. Ü. (ed.), Ünal Ofset Yayıncılık, Ankara, 55-67 s.

Küçükerman, Ö., 1973. Anadolu'daki Geleneksel Türk Evinde Mekan Organizasyonu Açısından Odalar, Apa Ofset Yayıncılık, İstanbul. 157s.

Küçükerman, Ö., 1998. Turkish House-In Search of Spatial Identity/Kendi Mekânının Arayışı İçinde Türk Evi, Apa Ofset Yayıncılık, İstanbul, 208s.

Merdan, K. ve Okuroğlu, S.M., 2016. Alternatif Turizm Çeşitlerinin Gümüşhane Turizmine Etkisi Üzerine Bir Araştırma, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20, 3, 961-984.

Meşhur, F., 1979. Safranbolu Konutlarında Oda Tipleri, İTÜ Mühendislik- Mimarlık Fakültesi Lisans Sonrası Tezi, İstanbul, 216s.

Özdaş, A., 1997. Öğretim İlke ve Yöntemleri, Kaya Matbaacılık, İstanbul, 212s.

Özmehmet, E., 2007. Avrupa ve Türkiye'deki Sürdürülebilir Mimarlık Anlayışına Eleştirel Bir Bakış, Journal of Yaşar University Dergisi, 2, 7, 809-826.

Özmen, A., 1987. Geleneksel Beypazarı Konutlarında Baş Oda'nın Günümüz İhtiyaçlarını Karşılayacak Düzende Donatılması, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 161s.

Özorhon, G., 2013. Sürdürülebilir Mimarlık Yarının Binaları ve Bir Örnek, 11. Ulusal Tesisat Mühendisliği Kongresi, Makina Mühendisleri Odası Yayın, ISBN 978-605-01-0468-4, İzmir, 2087s.

Pıtcher, D.E., 1999. Osmanlı İmparatorluğu'nun Tarihsel Coğrafyası, (Çev: T. Bahar), Yapı Kredi Yayınları, ISBN 978-975-08-0157-1, İstanbul. 261s.

San, S.Ö., 1990a. Gümüşhane Müstakil Sancağı'ndaki Mahalleler Aileler ve Efsaneler, Hikayeler, Geçmişte ve Günümüzde Gümüşhane. Karaarslan, N. Ü. (ed.), Ünal Ofset Yayıncılık, Ankara, s. 119-125.

San, S.Ö., 1990b. Gümüşhane Kültür araştırmaları ve Yöre Ağızları, Kültür Bakanlığı Yayınları, ISBN 975-10683-1, Ankara, 632s.

San, S.Ö., 1993. Rusların Gümüşhane İlini İşgali, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 167s.

Saylan, K., 2014. Gümüşhane İdari, Sosyal ve Ekonomik Tarih 1850-1819, Gümüşhane Üniversitesi Yayınları, ISBN 978-605-63476-5-3, İstanbul, 261s.

Sev, A., 2009. Sürdürülebilir Mimarlık, Yem Yayın, ISBN 994- 757-22-5, İstanbul, 223s.

Sivasoğlu, F., 2005. Geleneksel Konaklar ile Günümüz Villalarının Sistem Düzeyinde Karşılaştırmalı Analizi, Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, 176s.

Sözen, M., 2001, Türklerde Ev Kültürü, Doğan Kitapçılık, ISBN 945-6612-09-6, İstanbul, 294s.

Şenel, V., 1999. Tarihi Bir Şehir Gümüşhane, Gümüş Ufuklar, İlim ve Kültür Dergisi, 3, 4, 1-12.

Şenel, V., 2002. Gümüşhane Evleri, Gümüşhane Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, ISBN 975-97223-1-3, Trabzon, 160s.

Tekeli, İ., 1985. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kentsel Dönüşüm, Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi. İletişim Yayınları, İstanbul, 890s.

Tekeli, İ., 2001. Sürdürülebilirlik Kavramı Üzerinde İrdelemeler, Mülkiyeliler Birliği Yayınları, ISBN 975-7400-14-9, 25, Ankara, 920s.

Tuğlacı, P., 1985. Osmanlı Şehirleri, Milliyet Yayınları, İstanbul, 411s.

Tuncel, M., 1990. Türkiye'de Yer Değiştiren Şehirler ve Gümüşhane Örneği, Geçmişte ve Günümüzde Gümüşhane. Karaarslan, N. Ü. (ed.), Ünal Ofset Yayıncılık, Ankara, 706s.

TKTVKK, 2002. Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'nun Gümüşhane Tarihi Konaklarına Ait Rölöve Raporu, Trabzon, 10s.

TKTVKK, 2005. Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'nun Gümüşhane Tarihi Konaklarına Ait Rölöve Raporu, Trabzon, 17s.

TKTVKK, 2009. Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'nun Gümüşhane Tarihi Konaklarına Ait Rölöve Raporu, Trabzon, 19s.

TKTVKK, 2010. Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'nun Gümüşhane Tarihi Konaklarına Ait Rölöve Raporu, Trabzon, 50s.

Tuncer, M., 2001. Gelecek Yüzyılda Biyolojik Yaşam Odaklı Bio- Centric Kültür Nasıl Oluşturulabilir Kent Planlamasının Önemi, Mülkiyeliler Birliği Yayınları, Ankara, 939s.

Urak, G. ve Çelebi, G., 2005. Beypazarı Geleneksel Evlerinde Uygulanan Tatlı Sıva Örneği Üzerine Bir İnceleme, Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, 20, 3, 401-405.

URL-1, https://yigm.ktb.gov.tr/TR-9997/anadolunun-ipek-yollari.html. 30 Haziran 2019.

URL-2, https://pixabay.com/tr/photos/safranbolu-ev-tarihi-virane-2910382/. 30 Haziran 2019.

URL-3, https://www.hurriyetemlak.com / emlak – yasam / karadenizin–kultur -zenginligi-safranbolu-evleri-ve-tarihi/. 30 Haziran 2019.

URL-4, https://www.fotografturk.com/safranbolu-sokaklari-p264795. 30 Haziran 2019.

URL-5, http://www.yildirim.gov.tr/cumalikizik. 05 Temmuz 2019.

URL-6, http://www.ankara.gov.tr/beypazari. 25 Temmuz 2019.

URL-7, http://www.beypazari.bel.tr/tr/galeriler/8?page=3. 25 Temmuz 2019.

URL-8, https://www.etstur.com/letsgo/beypazari-gezilecek-yerler/. 25 Temmuz 2019.

URL-9, http://www.beypazari.bel.tr/tr/galeriler/8. 25 Temmuz 2019.

URL-10, http://www.beypazari.bel.tr/tr/galeriler/8. 25 Temmuz 2019.

URL-11, http://www.beypazari.bel.tr/tr/galeriler/8?page=1. 25 Temmuz 2019.

URL-12, https://www.icmimarlikdergisi.com/2016/09/02/anadoluda-turk-evlerinin-tarihsel-sureci-plan-turleri/. 25 Temmuz 2019.

URL-13, http://www.bursa.com/makale/kaya-dorugu-ulkesi-beypazari-1060/. 25 Temmuz 2019.

URL-14, http://www.beypazari.bel.tr/tr/galeriler/8?page=3. 25 Temmuz 2019.

URL-15, http://www.beypazari.bel.tr/tr/galeriler/6. 25 Temmuz 2019.

URL-16, http://www.beypazari.gov.tr/beypazari-evleri. 25 Temmuz 2019.

URL-17, http://www.beypazari.gov.tr/beypazari-evleri . 25 Temmuz 2019.

URL-18, https://www.etstur.com/letsgo/beypazari-gezilecek-yerler. 25 Temmuz 2019.

URL-19, https://www.wikiwand.com / tr / G % C3% BCm % C3%BC % C5% 9Fhane_(il). 7 Ağustos 2019.

URL-20, https://www.gumushane.gen.tr / v2 / eski-gumushane-suleymaniye-mahallesi-ve-panayir – alani - makale, 2011.html. 7 Ağustos 2019.

URL-21, https://www.haritamap.com / yer / baglarbasi-mahallesi2–baglarbasi - merkez. 17 Mart 2019.

URL-22, https://3d-myearth.com/tr/. 17 Mart 2019.

URL-23, https://prezi.com/afd3_gcbnqgq/surdurulebilir-mimari/. 17 Mart 2019.

URL-24, http://www.gumushane.edu.tr. 17 Mart 2019.

URL-25, https://www.anadolugazetesi.com. 7 Eylül 2019.

URL-26, https://www.esogü.com.tr. 7 Eylül 2019.

URL-27, http://www.neredennereye.com.tr. 7 Eylül 2019.

URL-28, https://www.dailymotion.com/video/x6zmz90. 7 Eylül 2019.

URL-29, https://eskisehirodunpazarı.com.tr. 7 Eylül 2019.

URL-30, https://gumushanedenhaber.com / genc – fotografcilar – kelkitte – zilli - kilim-atolyesini – ziyaret – etti/. 7 Eylül 2019.

URL-31, https://gumushane.ktb.gov.tr/. 7 Eylül 2019.

URL-32, https://www.61saat.com/. 30 Aralık 2019.

Uslu, A.G., 1980. Gümüşhane ve Çevresinin Tarihi ve Sanat Eserleri, Yelken Matbaası, İstanbul, 127s.

Uşma, G., 2018. Anadolu'daki Geleneksel Türk Evlerinin Kökeni ve Oluşumunu Etkileyen Faktörler, Mimarlık, Planlama ve Tasarım Alanında Yenilikçi Yaklaşımlar, Kaya, L, G. Dönmez, A, S. ve Abbasov, N. (eds.), Gece Akademi Yayınları, ISBN 978-605-295-107, Ankara, 253-265s.

Uzunçarşılı, İ.H., 1988. Osmanlı Tarihi, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 756s.

Yalçın, T., 2009. Eski Gümüşhane. Gümüşhane Valiliği Yayınları, ISBN 978-605-378-151-6, İstanbul, 96s.

Yıldırım, K. ve Hidayetoğlu, L.M., 2009. Türk Yaşam Kültürünün Geleneksel Türk Evlerindeki Yansımaları, 4th International Turkish Culture and Art Congress/Art Activity, 21-26 September 2016, Kahire, Egypt, s. 114-120.

Yurdakul, Ç., 2007. Safranbolu Evlerinde İnsan – Mekan – Donatı İlişkisinin İncelenmesi Üzerine Bir Deneme. Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 206s.

6. EKLER

Ek Tablo 1. 1995- 2013 yılları arası safranbolu'da konaklayan yerli yabancı turist sayısı

Yıllar	Yerli Tursit Sayıları	Yabancı Turist Sayıları	Toplam Turist Sayıları
1995	27644	2629	30273
1996	38745	3071	41816
1997	39788	5089	44877
1998	40488	9932	50420
1999	47862	4620	52482
2000	57261	5876	63137
2001	55215	8988	64203
2002	58381	11051	69442
2003	76678	8430	84908
2004	78485	13610	92095
2005	80046	17776	98281
2006	91098	17405	108503
2007	112655	21655	134310
2008	125482	17130	142612
2009	116634	17396	134030
2010	138121	22619	160740
2011	173674	32685	206359
2012	172300	32278	209578
2013	195616	43850	239466

Ek Tablo 2. 1995-2019 Safranbolu turizm grafiği

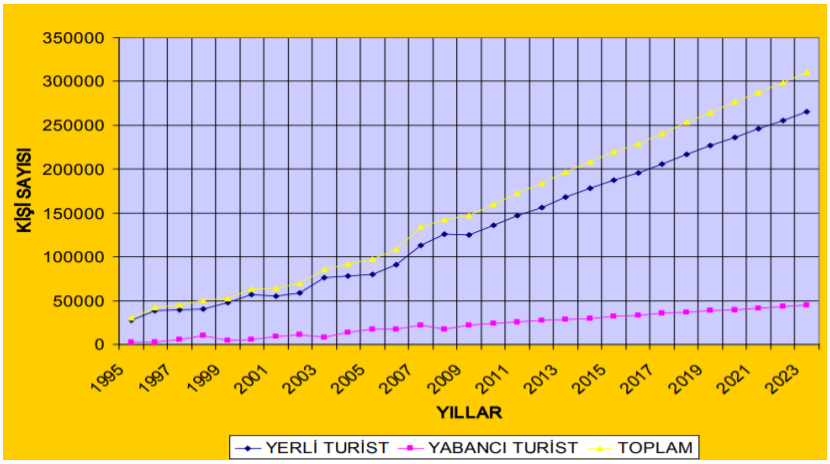

ÖZGEÇMİŞ

Sonay GÜZEL ÖZÇUBUKÇU, 27 Ağustos 1992'de Ankara'da doğdu. İlköğretimi Ankara'da, Liseyi Kırıkkale'de okudu. Lisans eğitimini Eskişehir'de, 2014 yılında Anadolu Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık bölümünden mezun olarak tamamladı. Eskişehir ve Ankara'da Proje tasarımcısı, sorumlusu olarak iki yıl iş deneyimi edindi. Temmuz 2017' de Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesinde okumaya hak kazandı. Eylül 2017' de Gümüşhane Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ormancılık ve Çevre Bilimleri Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladı. Halen mevcut bölümlerde okul yaşantısını devam ettirmektedir.